

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

נתן פלדמן

פרשת כי תבוא | גיליון 148 | אלול תש"פ

אחד היה אברהם

מסכת חיים של עבודה יוקדת עמקות עצומה
והסתרה מופלאה של גאון הדור ועמוד הענוה
כ"ק האדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל
לרגל יומא דהילולא ביום השבת - ט"ז אלול תשס"א

לע"נ ר' יעקב דוד ב"ר שלמה מילבאוואר ז"ל

השבוע ב"אוסף גיליונות"

סדרת מאמרים במשנת החפץ חיים

אלול עיר המקלט של החוטאים [ב]

מאת הגאון רבי חנוך פרידמן שליט"א

מה יצא הדבר

מאמרי הכנה והדרכה לבחורים בעניני שידוכים

מאת הגאון רבי יעקב גולדברג שליט"א

בשבילך בני

סדרת מאמרים לחינוך ילדים

בנושא שבת קודש

מאת הר"ג אלחנן קרביץ שליט"א

עינינו גל

מוסף מיוחד לבני שיעור א'

עולי הישיבות הגדולות יושבי הקפסולות

גיליון יחודי לנשים

מבית "אז נדברו-שלהבת"

באיזה משרה דוד המלך מתקנא?? במשרת אס!!

טמונה בפרשה

גיליון לבני הנעורים

לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

עינינו גל

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

שיעורי דעה

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה

הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו

מחשבות לבני הישיבות

תוספת שבת

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים

משא ומתן ופילוסופיה בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

לענין הלכה

הערות הלכתיות מעשיות לעורר לב המעיין

חשבתי דרכי

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיעורי חומש

הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

שיעורי בינה

הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

מגיד דבריו ליעקב

הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

נחל אליהו

הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

מתוקים מדבש

הגאון רבי יעקב ישראל בייפוס שליט"א

עטרת המועדים

הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

ענייני פרשת השבוע

שיעורי הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א

יעלת חן

הגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

תמצית הש"ס

תמצית הדף היומי

לדעת

מבחן בדף היומי

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת כי תבוא

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
20:11	19:34	18:23	ירושלים
20:13	19:36	18:38	בני ברק
20:14	19:36	18:30	חיפה
20:12	19:35	18:32	מודיעין עילית
20:12	19:35	18:23	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

מערכת 'אוסף גיליונות'
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט"א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט"א

הרב חיים וכסלר שליט"א

הרב משה הכהן שליט"א

הרב יוסף בן יהודה שליט"א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט"א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט"א

הרב בנימין יודלביץ שליט"א

הרב אליעזר וייס שליט"א

מבית 'צוף'

הוצאה לאור

נתן פלדמן

"ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד"

'אוסף גיליונות' מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב'אוסף גיליונות'

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא"ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות "נדרים פלוס" או "קהילות" בחיפוש קופת "אוסף גיליונות"

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס' 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס' 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת 'אוסף גיליונות' ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של 'אוסף' ולפעול לפי ההנחיות

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עינינו גל | 37

מאמרי 'עין לא ראתה'

מוסף מיוחד לבני שיעור א'

עולי הישיבות הגדולות יושבי הקפסולות

עומק הפשט | 43

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 47

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

שיעורי דעה | 53

מתוך שיעורי הג"ר גרשון מלצר שליט"א

ההכנות והסעודות של שבת | 55

מאמרי הכנה והדרכה לבנין בית נאמן

מאת הגאון רבי יעקב גולדברג שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 57

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 59

מחשבות לבני הישיבות

גיליון לנשים מבית אז נדברו-שלהבת | 65

באיזה משרה דוד המלך מתקנא?? במשרת אם!!!

בשבילך בני | 67

סדרת מאמרים לחינוך ילדים בנושא שבת קודש

מאת הרה"ג אלחנן קרביץ שליט"א

תוספת שבת | 69

מעלת השבת וקדושתה

מים זכים | 71

משא ומתן ופילפול בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 73

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

טמונה בפרשה | 78

עלון לבני הנעורים

לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

אחד היה אברהם | 81

מסכת חיים של עבודה יוקדת עמקות עצומה

והסתרה מופלאה של גאון הדור ועמוד הענוה

כ"ק האדמו"ר מסטריקוב צוק"ל

לרגל יומא דהילולא ביום השבת - ט"ז אלול תשס"א

עם הספר | 85

פרסומים, מודעות וכתבות שונות מבית 'צוף' הוצאה לאור ועוד

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

שיעור חומש | 11

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 13

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 15

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

מתוקים מדבש | 21

נשפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

סדרת מאמרים במשנת החפץ חיים | 23

אלול - עיר המקלט של החוטאים [ב]

מאת הגאון רבי חנוך פרידמן שליט"א

ראש כולל ורב קהילת "בית יחיאל" הר נוף

עטרת המועדים | 27

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי ירח האיתנים

ענייני פרשת השבוע | 29

שיעורי הגאון רבי נחום נבנצאל שליט"א

יעלת חן | 31

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 33

תמצית דף היומי

לדעת | 36

מבחן בדף היומי

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

אלעד	בת ים	מודיעין עילית
בית הכנסת "מאור שרגא" כולל "ישיבת הר"ן" ישיבת "תורה בתפארתה"	רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)	ישיבת "מיר" כולל "עטרת שלמה" כולל "יששכר באהלך" כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב) כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
אופקים	זכרון יעקב	בית הכנסת "בית תפילה" בית הכנסת "אילת השחר" בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא" בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק בית הכנסת "חזון דוד" בית הכנסת "משובב נתיבות" בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי
בית שמש	טלזסטון	נתיבות
ישיבת "אור לישרים" בית הכנסת "היכל אברהם" קריה בית הכנסת "לב אליהו" רמה א' בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א' בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א' בית הכנסת "פני שמואל" רמה א' בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג' בית הכנסת "הכולל"	בית הכנסת "קהילת בני תורה"	בית המדרש "משכן התורה" בית הכנסת "בית יצחק"
ביתר עילית	יסודות	פתח תקוה
בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A	בית הכנסת המרכזי	ישיבת "לומזא" בית הכנסת "אבי עזרי" בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר
בני ברק	ירושלים	ראשון לציון
כולל "פוניבז" כולל "חזון אי"ש" כולל "בית הלל" כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול" ישיבת "אורחות תורה" ישיבת "בית מדרש עליון" ישיבת "תפארת ציון" ישיבת "סלבודקא" ישיבת "גאון יעקב" בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה בית הכנסת "נחלת משה" בית הכנסת "רמת אלחנן" בית הכנסת "משכנות יעקב" בית הכנסת "נאות יוסף" בית הכנסת "בית אריה" בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה בית הכנסת "לדרמן" בית הכנסת "הליכות חיים" בית הכנסת "דרכי איש" בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז "גל פז" רחוב רבי עקיבא 88 רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)	ישיבת "מיר" ישיבת "חברון" גבעת מרדכי ישיבת "יד אהרן" ישיבת "אהבת שלום" ישיבת "תורה אור" ישיבת "הר"ן" - רמות ד' בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף בית הכנסת "בוסטון" הר נוף בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א' בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א' בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג' בית הכנסת "צא"י" רמות ג' בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד' בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול "גל פז" רח' מלכי ישראל	ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד
רחובות	רכסים	תל אביב
בית הכנסת "כולל בר שאול"	בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב' בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'	מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב' רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)
תל ציון	תל ציון	תל ציון
בית כנסת החסידי	בית כנסת החסידי	בית כנסת החסידי
תפרח	תפרח	תפרח
ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"	ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"	ישיבת "תפרח" בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת כי תבוא - אלול תש"פ | גליון מס' 144

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי"ן ע"ה

ראש השנה ועצרת – שני ראשי שנים שאנו זוכים בהם בנח הכניסה לברית

ראש השנה ועצרת – שתי מערכות של ראשית

איתא בירושלמי בראש השנה (פ"ד ה"ח) "רבי לעזר בי רבי יוסה בר קצרתא, בכל הקרבנות כתיב והקרבנם וכאן כתיב ועשיתם". בקרבנות של ראש השנה כתוב "ועשיתם עולה אשה ריח ניחוח לה", ולא "והקרבנם" כביתר הקרבנות, "אמר להן הקב"ה מכיון שנכנסתם לדין לפני בראש השנה, ויצאתם בשלום, מעלה אני עליכם כאילו נעשיתם בריה חדשה", היינו, "ועשיתם", מתייחס אלינו, עושי הקרבן, [וכפי שמצינו בסנהדרין (צ"ט ע"ב) "ועשיתם אתם, אל תיקרי אתם אלא אתם", ועשיתם את עצמכם], זו כוונת הגמרא "מעלה אני עליכם כאילו נעשיתם בריה חדשה", כאילו נעשיתם עכשיו.

עוד שינוי מצינו, בקרבנות עצרת, וכפי שממשיך שם בירושלמי "ר' משרשיא בשם ר' אידי, בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא" היינו, בקרבנות של עצרת כתוב "שעיר עזים אחד לכפר עליכם", אבל לא כתוב "ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת" כבשאר קרבנות, המילה חטא לא כתובה בעצרת, "אמר להן הקב"ה, מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם".

לא מזכירים עלינו חטא. משום שבעצרת אנהנו מקבלים עלינו עול תורה, בראש השנה אנו עומדים בדין וזוכים בו, היינו, מצליחים לעבור את הדין, על זה כתוב "ועשיתם", "מעלה אני עליכם כאילו נעשיתם בריה חדשה", ובעצרת אנו מקבלים עלינו עול תורה, זה הרי עניינו של עצרת, זמן מתן תורתנו, וזאת סיבה לכך שלא מזכירים עלינו חטא, לכן לא כתוב חטאת, "מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם".

אנו לומדים מדברי הירושלמי שיש לנו שתי מערכות של תיקון של תשובה, בשתי מערכות זה פועל. יש מערכת אחת שפועלת את ה"כאילו נעשיתם בריה חדשה", ויש מערכת אחת שנקראת "כאילו לא חטאתם מימכם", ובהכרח אלו שני דברים שונים, התורה מגלה זאת בשתי צורות שונות, ואלו שני מועדים שונים, שני אופנים איך מתגלה הכפרה שאנו מתכפרים, התיקון שאנחנו מתקנים. החזרה שאנו חוזרים לעיקר מצבנו היא בשני מהלכים, מהלך אחד נקרא "כאילו נעשיתם בריה חדשה", ומהלך שני נקרא "כאילו לא חטאתם מימכם", זה מה שכתוב כאן.

אכן, צריך ביאור מה נקרא "כאילו נעשיתם בריה חדשה", מה המיוחד בזה, ובמה זה שונה מ"כאילו לא חטאתם מימכם", כי הנה, הלא מובן ש"כאילו נעשיתם בריה חדשה", זה הרי שייך רק בהתייחסות לכל הדברים הלא טובים, רק בהתייחסות לחטא, האדם הרי לא נהיה בריה חדשה לגבי דברים אחרים, הוא לא נהיה כקטן שנולד, נמצא, ש"כאילו נעשיתם בריה חדשה", הכוונה היא, בריה חדשה, לא מקולקלת בקלקולים הקודמים, בריה כזאת שלא נפגמה ולא התקלקלה בכל מה שהתקלקל, בכל מה שקלקלנו, מעתה, במה זה שונה מ"כאילו לא חטאתם מימכם", מה החילוק בין שני הדברים האלה, מדוע משתמשים בשני שמות, והתורה מגלה זאת בשני מועדים שונים.

מכל מקום, אחר שלמדנו בדברי הגמרא במגילה, שאלו הם שני המועדים הנקראים ראשית, היינו, גם המועד הזה וגם המועד הזה, שניהם נקראים ראש שנה, יש לנו כאן שני ראשי שנה, שתי ראשיות חדשות, נמצא, שראשית אחת, כפי שכתוב בירושלמי, עושה אותנו לבריה חדשה, זאת הראשית של ראש השנה, והראשית השניה, הראשית של עצרת, עושה אותנו לכאילו לא חטאתם מימכם, אלה הם שני ענייני ראשית, לכן שניהם ראש השנה, שניהם, התחלה חדשה, ושתי ההתחלות נקראות בשתי צורות שונות.

קריאת הקללות היא תקנת קריאה מיוחדת

איתא בסוף מגילה (ל"א ע"ב) "תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להם לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבתורה קודם ראש השנה. מאי טעמא, אמר אביי ואיתימא ריש לקיש כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים אטו עצרת ראש השנה היא, אין, עצרת נמי ראש השנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן". כתוב כאן שדבר זה הוא מתקנת עזרא, [אשר תקן גם את קריאת התורה עצמה] שיהיו קורין בקללות שבתורת כהנים קודם עצרת ובקללות שבמשה תורה קודם ראש השנה, והטעם הוא, כדי שהשנה, עם קללותיה, יכלו.

לאורכה, הפירוש הפשוט של תכלה השנה וקללותיה, הוא, שבסדר הקריאה, כאשר אנו מגיעים לפרשת הקללות, אנו צריכים לגמור את הפרשה הזאת בתוך השנה, ולא לשיירה לשנה הבאה, כדי שתכלה השנה וקללותיה, אולם באמת זו טעות גמורה, זה לא יתכן, משום שדבר זה הוא תקנת עזרא, ואילו סדר קריאת התורה שלנו אינו מתקנת עזרא, כי מתקנת עזרא ניתן לסיים את קריאת התורה אחת לשלוש שנים, וכך נהגו בני ארץ ישראל (מגילה כ"ט ע"ב), ואף שכתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"ג ה"א) שזה אינו המנהג הפשוט, מכל מקום, כדי לצאת ידי חובת תקנת עזרא, די בזה שקוראים כ"א פסוקים כל שבת לשבעה קרואים הקוראים שלשה פסוקים כל אחד, [ומפסיר החוזר על שלשה פסוקים], וכך מתקדמים, ואפשר לגמור את התורה אחת לשלוש שנים ואף יותר, ואילו כאן כתוב, שמתקנת עזרא עלינו לקרוא את הקללות שבתורת כהנים קודם עצרת ואת הקללות שבמשה תורה קודם ראש השנה, אף שבסדר הקריאה ייתכן שנאחזו במקום אחר לחלוטין.

בהכרח, שכדי לקיים את התקנה הזו של עזרא, הרי שאף אם אוחזים במקום אחר, צריך להוציא ספר תורה ולקרוא את הקללות שבמשה תורה קודם ראש השנה, וזאת כדי שתכלה השנה וקללותיה, אלא שהמנהג שלנו סידר את הקריאה באופן שתקנת עזרא מתקיימת בעצם הסדר, ואין צורך להוציא ספר תורה ולקרוא קריאה מיוחדת, אבל לולא כן, מעיקר תקנת עזרא, צריך להוציא ספר תורה ולקרוא את הקללות שבמשה תורה קודם ראש השנה, זו קריאה מיוחדת, וכמו שקוראים ארבע פרשיות כך היו צריכים לקרוא את הקללות, אכן, דבר זה צריך ביאור, מה העניין לעמוד ולקרוא את הקללות כדי שתכלה השנה וקללותיה.

במה נתייחדה עצרת להקרא ראש שנה

אף זאת צריך להבין, כי הנה הגמרא מחדשת כאן שיש שני ראשי שנה, ו"עצרת נמי ראש שנה היא דתנן ובעצרת על פירות האילן", היינו, כיון שבאי עולם נידונים בעצרת על פירות האילן זו סיבה לקרוא לעצרת ראש שנה, אכן, הדבר אינו מובן, כי הלא שנינו בראש השנה (ט"ז ע"א) "בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן, בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון, שנאמר היצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם, ובתג נידונין על המים", רק אחד מהפרקים, היום שבו כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, נקרא שם ראש השנה, פסח אינו נקרא ראש שנה כי נידונים בו על התבואה, מעתה, מדוע עצרת היא יותר ראש שנה, כי נידונים בו על פירות האילן, מה העדיפות לפירות האילן על התבואה, הלא תבואה היא יותר חיי האדם מפירות האילן, ואף שגם פירות האילן הם חיי נפש אולם בלי תבואה אי אפשר לחיות, אם כן מדוע לא תקנו לקרוא קללות לפני פסח כדי שתכלה השנה וקללותיה.

עוד מתבאר כאן מדברי הגמרא במגילה, שלהתחלה של עצרת מתאימה התוכחה של תורת כהנים, ולהתחלה של ראש השנה מתאימה התוכחה של משנה תורה, כי הלא כפי שנתבאר אין זה שייך לסדר הקריאה ומחמת שאנו קוראים את בחוקתי סמוך לעצרת ואת כי תבוא סמוך לראש השנה, אלא זו תקנה מיוחדת להוציא ספר תורה לפני עצרת ולקרוא דווקא בקללות שבתורת כהנים, ולפני ראש השנה צריך להוציא ספר תורה ולקרוא דווקא בקללות שבמשנה תורה, היינו, התוכחה הזו שייכת לראשית הזאת, והתוכחה הזו שייכת לראשית הזאת. מעתה, מוטל עלינו לנסות לברר, במה הראשית שנקראת "כאילו נעשיתם בריה חדשה" מצריכה את ה"תכלה שנה וקללותיה" שבקללות שבמשנה תורה, והראשית שנקראת "כאילו לא חטאתם מימכם" מצריכה את הקריאה ב"תכלה שנה וקללותיה" של הקללות שבתורת כהנים.

נבאר תחילה מה הפירוש "כאילו נעשיתם בריה חדשה", ומה הפירוש "כאילו לא חטאתם מימכם", מה הם שני הדברים האלה, במה הם שונים זה מזה, ומה ענינם.

דין ראש השנה הוא רק על הכרעת מצבו של האדם

על הדין של ראש השנה, ידועים דברי הגמרא בראש השנה (ט"ז ע"ב) "אמר רבי כרוספדאי אמר רבי יוחנן, שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין, ואחד של צדיקים גמורין, ואחד של בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, בינוניים תלויין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, וזו נכתבין לחיים, לא וזו נכתבין למיתה."

מפורש בכרייתא, וכך כותבים כל הראשונים, ונפסק כן להלכה ברמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ג), ששוקלים בראש השנה, והשיקול ששוקלים בראש השנה זה שיקול של רוב, רוב מצוות צדיק, רוב עבירות רשע, מחצה ומחצה בינוני. ומחצה ומחצה, הכוונה בזה, שהאדם הזה לא מוכרע בשום צד, הוא לא בדווקא זה ולא בדווקא זה, היינו, כמו שכתוב בגמרא בכרכות (ס"א ע"ב), צדיקים, יצר טוב שופטן, כלומר מנהיגם, רשעים, יצר רע שופטן, כלומר מנהיגם, בינוניים, זה וזה שופטן, יש להם שני מנהיגים, פעמים זה מצליח למשוך יותר ופעמים זה, אין כאן שום הכרע, זה נקרא בינוני, לא מוכרע בהחלט.

והנה, הדבר נאד לא מובן, מה המכוון בזה ששוקלים רק מה הוא הרוב, אדם שעשה עבירה, אם יש לו רוב מצוות ומיעוט עבירות, מתי הוא יתן את הדין עליה, וכי לא מגיע עונש על עבירה, מה יהא עם אותו מיעוט עבירות, האם שייך לומר שהוא בטל במיעוטו. הלא כך אנו אומרים בתפילות זכרונות בראש השנה "אתה זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם. לפניך נגלו כל תעלומות והמון נסתרות שמבראשית, כו', כי תביא חק זכרון להפקד כל רוח ונפש, להזכר מעשים רבים והמון בריות לאין תכלית", אם כן, נזכרים במעשים רבים ובהמון בריות לאין תכלית, וכי המעשים הללו לא מחייבים כלום. האם כאשר האדם הזה הוא רוב מצוות המעשים שהוא עשה לא מחייבים שום דבר, והלא אדם יכול להיות נידון אפילו לצדיק גמור, ועדיין אנו יודעים שכולם נשפטו. גם על משה רבינו נאמר שהוא מת בגלל "על אשר מעלתם ביי", רחמנא ליצלן להעלות על הדעת שמשא רבינו נידון כרשע ודאי שהוא היה רוב מצוות, ודאי שהוא היה צדיק, אבל גם צדיק נידון על מעשה עבירה, להיפך, הוא נידון יותר חמור, אכן, מתי דנים זאת. בדין של ראש השנה דנים מי צדיק מי רשע מי בינוני, אולם מה עם כל המעשים כולם.

אכן, באמת הדברים ברורים, הדין של ראש השנה אינו על הפרטים, לא דנים מעשים בראש השנה. כל מעשה ומעשה נידון לעצמו בשנתו, ועל זה לכולי עלמא אדם נידון בכל יום (עי' ר"ה ט"ז ע"א), אולם הדין של ראש השנה הוא דין אחר, זה דין בפני עצמו. בדין של ראש השנה דנים מה היא צורת אדם, האם האדם הזה הוא צדיק, האם האדם הזה הוא רשע, או האדם הזה הוא בינוני, וההבדל בדבר הזה הוא בכל צורת האדם. כשצדיק עושה מצווה, אז זאת מצווה אחרת, כשרשע עושה מצווה זאת שוב מצווה אחרת, וכשבינוני עושה מצווה, זאת דרגה בפני עצמה, ואותו הדבר, אותו המשקל, יש גם לכל העבירות כולן. כשרשע עושה עבירה זה שיקול אחר, זאת עבירה אחרת, וכשצדיק עושה עבירה זה שוב שיקול אחר. כך במצוות וכך בעבירות.

שלושת הדרגות האלה, אלו הם שלושת הספרים שנפתחים בראש השנה, ספר של צדיקים, ספר של חלילה, רשעים, וספר של בינוניים, וכפי שכותב הרמב"ם (שם פ"ג ה"א), מי הוא צדיק, מי שרובו טוב, מי הוא רשע, מי שרובו רע, ומי הוא בינוני, מי שהוא לא מוכרע. אלה הן שלושת הדרגות. זה הדבר שנידון בראש השנה, ותו לא. בראש השנה עצמו לא דנים שום נושא אחר. לא דנים כל מעשה פרטי, אלא רק עד כמה שהוא מצטרף למשקל הכללי, עד כמה שהמעשה הפרטי הזה קובע ומכרע בהכרעה שלו, בהכרעה של אותו אדם, אם אותו אדם מוכרע לטוב, אז כל מעשה ומעשה נשקל, ומצירותו כל המעשים כולם מתקבלת הכרעה, אבל הנידון אינו המעשה כשלעצמו, אלא ההכרעה. זה הוא הדבר הנידון. אם האיש הזה הוא צדיק, או, חלילה, האיש הזה הוא רשע, או שהאיש הזה לא מוכרע, הוא בינוני.

זה הנידון שדנים בראש השנה, כמו שכתוב בגמרא ובכל הראשונים, ונפסק גם ברמב"ם, זה הדין של ראש השנה. מעשים פרטיים, כאמור, דנים בכל יום, וישנם תנאים הסוברים שאדם נידון בכל יום על כל הדברים כולם, אבל לכולי עלמא ראש השנה זה יום הדין, זה ודאי, ויום הדין של ראש השנה, זה עניינו. פה דנים את צורת האדם, אם האדם הזה הוא צדיק, רשע, או בינוני.

הדבר הוא ברור, שהנידון הוא זה, וממילא ברור שהאדם יכול בהרף עין, ברגע אחד, בהחלטה אחת אמיתית, פנימית, מעומק הלב, לשנות את עיקר צורתו, ובאמת זו גמרא מפורשת, כפי שמצינו בקידושין (מ"ט ע"ב), שאדם המקדש אשה על מנת שאני צדיק גמור, והוא מפורסם כרשע, האשה ספק מקודשת (עי' שו"ע אה"ע ל"ח ל"א), שמא תהיה תשובה בליבו, והקשו האחרונים, כיצד מועיל שהרהר תשובה לרגע בליבו, איפה כל סדר התשובה, הלא צריך לפחות יודי בפה, אחרת, כתוב מפורש שזה לא מכפר, אכן, כתוב כאן, וכך כותב במפורש המנחת חינוך (מצוה שס"ד א'), שכלפי שם צדיק או רשע, אין זה משנה אם העבירות התכפרו או לא, ודאי, האדם הזה צריך לתת את הדין על כל עבירה שעשה, אבל אדם יכול בהרף עין לשנות את עצמו מרשע לצדיק, לכפר כל עוון ועוון, ולהפוך את עצמו ל"יצר טוב שופטן", כפי שמבאנו את דברי הגמרא בכרכות. ודאי, צריך להתבודד, להתבודד, להתחרט, זה כבר דבר אחר, זה כבר דבר פרטי, לכפר כל עוון ועוון, אבל את השם צדיק או רשע, האדם יכול לשנות בהרף עין. זה הדבר היחיד שעליו בני אדם נידונים בראש השנה.

בשולחן ערוך כתוב לא להתבודד בראש השנה, והאריז"ל מתמיר בזה מאד. לא מזכירים חטא. אפילו את "אבינו מלכנו חטאנו לפניך" משמיטים. והנה, לכאורה, הלא האדם נידון בראש השנה, וכיצד ייתכן שלא מאפשרים לו לשוב, לא מאפשרים לו לעשות תשובה, האדם עומד בדין, ולא מאפשרים לו להינצל. אכן, התשובה לכך היא, כי לא על זה הוא עומד בדין. מהדבר שעליו הוא עומד בדין הוא יכול להינצל, הוא לא צריך ויודי, צריך להרהר תשובה בליבו, ובהרף עין הוא משתנה מרשע גמור לצדיק. הדברים מוכרחים וברורים, זה הוא הדין של ראש השנה, על זה האדם נידון.

ההכרעה של ראש השנה היא יברא אל יברא

ראש השנה הוא יום בריאת האדם, בו נברא אדם הראשון, "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון", חז"ל דורשים על הפסוק "ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", שבשעת בריאתו של אדם הראשון, בורא העולם נמלך, כביכול, במלאכי השרת [שכבר היו בעולם מיום שני], בפמליא של מעלה, והיה דיון אם לעשות אדם או לא לעשות, הללו אומרים כן יברא והללו אומרים אל יברא, ולכל צד היו טעמים לדבר, ועל כך דורשים חז"ל את הפסוק נעשה אדם, בלשון עבר, נַעֲשֶׂה אדם, ולשון המדרש "אמר להם הקב"ה, עד שאתם מדיינים כבר נעשה אדם".

הפירוש בזה, שזה הוא האדם. האדם שברא הקב"ה בעולם, הוא בריה כזאת שיש בה צד של יברא וצד של אל יברא, צדדים כאלה וצדדים כאלה, זה האדם. עד שאתם מדיינים, כבר נעשה אדם, ההתדיינות שלכם עצמה, זאת היא צורת אדם, זה האדם. ועבודת האדם ותפקידו, הדבר שהאדם חייב לעשות בעולמו, זה להכריע את ההכרעה של ה"כן יברא" על ה"אל יברא". אבל אם הוא יבוא לעקור ולהפקיע את עצמו, להיות רק יברא ולא להיות אל יברא, אז הוא לא בן אדם. הוא לא אדם, עד שאתם מדיינים כבר נעשה אדם, זאת צורת אדם.

האדם, בעצם מציאותו, נושא בתוכו את כל החלקים האלה של כל הטענות של פמליא של מעלה, כן יברא, כי הוא גומל חסדים, אל יברא, כי הוא כולו מלא שקרים, כלא קטנות, מלא שקרים, כך בדיוק נראה האדם, זו צורת אדם. לא יתכן, אין מציאות כזו, שאדם לא ישא בתוכו את החלק של "אל יברא", כך הוא נברא, עד שאתם מדיינים כבר נעשה אדם, כך האדם נעשה, מתוך המדיינים הזה, מתוך ההעמדה של כל הצדדים בכל החריפות. כל החריפות של כל הצדדים, זה האדם.

זה האדם שנברא, היינו, זה האדם שזוכה בדין, משום שהדין של ראש השנה, הוא על הנושא הזה. זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, כן יברא או אל יברא, כן או לא, מה שבורא העולם רוצה מאיתנו, זו ההכרעה הזאת, אותה ההכרעה, שבמשקל של כן יברא ואל יברא, תהיה הכרעה לכן יברא, זו ההכרעה שמוכה אותנו בדין, זאת בריאה שכן צריך לברוא אותה. אף על פי שיש בה צדדים כאלה וצדדים כאלה, אבל זה הרוב, כאן נמצאת ההכרעה. כך אנו מוכרעים לחיים, זאת ההכרעה לחיים, כן יברא. זה הוא הדין של ראש השנה.

במתן תורה נקבע שהבריאה מקויימת

היתה עוד התחלה אחת לעולם, בבריאה יש עוד התחלה. כי הנה, בעומק הדברים, הבריאה היתה בעצם לא שלימה, היינו, הבריאה היתה בתנאי באפשרות שהיא תחזור לתהו ובהו, כדאייתא בשבת (פ"ח ע"א) "דאמר ריש לקיש, מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית, ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה, אתם מתקיימין, ואם לאו, אני מחזיר אתכם לתהו ובהו", עוד קודם בריאת האדם, הבריאה עצמה, כולה, היתה מותנית, אם היא מקויימת או לא מקויימת, היא היתה בשיקול, ורק כעבור אלפיים ותמי"ח שנים, כאשר ניתנה

העמידה בדיון ראש השנה "נעשיתם בריה חדשה"

ראש השנה, הוא הדיון שבו דנים כן יברא אל יברא, מה היא צורת האדם, האם הזה מוכרע לכן יברא, או האדם הזה מוכרע חלילה לאל יברא, ולכן, ברגע שעברנו את ראש השנה וזכינו בדיון, "אמר הקב"ה, מעלה אני עליכם כאילו נעשיתם בריה חדשה", אתם כעת נבראתם, זה היום תחילת מעשיך, היום הזה הוא יום בריאה, וביום הזה, מי שראוי להיברא, כביכול בורא העולם בורא אותו. הוא נעשה בריה חדשה. בריה חדשה, זה פירוש המילים נכתב לחיים. זה הדיון של ראש השנה. וראש השנה השני הוא עצרת, היינו, זמן מתן תורתנו, אשר קבע את הבריאה כמציאות מקויימת, קבע את צורת אדם כמציאות קיימת שלא תחזור לתהו ובהו. מי שזוכה לקבל תורה, זוכה להיות מישוהו שכאילו לא חטא. אלו שני דברים שונים, מערכת אחת, מדברת על צורת האדם. לאן האדם הזה מוכרע, לאן האדם הזה שייך. והשניה, זו מערכת שמדברת על כל העבירות כולן.

אנו עומדים עתה לפני ראש השנה, והנידון שאנו עומדים להיות נידונים בו הוא לא עד כמה אנו מקבלי תורה, אלא עד כמה אנו ראויים ל"זה היום תחילת מעשיך", עד כמה אנו ראויים להיות "כן נבראים". אם יש בנו, חלילה, צד של הכרעה בכיוון של אל יברא, חלילה וחלילה, זה נקרא לא לזכות בדיון של ראש השנה, זה נקרא להיכתב להיפך מחיים.

על זה אנו צריכים לטרוח, זאת עבודתנו, על זה אנו נידונים, כן יברא או אל יברא. כן יברא או אל יברא, היינו, מתוך אותם שיקולים, שהם הם עצם מציאותו של האדם, כאמור. כל אדם נושא בתוכו המון חלקי יברא והמון חלקי אל יברא, בזמן שהחלקים של כן יברא מכריעים, אז האדם נידון להיות נברא. "זה היום תחילת מעשיך", היינו, אחר שעמדתם לפני בדיון, ועשיתם עולה, כאילו עשיתם את עצמכם, וכלשון הירושלמי "אמר להן הקב"ה מכיון שנכנסתם לדיון לפני בראש השנה ויצאתם בשלום מעלה אני עליכם כאילו נעשיתם בריה חדשה", נולדתם מחדש, נבראתם עוד פעם, כי הלא בזה אנו עסוקים היום, בזה בורא העולם עסוק ביום הזה, היום הזה חוזר על עצמו. זה היום תחילת מעשיך, חוזר על עצמו, זכרון ליום ראשון.

בראשית השניה, אותה ראשית של עצרת, שם הנושא הוא אחר, שם הנושא הוא אם התורה מתקיימת על ידי אותו נברא, על ידי אותו מקבל, שם הנידון הוא אם אתה מקבל את התורה, היינו, אם התורה מתקבלת ומתקיימת אצלך או לא, שם זו צורה אחרת של דין, ולמי שמקבל תורה, נאמר "מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם".

זאת קבלת התורה, פירוש, כשאדם מקבל תורה באמת, ונותן מקום לתורה אצלו, הדבר הזה עצמו הוא, בזעיר אנפין, פסיקת זוהמה. זה חייב להיות כך, הזוהמה פוסקת עד כמה שהוא מקבל תורה. עד כמה שהזוהמה נשאת, זה משום שבחלקים האלה הוא לא קיבל תורה, עדיין.

הכפלת הקללות היא בעצם קבלת הברית

עתה נשוב לבאר ענינים של הקללות, התוכחה של תורת כהנים, והתוכחה של משנה תורה.

במשנה במגילה (ל"א ע"ב) כתוב, "אין מפסיקין בקללות", והגמרא אומרת שם טעמים לכך, ואיתא התם "אמר אביי, לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים אבל קללות שבמשנה תורה פוסק, מאי טעמא, הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הגבורה אמרו בלשון יחיד אמורות ומשה מפי עצמו אמרו", התוכחה של בחוקתי נאמרת בלשון רבים, אם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצוות האלה, והפקדתי עליכם, אויביכם, וכו', ובלשון רבים פונים אל כלל ישראל, ואילו במשנה תורה התוכחה פונה אלינו בלשון יחיד, וכן, בתורת כהנים משה מפי הגבורה אמרו, כפי שנאמר בפסוקים, והפקדתי ושלחתי, ונתתי, בורא העולם עצמו מדבר, ואילו התוכחה של משנה תורה, שאנו עומדים לקרוא, משה מפי עצמו אמרה, כפי שכתוב, ישלח ה' בך, ידבק ה' בך, היינו, משה רבינו אומר זאת בלשון עצמו, הוא מדבר מה בורא העולם יעשה.

חז"ל מגלים לנו, שהקללות שבתורת כהנים הן במספר מ"ט, והקללות שבמשנה תורה זה במספר כפול, צ"ח, [אנו מעצמנו, ייתכן שלא היינו יודעים לספור זאת], היינו, בתורת כהנים זה מחצית המספר של מה שנאמר במשנה תורה, ובמשנה תורה זה כפול, כמו שכל משנה תורה זה הכפלה, וכלשון תוספות בתחילת גיטין "שאינו אלא חוזר ושונה מה שלמעלה", במשנה תורה זה מוכפל, צריך להבין מה פירוש הדברים, לפי ערכנו, שיש קללות, ויש קללות מוכפלות. הקללות שבתורת כהנים הן קללות שנאמרות מפי הגבורה, והן, רחמנא יציילנו, נאמרות מהמקור, ממי שבידו הכל, ואילו הקללות במשנה תורה, כשמשנה רבינו אומר, יתן ה' בך, ישלח ה' בך, משה מפי עצמו אמרו, היינו, מפי עצמו אמרו, זה תמיד כפול.

ונבין, אנחנו מקבלי התורה, כשמקבל מביין נכון את מה שהנותן נתן ומסר לו, כשהדבר נקלט אצל המקבל באופן שלם, תמיד הדבר הזה הוא כפול, משום שהמסירה של המוסר והקבלה של המקבל מצטרפות יחד, מה שהיה אצל המוסר, הוכפל, נקלט אצל המקבל.

תורה, בעצם, הבריאה בעיקרה נבראה, והיינו, מה שדרשו, יום הששי בה"א הידיעה (כפי שפירש רש"י שם), זה אותו יום הששי המפורסם, יום קבלת התורה בו' בסיון, ואז היה גמר הבריאה, "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי - ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", זה יום מתן תורה, שגם הוא יום ראשית לבריאה.

אלו הן שתי ההתחלות של הבריאה, היום שבו נברא האדם, והיום שבו נקבע שבריאנו של האדם תישאר, הבריאה תהיה מקויימת ולא תחזור לתהו ובהו.

כיון שסדר העולם, כידוע, הוא בשנה, כך העולם נוהג, כל שנה זה סדר שלם, היינו, העולם חוזר, כל המערכת כולה חוזרת. לכן זה נקרא שנה, משום שכל מה שקורה שוב, הכל חוזר על מה שהיה מקודם, כל שנה שונה את מה שלפניה, וזה נקרא סדר עולם שלם, מעתה, לכל שנה, היינו, לכל סדר שלם של העולם, יש לו שתי ראשיות. אלו הם שני ראשי השנים שהגמרא מדברת עליהם, האחד הוא ראש השנה בא' בתשרי, והשני הוא כדברי הגמרא "עצרת נמי ראש השנה, דתנן, ובעצרת על פירות האילן".

מתן תורה מחייב "כאילו לא חטאתם מימיכם"

הארצנו כבר קודם עצרת לבאר את הקשר לפירות האילן, אכן עתה נבאר את הנוגע לעניינינו בזה. כי הנה, אנו לומדים שיש כאן שני ראשי שנים, ויש ראש שנה אחד, שעניינו, כאשר אנו עוברים אותו כראוי, כאילו לא חטאתם מימיכם, ויש ראש שנה אחד, שעניינו, אם אנו עוברים אותו כראוי, כאילו נעשיתם בריה חדשה, אלו שני הענינים של שני ראשי השנים האלו, ונבאר.

איתא בשבת (קמ"ה ע"ב) "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן", התורה, כשהיא ניתנת לבני אדם, היא ניתנת באופן שהיא חייבת להתקיים, לא ניתנת לכלל ישראל, כאן זה קיום של התורה. לא יתכן שהתורה תינתן לנו ותהיה אצלנו אפשרות לא לקיים את מה שכתוב בתורה, זה דבר בלתי אפשרי, דבר שסותר עצמו, הרי על זה היה הויכוח בין משה רבינו ובין המלאכים, (עי' שבת פ"ח ע"א), המלאכים טענו שהתורה לא תינתן למטה, ומשה רבינו אמר שהתורה מעצם עניינה חייבת להינתן למטה, מתוך דברי התורה נתבאר שהתורה צריכה להינתן למטה, היינו, שהתורה מתקיימת בזה שהיא ניתנת אלינו. אם כן, הרי זה פשוט שלא יתכן שכשהתורה ניתנת אלינו, היא תינתן לבני אדם ששייך אצלם לבטל את התורה, לעשות כנגד, אין אפשרות כזאת. לכן, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן.

והנה, אחר שעשו ישראל את אותו מעשה, אחרי שעשו את העגל, הלא חזרה הזוהמה, הדבר דומה לחטא אדם הראשון, וכדאיתא בעבודה זרה (ה' ע"א) שכאשר ישראל עמדו על הר סיני, לכתחילה נאמר עליהם, "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליין כולכם", כך היה המצב כשעמדו על הר סיני, אולם כיון שעשו אותו מעשה, נאמר עלינו, נתקיים בנו, "אכן כאדם תמותון", על זה נאמר (הושע ו' ז') "והמה כאדם עברו בריתי", וחזרנו עוד פעם על חטא אדם הראשון.

כך המצב של כלל ישראל אחרי חטא העגל. אחרי חטא העגל, מעמד הר סיני נשאר, אבל יחד עם זה, נשארה גם האפשרות לפרוק אותו, נשארה גם האפשרות להסתלק, לא להשתייך אליו, חלילה. זה החטא.

מעתה, אחר שהתורה לא יכולה להינתן ולהיות בתוך זוהמה, זה בלתי אפשרי, התורה לא יכולה להינתן למקום, כשבמקום הזה קיים שורש להפר ולא לקיים דברי תורה. עצם מתן תורה היה הקיום של התורה, והקיום של התורה מחייב שהתורה תינתן למקום שבו היא מתקיימת, לא שייך שהתורה תינתן במקום שהיא לא מתקיימת. לכן, על זה עלה משה רבינו להר פעמיים ארבעים יום וארבעים לילה, ארבעים היום האחרונים התחילו בחודש אלול ונגמרו ביום הכיפורים, וביום הכיפורים קיבלנו את התורה יחד עם סליחה ומחילה.

נמצא, שבעצם קבלת התורה עצמה, מונח בה, הסליחה והמחילה על החטא. הדבר מוכרח, לא יתכן אחרת, אין אפשרות אחרת. התורה חייבת להינתן במקום שבו היא מתקיימת, ואם יש חטא, אז מתן תורה עצמו מכפר את החטא ומבטל אותו. לכן, יום הכיפורים נקרא בלשון המשנה בסוף תענית יום מתן תורה, כפי שדורשת המשנה על הפסוק "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת ליבו", "ביום חתונתו זה מתן תורה", וברש"י מפרש שם (כ"ב ע"ב) "זה מתן תורה, יום הכיפורים שניתנו בו לוחות האחרונות".

יום הכיפורים נקרא יום מתן תורה, היינו, יום מתן תורה בעצם, זה היום שבו התורה בעצמה מבערת, שורפת, ומכלה כל התנגדות אליה, כל חטא. עצם מתן תורה מכלה את כל החטאים. מתן תורה מחייב הפקעה של אפשרות של חטא, כאמור, התורה לא יכולה להיות במקום שקיימת אפשרות כזאת. וכאן, הדברים נידונים בערכין, כך הם פני הדברים, עד כמה שאנו מקבלים תורה, אנו שמים את עצמנו במצב של כאילו לא חטאנו מימינו, עד כמה שאנו לא במצב כזה של כאילו לא חטאנו מימינו, פירוש הדבר, שלא קיבלנו תורה. יום הכיפורים, זה יום סליחה ומחילה, היינו, זה היום שבו חזרנו למתן תורה.

מעשה, כשנדובר על קליטה ותפיסה שלימה, כשמושה רבינו בא ואומר ישלח ה' בך, פירוש הדבר, שאת כל אותן קללות שבורא עולם אמר, משה רבינו אומר עכשיו מעצמו, פירוש הדבר, שמה שנמסר, מה שנאמר, נקלט בשלימות, וכיון שמה שנאמר נקלט בשלימות, פירוש הדבר, שזה נמצא פעמיים, זה הוכפל.

אכן, עדיין עלינו להבין, מה עניינם של הקללות, היכן היא קבלת הדברים בה שכאמור הופכת להכפלה, היינו, כמו שמושה רבינו קיבל את כל התורה כולה, הוא קיבל גם את אותה התוכחה של כל התורה, הוא הכפיל אותה. כמו שמושה רבינו אומר משנה תורה, היינו, שכל התורה כולה נאמרת מפיו של משה רבינו, וזאת הכפלה, משום שכשזה נקלט אצלו, בשלימות, הפירוש הוא שזה הוכפל, כמו שכל התורה נקלטה אצלו בשלימות והוכפלה ונהיתה משנה תורה, כך גם נקלטו אותן קללות והוכפלו, מה הענין בה.

כאן עלינו לזכור, להבין ולדעת. כל הקללות האלה, אין בהן חלילה שום קללה, הן כולן דברי הברית, וכך עיקרה של הברית. ברית היא ברכות וקללות, זה הפירוש ברית, אם תקבלו ותשמרו, יתקיימו כל הברכות, זה עצם הברית.

בעצם המושג ברית, מבואר ברמב"ן בפרשת נח (ו' י"ח), במקום הראשון שכתובה ברית בתורה, שברית זאת מילה נסמכת, כאילו היינו אומרים בריאת זאת הברית. כל ברית, זו מציאות שמגלה את עצם הבריאה, כל ברית אומרת, באופן הזה כן, ובאופן הזה לא. אם תקיים את הברית, אז הבריאה שלך, ואם לא תקיים את הברית, אז הבריאה נגדך.

זה פירוש המושג ברית, ענין הברית הוא, שכך באופן כזה, בן הברית מצטרף לעצם כוונת הבריאה. כל הבריתות שנכרתו, אלה בריתות שנקראים קיימא בלשון התרגום, כל הבריתות הן קיימא, העולם קיים על הבריתות האלה. בריתו של נח קיימא את העולם, ברית אברהם מקיימת את העולם, וכן לוחות הברית, אם לא ברית יומם וליילה חוקות שמים וארץ לא שמת, כל הבריתות הן כולן הדברים שהבריאה עצמה עומדת עליהן. כמילא, כל ברית כוללת בתוכה את כל הברכה של הבריאה, אבל על הצד שמפרים את הברית, אז כל הבריאה כולה מתנגדת כל ברית נוגעת בעצם עצמה של הבריאה. ואם כן, יש בריאה, ואם לא, אם לא ברית, חלילה.. להיפך.

כל הבריתות כולן באות בברכות וקללות, הרי בתורה כתוב בסוף התוכחה של פרשת כי תבא "אלה דברי הברית וגו' מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב", התורה קוראת לזה דברי הברית, הברכות והקללות, הברכות אם כן והקללות אם לא, זה עצם עניינה של הברית. זה מה שהברית אומרת. או כן בריאה, או נגד בריאה. וכדי לדעת איך נראה נגד בריאה, צריך לעיין היטב בבריתות וקללות שבתורה כהנים ושכמשה תורה, אבל כל הדברים האלה כולם, הם דברי הברית. נמצא, שאנחנו, מקבלי התורה, שאיתנו הברית נכרתה, כך, בצורה הזאת, הברית חלה בנו, אנחנו מקבלים עלינו את דברי הברית.

בקריאת הקללות אנו מצרפים עצמנו לקיום הברית

עתה נחזור לענין שהתחלנו בו. תכלה שנה וקללותיה. פירוש הדבר, אנו לוקחים את כל הקללות ואת כל הדברים הרעים שעברו עלינו כמשך כל השנה כולה, והלא מיום שחבר בית המקדש אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו, (עי' בסוף סוטה), ואנו קוראים עליהם את דברי הברית.

הכוונה בזה, לצרף, ולומר, את כל מה שעבר עלינו, אנו מקבלים כקיום של הברית. כל מה שעבר עלינו, הגיע לנו, כי לא קיימנו את הברית, וכיון שלא קיימנו את הברית, הרי שהברית עצמה מחייבת שכן יתנהגו אתנו. כלומר, כשאנו קוראים את דברי הברית, כמו שכתוב בגמרא, בשביל שתכלה השנה וקללותיה, אנו קוראים את דברי הברית כדי לצרף אליהם את כל מה שקרה כל השנה, להגיד בזה, שכל מה שקרה כל השנה, זה הקיום של הברית.

בשבילנו, הקיום של הברית, פירושו, כל מה שקרה, כל דבר רע, כל צרה שהיתה, כל קללה שקרתה, כל מה שהיה, כל זה מצטרף לדברי הברית. כשאנו קוראים את דברי הברית, על כל ה"קללותיה" של כל השנה, כאן אנו באים אל בורא העולם ואומרים לו קיימנו את הברית. לא בצד הנכון, אבל גם זה קיום הברית. קיום הברית מתקיים אם מקיימים ומקבלים את כל הברכות, אבל קיום הברית הוא גם בזה, שאם לא מקיימים, אז מקבלים את כל המכות. אנו באים ואומרים קיימנו את הברית.

לפני כל פעם שצריכה להיווצר מציאות חדשה, היינו, לפני כל פעם שיש בה ענין של "זה היום תחילת מעשיך", בכל יום שהבריאה מתחדשת, דבר הקורה פעמיים במשך השנה, כאשר הבריאה מתחדשת ב"זה היום תחילת מעשיך", והיא מתחדשת ב"יום הששי", ואז מתקיים "ויכולו השמים והארץ", בשתי הפעמים האלה, הבריאה לא מתחדשת, אלא אם אנחנו מקיימים את הברית, שבה, "אם לא בריתי יומם וליילה חוקות שמים וארץ לא שמת".

מכת קיום הברית תחל שנה וברכותיה

בגמרא כתוב "תכלה השנה וקללותיה", אבל בפיוט "אחת קטנה" שתקנו, כפי שמובא במחזורים, לאמרו עם התקדש יום ראש השנה, כתוב "תכלה שנה וקללותיה", ו"תחל שנה וברכותיה".

פירוש, כעת הבריאה מתחדשת, כעת העולם חוזר ונברא, נעשיתם בריה חדשה, ומכאן ואילך הברית תתקיים על ידי הקיום והברכות. כשאנו אומרים את ה"תכלה שנה וקללותיה", וקוראים את דברי הברית שבתורה, הקריאה הזאת אומרת, שכל מה שעבר עלינו במשך השנה זה קיום של דברי הברית, כך אנו מגיעים כביכול אל בורא העולם בזמן שהוא עסוק לברוא את העולם, "זה היום תחילת מעשיך", ואומרים לו, עמדנו בברית, קיימנו את הברית, כי נתקיימו בנו כל התוכחות כולן, כך מתפרשות המילים תכלה השנה וקללותיה, היינו, כי באמת על ידי מה היא תכלה, אכן, השנה כלה כי היא נגמרת, ויחד עם גמר אותה שנה, כמו שהיא נגמרת, כך גם קללותיה נגמרות, ומכאן ואילך, הברית תתקיים באופן השני, הברית תתקיים עם הברכות ולא עם הקללות, חלילה. תחל שנה וברכותיה. כך אנו מעמידים את עצמנו כמקבלי הברית, כמקיימי הברית, כמו שהזכרנו צריכה להיות. כל מי שהוא בן ברית יתברך כמובן צריך להיברא, הוא הרי בן הברית, והברית היא השורש שעליו הבריאה עומדת, זה הבסיס שהבריאה עומדת עליו, אם לא בריתי יומם וליילה, חלילה, חוקות שמים וארץ לא שמת, כאן נמצא הבסיס שהבריאה עומדת עליו.

נמצא, שזאת עבודתנו, כשאנו שומעים את דברי הברית בשבת שלפני ראש השנה, [אנו קוראים זאת שבועיים קודם ראש השנה, כדאי אתם בתוספת כבי"ב פ"ח ע"ב, שצריך לקרוא גם את הברית של ניצבים לפני ראש השנה, וצריכה להיות עוד שבת אחת באמצע שבה קוראים פרשת ניצבים] עניינה של הקריאה הזאת, שהיא הקיום של דברי הברית.

כיון שהמדובר הוא, בדין, שכל עניינו הוא, אם האדם הכריע עצמו לטוב או חלילה להיפך, זה הנושא, זה הנידון, וכיון שכל הנושא אם כן יברא או אל יברא, ענינו הוא, איפה עומדת נקודת ההכרעה של אותו אדם, כאן פירוש הדבר, שה"יברא" הזה שהאדם זוכה לו, זה בזכות בחירתו שלו, וכמו שכתוב במקום אחד בדברי חז"ל "כאילו עשיתם את עצמכם", ובראש השנה כתוב, ועשיתם עולה, כאילו נעשיתם בריה חדשה, ואתם לבד עשיתם את זה. זה מעשה שלנו, הסיבה שאנחנו כן נבראים, היא בגלל ההכרעה שהיא כולה שלנו.

הברית של בריה חדשה שייכת למפי עצמו אמרן

והנה, התורה ניתנת לנו, והיא ניתנת בכפיה מלמעלה, בכפית הר כגיגית. אבל הכן יברא או אל יברא, זה רק מכת דבר אחד, עד כמה שהאדם מכריע את עצמו. ההכרעה היא תמיד בידינו. לכן, דווקא הברית הזאת, של משה מפי עצמו אמרן, זאת הברית שאנו צריכים להזכיר. זאת הברית שאנו צריכים להצטרף אליה, כדי להיות כן יברא. כדי להיעשות בריה חדשה. כדי להיברא מחדש. אני עושה אתכם, [או, כאילו נעשיתם], בריה חדשה, אבל הדבר הזה תלוי בנו, זה מבחירתנו שלנו. אנחנו המכריעים אם כן יברא או לא יברא.

אנו צריכים להתבונן, מתוך הסוגיה שאנו עוסקים בה, שמה שמחייבים אותנו כעת, בשבת הזאת, זה להלביש על כל השנה וקללותיה את דברי הברית, את התוכחה, ולראות, איך כל השנה וקללותיה, כל זה קיום של דברי הברית, זה הלימוד, לזה אנו נתבעים ונדרשים, את זה אנו צריכים לעשות.

עלינו להגיע למסקנה האמיתית היכן הכל נקבע

מצבנו ברור, מצבנו גלוי וידוע. ובזמן כזה, במצב כזה, בתוך מערכת כזאת, אנו עומדים בדין, כמה יעברו וכמה יבראו, מי יחיה ומי ימות. "ועל המדינות בו יאמר איזו לחרב ואיזו לשלום איזו לרעב ואיזו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות, מי לא נפקד כהיום הזה", [זה הנוסח של תפילת זכרוןות], על כל זה אנו נידונים, והדין, כמובן, הוא הדין של כל המדינות כולן, "ועל המדינות בו יאמר", והדין של כל יחיד ויחיד, "כי זכר כל היצור לפניך בא, ואתה דורש מעשה כולם", אנחנו נידונים, וכל העולם כולו נידון, וצריך לזכור, שהאופן איך אנו נראים ביום הזה, קובע את צורת ההנהגה בכל העולם כולו.

אין מקום ואין טעם להוסיף מילים על מה שקורה היום בפועל בעולם, אם זה לא מעורר משהו, אז כבר שום מילים לא יעזרו. אנחנו כבר ראינו, כבר מותר היה לנו להגיע למסקנה, שהדברים לא נחתכים בשום מקום אחר. [הדברים נאמרו בחש"ב, אך נראה כאילו רבינו עומד חוץ וזאת היום], אנו רגילים, מאד מאד, גם בתקשורת, ובכלל בחדשות, לדעת בדיוק איפה הדברים נחתכים, איפה הדברים נקבעים. הסדרים נקבעים פה, הדברים נקבעים פה, הרי אלו החדשות.

כל בר דעת יודע שאלו דברי הבל. הדברים לא נקבעים פה. התקשורת מנסה ללמד אותנו, כאשר הם מוטרס לנו את הדברים החשובים, שזה נפגש עם זה, זה החליט כך, שכאן נקבע סדר העולם, ואנו הולכים יחד עם זה, ה' ישמרנו, ובפרט שיש לנו פה עיתונות כשרה, ושם כתובים אותן חדשות, זאת אומרת, התירו פרושים את הדבר, ככה זה, כך בדיוק הדברים נקבעים. העיתונות הכשרה יוצאת ידי חובה באיזה מקום בפנים, לזכור ולהזכיר, אבל כל החדשות וכל הדברים העיקריים, הכל כתוב שם.

החדשות המרעישות ביותר, ובאמת, הרלבנטיות ביותר, אלו החדשות שנאמר עכשיו. בעוד שבועיים יש לנו משפט, ואנחנו נישפט, מי יחיה ומי לא יחיה, ואיך העולם יראה. אלו הן החדשות. כל יתר הדברים זה דברי הבל.

ההקדמה הראשונה, איך נכנסים לתוך המערכת הזאת, היא בשבת, כשנאמר את התוכחה, ונדע לשים אותה במקום הנכון. להלביש את התוכחה הזאת על כל מה שקרה לנו בכל השנה ובכל קללותיה, רק באופן כזה, בעזרת ה', תחל שנה וברכותיה.

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת כי תבא תש"פ

וידוי מעשרות

כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך וגו' ואמרת לפני ה' אלקיך בערתי הקודש וגו' השקיפה ממעון קדשיך מן השמים וכרך את עמך את ישראל וגו'. (כ"ו, י"ב – ט"ו).

צריך ביאור מה ענין התפלה של 'השקיפה ממעון קדשך וגו' בתוך סדר הוידוי, ואיזה שייכות יש להתפלל ולבקש בשעת וידוי מעשר. וברש"י הביא דברי הספרי, שאמירת 'השקיפה ממעון קדשך' הוא שהמתוודה אומר, עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות וכו'. ומשמע מדברי הספרי, שיש בזה זכות מן הדין מכח שעשה מה שגזר עלינו, וענין זה צריך ביאור, דאטו את שכרו הוא תובע, והלא שנינו באבות, 'נאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך'.

ונראה לבאר בזה על פי דברי הגמ' בתענית דף ט' ע"א, דליקף מהכתוב בנביא מלאכי, 'הביאו את כל המעשר וגו', ובהנוגני נא בזאת אמר ה' צבקות אם לא אפתח את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די, דבכל דבר אסור לנסות את הקב"ה, אם הוא משלם שכר על המצוה, מלבד מעשרות, שבוה מותר לנסות ולבחון את הקב"ה.

מעתה יש לומר, דזהו הביאור שאומר בסוף הוידוי 'השקיפה ממעון קדשך', דבוה הוא בא לבקש ולתבוע את ההבטחה אם לא אפתח את ארובות השמים וגו', דבמעשר הותר לנסות ולבחון את הקב"ה, ועל כן הוא בא עכשיו לאחר שסיים לקיים דין המעשרות, הוא בא לבקש את קיום ההבטחה שהובטח בשכר המעשר.

וזהו הביאור בדברי הספרי, שאומר עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שבאמת יש בזה טענה מן הדין, דכיון שקיים את חלקו, ממילא צריך עכשיו שגם מה שהובטח לו בשכר יתקיים.

ובזה נראה לבאר כל ענין הוידוי מעשר, שבאמת הוא דבר הצריך ביאור מהו כל ענין הוידוי, שמתוודה ואומר שעשה וקיים את כל פרטי הדינים כמו שנצטווה, ולא מציינו בזה ענין בשום מצוה, שכשם שסיים קיום מצוה, יאמר וידוי שקיים המצוה בכל פרטיה ודיניה כאשר נצטווה.

אכן להמבואר יש לומר, דכל הוידוי הוא הקדמה להמשך הדברים שאומר 'השקיפה ממעון קדשך וגו', דכיון דהוא בא לבקש ולתבוע את קיום ההבטחה שהובטח למי שמקיים דיני מעשר, על כן הוא צריך לפרט ולומר שקיים את כל דיני המעשר כהלכתך, שהרי רק אם קיים את המעשרות כדין והלכתך הוא ראוי להבטחה, ועל כן

וענית ואמרת וגו', וירד מצרימה ויגר שם וגו', וירעו אותנו המצרים ויענתו וגו', ויוציאונו ה' ממצרים ביד חזקה וגו'. (כ"ו, ה' – ח').

צריך ביאור למה מזכיר כל סיפור שעבוד מצרים ויציאת מצרים במקרא ביכורים, ומה כל ענין זה שייך למצות ביכורים. וברש"י כתב, שמזכיר חסדי המקום.

ונראה לבאר בזה, דהנה כל מקרא ביכורים הוא אמירת שבה והודאה על ארץ ישראל, וכמו שכתוב בפסוק נ', 'ואמרת אליו וגו' כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו, ובפירושו רש"י שם הביא דברי הספרי, 'ואמרת אליו, שאינך כפוי מובה', ומבואר שע"ז שבכל שנה מביא בכורים, הוא מכיר בטובת המקום שנתן לנו את הארץ, הרי דמקרא ביכורים, הוא בשביל ליתן שבה והודאה על מתנת ארץ ישראל.

והנה הרי ארץ ישראל ניתנה לישראל בתנאי של גלות ושעבוד, כמו שנאמר להם בכרית בין הבתרים, ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה, ודור רביעי ישונו הנה, וא"כ הרי בשביל שיהיו זכאין על ארץ ישראל, היה צריך שמקודם לכן יגלו וישעבדו ארבע מאות שנה, ורק אחרי כן יהיו זכאין לנהול ולזכות בארץ ישראל. וברש"י בפרשת וישלח הביא דברי הו"ל, שעשיו אמר, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר של גזירת כי גר יהיה זרעך, דהזכיה בארץ ישראל תלויה היא בקיום גזירת כי גר יהיה זרעך ועבדום ועינו אותם.

אשר לפי זה יש לבאר דלכך הוא מזכיר כל ענין הירידה למצרים וקושי השעבוד, שבה לבאר בזה, שזכאין אנו לנהלת ארץ ישראל, דקיימנו את החלק בכרית בין הבתרים של 'ועבדום ועינו אותם', וממילא זכאין אנו גם לחלק השני של 'דור רביעי ישונו הנה'.

ויש להוסיף בזה, דלכך פירט הכתוב את קושי השעבוד, שהרי כבר מבואר בהו"ל דקושי השעבוד היה חלק בהשלמת קיום ה'ועבדום ועינו אותם', ולכך פירט הכתוב בארובה שהיה קושי שעבוד גדול, ועל כן שפיר נחשב שנתקיים ה'ועבדום ועינו אותם'.

וגם יש לבאר מה שכתוב 'ויוציאונו ה' אלוקינו ממצרים וגו', שבה לומר בזה, דלא יאמרו דישראל ברחו ממצרים, וכמו שמצינו שפרעה אמר 'כי ברה העם, ואם כן עדיין לא נשלם גזירת ה'ועבדום ועינו אותם', על זה אומר הכתוב, דה' אלוקינו הוא שהווציאנו ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים, וממילא הרי דשפיר קיימנו את גזירת ה'ועבדום ועינו אותם', ושפיר זכאין אנו לנהול ולירש את ארץ ישראל.

כשבא לבקש ולתבוע את קיום ההבטחה צריך להקדים שקיים את כל סדר דיני המעשרות כהלכתן, וזהו ביאור כל ענין הודיו מעשרות.

והנה לאחר נשיאת כפיים, איתא בגמ' בסוטה דף ל"ט ע"ב, דהכהנים אומרים רבוננו של עולם, עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה עמנו כמה שהבטחתנו, השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש, הנה נוסח הבקשה היא כלשון מה שאומרים בידיו מעשרות, וגם הלשון שאומרים עשינו מה שגזרת עלינו, אף אתה עשה עמנו כמה שהבטחתנו, הוא כלשון הספרי שהבאנו לעיל.

אמנם צ"ב מהו הענין שהכהנים אומרים כן אחר נשיאת כפיים. ואם יש איזה טעם שאז מתפללים כן, למה תיקנו הנוסח כמו בידיו מעשרות, ואיזה שייכות יש בין ברכת כהנים לידיו מעשרות.

ולחמבואר יש לומר, דהרי גם בברכת כהנים הובטח דכשהכהנים מברכים אז הקב"ה מברך, וכמו שכתוב בפרשת נשא י'שמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם, וזהו התפלה שאומרים הכהנים לאחר נשיאת כפיים, שכיון שקיימו את מצוותם הם מבקשים שתתקיים ההבטחה שהובטחה, וזהו שאומרים עשה עמנו כמה שהבטחתנו.

ודבר זה יסודו הוא בידיו מעשרות, וזהו הביאור של וידיו מעשרות וביאור תפלת ובקשת 'השקיפה ממעון קדשך וגו', על כן תיקנו יסודו נוסח התפלה לאחר ברכת כהנים, כמו מה שאומרים בידיו מעשרות, ששניהם ענין אחד הם, הבקשה והתפלה לאחר קיום הדין.

השיבך ה' מצרים כאניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה. (כ"ח, ס"ח).

יש להבין מה החומר והעונש האמור כאן שהשיבך ה' מצרים, אחרי כל התוכחה של והפיצך ה' בעמים וכל הרעב והמצוק אשר יציק לך אויבך, ואיזה תוספת חומר יש בזה שהשיבך ה' מצרים, והרי גלויות אחרות, הרעו לנו הרבה יותר ממה שהמצרים הרעו לנו. עוד צריך לבאר, מהו שהוסיף שנה יהיה בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה. גם צריך ביאור מהו הענין שיהא זה 'כאניות'.

ונראה כביאור הענין דהנה עיקר היציאה ממצרים, ותכלית הגאולה ממצרים ועניינה מבוארת כמה שאמר הקב"ה למשה 'בהוציאך את

העם ממצרים תעבדון את האלוקים על ההר הזה", ופירש רש"י וישאלת מה זכות יש לישראל שייצאו ממצרים, דבר גדול יש לי על הוצאה זו, שהרי עתידים לקבל תורה על ההר הזה למוקף ג' חדשים, והיינו דתכלית הגאולה שיעבדו את האלוקים ויהיו עבדי ה'. ודבר זה שני ומשולש בכמה מקומות בתורה, דתכלית יציאת מצרים היה בשביל להיות לכם לאלוקים.

מעתה יש לבאר דזהו הענין שכאן בגמר התוכחה, נאמר דאף דהכתוב מזהירם על עונשים ויסורים רבים, אבל גמר התוכחה הוא, שיישיבך ה' מצרים, היינו דישוכו למצרים, שכזה תתבטל מהם גאולתם, ויהיו להיות כמו קודם שנגאלו, דכיון דכל תכלית יציאת מצרים באה בשביל קיום התורה והמצוות, ואם אין מקיימים התורה והמצוות אז ממילא בטלה הגאולה וממילא חוזרים הם למצרים.

וזהו שהוסיף הפסוק דיהא זה בדרך אשר אמרתי לא תוסיף לראותה עוד, דהנה יש דין איסור לשוב מצרימה, אבל תוכן הענין שלא לראות את מצרים, יש לומר שהוא משום דגאולת מצרים הייתה גאולה בלא שום שיור, ומעתה שנגאלו אין לישראל שום קשר ושום שייכות למצרים, וזהו ענין האזהרה דלא תוסיפו לראותם עד עולם. ולפי זה יש לבאר דזהו שאמר דישוכם בדרך אשר אמרתי לא תוסיף לראותה עוד, ר"ל דאם לא ישמרו התורה והמצוות אז יתבטל מהם הגאולה ויפקע מהם מעלת חירותם, וממילא ישוכו למצרים כדמעיקרא, ואדרבה ממקום שבאו לשם הוא דישוכו. וזהו גם הביאור כלשון הכתוב 'השיבך' שיהא זה כגדר השבה והורה, ולא סתם עונש מהודש, אלא ביטול היציאה והגאולה.

ולפי זה יש לבאר דזהו שאמר הכתוב שיהא זה 'כאניות', לומר דלא יהא זה כמו שהיה בשעת יציאת מצרים, שנקרע להם היים, אלא ישוכו למצרים בלא שיקרע להם היים.

והצר לך בכל שעריך עד רדת המתוך וגו'. (כ"ח, נ"ב).

ופירש רש"י, עד רדת המתוך לשון רידו וכבוש.

ואפשר לפרש שנכלל בזה דברי המדרש (איכה פ"ד) שהיה נבזוראדן ממדד בחומה והיתה שוקעת בכל יום טפחים ומחצה עד ששקעה כולה, וכיון ששקעה כולה נכנסו השונאים לירושלים, ומבואר דאופן בקיעת חומת ירושלים לא הייתה באופן של הורבן והירוס, אלא באופן של ירידה ושקיעה בארץ. וכן הוא לשון הכתוב באיכה ט"ב 'עריה' ולפי זה יש לפרש הלשון עד רדת, מלשון ירידה ושקיעה שהחומות לא נחרבו ונהרסו, אלא ירדו ושקעו בארץ.

החוק במוסר אל תרף

מתוך שיחת חיזוק בכולל בית המוסר 'בית אברהם' ב"ב, כסלו תש"פ

בפרשת כי תצא כתוב בתורה את הפרשה של מלך, והנה בפרשה לא נאמר דרכי הנהגת המלוכה, וכיצד לבנות את ממלכתו, ולא אמר הכתוב את הדרכים איך להנהיג את העם, והלא כל הקיום של העם תלוי במלך, וגם לא אמר הכתוב זכויותיו וחובותיו של המלך, אלא הכתוב אומר ומצוה את המלך לכתוב לו ספר תורה 'והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר וגו' והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלוהיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ואת החוקים האלה לעשותם, לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל וגו', התורה מצוה את המלך שיהיה לו ס"ת עמו כל ימי חייו, ס"ת מונח בזרועו תמיד, ואינו פורש ממנה אפילו כשישן, יש שיטות חלוקות אם בשעת שינה זה כנגדו או עמו, אבל על כל פנים אינו פורש ממנה, ולא מספיק שלכל ישראל יש ספר תורה, צריך שיהיה לו ספר תורה שלו, הוא צריך ספר מוסר לעצמו, למען ילמד ליראה את ה', הוא צריך שיהיה לו ספר התורה ללמוד מוסר מן התורה, ושיהא תמיד בזרועו, בין אם הוא יושב עם החכמים, בין אם הוא עוסק בענייני המלוכה, בין אם הוא עוסק בצרכי עצמו, בכל עת ובכל שעה תמיד ספר התורה עמו ובזרועו, כל הזמן הוא עם ספר התורה ללמוד ממנו מוסר למען ילמד ליראה את השם ולבלתי יסור מן המצוה ימין ושמאל, זה מה שהמלך צריך. כל אחד מאתנו הוא מלך על עצמו, הוא יליט על עצמו הוא מנהיג את עצמו, וממילא הוא צריך להבין את גודל החובה ללמוד מוסר, וכמו שאומר הכתוב 'החוק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך'.

מצוה פז

להיות התמורה קודש

שנאמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש

הגלילי, כל לא תעשה שבתורה, עשה בו מעשה לוקה, לא עשה בו מעשה פטור, חוץ מנשבע ומימור ומקלל חבירו בשם, אף על פי שלא עשה מעשה חייב". ובהמשך הגמ' בתמורה אמר רבי יוחנן לתנא, דאין למנות מימור עם הני לאוין שאין בהם מעשה, כיון דבדיבורו עביד מעשה ופירש"י "שעושה מחולין קדשים", ומפורש בזה שהחלת הקדושה היא האיסור עצמו, ואין כאן מצות עשה ודלא כהרמב"ם.

נפק"מ בין הצדדים

ונראה לומר נפק"מ בין הצדדים, לגבי מה דשנינו בתמורה (ג.) "הציבור והשותפין אין עושין תמורה, שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר יחיד עושה תמורה, ואין הציבור והשותפין עושין תמורה". ובפשטות ילפי' בזה דלא נאמר כאן הדין של "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" ולא תחול הקדושה. והנה היכא דעברו הציבור והשותפין והמירו, יש להסתפק אם עברו בלאו ונתחייבו במלקות או לא. ולכא' תליא בהא, דאי אמרי' דלוקין על התמורה משום דבדיבורא איתעביד מעשה, הכא לא איתעביד מעשה ואין לוקין. אך אי אמרי' דלוקין על ההקדשה, אף כשלא חלה הקדושה, ילקו אף השותפין על לאו דתמורה הגם שאין קדושה חלה בהמרתם.

גדר התמורה בשיטת הרמב"ם

ברמב"ם (ריש הלכות תמורה) כתב דלוקין על התמורה הגם שהוא לאו שאין בו מעשה, ומפני שיש בו עשה ושני לאוין, ועל אף שאי אפשר שיהיה בלאו זה מעשה כלל. והוסיף דאף השותף שהמיר לוקה ואין התמורה קודש. ונראה מדבריו דלא ס"ל כלל הא דאמר בגמ' דבדיבורא איתעביד מעשה, אלא פסק כהצד בגמ' דלאו דמימור אין בו מעשה כלל ואעפ"כ לוקין עליו.

והקשה במ"מ (פי"ג מהל' שכירות ה"ב) דלגבי לאו ד"לא תחסום שור בדישו" נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בגמ' (ב"מ צ:). היכא דחסמה בקול אם דיבורו חשיב מעשה ולוקה או דלא חשיב מעשה ואינו לוקה כשאר לאו שאין בו מעשה. ופסק הרמב"ם כרבי יוחנן דלוקה מפני שדיבורו הויא מעשה, ומהכא גבי תמורה נראה דלא ס"ל להרמב"ם האי סברא דבדיבורו איתעביד מעשה, אלא חשיב לאו שאין בו מעשה. [ובמ"מ מחלק בין דיבור שנעשה מעשה מחמתו כמו בלאו דחסימה לבין דיבור שלא בא לידי מעשה גמור כגון שהקדיש]

וכה"ג מצינו עוד בדברי הרמב"ם שפסק (פ"א מהל' איסורי מזבח ה"ב) דהמקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח עובר בלא תעשה ולוקה על הקדשו. והטעם דלא חשיב לאו שאין בו מעשה משום שבדיבורו איתעביד מעשה, והקשה בלחם משנה שם אמאי לא אמר כמו כן בתמורה דההקדש חל ע"י דיבורו ולכך חשיב לאו שיש בו מעשה. ועמד בזה המנחת חינוך (מצוה רפה).

וצריך לומר דהרמב"ם ודאי ס"ל הא דבדיבורו איתעביד מעשה כדחזינו בלאו דחסימה ובמקדיש בעל מום, אך בלאו דתמורה לא

שיטת הרמב"ם - יש מצות עשה בתמורה

כתב הרמב"ם "שצוינו להיות התמורה קדש והוא אמרו ית' 'והיה הוא ותמורתו יהיה קדש'" - מי שהמיר קדושת בהמה שהוקדשה לקרבן ורצה להקדיש אחרת תחתיה עובר בלאו, וציוותה תורה שהן הקרבן שהוקדש מתחילה והן הקרבן שהקדיש תמורתו יהיו קודש, וקדושה זה היא מצות עשה. והביא הרמב"ם ראייה שהיא מצות עשה מהגמ' בריש תמורה (ד:) שאומרת שאיסור "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (ויקרא כז:) הוא לאו הניתק לעשה, ומבואר שם בגמ' דהטעם דלוקין על לאו זה אע"פ שהוא לאו הניתק לעשה, דלא אתי חד עשה ועקר תרי לאוין - לא יחליפנו ולא ימיר אותו.

ומצות עשה זו טעונה הסבר, דכל עשה הוא מצוה בקום ועשה לעשות מעשה ולקיים את המצוה, ואילו בעשה זה המצוה מתקיימת מאליה, דהתורה ציוותה שאף שעבר והמיר יהיה הקרבן קדוש ולכא' הוא קדוש מאליו, ומה שייך לומר שהוא מצות עשה. ובפשטות לזה הוצרך הרמב"ם להביא ראייה שהוא מצות עשה מהא דחשיב בגמ' לאו דתמורה כלאו הניתק לעשה, אמנם היא גופא צ"ב הא לא עביד מידי, ומהי המצות עשה שיש בתמורה.

ראיות שהקדשת הקרבן היא איסור ולא מצוה

ויש לחקור ולהסתפק באיסור לאו דתמורה, האם הלאו הוא על הפקעת הקדושה שמבקש להפקיע מהבהמה הראשונה ולהחילה על בהמה אחרת, או שהוא איסור להקדיש ולהחיל קדושה על בהמה באופן של תמורה.

הגמ' (שם) מביאה את מחלוקת אבבי ורבא אי אמרי' דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני או דאי עביד לא מהני, ואמר אבבי דממצות עשה דתמורה יש ללמוד דאי עביד מהני, שהרי אמרה תורה "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" ואם עבר והמיר חלה התמורה וקדשו שניהם ולקי, ורבא אמר דבכל מקום אי עביד לא מהני ושאני תמורה דאמר קרא בפירוש דמהני. וחזינו דהאיסור הוא על ההקדשה באופן כזה, דאמרה תורה לא תעביד קדושה ע"י תמורה ואי עביד מהני, ואין האיסור כלפי הפקעת הקדושה מהבהמה הקדושה דבאמת לא מהני. אך א"כ יקשה יותר מה דהעמיד הרמב"ם את קדושת הבהמה כמצות עשה, דלדברי הגמ' הקדשת הבהמה ע"י תמורה זהו גופו של האיסור ואינו מצות עשה, ומהי המצות עשה שבתמורה. מאידך, הרמב"ם הביא ראייה לדבריו מהגמ' דחשיב לאו דתמורה כלאו הניתק לעשה, וא"כ הוא סתירה בגמ', דמחד אמרי' דההקדשה היא האיסור ומצד שני אמרי' דנצטוינו במצות עשה שמתקנת את הלאו בהקדשה זו.

מחלוקת הסוגיות - אם יש איסור להפקיע קדושה מהקרבן או להקדיש ע"י תמורה

אך באמת שתי שיטות הן בגמ'.

הגמ' בכמה מקומות (תמורה ג. מכות טז. שבועות כא.) אומרת "אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם א"ר יצחק א"ר יוחנן משום ר' יוסי

נח) לגבי חליפי שביעית וחליפי ע"ז, והם שני כתובים הבאים כאחד שאינם מלמדים. ומבואר בגמ' דהדרך שנעשים חליפי שביעית היא "אחרון אחרון נתפס ופרי עצמו אסור". כעין זה מצינו בר"ן (ריש נדרים) דכל ענין התפסה בנדרים חל מכח דין חליפי קודש, דאפשר להקדיש ולהעביר קדושה מדבר לדבר. החלפה של הפקעת הקדושה והעברתה לדמים אינה שייכת בקדשים שיש בהם קדושת הגוף, אבל החלפה והעברה של הקדושה עצמה שייכת אף בקדשי מזבח שאינם נפדים, וע"ז אמרה תורה דאסור לעשות כן וזהו איסור תמורה.

חלות הקדושה השנית

ונותר לבאר כיצד מתקדשת הבהמה השניה, דלהנ"ל המימר בא להחליף ולהעביר את קדושת הקרבן לבהמה אחרת וכלשון התמורה המפורש במשנה (תמורה כו:) "הרי זו תחת זו, תמורת זו, חליפת זו, הרי זו תמורה", ולא עלה בידו, אלא הקרבן נשאר בקדושתו, והיאך קדשה הבהמה השניה. ולפי מה דכתב הרמב"ן (ב"ב עט.) דבדבר שלא הוקדש בקדושת ליכא מעילה, ה"נ דלא יהיה דין מעילה בקרבן שהוקדש ע"ז תמורה, ולא מצינו דליכא מעילה בתמורה.

וי"ל דכשם שבשביעית אמר' דאחרון אחרון נתפס ופרי עצמו אסור, דאע"פ שיש שם החלפה אמרה תורה שחלה ההחלפה ומ"מ לא פקעה הקדושה מהבהמה הראשונה, כך הוא בתמורה. ולפי זה המצוה שנאמרה בתמורה "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" היא דלא תימא דכיון שהקדושה שעברה לקרבן הנוסף לא פקעה מהראשון, א"כ אין המקדיש חפץ בקרבן והקדשתו בטעות היתה, קמ"ל קרא דחלה הקדושה בע"כ וזאת המצוה. ונתבאר בזה מה שהוקשה על מצות ההקדשה בתמורה, ד"ל דלולא המצוה לא היתה חלה על הקדושה כלל מאחר ולא נתכוון להקדיש כאשר הקדושה חלה על שני הבהמות, והקדש בטעות לא הוא הקדש, ולזאת נצטוינו לנהוג קדושה בשתייהם אף שלא נתכוון לכך.

לשון החינוך - לנהוג קודש

והדברים מדויקים בלשון החינוך (מצוה שגב) דכתב כעין מש"כ הרמב"ם בחיוב המצוה להיות התמורה קודש, והוסיף "וזה הכתוב מצות עשה הוא, כלומר שתצוה אותנו התורה להיות התמורה קדושה ולנהוג קודש בשתייהן" ועוד כתב "ועובר עליה והמיר ולא נהג קדושה בשתי הבהמות כלומר בראשונה ובתמורתה, ביטל עשה, מלבד העונש שיש בדבר שמועל בקודש". ובא לבאר בדבריו מהו העשה, דהיות ויש מצות עשה לנהוג קודש, חלה הקדושה ממילא, ומוטל על המקדיש לנהוג באותה הקדושה, וחיוב העשה מוסיף שמלבד עצם הקדושה שחלה על הבהמה ומחייבת במעילה, יש לנהוג קדושה זו גם אם לא נתכוון לכך מתחילה.

נמצא - נאמרו בגמ' ב' שיטות בתמורה, [א] האיסור הוא להקדיש בהמה ע"ז שמימר קדושה של קרבן בבהמה אחרת, וכיון שהמיר עבר על איסור ולא נאמרה מצוה [ב] האיסור הוא לנסות ולהפקיע קדושה מקרבן ולהחליף את קדושתו ולהעבירה לקרבן אחר. ולדעת הרמב"ם נצטוינו במצות עשה שתחול העברת הקדושה בקרבן החדש ועם זאת לא תפקע קדושת הראשון ואף שלא נתכוון שתחול קדושה באופן זה.

הזכיר דבר זה משום דלדעתו בתמורה האיסור אינו התוצאה של הקדשת הבהמה אלא אדרבה קדושת הבהמה היא מצות עשה המנתקת את הלאו, וכל האיסור הוא הפקעת האיסור מהבהמה הקדושה. ולדעתו בזה גופא נחלקו הסוגיות בגמ', דמחד מבואר בגמ' בכל המקומות בשם רבי יוסי הגלילי דתמורה הוא לאו שאין בו מעשה, ומה דאמר ר' יוחנן דתמורה שאני משום דבדיבורו איתעביד מעשה הובא רק בגמ' בתמורה [וכבר העיר בלח"מ דסתמא דגמ' לא ס"ל הא דאמר רבי יוחנן], וכן מצינו בגמ' דחשיב ללאו דתמורה כלאו הניתק לעשה. והרמב"ם פסק כסתמא דגמ' דאין ההקדשה והקיום של "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" חלק מהאיסור אלא הוא מצות עשה והוא התיקון של האיסור.

והשיטה השניה בגמ' היא דמה שנאמר "והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" הוא האיסור גופו שאין להקדיש באופן זה, ועל זה קאמרה הגמ' דשייך למחלוקת אביי ורבא דאי עביד מהני, דבהקדשת הבהמה עוברים על האיסור.

ומפורש בגמ' שהם ב' שיטות חלוקות כדאמר רבי יוחנן בגמ' "לא תתני ומימר, משום דבדיבורו עשה מעשה".

האיסור לשיטת הרמב"ם

ודאתינן להכי האיסור עצמו אינו מבורר, דההקדשה אינה אסורה אלא היא מצוה, וצ"ל דהאיסור הוא שלא לנסות להפקיע את הקדושה מהבהמה ע"ז תמורה, ואף שאין ההפקעה עולה בידו, ונתבאר ברמב"ם (סוף פ"ד מהל' שכירות) טעמו של האיסור וז"ל "אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם... יראה לי שזה שאמר הכתוב והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, כענין שאמר 'ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו', ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע, שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו ואף על פי שנדר והקדיש אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משוויו, אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש. וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף שמא יחזור בו וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה, ואם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא, לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף, וקנסו אם החליף ואמר 'והיה הוא ותמורתו יהיה קודש', וכל אלו הדברים כדי לכופף את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים".

החילוק בין פידיון לחליפין

ועדיין יש להוסיף הסבר, דמשמע ברמב"ם שלולי איסור תמורה היתה אפשרות להחליף את הקרבן אע"פ שאינו יכול לפדות את הקדשים, ומה הנפק"מ בין פידיון להחלפה. וי"ל דפידיון הוא כעין קנין שהאדם קונה מן ההקדש ומפקיע ממנו את הקדושה וקונה בדמים כנגדו, וכדמשמע ברש"י (עירובין פא:) שהמקור לקנין כסף הוא מדכתיב דכתיב בפודה מן ההקדש 'ונתן הכסף וקם לו' וקל וחומר בלוקח מן ההדיוט, אמנם קדשים תמימים א"א לפדותם (ועי' בזה במש"כ בח' הגר"ח הלוי בהל' איסורי מזבח).

אך ישנה צורה נוספת של חליפין, ומצינו חליפין בגמ' (סוכה מ: קידושין

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקהלות על ידי

הגאון הגדול רבי **יעקב היים סופר שליט"א**

ראש ישיבת "כף החיים"

פרשת כי תבוא

ש'אין ראוי לאדם לשמוח אלא כשיבוא לארץ העליונה

ורבינו האור החיים הק' אומר דבר נורא, ונראה ללמוד מדבריו הקדושים. "הצצתי בפרשה זו", עיינתי בפרשה הזו, ולמדתי לקח ומוסר ובינה, שהפרשה שלנו 'והיה כי תבוא אל הארץ, היא לא מדברת רק על מה שאדם בא לארץ ישראל הגשמי, אלא "שדומות גם כן" על "ביאת הארץ העליונה", שאדם בא לעולם העליון, לעולם הבא שלו, "ואמר" הפסוק, "והיה כי תבוא", וכבר לימדונו רבותינו (בראשית רבה פר' ט"ג, ויקרא רבה פר' י"א ס"ז, במדבר רבה פר' י"ג ס"ה) כי אין 'והיה' אלא לשון 'שמחה', "ש'אין ראוי לאדם לשמוח, אלא כשיבוא לארץ העליונה", שם הוא מקום שמחה אמיתי, "על דרך אומר", כמו ששלמה המלך ע"ה הספר משלי אומר "ותשחק ליום אחרון" (משלי לא כה), (ע' בראשית רבה פר' נ"ט ס"ב, שמות רבה פר' נ"ב ס"ג).

שמחת העולם הזה אינה אלא הבל ורעות רוח

כאן בעולם הזה אתה לא יודע אפילו מה יהיה מחר, זה לא מקום של 'שמחה', כי מחר תבכה מאשר היום תשחק' כלשון הגאון מוילנא ע"ה באיגרתו (ומקורו מסליחות לצום גדליה). זה מציאות החיים, אתה רואה אדם שמח בדבר, ולמחרת זה מהתפך לו לרועץ, והוא בוכה על זה. 'שמחה' אמיתית אינה אלא בעולם העליון. 'ושם ינוחו יגיעי כח' (איוב ג יז). "כי שמחת העולם הזה אינה אלא הבל ורעות רוח", ואומר הפסוק על איזה מקום מדובר, "וחזר ופירש על איזה ארץ מדבר, ואמר, אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה, כי לזו יקרא נחלת עולם", עולם הבא זה נקרא 'נחלה', לא עולם הזה (זה לא 'נחלה' אלא אולי 'מחלה...'). העולם הזה מלא בצרות צרורות ובעיות. וכך האור החיים דורש כל הפרשה (כדאי לראות דבריו הקדושים בפנים, אני מדלג קצת).

כל המצוות שהאדם עושה בעולם הזה מתקבצים לעתיד לבוא ובהם מקבל פני המלך

וצריך להשריש את ה'ידיעה' הזו. העולם הזה הוא 'פרוזדור' ותו לא. הוא לא מציאות קבועה. "ואומר" המשך הפסוק, "ולקחת" מפרי כל ראשית האדמה, "על דרך אומרם בספר הזהר (ח"ב דף נ"ט ע"א), כי כל אשר יעשה האדם מהמצוות ומעשים טובים בעוה"ז, מתקבץ מהם על יד על יד" (ע"פ משלי ג י"א), מעט מעט (רש"י ביעה י"ב), "עד יום נסיעתו, ובהם מקבל פני המלך, כדרך אומריו והלך לפניך צדקך וישעיה נח ח), והוא אומר ולקחת מראשית כל פרי האדמה, פירוש, לא יקח

ביאור סמיכות הפרשיות

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר מענייני הפרשה ומענייני דיומא, פרשת השבוע פרשת כי תבוא, וכבר הזכרנו כי תמיד הפרשה הזו תבוא בחודש 'אלול', ושמעתי מדודי הג"ר אברהם מונסה (שליט"א) זצ"ל, שהוא דרש את כל הפרשיות כהמשך אחד, סדר הפרשיות של השבועות הללו הוא, 'כי תבוא' 'נצבים' 'וילך', 'האזינו', 'וזאת הברכה', ואחר כך 'בראשית ברא', והוא דרש את זה מענייני דיומא, 'כי תבוא' - 'כי תבוא', אדם יוצא מעולם הבא זהו 'כי תבוא', הוא יוצא מהעולם הבא ובא לעולם הזה, ואחר כך 'כי תבוא' אחרי הכל הוא חוזר לארץ ההיא בחזרה, חוזר לעולם האמת. יש 'יצאה' ויש 'ביאה', חוזר למקום ממנו יצא. ואחר כך 'אתם נצבים', דהיינו 'משפט' דין, אחרי שהאדם נפטר מיד מגיע לעולם האמת ניצב ועומד לדין על מעשיו, 'וילך', הולכים לאסוף את כל זכויותיו ואת כל עוונותיו, כל מה שעשה בחייו, כל פעולותיו וכל דיבוריו, וכו'. אחרי שאספו את כל פעולותיו, 'האזינו', התחיל המשפט, אם יש לו רוב זכויות, יצא זכאי במשפטו, אשריו ואשרי חלקו, זהו 'וזאת הברכה', אבל אם ח"ו לא זכה במשפט, נתחייב ב'דין', 'בראשית ברא', מחזירים אותו בגלגל, ומתחיל כל הסבל של העולם הזה מחדש.

מצות ביכורים

בתחילת הפרשה שלנו יש לנו את מצוות 'ביכורים'. 'והיה כי תבוא אל הארץ, אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה, וירשתה וישבת בה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה, אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נותן לך ושמת בטנא, והלכת אל המקום, אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם. ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו, הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו. ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך' (דברים כו א-ד). כידוע פרטי המצוה, אדם יורד לתוך גינתו, לתוך שדהו, ורואה פרי שהבכיר, כורכו בגמי ומביא אותו לירושלים, בזה הוא מעיד ומביא שהפרי הראשון הוא קודש, כולו לה' יתברך, כי הכל מאיתו ית"ש, וכמו שהארץ ה'חינוך' (מצוה צא).

על הכל יבוא חשבון

רבותינו בזהר הקדוש (ח"ב דף ק"ע"ב, ושם נבסמן בהגהות נצוצי זהר) אמרו, שאין שום מעשה קול ודיבור שאדם עושה בעולם הזה ש'נאבד', שלא נרשם ומתועד בבית דין של מעלה, אפילו הקול של ה'מטה' של הזקן (מה שנקרא 'מקל סבא'), שעליו הוא נשען כשהוא הולך, ומכה על הקרקע, וזה עושה 'רעש' עושה 'קול', גם זה עולה בשמים, גם על זה יבוא בחשבון. הכל בא בחשבון.

בידו להקביל פני ה' אלא מדברים המובחרים שעשה בעולם הזה. עוד רמז אל התורה שנקראת ראשית". צריכים לנצל לאסוף עוד ועוד זכויות ליום הדין.

'משיב הרוח - ומוריד הגשם'

צריך האדם לדעת על מה לשים את הדגש. אומרים העולם בדרך צחות דבר נכון, בנוסח התפלה קבעו לנו רבותינו 'משיב הרוח ומוריד הגשם', פשוטו ידוע, אבל מפרשים בדרך רמז, 'משיב הרוח', 'משיב' מלשון 'נפשי ישוב' (תהלים כג ג), יחיה, חיות, אם אתה רוצה 'משיב הרוח', להחיות את הבחינה של הרוחניות, צריך 'מוריד הגשם', את הגשם' דהיינו הגשמיות אתה צריך להוריד, כמה שתוריד יותר את הגשם, את הגשמיות, כך הרוח תעלה ותתעלה יותר.

קנייני העולם הזה הם סתירה לקנייני העולם הבא

כי קנייני 'עולם הזה' הם סתירה עצומה לקנייני 'עולם הבא'. אדם ששם את כל מגמתו בעניינים הללו של קנייני עולם הזה זה איום ונורא, הוא מפסיד 'רוחניות'. צריך לדעת את המשקל האמיתי באמת, לעסוק רק בקנייני עולם הבא, קנייני עולם הזה לא צריכים לדאוג עליהם, העולם הזה כלה וחולף.

גדר 'נפש הרשע'

אנחנו רגילים לחשוב כי 'רשע' זה מי שרובו עוונות. זה גם אמת. אבל רבינו יונה בשערי תשובה (שער ב אות יח ואות יט) אומר הגדרה חדשה לרשע, אחד שכל עניינו ועסקו 'עולם הזה', זהו גדר 'רשע'. אפילו אם מקיים מצוות כדת וכהלכה, כיון שהעיקר אצלו זה העולם הזה, תמיד הוא דואג לעולם הזה שלו, לביתו, לעבודתו, לכבודו, וכו' וכו', ועל זה הוא שם את עיקר הדגש, זה מה שמעסיק ומדאיג אותו, 'קניינים גשמיים', אבל על 'קניינים רוחניים' הוא לא חושש, לא מדאיגם אותו, זה גדר 'נפש הרשע'. ועל הכל יבוא בחשבון בשמים.

'כל מפעלות טובות שעושה יהיו על פי דבריהם'

ומוסיף האור החיים (שם בהמשך) דבר נורא, "ואומר ושמח בטנא", הפסוק הזה מלמד אותנו, "ירמוז, שצריך כל מפעלות הטובות שעושה", הרבה פעולות טובות האדם עושה במשך השנים בחיים חיותו, אלפי אלפים פעמים של מפעלים לטובה, אבל אומר האור החיים הק', תיזרה, תשגיח ותתבונן, כי כל הפעולות לטובה הללו "יהיו" כולם "על פי דבריהם" ז"ל, על פי דברי התורה, על פי שפירשו לנו רבותינו ז"ל, "כאומר" כמו שנאמר "על פי התורה אשר יורוך, ועל המשפט" (דברים יז א), שהכל יהיה על פי התורה שהורונו, והרי אנחנו לא יכולים להוציא וללמוד שום 'מצוה' מתוך התורה הכתובה, מתוך החומש מבלי פירושים וקבלתם של רבותינו, כיון שכל מה שכתוב בתורה זה באופן כללי, ופירושה של 'תורה' זה 'תורה שבעל פה', זה המשניות, זה הגמרא, שרבותינו מבארים לנו איך לקיים כל מצוה ומצוה. כדברי הרמב"ם בהקדמתו לספר הדין [וראה עוד מגיד דבריו ליעקב חלק לו (פרשת חוקת תשע"ט, עמוד טו), ע"ש].

'זולת זה הגם שיעשה כל מצוות שבועולם, ישרף הוא והם'

ומוסיף האור החיים הק', "והתורה והמשפטים ביארו אותם חכמים בשישים מסכתות, כמנין טנא", 'טנא' עולה בגימטריא שישים,

'את אשר הקלת - החמרנו, ואת אשר אסרת - התרנו'

לפעמים אדם חושב שהוא עושה מצוה, אבל כיון שלא מתייעץ ומברר מה היא 'דעת תורה' האמיתית, הוא מקיים את מה שאומרים בידוי של רב ניסים גאון ז"ל ביום כיפור, 'את אשר הקלת - החמרנו, ואת אשר אסרת - התרנו', כי הוא לא למד, הוא לא בירר מה היא 'דעת תורה' האמיתית, 'אין בוד ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד' (אבות פ"ב מ"ה), ולפעמים הגם שהוא סבור לפי דעתו שהוא מקיים מצוה גדולה ויקרה, אבל ההסתכלות האמיתית של התורה היא שזה איסור חמור. מצוה צריך לקיים רק על פי דעת תורה.

המשפט והדין על 'דעות' האדם אם הם בגדר 'דעת תורה'

וכל אחד ואחד צריך להשגיח על זה באמת. לא די במה שהוא מקיים 'תורה ומצוות', אלא מה מונח לו בראש, מה ואיך הם דעותיו, האם הם באמת 'דעת תורה' או ח"ו להיפך. ביום כיפור יש פיוט מהקדמונים, ואצל הרבה קהלות מהאשכנזים אומרים את זה, "להוגה דעות בדין", הקב"ה מביא את כל הדעות של האדם בשעת המשפט ובוחר ובודק אותם, 'אל חוקר דעות בדין'. ואומרים על הרב מבריסק זצ"ל, שכאשר הוא היה מגיע לפיוט הזה, הוא היה כולו בוכה ורועד (הובא בספר הרב מבריסק ח"א עמוד 30, דרשות משמר הלוי ח"א עמוד עה).

'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'

וצריך כל אחד ואחד לבדוק בעצמו אם הוא לא מושפע מדעות זרות לדעת תורה. כגון, יש הרבה שחדרה אצלם ההשפעה של 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה' (דברים ה יז), העושר - בזכותי, וכו' וכו'. על זה הדין בראש השנה. מה הדעות שלך. האם הצטייד לפיך באמת מה העיקר ומה הטפל והתפל.

זהירות בפרט בחודש אלול

ובפרט בדור שלנו. יש הרבה קלוקל בענייני דעות. וצריכים להיזהר מזה הרבה, ובפרט בחודש אלול, לקראת בא יום הדין הקרב ובא, שבו נידונים על 'דעות' כמו שאמרנו. אדם מושפע ממה שהוא 'קורא', ומושפע ממה שהוא 'שומע', וממה שמדבר עם אחרים. לפעמים אם רק 'מדבר' דיבור בעלמא עם מי שדעותיו קלוקלות, כבר זה יכול להזיק לו.

אצל ה'מטאטא' מצטבר כל הלכלוך

והגאון ר' ישראל סלאנט זצ"ל היה מזהיר על זה, הרבה אנשים יש להם 'נפש טובה', אומרים 'צריכים להציל את כלל ישראל, אני אלך

אתווכח עם כולם ואחזיר את כולם בתשובה! אבל זה לא מתאים לכל אחד, אדם כזה דומא למטאטא, מנקים בו את הבית, את הרחוב, הוא מנקה את כולם, אבל כל הלכלוך מצטבר במטאטא עצמו. זה לא מומלץ לכל אחד.

הוי שקוד ללמוד תורה - ודע מה שתשיב לאפיקורוס'

לימד אותנו התנא במסכת אבות (פ"ב מ"ד): "הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס", אם קיימת את החלק הראשון של המשנה 'הוי שקוד ללמוד תורה', אם עסקת ועמלת בתורה בימים ובלילות כדבעי, אחד כזה יכול לקיים גם את הסיפא של המשנה ודע מה שתשיב לאפיקורוס, אבל אחד שלא למד ולא קרא ולא שנה, וחושב 'אני אחזיר את כולם בתשובה, סופו שנופל באמצע מילוי תפקידו.. [וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק מד (פרשת ראה תשע"ט, עמוד כו). ע"ש].

הרחוב' - גהינם'

המשגיה בעל האור יחזקאל זצ"ל היה רגיל לומר, הרחוב' זה גהינם', כך הוא הגדיר את הרחוב'. הרחוב' שלנו זה גהינם', שאול תחית', מינים ממינים שונים. בכל כלל ישראל לא הייתה מציאות כזו כמו שנראה 'רחוב' יהודי בזמנינו. מי שיסתכל ויקרא קצת בספרים של תיאורים על הדורות שמלפנים, איך היה נראה רחוב בישראל, איזה צניעות ואיזה קדושה ויראת שמים, איך היו בני אדם נראים. מבהיל כל לב. והיום בעונותינו הרבים 'מה נאמר ומה נדבר'. ויש השפעה עצומה מה'רחוב' עלינו, אדם מושפע מאנשי סביבתו ומקומו. אדם לא יכול להיות ב'רחוב' בלי לספוג את הדעות שיש ברחוב, אין מציאות כזו.

ההולך ב'רחוב' כהולך בתוך היקב'

והיה ממשיך - המשגיה בעל האור יחזקאל זצ"ל (הובא בס' זכרון יחזקאל בקונט' מופת יחזקאל עמוד כט) - את ההולך ב'רחוב' לאדם שהולך בתוך היקב', אפילו אם הוא לא שותה יין, מכל מקום הריח' שיש ב'יקב' של היין והשכר' והערק' נכנס לו לראשו וכבר עושה אותו שיכור ומטושטש.. הגם שלא טעם ולא שותה טיפת יין, אבל המציאות של הנמצא בתוך היקב' שזה משפיע עליו. ועל כן היה המשגיה זצ"ל מזהיר על הזהירות הנדרשת בדור שלנו בענייני דעות'.

האדם מושפע מסביבתו לטוב ולהיפך ח"ו

והוא הדין להיפך. אדם שנמצא במקום מקודש, בהכרח הוא מתעלה ומתקדש. אדם מושפע מאנשי מקומו, "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו", כלשון הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו' ה"א). [וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק כ (פרשת פקודי תשע"ט, עמוד יט), ושם נסמן].

ההשפעה של 'נח' על החיות והבהמות סביבו

ראיתי באחד הספרים הרגש נפלא, כידוע ב'תיבת נח' נכנסו כל החיות, ולא מצינו, רבותינו לא גילו לנו בשום מקום שהאריה טרף איזה חיה, זה פלא פלאות, 'אריה' נמצא במשך שנה שלימה עם כל החיות ביחד איתו, ולא טרף אף אחד.. 'אריה' לא יטרוף? 'דב' לא יטרוף? 'נחש' לא יעקוף? מה ההסבר בזה? הרי מסבא היה נח צריך ללכת עם 'דובה' ביד, ולהשגיח על כל חיה וחיה, ומי שרוצה לטרוף מיד קושר אותו.. אלא ההסבר הוא, כמו שהארכנו כמה פעמים על ההשפעה של הצדיק

על סביבתו, והרי כל החיות והבהמות שהיו ב'תיבת נח', ישבו יחד עם נח, והרי נח היה, כמו שהפסוק מעיד עליו, 'איש צדיק תמים' (בראשית ו' ט), וממילא גם הם התעלו יחד איתו, והחיות הפסיקו לטרוף. 'תיבת נח' הייתה מקום מקודש, בחוץ גהינם, אבל בפנים קדש קדשים. כל הבריאה כולה מתעלה ומתרוממת ומתקדשת על ידי האדם השלם שמתעלה בה, כדברי הרמח"ל ב'מסילת ישרים' (פ"א). [א"ה: וראה מגיד דבריו ליעקב ח"ד (פרשת ויצא תשע"ט, עמוד כה והלאה) שהובאו דברי המסילת ישרים הנ"ל באורך. ובעיקר יסוד הדבר של השפעת הצדיק על סביבתו, ראה באורך מגיד דבריו ליעקב ח"ג (פרשת תולדות תשע"ט, עמוד כה והלאה), ועוד שם חלק יא (פרשת וראא תשע"ט עמוד יג ובהערה שם), ועוד שם חלק מג (פרשת עקב תשע"ט עמוד י והלאה), ובקונטרס תורה וחיים (סוף עמוד לג), ועוד].

'אלול' זמן ריגול'

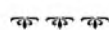
והנה כמו שפתחנו הפרשה שלנו פרשת כי תבוא, תמיד היא יוצאת בחודש אלול. אמרו רבותינו כי פירוש המילה 'אלול', מלשון 'ריגול', על הפסוק 'לתור את הארץ' (במדבר יג טז ויז, יד לו ולח) דהיינו שהלכו לרגל בארץ ישראל, מתרגם התרגום 'אלול' ית ארעא, את המילה 'לתור' מתרגם מלשון 'אלול'. 'אלול' זה מלשון 'ריגול', מלשון 'חיפוש', מלשון 'לתור', לחפש. והיכן צריכים לרגל ולחפש? כל אחד אצל עמקי לבבו. פשיטא ואין צריך לומר, לא אצל חברך.. זה תמיד אסור, קל וחומר ב'אלול'. ב'אלול' תחפש רק אצלך. בנגעי לבבך. וכל אחד ואחד מכיר את עצמו, מכיר את כוחותיו, ומכיר את חסרונותיו (אני מקווה..). יש הרבה שמכירים רק את 'מעלותיהם', אבל צריכים להכיר גם את 'החסרונות', ובה צריך ריגול עמוק, 'חריש עמוק'.

'מארי דחושבנא'

מין החיד"א ע"ה בספרו עבודת הקודש (ס"ח אות רמג) במוסרו לחודש אלול מביא דברי רבותינו בזה הקדוש (ח"ג פרשת קרח דקע"ח ע"א), שהאדם יכול לזכות למעלה עצומה, שהזוהר קורא לזה 'מארי דחושבנא', בעלי חשבון, [וכולנו צריכים להיזהר בזה להיות בגדר חושבי ומחשבי חשבונות, 'בואו חשבון' (במדבר כא כז), וכמו שנראה בהמשך]. וזה על ידי שהאדם קודם שהולך לישון, יעשה 'חשבון נפש' מה עבר עליו היום, איך היה הפדיון היומי הרוחני, הרי כל סוחר וכל חנווני וכל בעל חנות או עסק, יש לו זמן קבוע לחשבונות' שלו, בודק הכנסות והוצאות, נזקים ורווחים וכו'. אותו דבר יעשה האדם על החלק ה'רוחני', יעשה 'חשבון נפש', כמה 'הכנסות', וכמה 'הוצאות' וכו'.

חשבון הנפש לפני שהנשמה עולה למסור דין וחשבון בבית דין של מעלה

ואת 'חשבון נפש' הזה יעשה קודם ה'שינה'. לפני שהולך לישון. הגמרא אומרת, 'שינה אחד משישים למיתה' (ברכות נז:), יש כאן מסירת נפש ביד הבורא יתברך, 'בידך אפקיד רוחי' (תהלים לא ו), והשי"ת ית"ש נאמן ומחזיר את הפקדון. לפני שאתה מוסר את הפקדון, את הנשמה, שהיא הולכת למסור דין וחשבון' בבית דין של מעלה, כדאי שאתה תקדים ותעשה דין וחשבון' בארץ. תמשמש ותפשפש במעשיך, איך עבר עליך היום וכו'. והזהר מפליג מאד במעלתו ובחשיבותו ושכרו של מי שהוא בגדר 'מארי דחושבנא'.

הנהגתו של רבינו החפץ חיים זצ"ל

רבינו הגדול החפץ חיים זצ"ל היה מסוגל מאד בדברים הללו, כך היה המנהג שלו, שהיה לו 'פנקס' שבו היה רושם את כל 'סדר היום' שלו, מה הוא עשה, ומה הוא דיבר ומה הוא חשב. כמו שעושים האחרים בעסקי ממונם ורכושם, כך היה עושה בעסקים הרוחניים שלו.

חשבון נפש על המחשבות שחשב במשך היום

אמרו על החפץ חיים זצ"ל שהוא היה מסוגל לחזור ברעיונו קודם השינה על כל המחשבות שחשב במשך כל היום כולו. זה דבר נדיר. אדם שיש לו 'סדר ומשטר' ויכול לזכור את כל המחשבות שחשב במשך היום, כל מה שעלה ברעיונו ובדעתו. על כל מחשבה עושה חשבון האם זה בסדר לפי שלחן ערוך, האם יצא מזה נחת רוח לקב"ה?.

והחפץ חיים זצ"ל תמיד היה מתפלא, 'אני לא מבין איך בני אדם מזניחים את הדבר הזה. לכל הפחות שהדברים הרוחניים יהיו במדרגה של הדברים הגשמיים, באותה מעלה וחשיבות, ובדיוק כמו שהאדם מוכר דבר, הוא לא סומך על זה שאני אזכור שמכרת', אלא הוא יושב ומיד כותב ב'פנקס' שלו 'פלוגי קיבל בהקפה ממני חפץ זה וזה סך זה וזה', כי איכפת ויקר לו על כל פרוטה ופרוטה, למה חייו הרוחניים לא יהיו חשובים לו כמו חייו הגשמיים? שיכתוב ב'פנקס' שלו, כמה שעות הלכו לתורה, וכמה שעות לדברים בטלים, וכמה שעות לדברים אסורים, ואיך הייתה התפלה? וכו' וכו'. תבדוק ותרום ב'פנקס'. ובהמשך נראה דברי רבינו הרמח"ל זצ"ל.

איבד שלשה דקות

אחד מתלמידי החפץ חיים זצ"ל, סיפר והעיד, שפעם אחת שמענו אותו יושב ובוכה ונאנח, אמרו לו התלמידים, 'כבוד הרב, מה אתה מתאנח?', אמר להם, 'היום היה לי כמה רגעים שנאבדו לו, אני לא יודע מה עשיתי בהם, אני מחפש ב'פנקסים' שלי ולא מוצא מה עלה ויצא מאותם שלשו דקות'. לנו זה נשמע דבר של 'מה בכך', סך הכל כמה דקות.. אבל זה לא כך. על כל דבר יבוא בחשבון. על כל רגע ורגע. אי אפשר לוותר על מאומה. אדם יצטרך להשיב על כל דבר ודבר, על כל פעולה וכל תנועה שעשה כל רגע וכל שניה מחייו.

☞ ☞ ☞

הזמן חולף במהירות מרובה

כך נוהגים האנשים השלמים 'המושלים ביצורם'. לא נותנים לרגע ולשעה וליום להתגלגל ולעבור הלאה. אנחנו כבר בסוף השנה, השנה הזו עברה מהר, ברגע אחד. אדם ינסה לזכור, רק לפני כמה ימים הייתי עם הלולב ביד.. והנה עכשיו כבר סוף שנה.

תפלה כראוי מתקנת כל שאר התפלות

2. וצריך להשתדל לכיין בתפלה כראוי בחודש אלול. יש לנו הבטחה נפלאה מרבנותינו בספר הזוהר הקדוש (ח"ב דרמ"ה ע"ב ובמקדש מלך שם, וע"ע זוה"ק ח"א דרל"ד ע"א) - מביא את זה הש"ה הק' - שאם אדם מכיין בתפלה כראוי פעם אחת, זה פותח פתח לעצמו להתקבל בריקע, ואגב התפלה הזו את כל התפלות שהתפלל במשך כל השנים, שהם לא היו כל כך ראויים, גם אותם מעלים לשמים. זה הכח של תפלה אחת הנוגה כראוי, שהיא כבר מכה 'מינו דזכי לנפשיה' - זכי נמי לחבריה, גם שאר התפלות מתרוממים ובאים ומתקבלים. וכדאי להשתדל בזה בחודש אלול. זה רווח גדול. [א"ה: ראה עוד מגיד דבריו ליעקב חלק מב (פשיה ואתחנן תש"ט, עמוד כג, ובחלק היחיד"ה עמוד לח והלאה). ע"ש].

'עת ללדת ועת למות'

בספר קהלת (ג ב): 'עת ללדת ועת למות', ולכאורה הפסוק הזה לא מובן, 'עת ללדת ומיד 'עת למות', צריך שיהיה כתוב גם 'עת לחיות', איך לחיות. אומרים בשם החפץ חיים זצ"ל (מעשי למלך על חפץ חיים על התורה פרשת בלק עמוד ר"ג) שהוא דייק את הפסוק הזה, והסביר, אין זמן לחיות! 'עת ללדת' - ועת למות. נולד והזמן 'עף' מהר וכבר מת. לכן קהלת לא אמר 'עת לחיות', כי אין זמן 'לחיות', הזמן עובר מהר, יותר ממה שהאדם מעלה על דעתו.

☞ ☞ ☞

חשבון נפש מידי לילה ולילה

כל לילה צריכים להיות בגדר הזה של 'מארי דחושבנא', בעלי החשבונות, לראות ולחשב 'איך עבר היום', הבטחתי שהשנה אני יהיה יותר טוב, הבטחתי הבורק שיהיה יותר טוב, האם עמדתי בדיבורי או שזה רק בגדר 'דיבורים בעלמא'? ולדאבונינו אדם לא מנצל את הענין של 'מארי דחושבנא'.

לכל הפחות בחודש אלול יתחזק לעשות 'חשבון נפש'

אומר הגאון חיד"א זצ"ל, במוסר שלו לחודש אלול (מורה באמצע שם), לפחות בחודש הזה, חודש אלול חודש הריגול, החודש של 'לתור' לחשוב מחשבות, לבדוק לפשפש ולמשמש במעשיו. "חודש אלול, זמן תשובה לכל הוא בחדש המקודש הזה, ויזהר לפשפש במעשיו. טוב וישר שבכל לילה קודם שישן טרם אמירת וידוי יפשפש ויחפש דרכיו ומעשיו באותו יום, ויתודה וישוב, וכן יעשה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, כי היה צריך לעשות כן כל ימיו בכל לילה, כמעשה צדיקים קראו בשמותם מארי דחושבנא, ולפחות כה יעשה בארבעים יום הנוראים הללו". וצריכים אנו להשתדל ככל יכולתנו, להראות לקב"ה שיש שיפור מצידנו, השתדלות, לשנות דרכינו ולשפר מעשינו.

☞ ☞ ☞

'חשבון נפש' על עסקיו הרוחניים כהנהגתו בעסקי הגשמיים

ונראה קצת ללמוד מדבריו הקדושים של רבינו הרמח"ל ע"ה בספרו מסילת ישרים (פ"ב) ובמאמרו 'דרך עץ חיים' (עמוד רב), דברים מבהילים הרעיון למתבונן בהם, על החובה של הריגול והבדיקה, וכמו שאמרנו שבוזה יש להתחזק בפרטות בחודש 'אלול'. "והנני רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו כסוחרים הגדולים אשר יפלסו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו, ויקבע עתים ושעות לזה שלא יהיה משקלו עראי, אלא בקביעות גדול, כי רב התולדה הוא". יש בזה רווח גדול לאדם.

ה'מושל' האמיתי

הוא מפרש מה הרווח הגדול, "וחכמים ז"ל הורונו בפירוש צורך החשבון הזה, והוא מה שאמרו ז"ל, כך דורשת הגמרא במסכת בבא בתרא (ע"ה) את הפסוק "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" (במדבר כא כז), מה זה 'מושלים', "על כן יאמרו המושלים ביצורם", זה נקרא 'מושל' אמיתי, זה 'גיבור' אמיתי. מושל הוא מי שהוא 'בעל הבית' על

היצר' שלו. 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה' (אבות פרק 1 משנה ב), כי יצרו מסור בידו. כל השאר הם כולם בגדר 'עבדים'. 'עבד נרצע' ליצר', כל מה שייגיד לו היצר הוא מוכרח לעשות, הוא לא יכול לסרב. אבל מי שכבר הצליח להתגבר על יצרו ולמושל עליו, הוא בגדר 'מושל'. ממשיך הפסוק 'בואו חשבון', דורשת הגמרא, "בואו ונחשב חשבוננו של עולם", נעשה חשבון נפש, "הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה".

העצה האמיתית יכולה להינתן רק על ידי המושלים ביצרים

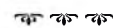
אומר המסילת ישרים, "וזה, כי העצה האמיתית הזאת, לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמיתה אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו. כי מי שהוא עדין חבוש במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש, והנה הוא כהולך בחושך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם". אדם שהיצר שלו הוא בעל הבית עליו, הוא תמיד יברח מהענין הזה לחשוב 'חשבוננו של עולם', זה לא בשבילו.. לא טוב לו לחשוב חשבוננו של עולם, כי מי יודע לאן זה יביא אותו.. לכן הוא בורה ומתעלם מזה.

המושלים ביצרים ילמדו לאחרים לעשות אותו

אבל האדם השלם שזכה באמת להיות מושל ביצרו, רק על זה הוא חושב ומתבונן. מוסיף הרמח"ל (במאמר דרך עץ חיים שם), "אך המושלים ביצרים הם יעשו את הדבר הזה וילמדוהו לאחרים לעשות אותו", המושלים ביצרים הם ילמדו אותנו איך להגיע למדרגה הזו. כי זה כלל גדול בתורה, מי שהוא טוב - הוא מטיב לאחרים. אין אדם טוב לעצמו. 'טוב' תמיד יוצא לפועל אצל אחרים. 'תכלית הטוב - להטיב' (וע"ע קל"ח פתחי חכמה לרמח"ל פתח ג, דעת תבונות ס"ח).

'אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכן נוצרת'

אדם שזכה למעלה כזו הוא לא שומר את זה לעצמו. אמרו רבותינו (אבות פ"ב ס"ה) 'אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכן נוצרת, ראיתי מפרשים, כי כוונת התנא 'אל תחזיק טובה לעצמך' שאת הטובה' הזו את התורה' שלמדת, אל תחזיק אותה לעצמך, אלא תיתן אותה לאחרים ותשפיע עליהם. וזה תכלית האדם. 'אדם לעמל יולד' (איוב ה' ז), דורש המהרש"א (ח"א סנהדרין צט): בדרך רמז, לעמל ראשי תיבות ללמוד על מנת ללמד. למדת - תן לאחרים, תשפיע עליהם.

רוב שנות ימיו האדם עסוק בחשבונות' של 'עסקי חיי שעה'

הרי אם נעשה חשבון, "הלא האדם, רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו", אין לך כמעט אדם אחד שלא עושה חשבון כל יום. אבל איזה 'חשבון', חשבון עסקיו. לא את 'החשבון האמיתי', אלא את 'החשבון הסכל', עושה חשבון 'הרווחתי או לא הרווחתי?', 'כמה הרווחתי?', וכו' (היום לכל אחד יש 'מחשב בכיסו, המוח' שלו נעשה 'דורבה...'). רק בזה הוא עוסק, 'עסקי חיי שעה'.

להוסיף זמן לחשבון האמיתי'

שואל הרמח"ל, אתה כבר עושה 'חשבונות', 'ולמה לא ישים אל לבנו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש', למה לא תשים אל לבך אפילו שעה אחת גם לחשבון האמיתי, לחשב בחשבוננו של עולם, תוסיף עוד זמן על החשבונות, תחשב את החשבונות של העולם הזה, של הממון וכו', אבל תוסיף גם זמן לחשב 'חשבוננו של עולם'. תעשה חשבון של 'חיי עולם', לא רק חשבון של 'חיי שעה'.

תכלית ותפקיד האדם בעולם הזה

שהאדם יתבונן ויחשב, 'בשביל מה באתי לעולם?'. אדם לא שואל את עצמו את השאלה הזו, הוא שואל למה החבר שלו או השכ"ך שלו בא לעולם.. תשאל על עצמך, אתה, 'למה באת לעולם? מה רוצים ממני?'. סתם כך הורידו נשמה לעולם הזה למשך שבעים שמונים שנה, אחר כך יקברו אותה בקרקע וזהו זה? תעשה חשבון, תשאל את עצמך: "מה הוא? ולמה בא לעולם? או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקב"ה? ומה יהיה סוף כל עניניו?". מה רוצים ממני, מה התכלית המבוקש ממני?

הזכות להיות 'יהודי'

באת לכאן לעולם הזה, זכית להיות 'יהודי', זה עצמו ברכה עצומה וחסד נפלא שעשה איתנו הקב"ה, שהוריד אותנו לעולם הזה יהודים, ולא עשה אותנו 'כגויי הארצות', 'כוש' 'אינדיאני' וכו', אלא עשה אותנו יהודים, תתבונן ותחשוב בשביל מה קיבלת את הנשמה האלהית, 'חלק אלוה ממעל'. מה יהיה הסוף? לקראת מה אתה חותר?

'היא קלה ופעולתה גדולה ופריה רב'

כאן מוסיף הרמח"ל דבר נפלא, משפט פלאי ממש, ברגע שהאדם יהיה מתעסק לחשוב חשבוננו של עולם, של 'בואו חשבון', "זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא כנגד היצר", אין לנו רפואה יותר טובה מאשר הרפואה הזו, "והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב", זה לא דבר קשה, זה לא שמבקשים ממך 'תעניות' ו'סיניפים' וכו'. תאכל טוב ותשתה טוב, רק תעשה חשבון נפש.

חשבון נפש שעה אחת מידי יום

והוא "שיעמוד אדם בכל יום לפחות שעה אחת", שאדם יתחיל לחשוב באמת, לא דקה אחת, יש הרבה בני אדם מתחיל לחשוב 'בשביל מה באתי לעולם', אחרי רגע מניח בצריך עיון גדול והולך לאכול.. זה דברים בטלים, זה לא חשבון אמיתי, צריך חשבון נפש מדוקדק. שיעמוד שעה אחת לפחות, "פנוי משאר כל המחשבות, לחשוב רק על הענין הזה שאמרת", לחשב 'חשבוננו של עולם'.

אהבת הקב"ה ית"ש לאבות הקדושים

ובזמן הזה, שיעמוד מחשב חשבוננו של עולם, "יבקש בלבבו", שה'לב יתחיל לבקש ולעבוד, והלב' זה עיקר העיקרים, "מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם?", רואים בתורה איזה אהבה עצומה וחיבה יתירה היה להשי"ת לאברהם יצחק ויעקב ע"ה, מאי טעמא,

על ידי 'רדיו', מדליק וגרדס.. וכשהוא קם בבוקר מתוך רדיו, מחשבה ראשונה שלו שלא להפסיד את מהדורת חדשות של השעה שש.. מגשש באפילה מחפש את הכפתור של הרדיו להדליק..

כולם טרחו עמלו - חכו

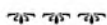
אותו דבר ישאל את עצמו מה עשו "כל הגדולים אשר היו לפנינו?" שזכו למעלות נשגבות עד למאד. האדם יתבונן בשאלות הנוקבות הללו. והתשובה אצל כולם, כולם היה להם מסלול אחד, כולם נולדו אותו דבר, אבל הם טרחו יגעו עמלו - חכו.

על ידי שאלות אלו יבוא האדם להתעלות

ואם יעשה זאת האדם, יחשב את החשבונות הללו, ויוסיף "ועלה בשכלו, מה טוב לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא טוב לו", וממילא "אז יתורו מחשבותיו לדעת, באיזה מצב הוא נמצא ועומד", מה המדרגה שלו היום, מה מעשיו ומה פעולותיו, "לפי הנרצה בדרך אשר דרכו אנשי ה' אלה אשר מעולם המה ואם אין", האם מה שהוא נוהג זה הדרך הנרצה שבה הלכו ונהגו אותם גדולים, או ח'ו לא, "ואם רב ממנו כח היצר ולא יכול לדין עם שתקף ממנו?". ואם יעשה את זה אשריו ואשרי חלקו.

זיפן כה וכה וירא כי אין איש'

מוסיף הרמח"ל, "הן לזאת חרד היה וצווח ככרוכיא הקדוש רבי שמעון בן יוחאי" בספר תיקוני הזהר הקדוש (תיקוני י), "ווי לון לבני נשא", או להם לבני אדם, "דקדושא בריך הוא אסיר עמהון בגלותא", שהקב"ה כביכול אסור יחד איתם בגלות, 'כל מקום שגלו שכינה עמהם' (מגילה כ"ט א), 'בכל צרתם לו צר' (ישעיה סג ט), "זיפן כה וכה וירא כי אין איש" (שמות ב יב), דורש הזהר הקדוש, מה הפירוש 'וירא כי אין איש?' אלא איש לדרכו פנ", כל אחד פנה לדרכו, "בעסקין דלהון בארחין דלהון", כל אחד עסוק בעסקים שלו בלבד. בעסקי העולם הזה. ולא מחשב חשבונות של עולם. והקב"ה מחפש 'איש' שיהיה עסוק בחשבונות של עולם.

הצלחתם של הנזהרים בחשבון נפש'

ומוסיף כאן הרמח"ל הבטחה, שאלה שגזוהרים בחשבון הנפש, יזכה להצלחה, "ולכן יצליחו בכל מעשיהם", ורואים את זה בחוש, אפילו לפעמים שהוא צריך עסקים מעסקי העולם הזה, הברכה שרויה במעשה ידיו, כמו שהגמרא (ברכות לב:) אומרת על חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה קודם תפלתם, ושעה אחת מתפללים ושעה אחת שוהים אחרי התפלה, נמצא תשע שעות ביום היו מקדישים להפלה, (מה שאנחנו מקדישים להפלה במשך שבועיים בסך הכל, הם היו עושים את זה ביום אחד.. אפילו בכיפוד' לא מחפלת תשע שעות.. והם כך נהגו יום ביומו). שואלת הגמרא, מה עם תורתם ומלאכתם? (אחד כזה מה יש לו לעבוד, מי יקח פועל כזה לעבודה, כמעט כל היום הוא רק מתפלל..). אומרת הגמרא, מתוך שחסידים הם תורתם ומלאכתם מתברכת, עובד 'שעה קלה' וכבר יש לו ברכה. כולם רוצים לקנות רק ממנו, מחכים שיסיים את התפלה עד שיבוא לחנות, וכולם קונים ממנו. 'היד ה' תקצר' (במדבר יא כג), 'היפלא מה' דבר' (בראשית יח יד), הקב"ה ית'ש דואג לחסידיו שלא יינזקו ולא יפסידו כלל.

מפני מה זכו לכוז אהבה עצומה, עד שהתורה מעידה שהקב"ה 'חשק' באבות הקדושים באהבתו אותם (דברים י טו), והרי גם האבות הקדושים היו יצירי חומר?! תחיל להתבונן ולחשוב על השאלה הזו, ומי שיחשוב בדברים האלה, זה עצמו ידרבן אותו ויביא אותו לדרך הנכונה.

דביקותם של האבות הקדושים בקב"ה

וכבר הזכרתי דברי רבינו יהודה החסיד בספרו ספר חסידים (סי' קסח), שהיראה והדביקות של האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב ע"ה בקב"ה, הייתה דביקות בלי הרף, ביום ובלילה, לא היה שניה אחת או רגע אחד שהם הסיחו דעת מה' יתברך. והראיה, צא וראה שיעקב אבינו ע"ה ישן, מה הוא רואה בחלום שלו, 'הנה ה' ניצב עלי' (בראשית כח יג), זה 'חלום' שלו, זה 'חלום נבואי'. אפילו בשעה שהוא 'ישן', עדיין 'הנה ה' ניצב עלי', כלומר, שלא היה ניתוק אפילו בזמן השינה' מה' יתברך.

כאשר האדם חושב על הקב"ה - הקב"ה חושב עליו

ועם מדרגה עצומה כזו של דביקות בקב"ה, ודאי שהקב"ה חשק בהם. והכלל הוא - אומר הגאון מוילנא ע"ה (ביאור הגר"א משלי כז ט) - אם אתה חושב על השי"ת, הוא חושב עליך. אדם חושב על השי"ת, מבקש ומתפלל לדיבון העולמים, תקרב אותי אליך, תעזור לי, תציל אותי מיצר הרע³, הקב"ה משיב לו (וע"ע רש"י יבמות ק"ז ס"א, רש"י דברים א כז, תוס' פסחים ק"ג).

האדם יכול להגיע בשלימות יותר ממדרגת משה רבינו ע"ה

עוד ישאל האדם את עצמו, "מה עשה משה רבינו ע"ה?", שזכה למה שלא זכה אף אחד אחר, למדרגות העצומות והנשגבות בנבואה, 'פה אל פה אדבר בו' (במדבר יב ח), יש סיבה שהוא זכה לזה, זה לא סתם כך. אמנם להגיע למדרגות הללו זה קשה עד מאד, אבל זה לא משולל מאיתנו, הרמב"ם ע"ה כותב ב'פרקי הצלחה' (בתחילתו), שאדם יכול להגיע בשלימות בצדקות ובחסידות - לא בנבואה - עד מדרגת משה רבינו ע"ה. "כל אחד אם רצה השלימות, היה קרוב ממשה רבינו ע"ה". (וע"ע הרמב"ם פ"ט מהל' תשובה ה"ב, ובדברי רבינו שליט"א בס' הדד יעקב ח"ג סי' כו).

גם ישאל את עצמו, "מה עשה דוד משיח ה'", מי שלומד ספר תהלים, רואה מה היה כוחו של דוד המלך ע"ה, 'אם זכרתך על יצועי, בבוקר אהגה בך' (תהלים סג ז), הולך לישון המחשבה שלו - ה' יתברך. קם בבוקר מחשבה ראשונה - ה' יתברך. הלך לישון עם השי"ת וקם עם השי"ת. כל הזמן עם הקב"ה. היפך מאותם בני אדם הולכים לישון

3. 'ותצילני מיצר הרע'

וזו הייתה הפלתם של רבותינו חכמי התלמוד (ברכות ז), שהקב"ה יצל אותם מיצר הרע. תנאים ואמוראים קדושי עליון, שאנחנו לא יכולים לתאר שבהם, ש'זוטי דאיכא בנייכו מחיה מתים וע"ז יג, הקטן הקטן שבחכמים היה בכוחו להחיות מתים, שעליהם אמרו 'אין זה ילוד אשה' (נדה יג ס"א), 'לית דין בר נש' ושבת ק"ב: עירובין כד. ע"ז יג, והם מתפללים שהקב"ה יצל אותם מיצר הרע! מסברא היצר הרע בורה מהם.. אבל חכמי התלמוד הגדולים יודעים את כוחו של היצר, על זה הם מתפללים ומבקשים. קל וחומר בן בנו של קל וחומר לדידן.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

"החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך"

בדרך כלל כותרת של מאמר, מביאה בקיצור את תוכן הדברים הכתובים בו. במקרה דנן היא כבר חלק מהמאמר עצמו, כי בהתקרב יום הזכרון של הסבא קדישא מורנו ורבו הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצ"ל (כ' אלול), אנו נזכרים כיצד היה חותם רבות משיחותיו בהכרזה תקיפה ונעימה כאחת של פסוק זה. אכן הוא עצמו החזיק במוסר כל חייו ולא הירפה, והמוסר היה שירת חייו. בהיותו משרידי התלמוד תורה בקלם, למד מוסר החדיר מוסר בתלמידיו בשיחותיו הנפלאות, בהליכותיו בקודש ובכל שיגו ושיחו שהיו ספר מוסר חי. "ספר מוסר חי", זוהי משמעות נוספת ותוצר לוואי של "כי היא חייך".

פעם אמר מו"ר בשיחה בליל יום הכיפורים את הדברים דלהלן: בשנה שאחרי פטירת הסבא מקלם זצ"ל הגיע הגר"י בלאזר ז"ל, אל התלמוד תורה בקלם, לשהות שם בימים הנוראים. בליל יוה"כ שאל הגר"י ב בשיחה שאמר בפני הציבור עם מה אנו באים לפני הקב"ה ביום הכיפורים? הרי יאמרו לנו: אמור נא, במה הינך יותר טוב מאשתקד? הר גם אז עשית תשובה והבטחת הבטחות שונות, ובכל זאת נשאת כמו שהיית! ומיד הוסיף ואמר: התשובה שיש להשיב על שאלה נוקבת זו, היא: התבגרתי מאז בשנה, אני עתה בוגר יותר ומנוסה יותר, על כן יש הפעם בסיס לשינוי המיוחל.

שיחה זו נאמרה, כאמור, בליל יום הכיפורים. למחרת חזר הגר"י ב על שאלתו, ונימק זאת בכך שבגלל הימצאותם של "בעלי בתים" בבית המדרש, הוא היה מנוע מלומר את התשובה היאה לבני התלמוד תורה. ואז הוסיף ואמר: התשובה האמיתית לשאלה ששאלתי אמש היא, על כל אחד לומר, השנה אני מקבל על עצמי ללמוד מוסר.

בסיום דבריו, אמר מו"ר ר' אליהו זצ"ל: אותו יום הכיפורים, היה עבורי המשמעותי ביותר בחיי!

הוראה זו של הגר"י ב, משמעותה בוודאי העמדת האדם בקרן אורה, על ידי התמדה בלימוד המוסר. שכן לימדונו רבותינו שזהו הכלי אשר בכוחו לשנות את האדם ולהעלותו

ולרוממו בעבודת ה'. המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל היה אומר: "הגר"ס זצ"ל זועק שאין לנו עצה אחרת, אלא לקבוע עצמנו יום יום ללימוד מוסר!"

תועלת עצומה נוספת כלולה בעצה שנתן הגר"ב בשיחה הנ"ל, והיא הדרכה כיצד ניתן לזכות בדין. הדברים מתבארים באריכות בשיחות הגר"י לוינשטיין זצ"ל לימים הנוראים. תמציתם: רבינו יונה ז"ל בשער השני אומר, שהמקבל על עצמו לקבל בליבו כל דברי התוכחות שישמע ממוסר החכמים, "ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול". אומר הגר"ל שדבר זה ניתן לקיים ע"י קביעות ללימוד מוסר בכל יום. כי בכך יעשה את ספרי המוסר למוכיחיו, ויעמיד עצמו עי"ז על דרך שתביא אותו לשמירת כל התורה. ומביא שם בשם הסבא מקלם, שכל מי שמעמיד את עצמו על דרך אשר תביא אותו לשלימות, כבר מעתה דינו על שם סופו והוא הזוכה ביום הדין.

באחת השנים, בשיחה שאמר מו"ר ר' אליה זצ"ל בישיבה בליל יום הכיפורים, הוא הדריך את בני הישיבה כיצד לומדים מוסר. הוא תיאר שוב שיחה ששמע מר' איצ'לה זצ"ל, שבה הדגים את הצורה שבה יש ללמוד מוסר. מי שחושב, כך אמר, שיושפע מלימוד מוסר במנגינה של לימוד גמרא, אינו אלא טועה. ועמד והקריא את המשפט הראשון ב"מסילת ישרים" בניגון של לימוד גמרא, ואמר: כך לא לומדים מוסר. היאך לומדים? ואז קרא בקול נרגש ובהתעוררות עצומה: "יסוד החסידות ושורש העבודה התמימה... שיתברר ויתאמת... שיתברר ויתאמת... אצל האדם מה חובתו בעולמו". וציון שכאשר ר' איצ'לה הדגים זאת הורגשה התרגשות גדולה בציבור השומעים.

הגר"א שר זצ"ל בספרו "לקט שיחות מוסר", עומד על ה"עסק" הגדול שהיו עושים סביב מביא ביכורים, כמבואר במשנה (ביכורים פ"ג) וברמב"ם (הלכות ביכורים פ"ד). ואומר שהליווי הגדול בשירה ובזימרה ושאר הדברים שנעשו לכבוד מקיימי מצוות הבאת ביכורים, נועדו לעורר את רגשי ההתפעלות ממצוה זו, כאשר המטרה להביא את העם להתייחס בהתפעלות לקיום מצוות. שכן כאשר יש התפעלות, מוכח מזה עד כמה קשורים הלב והנפש לעבודת המצוות.

וכותב שם שמזה נלמד כיצד מתכוננים ליום הדין והמשפט. היצר משכיח מאתנו את יקרת וסגולת הימים הגדולים האלה. ועלינו לדעת שככל שתרבה ההתפעלות והחרדה מיום הדין, וכן השמחה בבואנו להמליך את מלכנו, יגדל חלקנו באושר הצפוי לבוא אלינו מיום הדין. ככל שנהיה מוכנים יותר, יסלח לנו ה'.

איך יוצרים התפעלות? אומר ר' אייזיק שר, ע"י לימוד המוסר. כאשר נלמד בהתעוררות ובהתרגשות, נחזור ונשנן מאמרי חז"ל הנוגעים לענין, כמה וכמה פעמים תבוא ההתפעלות ותופיע בחדרי לבבנו, וככל שתגדל ההתפעלות כך יגדל שיעור אמת המידה של ערך האדם וערך מעשיו. "החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך!"

"אלול, עיר המקלט של החוטאים" (ב)

א. הנה, על הפסוק הידוע בפרשת הרוצח בשגגה שהוא: "מקום אשר ינוס שמה"

הנה, מחסדי השם יתברך, לתת הגנה לרוצח בשגגה מפני נקמתו של גואל האדם. ואיתא במשנה מסכת מכות (ט, ב), שהיו דרכים מכוונות בין עיר מקלט לחברתה, כדי להקל על מנוסת הרוצח. ושם בברייתא (י, ב) איתא בשם רבי אליעזר בן יעקב, שהיו מציבים שלטים להפנות לעיר המקלט. שעל זה נאמר "תכין לך הדרך". ובשם רבי חמא בר חנינא, מובא הפסוק: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך", אם לחטאים יורה קל וחומר לצדיקים.

ומחסדי השם, שאחר שנקלט הרוצח בעיר המקלט, אסור לגואל הדם להרגו, ואם הרגו בעיר מקלטו נידון גואל הדם בעצמו כרוצח ודינו מיתה בסייף. ופשוט לכל בר דעת, שאם הרוצח בשגגה מתרשל בענין המנוסה לעיר המקלט, אין הוא רק פושע בגופו, אלא גם לשוטה גדול ייחשב בעיני הבריות, שהרי הצלת חייו מונחת לפניו והוא מתעלם ממנה בקלות דעתו.

וראה ברש"י על תהלים (שם), שכתב על הפסוק טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, שהכוונה לדרך התשובה. דבר אחר עיר מקלט לרוצח, ע"ש. הרי ששני הדברים הם הפירוש של אותו פסוק, הראשון בדרך הפשוט והשני בדרך הדרש. ובולטת לעין, ההקבלה בין ענין התשובה לענין ערי המקלט לרוצח.

והענין הוא, שאחר שאדם רצח את חברו, אפילו בשגגה, עונשו הוא שתנטל החיות ממנו, תחת החיות שנטל מחברו, ולכן גואל הדם שהורגו פטור, ואין לו דם, כי גברא קטילא קטל. אולם מאחר שהאדם עשה זאת בשגגה, מידת הרחמים של הקב"ה פועלת שעל ידי שיגלה לעיר מקלט תנתן לו חיות מחודשת, וכמאמר הכתוב "ונס אל אחת מן הערים האל וחי". וכמו כן בכל עוון ועוון, כך הוא הדבר, שכאשר האדם חוטא הוא מאבד את עצם החיים שלו, והקב"ה ממציא לו אפשרות של תשובה שהיא מחייה אותו מחדש והוא נעשה לאיש אחר, וכנ"ל בתחילת המאמר.

ומזה נלמד גם כמה וכמה דומה מצבו של כל אדם בחודש אלול ועשרת הימים שלאחריו, למצבו של אותו רוצח שוטה שאינו נס לעיר מקלטו. שהרי "חטאים תרדף רעה" (משלי יג, כא) ופירש רש"י שרשעתו רודפתו עד השמדו. וביאר הגר"א (שם) וז"ל: שהעונש רצוף בטבע הרע עצמו, הוא השטן הוא מלאך המוות, ולא הנחש ממית אלא החטא ממית, עכ"ל. וראה גם בדברי החפץ חיים בנדחי ישראל פכ"ח, שעל ידי החטא נוצר משחית הרודף אחר החוטא כדי לחבל בו.

והרי כל זה הוא ממש כמצבו של הרוצח בשגגה שגואל הדם רודף אחריו להמיתו. והרוצח חי בפחד תמידי מפני גואל הדם שמא ירגנו, והבריחה לעיר המקלט גורמת לו להרגיש ביטחון שלא יפחד יותר מגואל הדם.

והנה, בזמני רחמים אלו של חודש אלול, התשובה היא קלה, ויש לו לאדם החוטא "בית מנוס" לנוס אליו, היינו אל המלך בעצמו שנמצא קרוב אליו בימים אלו. וכבר אמר המשורר רבי שלמה אבן גבירול: "ממך אליך אברח". והוא אשר רמזה לנו התורה בפסוק: והאלהים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה, "ש"אלול" הוא עיר המקלט של האדם, כי אז האדם יכול להתדבק בקב"ה ולהנצל ממלאך המוות שנוצר מחטאיו ורודף אחריו להמיתו. ופשוט, שגם על זה נאמר: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך", שנתן לנו את חודש אלול כבית מנוס לנוס שמה, וכדוגמת עיר המקלט לרוצח, שנאמר עליה פסוק זה. ואם אין האדם מנצל את חודש אלול, הוא ממש כאותו רוצח שאינו נס לעיר המקלט להמלט מגואל הדם המבקש את דמו.

וחשבתי בדרך אפשר להעיר כאן הערה נכבדה. והיא, דהנה העולם שואלים מדוע מותר לגואל הדם להרוג את הרוצח מחוץ לעיר מקלט, והרי היה עדיף לכאורה שהתורה תאסור על גואל הדם להרוג את הרוצח בשגגה ולצוות עליו לכבוש את טבעו האנושי לעשות כן, וממילא לא היה צורך בערי מקלט. ואולי התשובה לזה היא, שהקב"ה רצה ללמד אותנו מדין זה על כלל ההנהגה בענין התשובה על חטאים. והוא, שבאמת כל חוטא הוא במצב של רוצח, שגואל הדם רודף אחריו. שהרי חטאים תרדף רעה, וכל המלאכים המשחיתים הנבראים מהחטאים של האדם רודפים אחריו, אלא שהקב"ה ברוב רחמיו מכין דרך לבעלי תשובה, ו"שם להם מקום" שיקלטו בו מחמת המשחיתים. וכדי שהאדם ייתן אל לבו דבר זה, הקב"ה נתן לנו את פרשת הרוצח ואת ההיתר לגואל הדם להרוג את הרוצח, וגם נתן את ערי המקלט לנוס שם כל רוצח בשגגה, כדי שתהיה לנו דוגמא חיה על ענין כללי זה, שהוא יסוד ועיקר בענין התשובה, דון מינה ואוקי באתרה, שיבין החוטא מה עומק הסכנה המונחת בחטא, ושרק התשובה תהיה ה"עיר מקלט" שלו מפני המשחיתים שברא מחטאיו הרודפים אחריו להכריתו.

ועצם הדבר, שהקב"ה מגן על החוטא מפני המשחיתים שנבראו מחטאיו, נמצא גם בכתביו של מרנא החפץ חיים זצוק"ל (נדחי ישראל פרק כ"ח) שאחר שהאריך בעניין המשחיתים הנבראים על ידי האדם בחטאיו, מבאר, שהקב"ה, ברוב רחמיו מונע מאותם משחיתים להעניש את האדם תיכף ומיד, וסוגר אותם במסגר, עד שישוב האדם ויתכפר לו.

וז"ל החפץ חיים שם:

יש שני מיני משחיתים שאחד גרוע מחבירו. שאחד מועיל לו הטמנה מה שנטמן באיזה מקום, שלא יראה את האדם ויזיקו. והשני, אכזריות שלו גדולה כ"כ שצריך דוקא לחתמו ולסגרו באיזה אוצר המוכן לזה. וזהו מדוקדק בלשון הכתוב [בפרשת האזינו] "חמת תנינים יינם וראש פתנים אכזר". כנגד שני משחיתים אלו. ולכן מסיים "הלא הוא כמוס עמדי חתום באוצרותי". כל אחד לפני ענינו.

הרי שהקב"ה אינו מאפשר למשחיתים לבצע את זממם ולהעניש את החוטא שברא אותם. וצורת השמירה מותאמת למידת טבע הרע של אותם משחיתים.

וממשיך הח"ח ומבאר את הפסוקים שם בפרשת האזינו, ואומר, וז"ל:

ושמא תאמר עוד, אם כן, טוב הדבר שאנו נמלא כל תאוותנו, והמשחיתים לא יפגעו בנו. לזה אמר הכתוב: "לי נקם ושילם לעת תמוט רגלם". דהיינו, בעת שימוטו רגלי האדם, והוא בעת פרידת הנפש, תיכף נפתח סגור האוצרות, והם מוכנים לקבל נקם מאתו. ושמא יאמר האדם, מתי יהיה דבר זה, רק אחר מאה שנה. לזה אמר הכתוב, כי קרוב יום אידם וחש עתידות למו. כי באמת לא ידע האדם את עתו, כי פעמים רבות, על ידי עוונות עצומים נקרב עת מיתתו... היוצא מדברינו, שמכל עברה ועברה נברא כח משחית שיענשוהו אחר כך, וכמו שכתוב "תיסרך רעתך" וכו'.

למדנו מדבריו את הטבע הקיים בכל חטא לברוא משחית ומחבל, ולמדנו גם, שממידת חסדו לתת מקום לתשובה שתציל את האדם מן המשחית הזה. והם הם הדברים שכתבנו לעיל בעניין המשל והנמשל של גואל אדם הרודף אחר הרוצח בשגגה להמיתו, ורחמי ה' להכין דרך לרוצח להציל את חייו מידי גואל הדם.

ויש לו לאדם לקבל חיזוק ועידוד גדול לעניין התשובה מפרשת ערי המקלט. שהרי אנו רואים עד כמה הקב"ה משתוקק לסייע לחוטא לחזור בתשובה, מהא שהכין ערי מקלט ברחבי ארץ ישראל שינוס לשם הרוצח, ועל ידי העיר מקלט יקבל חיות וכמ"ש "ונס אל אחת הערים האל וחיי". ולא זו בלבד,

אלא גם ציווה ה' בתורה להציב ציונים בדרכים כדי להדריך את הרוצה ולהודיע לו את הדרך אל ערי המקלט. והוא מאמר הכתוב: "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך", ודרשו חז"ל על עיר המקלט. אמנם, הפשט הוא על כל החוטאים, וכנ"ל מרש"י. והיינו שהקב"ה מראה מקום לכל חוטא היאך יחזור בתשובה, כי כל חפצו של ה' הוא שהרשע יחזור בתשובה, ולא שימות, וכמ"ש (יחזקאל לג, יא): "חי אני נאם אדני י-ה-ו-ה אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל". וכן הוא נוסח חתימת ברכת "השיבנו" שבתפילת העמידה: "בא"י הרוצה בתשובה".

וצריך השב בתשובה להיות סמוך ובטוח שהקב"ה רוצה בתשובתו ויסייע לו למצוא את הדרך הנכונה לחזור בתשובה. וכמ"ש ממרנא החפץ חיים בנדחי ישראל (פל"ה) וז"ל:

ובטוח יהיה הבעל תשובה שכודאי הקב"ה יסייענו במעשה עבודתו ויפתח לפניו הדרך הטובה והישרה לעבודתו כעין שנאמר טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך. וכן הוא אומר קרוב ה' לכל קוראיו, ואומר ובקשתם משם את ה' אלהיך ומצאת כי תדרשנו וגו' ואמרו חז"ל הבא ליטהר מסייעין אותו.

אמנם יש בפסוקים שהביא הח"ח גם את הדרך שלנו כיצד להגיע לסיוע של הקב"ה, והיא הקריאה והבקשה אל הקב"ה, שיעזור לנו, ואז הקב"ה מתקרב אלינו ומסייע בידינו, וכמ"ש "קרוב ה' לכל קוראיו" "ובקשתם...ומצאת". והיא העצה הנכונה לכל בן תורה ולכל יהודי, שיתפלל תמיד אל ה' שיסייע בידו לחזור בתשובה שלמה על כל חטאיו, ומובטח לו שהקב"ה ישמע תפילתו.

והנה, אם אין הרוצה מנצל את טובתו של הקב"ה שחתר לו מחתרת והכין לו דרך לנוס מן החטא אל עולם התשובה, הרי הוא נמשל לחתניו של לוט שנשארו בסדום ולא נסו יחד עם חותנם אל עיר קרובה להמלט ולהקלט שם. והבאנו על זה רמז מן המקרא, וגם הבאנו עוד מדברי רבינו יונה הקשורים לזה, ועל כך, באות הבאה.

ב. "מנוס אבד מנהם" – ס"ת סדם

הנה כתב רבינו יונה בשערי תשובה (שער א אות ב) בשם חז"ל (קהלת רבה ז, כג) משל נוקב, המדמה את המתאחר בתשובתו לאסיר שהמחותרת חתורה לפניו ואינו נמלט מבית האסורים. וז"ל:

ודע, כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והנו ברעתו, ובידו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על כן רעתו רבה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה על הענין הזה, משל לכת של לסטים שחבשם המלך בבית האסורים, וחתרו מחתרת, פרצו ויעבורו ונשאר אחד מהם. בא שר בית הסוהר וראה מחתרת חתורה והאיש ההוא עודנו עצור, ויך אותו במטהו. אמר לו: קשה יום! הלא המחותרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת המלט על נפשך.

ולשון חז"ל במקור היא:

את הכל ראיתי בימי הבלי. שאלו את שמואל הקטן מהו דכתיב "יש צדיק אובד בצדקו", אמר להם גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהצדיק עתיד לבא לידי מייט. אמר הקב"ה, עד שהוא בצדקו אסקנו, שנאמר יש צדיק אובד בצדקו. "ויש רשע מאריך ברעתו", כל זמן שאדם חי, הקב"ה מצפה לו לתשובה, מת אבדה תקותו, שנאמר (משלי י"א) במות אדם רשע תאבד תקוה. [משל] לכת אחת לסטין שהיתה חבושה בבית האסורין. חתר אחד מהן חתירה אחת וברחו כולן נשתייר שם אחד מהן ולא ברח. כיון שבא השלטון התחיל לחבטו במקל. א"ל: ביש גדא וטמיע מזלא, חתירתא קומך, לא

סדרת מאמרים במשנת החפץ חיים" [ב]

מאת הגאון רבי הנוף פרידמן שליט"א
ראש כולל זרב קהילת "בית יחיאל" הר נוף

הות עריק? כך לעתיד לבא הקב"ה אומר לרשעים, התשובה לפניכם ולא שבתם, אלא (איוב י"א, כ) ועיני רשעים תכלינה.

ובמדרש זוטא קהלת (פרשה ז אות טו) מובא בלשון אחרת, דומה לזה, ושם מובא סיום הפסוק (איוב יא, כ): "ומנוס אבד מנהם".

והמעין בתוכן הדברים, ובפרט בלשונו הזהב של רבינו יונה הנ"ל, שכתב בסוף המשל: הלא המחותרת חתורה לפניך ואיך לא מהרת "המלט על נפשך", יראה, שלשון זו היא ממש הלשון שנאמרה על ידי המלאכים ללוט כאשר החזיקו בידיו והוציאו אותו מסדום (בראשית יט, יז): "המלט על נפשך". ואחר שראה לוט את כל הנסים שקרו בהכאת אנשי סדום בסנוורים וכו', ואמר לחתניו שהקב"ה משחית את המקום, וגם זרזם לצאת מן העיר, התגובה שלהם הייתה (שם פסוק יד): "ויהי כמצחק בעיני חתניו". וכמו שהיטיב לתאר מרן הסטייפלר זצ"ל בהקדמתו לספרו חיי עולם, וז"ל:

ודבר זה מבואר בתורתנו הקדושה בפרשת וירא (בראשית י"ט י"א י"ד) גבי אנשי סדום, שראו מופת נורא, שכל העיר, למגדול ועד קטן, הוכו פתאום בסנוורים כשנגשו לשבור הדלת, וכל אנשי העיר לא יכלו למצא פתח הבית שעמדו אצלו, ואף על פי כן, באותו לילה עצמו, כשאמר לוט לחתניו לצאת מן המקום, כי משחית ה' את העיר, "ויהי כמצחק בעיני חתניו" – לא עלה בלבם, אפילו צד חששא מספק, שמא דברי המלאכים צודקים, אלא "ויהי כמצחק". זה דרכם כסל למו.

והדברים מורים בעליל, כיצד האדם השקוע בהבלי הזמן, אינו מתעורר לעשות אפילו את הקצת הדרוש לו כדי להציל את עצמו. והתקיים כאן ממש "ועיני רשעים תכלינה", שפירש בזה המלבי"ם (איוב יא, כ), וז"ל: כי לא ינחו מתאוותם, יש לו מנה מבקש מאתים, עכ"ל. ומחמת זה, התקיים גם המשך הפסוק: "ומנוס אבד מנהם".

ונפלא לפי זה, שהס"ת של הפסוק ומנוס אבד מנהם" הוא "סדם" (בספר נפלאות מתורתך ערך "סדם" כתב, שיש ארבע הופעות בכל התנ"ך של ס"ת סדם, וזו אחת מהן). כי פסוק זה התקיים בחתניו של לוט, שהיו אנשי סדום, שלא שמעו לקולו של המלאך שאמר: "המלט על נפשך". אלא, שמתוך שהיו עסוקים בתאוותיהם ובממונם הם עצמו את עיניהם ("ועיני רשעים תכלינה"), ולא אבו לעזוב את סדום, כאותו אסיר שמחתרתו חתורה לפניו בבית האסורים ואינו רוצה לנוס, ובסוף התקיים בהם "ומנוס אבד מנהם", וכמ"ש במדרש הנ"ל, וסופם היה אבדון.

ומרנא החפץ חיים בנדחי ישראל (פל"ד) הביא מדרש חז"ל דומה להנ"ל, והוא בפסיקתא רבתי (פמ"ד), וז"ל:

כשבא צדיק, המלאכים מקדימים ומקלסים לפניו "יבא בשלום וינח על משכבו". ואם מת אדם רשע שלא עשה תשובה הקב"ה אומר לו "הפח את נפשך, כמה קראתי לך שתעשה תשובה ולא עשית", "ועיני רשעים תכלינה ומנוס אבד מנהם ותקותם מפח נפש" (איוב י"א כ') אמרו הפקחים, הואיל וכך הוא מקווה לשבים, אמרו, לכו ונשובה אל ה' כי הוא טרף וירפאנו יך ויחבשנו (הושע ו' א):

ונסיים אות זו בדבריו של החפץ חיים באגרת (שנת תרפ"ה), וז"ל:

ומחויבין הת"ח שבדורנו, כל אחד בעירו, שהם הצופים, להזהיר את העם ולהתרות בהם, שכל אחד יפחד לנפשו מן האזהרות המפורשות בתורה ובנביאים על הסרים מדרכי ה', ולא יהיו לצחוק בעיניו. הלא מצינו בתורה, שחתני לוט לא האמינו במהפכת סדום, ולא יראו לנפשם, כדכתיב (בראשית י"ט) ויהי כמצחק בעיני חתניו, ונהפכו יחד עם אנשי סדום.

המשפט והשובר בר"ה תלי' בא' תשרי או ביו"ט של ר"ה

כדאיאתא בביצה ד ע"א היינו לענין קדושתו, ומ"מ יום השני דר"ה אינו "א' תשרי" אף דחיל ביה שם יו"ט, והרי דנים את האדם אף ביום השני כדאיאתא בזוהר פרשת פנחס דינא קשיא ביום א' ודינא רפיא ביום ב', וכן הוא בנוסח התפילה "היום יעמיד במשפט" וכו' והיינו דחז"ל הוסיפו יום שני דר"ה לענין קדושת ר"ה, ו"הדנים" את האדם, הוא מכח השם יו"ט דר"ה, וזהו דכתב הר"מ כל באי עולם נדונים ביו"ט של ר"ה ואיכלל בזה יו"ט שני דר"ה, וכמש"כ.

והא דאיאתא במתני' טז ע"א כל באי עולם נדונים בר"ה ולא הוזכר הך מילתא דיו"ט דר"ה, י"ל דמתני' קאי קודם לתקנת המשנה דף ל' 'התקינו שיהיו מקבלים וכו' ונהגין אותו היום קודש ולמחר קודש', יעויין ביצה דף ה' דהוה המקור לקדושת יו"ט שני בתורת ודאי. וא"כ איתא לר"ה אף יום אחד, וא"כ ליכא נפק"מ בשם יו"ט, ואכן למאי דקיל' לשני ימים דר"ה וקדושה אחת, א"כ איכא נפק"מ דהמשפט תלוי ביו"ט דר"ה והיינו לענין יו"ט שני, והן הך דברי הר"מ דהוסיף ביו"ט דר"ה, וכמש"כ.

דברי התר"ד לענין הזכרות ימים טובים ביו"ט עני מדוע אין מיחזי כשיקרא

בתרומת הדשן בפסקים סי' קט"ז ביאר מה שאומרים בתפילות דיו"ט שני של גלויות בלשון ימים טובים וזמנים והרי מיחזי כשיקרא, ותיריך דמדברנן קרויין 'ימים טובים' דיש כח ביד חכמים לעשות יו"ט חול או חול יו"ט מ'אשר תקראו אותם קרי ביה תקראו אתם'.

ויל"ע דדבריו מישיבים היטב הזכרת עניני יו"ט ביום השני משום דחל בזה תורת יו"ט מדברנן, ואכתי תקשי מר"ה דמזכירין 'היום יעמיד במשפט' 'והנה יום הדין' ועוד, דהרי אין זה ענין לשם יו"ט אלא לעיקר המשפט ביום זה וא"כ הדרא קושי' לדוכתא דמיחזי כשיקרא.

ואמנם לפמ"ש מהרמב"ם דהמשפט תלי' בשם יו"ט ניהא היטב, דלאחר דיש כח לחכמים לאשווי בשם יו"ט מאשר תקראו אותם, שוב ממילא יש כאן משפט וכש"נ מהר"מ דהמשפט תלי' ביו"ט דר"ה, ושפיר מזכירין ענין המשפט ביו"ט שני.

חידוש המהרי"ל לא לקבל תוספת יו"ט דר"ה מפני שמקדים יומא דדינא

כתב המהרי"ל בתשובה סי' ל"ג, ד"א דלא לקבל תוספת ראש השנה [לכה"פ בקידוש מבעו"י] משום דיומא דדינא הוא, ונמצא דמקדים ע"י התוספת יו"ט, את יום הדין.

ולמהבואר מדברי החינוך, הרי התוספת דיו"ט דר"ה מהני לענין השם יו"ט, אכן אין יום הדין תלוי בשם יו"ט בר"ה כי אם ביום א' תשרי, ואדרבה השם יו"ט תלוי ביום הדין, וא"כ אף דע"י התוספת יו"ט חלה קדושת היו"ט דר"ה אכן אכתי לא הגיע זמנו דא' תשרי.

אשר יראה מוכרח בדעת המהרי"ל דאה"נ אליבא דהחינוך לכאורה כל התוספת לענין התורת יו"ט ולא אהני לאקדומי יום הדין דהוא תלוי בא' תשרי. אכן נתבאר מדברי הרמב"ם דחולק בזה, וקסבר דדנים את האדם ביו"ט של ר"ה וכיון דהמשפט תלוי ביו"ט דר"ה, א"כ היכא דמוסיף תוספת ר"ה הרי הוא אף מקדים יום הדין, וזהו דהובא במהרי"ל דיש דהחמירו בזה, ואתיין היטב.

ואשר לפי"ז, זהו עוד רבותא בדברי הר"מ דדנים את האדם ביו"ט של ראש השנה היינו מלבד מש"נ לענין יו"ט שני, כן הוא נפק"מ לענין תוספת יו"ט דר"ה, ואמנם

בראש השנה נתחדש מצות שופר וכן הוא יום משפט, השופר והמשפט תלויים הא בהא כדאיאתא בר"ה דף ח' על הפסוק 'תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגיגו משפט הוא לאלוקי יעקב', ועוד יש בו תורת יו"ט, ויל"ע האם המצות שופר והמשפט הם תולדה מ - היו"ט דר"ה, או דילמא המחייב דשופר והמשפט תלי' בתאריך - בחודש השביעי באחד לחודש, והתורת יו"ט מתחדש בתולדה מיום נכבד זה. ויבואר לקמן בזה פלוגתת הראשונים.

והנפק"מ למש"כ הריטב"א חולין דף ק"א ע"ב דיתכן דבי"ד לא יקדשו החודש כבזמן השמד ויש גזירת מלכות ונמצא שלא יתקדשו המועדים של אותו חודש אף דודאי התאריך קיים דהרי אין חודש 'יותר מל' יום, ויסוד הדברים כמש"כ הרשב"ם ב"ב קכ"א דבכל קידוש החודש מלבד הקביעות ר"ה ע"י בי"ד הרי נכלל בקידוש הבי"ד קידוש מיוחד דהמועדות, וא"כ באופן שלא קידשו הבי"ד מועדי החודש אף דהתאריך ישנו מ"מ אין את קדושת המועד.

בכתבי הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל דן עפ"ד הריטב"א הנ"ל לענין יו"ה"כ באופן דלא יקדשו בי"ד מועדי החודש וא"כ לא נתקדש העשירי לתשרי בדין מקרא קודש ואין בו איסור מלאכה אף דהוא 'עשור לחודש' ובעטרת המועדים ה' יו"ה"כ הארכנו בפלוגתת קמאי אי החיוב 'ועיניתם' תלי' ביו"ט דיו"ה"כ או בעשור לחודש, ולהנך דתלי' בעשור לחודש א"כ באופן הנ"ל יהי' חובת עינוי בלא איסורי מלאכה דהמקרא קודש.

ועד"ז יש לדון לענין ר"ה באופן הנ"ל דגזרה מלכות ר"ל דלא קידשו הבי"ד את מועדי החודש ונמצא שיש את התאריכים בחודש בלא שיתקדשו המועדות, דנהי דלא חל קדושת יו"ט דר"ה מ"מ י"ל דהמשפט ויום תרועה תלוי בא' תשרי ולא במקרא קודש דר"ה. והנה לענין יו"ה"כ נראה אף דהועיניתם לא תלי' במקרא קודש לדעת הבי"ד ודעימי' מ"מ לשון הקרא בעשור לחודש 'יום הכיפורים הוא' והיינו יש שם מועד דיו"ה"כ וזהו הגורם לחיוב של ועיניתם וא"כ אף שם זה תלוי בקידוש המועדות דבי"ד אף דלא תלי' במקרא קדש דיו"ה"כ האוסר במלאכה, אבל לענין ר"ה לא הוזכר רק בחדש השביעי באחד לחודש זכרון תרועה.

פלוגתת החינוך והרמב"ם אם יום הדין תלוי ביו"ט דר"ה או בא' תשרי

מדברי החינוך מצוה ש"א מבואר, דהמשפט ותקיעת שופר דר"ה, הוא תלוי בא' תשרי, ולא מחמת קדושת היו"ט הוא. וז"ל, 'והיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב ולהיותו במנין מועדי השנה היקרים'. ומבואר מדבריו דהמשפט אינו מכח השם יו"ט דר"ה, כי אם דתלוי ביום א' תשרי דהוא יום הדין, והשם והתורת יו"ט הוא תולדה מהיום הנכבד הזה דמשפט ושופר כמש"כ שם.

והנה כתב הרמב"ם פ"ג מהלכות תשובה ה"ג, 'כל באי עולם נדונים ביום טוב של ראש השנה'. ויל"ע במאי דדייק הר"מ בלשונו ביו"ט של ראש השנה, והרי הדנים את האדם הוא בראש השנה, ואמנם ודאי ר"ה הוא אף יו"ט, ונאמר דין שבתון וכל מלאכת עבודה ל"ת, מ"מ לענין כל באי עולם נדונים אמאי תלה זאת ביום טוב של ר"ה, ובראש השנה ט"ז ע"א במתני' איתא, 'כל באי עולם נדונים בר"ה', ולא הוזכר יום טוב, וצ"ע.

והנראה לומר, דאתי הרמב"ם להשמיענו, דהמשפט דר"ה הוא תלוי בשם יו"ט דר"ה ולא כמש"כ החינוך. והנפק"מ לענין יו"ט שני דר"ה דאף דחדא קדושה היא

לכך, ואח"כ תהי' מצות קידוש החדש כשאר מצוות שנינו מסיני. ולדברי הריטב"א הרי כתיב בפרשה זו ביום הראשון **מקרא קדש**, ואין קדושת הזמן במציאות בלי קידוש החדש ע"י בי"ד של ישראל, ונמצא עד שלא ניתן להם מצות פסח היה מוכרח לתת להם מצות קידוש החדש, יעויין ספר זכרון פחד יצחק סי' י"ח.

לשיטת הר"מ דליכא דין תוספת כי אם לענין יוה"כ, ליכא נפק"מ כי אם לענין יו"ט שני דר"ה.

דעת הא"ד רלא אמרין לשנה טובה תכתב ביום השני, ואין זה יום הדין

והנה דעת האלי' רבה ס"י תקצ"ו דלא אומרין לשנה טובה תכתב וכו' בליל שני דר"ה משום דאנו בקיאין בקביעת דירחא וא"כ לא נכתבין ביום זה, וחולק בזה על הט"ז.

ומתבאר דעת הא"ר דהמשפט תלי' בא' תשרי ולא בתורת יו"ט דר"ה, וכל ה"ו"ט שני דר"ה זהו רק לענין קדושת ה"ו"ט, אבל הוא ב' בתשרי ואין כאן דין ביום השני, וזה עולה לדעת החינוך.

סרכת הזמן רחוק ושופר ביו"ט שני

הרמ"א סימן ת"ר פסק, "דאומרין שהחיינו על מצות השופר ביום שני דר"ה אף היכא דחל יום הראשון בחול", ובמג"א כתב, וטוב ללבוש בגד חדש בשופר. ובהלכות לולב מבואר בשו"ע סימן תרס"ב דאין מברך שהחיינו ביום שני על הלולב אלא"כ חל יום ראשון בשבת, ומבואר בפוסקים דזהו לכו"ע ולא בעינן להחמיר ללבוש בגד חדש.

והקשו האחרונים, מאי שנא יו"ט דר"ה דמברכין זמן אשופר ביום השני אף דבירך בראשון, מיו"ט שני דסוכות, דאין מברכין זמן על הלולב היכא דבירך זמן ביו"ט ראשון.

יסוד הפמ"ג דחלוק יו"ט דר"ה רלא רגל נמור הוא מיו"ט דסוכות

הפמ"ג ס"י תרס"ב בא"א סק"א ביאר, "דהא דלא מברכין זמן בנטילת הלולב ביו"ט שני דסוכות היינו משום דנפטר בברכת הזמן דהיו"ט דבירך בקידוש ביו"ט שני, ואכן לענין לולב ביום ראשון דחייב נטילת הלולב דאורייתא אינו בדין דזמן דיו"ט ראשון יפסוד זמן דלולב, ואכן לענין יו"ט שני שפיר פוטר ברכת הזמן דיו"ט שני לזמן דנטילת לולב וכו' בהל' לולב. אמנם לענין ר"ה אינו בדין שיפסוד ברכת הזמן דרגל את הזמן דשופר, כי זמן דשופר חשיב טפי מזמן דרגל, דר"ה לאו רגל ממש הוא רק כמו שמברכין שהחיינו אקרא חייא בעירוהבין מ' ע"ב, ומשו"ה ביו"ט שני דר"ה שפיר מברך שהחיינו על השופר דלא נפטר מוכח זמן דרגל דר"ה דלאו רגל גמור הוא". ועד"ז כתב הישועות יעקב בשם האחרונים בישוב קושיה זו, יעו"ש. והדברים צריכים פירוש וביאור במאי גרע רגל דר"ה מרגל דסוכות, וכן צ"ב בעיקר הדבר, דאי הוי רגל גמור, דבזה אמרינן דפוטר מצות נטילת לולב, ואי לאו רגל גמור, אינו פוטר, וצ"ע.

אשר יראה בדעת הפמ"ג כדברי החינוך דהחייב שופר לא תלי' בתורת יו"ט דר"ה כי אם בא' תשרי.

ומעתה נראה דזהו כוונת הפמ"ג, דחלוקים המה רגל דסוכות מרגל דר"ה, והיינו דהיו"ט דר"ה א"ה היו"ט מעיצומו של יום, אלא מחמת דבא' תשרי דנים את האדם ויום נכבד זה הוא קיומו של עולם כמש"כ החינוך, ולכן ראוי לעשותו יו"ט. לא כן בחג הסוכות שהוא מעיקר החפצא ועיצומו של יום. והנפק"מ לענין ברכת הזמן, דמש"כ הפמ"ג דברכת הזמן דרגל נפטר בברכת הזמן דרגל, לא כן לענין שופר הוא הגורם לחובת נטילת לולב ושפיר נפטר בברכת הזמן דרגל, לא כן לענין שופר דאין חובתו מחמת היו"ט דר"ה אלא תלוי בא' תשרי, א"כ אין שהחיינו דרגל פוטר מצות השופר, וזמש"כ הפרי מגדים דברכת הזמן על רגל דר"ה, הוא כמו דמברכין שהחיינו אקרא חייא. והיינו דאין היו"ט מחמת עיצומו של יום, אלא יום א' תשרי הוא יום המשפט והדין, וממילא ראוי לעשותו יו"ט כמש"כ החינוך, ואתיין היטב דברי הפמ"ג.

יסוד הפמ"ג ביום השני דר"ה חובת התפילה ודאי, ואילו חובת התקיעות ספק

איתא בשו"ע ס"י תר"א סעיף ב', "אף בארץ ישראל עושים בראש השנה שני ימים".

וכתב הפמ"ג באשל אברהם סק"א, "ביום השני תקיעות ספק ותפילה ודאי, עיין סימן תקצ"ה מה שכתבתי שם במ"ז".

ובספר תורת חיים על שו"ע א"ח בסימן זה תמה בזה, דהא אף התפילה הגם שהיא מדרבנן אבל ג"כ לא נתקנה אלא אם הוא ראש השנה, וחכמים תקנו התפילה ביום שני ג"כ מספק ראש השנה יען שתקועין מוספק ומאי שנא תפילה מתקיעה. והיינו דקשי' במאי דחדית לן הפמ"ג דבעיקר יום הב' דר"ה חלוקים המה חובת התפילה [ואיירי לענין תפילה מוסף דר"ה דקיומו תלי' בתורת יו"ט] דחייבו וקיומו בתורת ודאי, מאשר התקיעות דכל עיקר חיוכם בתורת ספק, ותמוה טובא דהרי תרומיהו נתחדשו מוכח אותו היו"ט דר"ה, וממ"נ אם נדון יום הב' דר"ה כודאי א"כ אף לענין התקיעות נימא כן, ואי נדון כאין אנו בקיאין בקביעת דירחא כמש"כ מוקצת הראשונים בריש פ"ג דסוכה א"כ אף לענין תפילת המוספין נימא כן, וצ"ע³.

אשר יראה בשיטת הפמ"ג, דחובת שופר בר"ה אינו מחמת השם יו"ט, כי אם דחייבו מחמת א' תשרי, ואילו חובת תפילת המוספין החייב מחמת השם יו"ט דר"ה, ויסוד הדבר עפ"ד החינוך הנ"ל.

ומעתה נראה, דאף דנאמר בר"ה דיומא אריכתא, כ"ז לענין קדושת היו"ט, וממילא כל הדינים המחויבים מוכח השם יו"ט הם ודאי, לא כן לענין שופר דתלוי בא' תשרי, א"כ אין זה אלא מוכח ספיקא דיומא ומנהג אבותינו בידינו וככל יו"ט שני. והן הן דברי הפמ"ג בא"א, דביום ב' דר"ה התפילות הם ודאי ואילו התקיעות הם ספק. והיינו דהתפילות מוכח השם יו"ט, ובהא איתא ליומא אריכתא, אכן התקיעות דתלי' בתאריך א' תשרי, לענין התאריך, ליתא ליומא אריכתא כי אם בקדושת יו"ט, ואשר ע"כ אין זה אלא ספיקא, וכמש"נ.

גד יומא אריכתא - לענין קדושת היום ולא התאריך

ויש לבאר בזה דברי הב"ח בשם הגהות מיימוני דפסק לברך שהחיינו אשופר ביום ב' אף בלא בגד חדש משום 'דהא היום אין יוצאין בתקיעה של אתמול ולא אמרינן יומא אריכתא הוא'. ובשער הציון ס"י ת"ר אות ה' כתב, "ולא אבין היטב דהא גם לענין קידוש אנו חייבין לעשות ביום שני בפנ"ע ואפ"ה ס"ל דכיומא אריכתא דמיא".

ולפ"ד י"ל, דאמנם לענין קידוש אף דאמרינן דיומא אריכתא מ"מ הוא יומא אחרינא ואך לענין קדושתו מצורף ליום ראשון, ומ"מ יום ב' הוא מחדש הך מילתא דקדושת יו"ט ומצטרף ליום א' ולזה מחמת "המחייב" החדש דיום ב' בעי לקדש. אמנם לענין שופר דאינו תלוי בשם יו"ט, כי אם בתאריך דא' תשרי, א"כ אי נימא יומא אריכתא לענין התאריך גופא ונדון כיום א' ארוך, א"כ אמאי תוקעין בשני הרי כבר יצא בתחילת התאריך דהוא א' תשרי. ולזה כתב הגה"מ דע"כ לא אמרינן יומא אריכתא לענין התאריך, וא"כ הוא מחייב חדש דיום ב' בתשרי, ולזה מברך ברכת הזמן. נמצא דכ"ד הגה"מ רק להוכיח דאין היומא אריכתא לענין התאריך, שהרי בזה תלוי החייב שופר כמבואר בחינוך, דלהך צד הרי קיים בראשון ותו אינו מחויב. אכן לענין קדושת יו"ט לעולם הוא יומא אריכתא ומצורף בקדושתו ליום הראשון לענין מיגו דאתקצאי ועוד, ומ"מ מקדש בשני מחמת דיום ב' הוא "המחדש" הך יו"ט להצטרף להראשון.

באופן דנתבאר דהמשפט והשופר דר"ה אי תלי' ביו"ט דר"ה או בא' תשרי, נחלקו גדולי הפוסקים שיטת התה"ד מהר"ל כדעת הרמב"ם דתלי' בשם יו"ט דר"ה, ואילו דעת הא"ר ופמ"ג כשיטת החינוך דתלי' באחד לחודש השביעי, ויש בזה כמה נפק"מ להלכה, כמש"נ.

תרי דרבנן והתקיעות חד דרבנן, ועיי"ש. והיינו דלמד בביאור דברי הפמ"ג דכוונתו אף דתרווייהו התפילות והתקיעות הם ודאי בשני העיירות, מ"מ התקיעות בעיקרם נדון כספק מוכח ספיקא דיומא ואילו התפילות קיומו בתורת ודאי, ולזאת הקשה התני"מ מ"ש, וזהו כמו דתמה ע"ד הפמ"ג בסי' תר"א. ואמנם נראה פשוט דכוונת הפמ"ג כמו שמתבאר מדברי שער הציון אות ב' דנדון הפמ"ג הוא, היכא דאיכא ספק ביום ב' אם ימצא שופר, האם אף בכה"ג עדיף הך ספק דשופר מודאי תפילה. אכן היכא דודאי איכא לשופר פשיטא לוי דשופר עדיף. ולי"ע, דהרי בסי' תרי"א כתב דתפילה ודאי ותקיעות ספק בהא פשיטא לוי דעדיף תקיעות מ"מ, ועיי"כ משום דעיקרו דאורייתא, וא"כ ה"ה דנימא כן בספק אי ימצא שופר אלא"כ נדון בדין ס"ס, וצ"ע.

ובשו"ע ס"י תקצ"ה סעיף א' מי שאינו בקי בתקיעות ולא בסדר תפילת מוסף ולפניו שתי עיירות באחת בקיאים בתקיעות ולא בתפילות מוסף ובאחת בקיאין בתפילת מוסף ולא בתקיעות, הולך למקום שבקיאין בתקיעות, אפילו של מוסף ודאי ושל תקיעות ספק. והוא מסוגיית הגמ' ר"ה לד ע"ב. וכתב הפמ"ג במ"י סק"א דספק תורה עדיף מודאי דרבנן. וצ"ע ביום שני מהו, דבקיאין בקביעת דירחא. ובתורת חיים על אתר תמה בזה מה חילוק יש ביום ב' מביום א', הלא גם הברכות הם ספק ביום ב', דאם הוא חול ליכא ברכות וליכא תקיעות, ואם הוא קודש, הרי התקיעות מדאורייתא והברכות מדרבנן ואנן שבקיאין בקביעת דירחא ואסור ללול ביום ב' אעפ"כ התקיעות מחמת דאורייתא ועושין והברכות מחמת דרבנן, והוי הברכות

עניינים בפרשה הוספות לפ' כי תבא

ליקוט לבנות מתוך שחורות על ידי אחר

שהאחרונים נקטו כהש"ך בזה.
אלא שיש לעיין אם שייך בזה איסור משום 'ניקף', וכמו שמצינו באיסור הקפת פאת הראש שהניקף גם עובר באיסור.
ואם נימא כן יהא אסור אף כשלא ביקש ממנו, ומעצמו עשה, כל שעושה בידיעתו.
וכבר נתבאר (בגליון פ' מטו"מ תש"פ 108) שבאיסור דניקף לכאורה לא שייך אף פטור דמתעסק כיון שהוא לאו שאין בו מעשה.
ואמנם לכאורה, הוא חידוש שמצינו בלאו דהקפת הראש ואי אפשר ללמוד ממנו לשאר איסורי תורה.

הנה מי שמלקט בשערותיו לבנות מתוך שחורות הרי עובר בלא ילבש (וכמו שנפסק בשו"ע יו"ד קפ"ב ו').
ויש לעיין באופן שאינו נוטל השער בעצמו אלא מבקש מהספר שילקט לו את שערותיו הלבנות, אם עובר באיסור כלל.
והיינו שלכאורה מצד שלוחו אין לאסור בזה כיון שהוא שליח לדבר עבירה, ולכאורה להמספר לא שייך שום איסור גם כן [ורק אם נימא שהמסתפר עובר יעבור אף הספר משום לפני עיוור].
ומצד מסייע לא שייך בזה, כיון שאין המספר עובר באיסור, ורק לשיטת הט"ז שמסייע חשוב כעושה המעשה יש לחוש בזה, ואמנם הש"ך פליג עליה בזה, וכמדומה

בגדר הלאו דלא תשים דמים בביתך

ובזה נראה ליישב המבואר ברמב"ם (פי"א משמירת הנפש הלכה ג') דלאו דלא תשים דמים בביתך אין לוקים עליו מפני שהוא לאו שאין בו מעשה.
והיינו, שאף כאשר עשה בעצמו את המכשול בבית, אין האיסור בהפעולה, כי אם במה שכיום מחזיק את הבית בצורה כזו.
ואם נימא כן, הרי פשוט דלא דמי כלל לאיסור דלפני עיוור, דלפני עיוור בפשוטו אינו אלא כשבא על ידי מעשה [ואם יורש מכשול ברשות הרבים אין בזה אלא חיוב משום בור, אבל לאו לא יעבור].
ועיין מהרש"א (מו"ק ה. בה"א) בתוך דבריו שנקט בפשיטות דקרא דלפני עיוור לא תתן מכשול לא איירי בנותן ממש, על ידי מעשה.

ראיתי מקשים, מה צריך לאיסורא דלא תשים דמים בביתך, תיפוק ליה שהוא בכלל האיסור דלפני עיוור לא תתן מכשול.
והנה אם איסור לפני עיוור הוא רק כאשר נכשלו לבסוף בהמכשול, אם כן לא קשה מידי, שהאיסור כאן הוא ודאי אף כשלא ניזוקו, אבל אם גם שם הוא אף כשלא נכשלו, תיקשי (יעויל' בשדי חמד מערכת ו' כלל כ"ו אות כב שהביא מיד מלאכי לדון בזה).
ואמנם היה נראה דלא קשה מידי, ובהקדם מה דיש להעמיד בדין לא תשים דמים בביתך, שאינו רק כאשר השים דמים במעשה עצמו, אלא אף בלא מעשה, ואף כאשר ירש הבית עם העדר המעקה עובר האיסור.
וגדר הדברים בזה הוא, שיסוד האיסור הוא בעצם העמדת מצב של מכשול בבית.

בדין גירושין בעל כרחה

כלום כי אם רק מוציא מרשותו את האשה, לא מסתבר שיהא הדבר תלוי בדעת האשה.
אמנם יעויין בב"ח אהע"ז סי' ק"כ בביאור מש"כ הרמב"ם והטור עשרה דברים שנאמרו בגט וא' מהם שהאיש אינו מגרש אלא לרצונו, ופירש הב"ח דסד"א שכשם שהאשה מתגרשת בעל כרחה אף הבעל מגרש שלא לרצונו.

הנה מבואר בסוגיות כדבר ברור שהאשה מתגרשת אף שלא לדעתה, והיינו אף כאשר היא אינה מעוניינת בהגירושין.
ואמנם לא נתבאר מה מקור יש לזה הדין, שיהא הגט תלוי אך ורק בדעת האיש, ולא מצינו לזה שום ילפותא מקרא וכדומה.
ולכאורה הוא מסברא, והיינו שכיון שאין לוקח ממנה

ומבואר דלא כהמתבאר לעיל דאי סברא הוא שהאשה מתגרשת בעל כרחיה מה שייך זה באיש.

ושמעתי להביא רא' מקרא להדיא דשייך גירושין על כרחיה דאשה.

דהנה באונס ומפתה כתיב לא יוכל [ל]שלחה כל ימיו,

מצא אבידה של אשה ונתייאש בעלה

ומעתה יש לעמוד באיזה אופן דיבר הכתוב, הא כשרוצה להתגרש לא שייך זה האיסור.

ועל כרחיך מיירי כשאינה רוצה להתגרש, ומכל מקום לא נאסר זה אלא באונס ומפתה, ומשמע שבשאר נשים אף על כרחיך מגרשין, ועיין.

ברשות]. יש לומר דכיון דהיה פטור בפועל מלהשיב, לא נעשה שומר אבידה וממילא אין כאן חסרון של באיסורא אתי לידיה (ועיין ברכ"ש ב"ק סי' ל"ה שהרחיב בבאור דברי הגרעק"א).

ומעתה יש לומר כמו כן בענינינו, שהרי כשאדם מוצא כסף והדין הוא שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, אינו צריך לחשוש שמא נפל מאשה [שהרי הדין פסוק הוא שהמוצא מעות הרי אלו שלו משום דאדם עשוי למשמש וכו'] ואין חוששים לעולם שמא נפל מאשה]. ואם כן לא חל חיוב השבה ואין כאן באיסורא אתא לידיה להרמב"ן.

קטן המוצא קודם יאיש

והנה יש לדון להאמור, בקטן המוצא מציאה ונתברר שנתיאשו הבעלים אחר שמצאה, ונראה לומר דלדברי הגרעק"א הנ"ל יהי' הדין הרי אלו שלו, שהרי לא שייך חיובי שמירה בקטן.

אך היה מקום לדון בזה, דאף שחיובי ממון דשומרים לא שייך בו, מכל מקום יש עליו מצוות שמירה [מדין חיובין]. ודי בחיוב זה לעניין באיסורא אתא לידיה.

וכעין סברא זו מצינו בתוס' באלו מציאות (ב"מ כה: ד"ה ואם נטל), שכתבו דבספק אבידה גם כן יש חיוב השבה, ומבארים בזה (עי' שי' הגרש"ר שם), דאף דספק ממון להקל, מכל מקום יש כאן ספק איסורא דמצות השבה.

אמנם נראה לחלק, דבקטן לא שייך כלל לחיובו בשמירת האבידה, שהרי מבואר בב"ב (פו:): דשמירת קטן היא כאבידה מדעת, ומה שייך לומר שיהא חיוב לשמור, וצ"ע.

ידוע המעשה באשה שאיבדה מעות בלא סימן, ואחר שנודע לה והתייאשה מצא אחד את האבידה ולא רצה להשיב לה בטענה שכבר נתייאשו הבעלים.

וכשבא הדבר לפני רבינו יצחק אלחנן ספקטור הורה שלא נחשב זה ליאוש, מאחר והאשה אינה בעלים להתייאש, והבעל הרי לא ידע שאבדו המעות והר"ז יאוש שלא מדעת דקי"ל דאינו יאוש.

בארפן שאף הבעל התייאש

והנה מעשה היה כעין זה, באשה שאבד לה ארנק עם כסף [בלי סימן], ונתייאשה כדין, ומצא א' את הארנק ונטלו לעצמו, ואחר כך כשהגיעה לביתה שחה את דבר האבידה לבעלה והתייאש גם הוא.

ולכאורה הדין בזה הוא, וכן הורה להם אחד המורים לדינא, שלא יועיל יאוש, שהרי באיסורא אתא לידיה, כיוון שבשעת המציאה עדיין לא ידע הבעל ולא התייאש.

אמנם העירר בזה, דהנה הגרעק"א בב"ק (סו. מהדו' ר"ש אריאלי) כתב שהמוצא אבידה בעיר שרובה עכו"ם [שהדין הרי אלו שלן], ונתברר שהוא של ישראל אך הישראל נתייאש [אחר שבאה האבידה ליד המוצא], דבפשטות לא מהני יאוש שהרי באיסורא אתא לידיה.

וכתב הגרעק"א שתלוי הוא בפלוגתת הראשונים בדין באיסורא אתא לידיה, דלהבעל המאור דהוא משום שכבר חל חיוב השבה, לכאורה גם בזה שייך זה הדין, אך להרמב"ן דהוא משום דנעשה שומר אבידה [והו"ל כיאוש

שואלין ודורשין ל' יום קודם החג - בר"ה ויוה"כ

בהלכות הפסח קודם ל' יום מ"מ עיקר התקנה על הקרבן נתקנה.

ועל כל פנים לפי זה לכאורה לא קשה מידי, דבראש השנה ויום הכיפורים הרי אין תוספת קרבנות יחיד, וממילא לא שייך מעיקרא זו התקנה דשואלין ודורשין.

והראוני לדבר נפלא שכתב המהרש"א בשלהי מגילה (לב. בח"א), דהטעם שאין שואלין ודורשין הוא משום דלא תיקן משה שיהו שואלין ודורשין אלא בהלכות המועדים שהם באים מזמן לזמן.

ולכך, בראש השנה ויום הכיפורים לא תקנו, דלא מיקרו מזמן לזמן, שיש לו לאדם ליתן ליבו לתשובה בכל השנה כמו בראש השנה ויום הכיפורים, ע"כ.

בגמ' (פסחים ו. ועוד) אמרו ששואלין ודורשין קודם החג ל' יום בענינו של חג, והובא בטושו"ע (או"ח תכ"ט).

ובפני יהושע (מגילה ד.) הקשה, מפני מה לא מצינו שיהא אף בראש השנה ויום הכיפורים זה הדין [ששואלין ודורשין בעניינם ל' יום קודם].

וכתב שם דאם יהיה כן, הרי יצטרכו ללמוד בא' אלו הלכות ראש השנה ובי' הלכות יום הכיפורים, ובט"ו הלכות סוכה, עיי"ש.

ובאמת שיש ליישב בזה בפשיטות, דהרי מבואר בגמ' (ע"ז ה:): שעיקר ההלכה דשואלין ודורשין הוא משום הקרבנות שהיו מביאים במועדים, עיי"ש, וכתבו שם התוס' (ד"ה והתנן) שאע"פ שגם עתה שאין קרבן שואלין

-יו"ל מכתבי תלמידים-

להצרות תרונות וכן לקבלת הליון - 0548598294 או בכתובות A859309@GMAIL.COM

יעלת חן

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

הברכות והקלות שנאמרו בהר גרזים ובהר עיבל

"אלה יעמדו לברך את העם על הר גרזים וגו' ואלה יעמדו על הקללה" וגו' (דברים כז, יב-יג)

בפרשת בלק (במדבר כח) מה אקב לא קבה אל. ופרש"י וז"ל: כשהיו ראויים להתקלל לא נתקללו וכו' במברכים נאמר אלה יעמדו לברך את העם, במקללים לא נאמר ואלה יעמדו לקלל את העם, אלא על הקללה, לא רצה להזכיר עליהם שם קללה. (תנחומא י"ב) עכ"ל.

וצ"ב הרי כתבו ארור האיש וגו', וא"כ מה הנפק"מ בזה שכתוב על הקללה ולא כתבו לקלל את העם?

ונראה דהנה בפרשת ראה כתוב ראה אנכי נותן לפניכם ברכה וקללה ופרש"י וז"ל, האמורות בהר גרזים ובהר עיבל עכ"ל. את הברכה אשר תשמעו ופרש"י על מנת אשר תשמעו עכ"ל. והקללה אם לא תשמעו וגו'. והנה לפרש"י הברכה והקללה, היו הברכות והקלות שאמורות בהר גרזים ובהר עיבל. וצ"ב למה בברכות נאמר אשר תשמעו- על מנת אשר תשמעו, ובקללה נאמר אם לא תשמעו?

ונראה דהנה בגמרא בגיטין (עדא) אמרינן כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי, וכשמקיים התנאי חל הקידושין והגירושין למפרע. אולם כשאומר 'אם' (כדוגמת אם תעשי כך יחול הגט) אזי רק כשמקיים התנאי חל הקידושין והגירושין. ולכן בברכות נאמר אשר תשמעו, ופרש"י על מנת אשר תשמעו, שמהיום חל הברכות ע"מ שתשמעו, ובקללה נאמר אם לא תשמעו, שרק לאחר שלא תשמעו אזי חל הקללה, וכן בפרשתינו בברכות נאמר אלא יעמדו לברך את העם שמיד חל הברכה, וכשיקיימו חל הברכות למפרע, אולם בקלות לא נאמר ואלה יעמדו לקלל, כיון שהקלות לא חלות עכשיו, אלא אם לא יקיימו את התורה לאחר זמן, ולכן נאמר ואלה יעמדו על הקללה, היינו שזה יהיה שמירה כדי שיקיימו את התורה.

הקשר בין הברכה והקללה שבפרשת ראה להר גרזים והר עיבל

א- בפרשת ראה (דברים יא, כו) "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה" ומפרש"י: האמורות בהר גרזים ובהר עיבל (פסוק ל"ט) ונתת את הברכה" ומפרש"י: כתרגמו ית מברכיא, את המברכים עכ"ל. וכן פירש הרשב"ם שמצות ברכה וקללה כמו שמפרש והולך ונתת את הברכה על הר גרזים עכ"ל.

והרמב"ן כתב וז"ל: שפירשו כי אני נותן לפניכם היום דרך ברכה ודרך קללה, וטעם לפניכם שתבררו לכם מהן מה שתרוצו, הודיע שתהיה לכם ברכה כאשר תעשו המצות, והקללה אם לא תקיימו אותן, וזה כאשר אמר עוד (להלן ל' ט"ו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וכו' עכ"ל.

והנצי"ב בהעמק דבר כתב שב' הפירושים אמת וז"ל: פרשה זו יש לה שני משמעויות בדברי רז"ל, ושני הפירושים מוכרחים בפשט הכתוב וכו' מדקאמרה התורה ונתת את הברכה על הר גרזים וכו'. הרי דבזה מיירי קרא וכו'. אבל במדרש איתא משעה שאמר הקב"ה ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, שוב מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא המצות עושות שלהן והעבירות עושות שלהן, הרי דמפרשי אנכי נותן לפניכם- שתלוי במעשיכם, וכלשון הכתוב בפרשת נצבים, ראה אנכי נותן היום את החיים וגו'. עיי"ש

ומבאר העמק דבר כתב שלפרשה יש שני משמעויות, כפשוטו שהברכה והקללה הם הברכות והקלות שבהר גרזים ובהר עיבל, וזה כפרש"י וכתרגום, וכמדרשו שזה הברכה והקללה שכתוב בפרשת נצבים (ל' ט"ו) ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע וזה כפירוש הרמב"ן וכן מוכח מהמדרש.

וצ"ב למה התורה כתבה את שתי המשמעויות בפסוק אחד ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, הרי זה שתי ענינים, הברכות והקלות שבהר גרזים ובהר עיבל שבפרשת כי תבוא, ומה שכתוב בפרשת נצבים ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב, ואת המות ואת הרע?

ונראה שאחר שכלל ישראל באו בברית בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה כמבואר במסכת סוטה (ז, ב), ונעשו כגוף אחד שכל אחד דואג ואחראי לחבירו, אז זוכה כל אחד מה שכתוב בפרשת נצבים (ל, טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו' ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך, ונראה שכן מדויק בפסוק, שכתוב (י"א ל"ו) "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, וכתב בעל הטורים וז"ל: ראה אנכי, אמר בלשון יחיד, ופירושו ראה אמר לכל אחד ואחד עכ"ל. וצ"ב שכתוב נותן לפניכם, דהיינו לשון רבים, ובאותו פסוק כתוב לשון יחיד ולשון רבים? ולפי דברי העמק דבר ומה שפירשנו מיושב שפיר, ש'ראה' הכוונה לכל יחיד שיש לו שתי דרכים דרך הברכה והחיים לקיים מצות, וזהו אחרי שאנכי נותן לפניכם בהר גרזים ובהר עיבל שקבלו בברית את התורה ונעשו ערבים זה לזה.

ב- הלשון 'אנכי' כתב בעל הטורים וז"ל: ראה אנכי, ראה ל' הדברות שפתח ב'אנכי' ותקיים אותם כי כל המצות כלולות בהם עכ"ל. וכמו שבאנכי ה' אלוקיך כלול כל התורה כולה וכתוב "כל מצותיך אמונה" (תהלים ק"ט) שע"י האמונה זוכים לקיים כל התורה והמצות, וכן בעשרת הדברות כוללים כל המצות, וכן מובא במשנה ברורה בסימן תצ"ד ס"ק י"ב וז"ל: כי בעשרת הדברות נתגלה להם על ידי זה כל חלקי התורה כמו שכתב רב סעדיה גאון שבעשרת הדברות כלולה כל התורה עכ"ל, והיינו שתקיים כל התורה כולה שכלולה באנכי ה' אלוקיך, ואז תזכה לברכה, וכן זכו לזה בהר סיני שכתוב, ויחן שם ישראל (שמות י"ט ב') ופרש"י כאיש אחד בלב אחד (מכילתא), וכן בהר גרזים ובהר עיבל שנעשו ערבים זה לזה כגוף אחד, זכו שכל אחד יכול לזכות ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך.

ג- בזוה"ק בפרשת נצבים כתוב, אתם נצבים היום וגו'. שהכוונה על יום ר"ה שכולם עומדים לדין. וכן מה שכתוב באיוב (איוב א') "ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על ה'" הכוונה על ר"ה, וכן באלישע שכתוב (מלכים ב' ד') "ויהי היום ויבוא שמה" זה הכוונה על ר"ה. עיי"ש, ואפשר שגם ראה אנכי נותן לפניכם היום זה על ר"ה שהקב"ה ביום ר"ה נותן לכלל ישראל ברכה, וכתוב את הברכה אשר תשמעו, ופרש"י על מנת אשר תשמעו, ומבואר בגמרא בגיטין (עד). שכל האומר על מנת נאמר מעכשיו דמי, וכמו שבארנו לעיל, ולכן אם האדם בר"ה מקבל עליו שישתדל לשמור את המצות ה' ואת האנכי ה' אלוקיך, אז זוכה שבר"ה הקב"ה נותן לו את הברכה, וזה עצה לקבל בר"ה כשממליך את הקב"ה על כל העולם ובפרט עליו, שיקיים כל מה שילמד וידע אז זוכה כמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה בשער השני אות ל' והנה האיש הזה ברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול, כי קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה עיי"ש.

קיום המצות זה מתנה שהקב"ה זיכה אותנו

"את ה' האמרת היום, להיות לך לאלוקים וללכת בדרכיו ולשמור חקיו ומצותיו ומשפטיו ולשמוע בקולו, וה' האמירך היום להיות לו לעם סגולה כאשר דיבר לך ולשמור כל מצותי" (דברים כז, יז-יח)

א- בספר יסוד ושורש העבודה בהקדמת המחבר שואל: דהנה תוכן ענינים של הפסוקים, כי את זה לעומת זה עשה אלוקים לנו, לעומת שבא ישראל וקיבל עליו אלוקותו ועול מלכותו באהבה ויש שכמו לסבול עול מצותיו, תחת כן הבדיל אותנו מכל העמים להיות לו לעם סגולה ולתתך עליון על כל גויי הארץ, ואם כן מאי שיכות אומרו, ולשמור כל מצותיו, שהיא נתינת עולו עליהם בפסוק וה' האמירך וגו', המדבר בענין חיבתו אותם?

ומתוך כי משה רבינו ע"ה אמר לישראל כי לא מחשבותיו יתברך שמו מחשבותיכם, והעולה על רוחכם כי שמירת חקיו ומצותיו יתברך שמו הוא כהעמסת עול גזירת המלך על עבדיו, כמו שכתוב בפסוק את ה' האמרת היום להיות לך לאלוקים וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצותיו וגו'. לא כן הוא, כי נהפוך הוא, בעבור זה עשה ה' לנו ונתן לנו מתנה גדולה לאין ערך ותכלית, והוא שמירת מצותיו הקדושים, הוא למען גודל אהבתו אותנו, ובחר בנו להיות לו לעם סגולה, וזהו כונת אומרו, וה' האמירך וגו' להיות לו לעם סגולה ולשמור כל מצותיו.

וראוי לאדם ליתן הודאה עצומה בשמחה רבה בכל עת ובכל שעה שמקיים איהו מצוה מן המצוות שצוה לו הבורא יתברך שמו, כי אות הוא בינו ובין בני ישראל שהם עם סגולתו, וראו על ככה אנשי כנסת הגדולה לתקן שכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן, ברכה ותהלה לבוראנו יתברך שמו, על זה שקידש אותנו בקיום מצותיו ובחר בנו להיות לו לעם סגולה מכל העמים שעל פני האדמה, עכת"ד.

והאדם צריך מתחלה לקבל על עצמו עול מלכותו יתברך שמו ולקיים המצוות כגזירת מלך על עבדיו, ואז יזכה להרגיש האמת ששמירת המצוות זהו מתנה גדולה שנתן לנו הקב"ה למען גודל אהבתו אותנו, ומדויק כן מסדר הפסוקים, וכן שבפסוק את ה' האמרת וגו' כתוב ולשמור חוקיו ומצותיו ולשמע בקולו, ובפסוק וה' האמירך וגו' כתוב ולשמור כל מצותיו, היינו שאחר שיקיים המצוות מצד עול מלכות שמים, יזכה לשמור כל מצותיו, היינו כל השלימות והכוונות של המצוות לעשות המצוות בשמחה ולהרגיש שקיום המצוות זה אות בינו ובין בני ישראל שהם עם סגולתו.

ב- בדת זקנים כתב וז"ל: "את ה' האמרת היום וגו' וה' האמירך" איתמר בפרק קמא דברכות (ו' ע"א) אמר הקב"ה אתם חטבתם אותי חטיבה אחת בעולם שאתם אומרים שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ (דה"א י"ז כא), ד"א האמרת לשון תמורה וחילוף, כלומר בשביל ה' החלפת כל האלקות ובחרת בקב"ה, וה' האמירך החליף כל האומות שבעולם ובחר בך להיותך לו לעם סגולה וכו', ד"א לשון אמיר וענף, שהוא לשון גבהות וכו', וכאן את ה' האמרת הגבהת על כל אלוקים וה' האמירך הגביהת על כל האומות וכו'. ובתרגום ירושלמי 'את ה' אמרת- המלכת, שכן בלשון ערבי קורין למלך אמיר.

והנה מהגמרא בברכות שמבארת את ה' האמרת, היינו שאתם אומרים שמע ישראל וגו' בזה אתם זוכים וה' האמירך וגו'. רואים שאם אומרים שמע ישראל וגו' בלב שלם וממלכים את הקב"ה בכל העולמות, וכן לדעת זקנים שהאמרת פירושו שבחרת בהקב"ה והגבהת אותו על כל העולם והמלכת אותו, בזה זוכים ש-ה' האמירך להיות לו לעם סגולה ולשמור כל מצותיו, ולפי מה שמבאר היסוד ושורש העבודה, שזוכים לדעת ולהרגיש שהקב"ה נתן לנו מתנה גדולה שנשמור כל מצותיו שזה אות בינו ובין בני ישראל שהם עם סגולתו, ובפרט בימי ר"ה שמבואר בגמרא בראש השנה (לד, ב) אמר רבה אמר הקב"ה אמרו לפני בר"ה מלכותי כדי שתמליכוני עליהם, אם האדם זוכה להמליך את הקב"ה, יזכה להרגיש שהקב"ה נתן לנו המצוות מתנה טובה לאות בינו ובין ישראל.

ג- האבן עזרא מביא בשם רבי יהודה הלוי הספרדי נ"ע, כי המילה האמרת היא מגזרת ויאמר עיי"ש. ועל פי דבריו אפשר לבאר- כי את ה' האמרת היום להיות לך לאלוקים וגו', הינו שתאמר לפני הקב"ה כי אתה רוצה לקבל על מלכותו יתברך וללכת בדרכיו ולשמור חוקיו ומצותיו ולשמע בקולו, ולבקש ממנו שייטיע לך להגיע לשלימות, וכן שתזכה להגיע למדרגה וה' האמירך להיות לו לעם סגולה ולשמור כל מצותיו, שתרגיש שקיום המצוות זהו מתנה גדולה ממנו יתברך, ואת בינו ובין כלל ישראל שאנחנו עם סגולתו.

ומבואר בספרים הקדושים שאם אדם מתפלל על רוחניות תפילתו מתקבלת, ובפרט אם מתפלל על כבודו יתברך, ורש"י מביא שהאמרת

זה לשון תפארת, ולכן אם מתפלל שעל ידי שיקיים המצוות בשמחה ואהבה שידע כי המצוות הם אות בינו יתברך לכלל לישראל שהם עם סגולתו, ובזה יהיה תפארת לקב"ה תפלתו ותקבל, ובפרט בימים הנוראים בר"ה וביה"כ, שעיקר התפילה היא שיתגלה מלכותו על כל העולם ועל כלל ישראל, ואפילו התפילות זכרנו לחיים זהו למענך, שנזכה לעבוד אותן ולקיים המצוות, תפילתו ותקבל.

לעבוד את ה' בשמחה, ולשמע תקיעת שופר בשמחה

"תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל" (דברים י"ח מ"ז)

ומפרש"י: בעוד שהיה לך כל טוב, עכ"ל. ולפ"ז גם הפירוש בשמחה פירושו שלא עבדת כשהיה לך שמחה. והאר"י זללה"ה מפרש- כיון שלא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה, וכן אמר שמה שזכה למדרגתו הגבוהה כיון שעבד את ה' בשמחה.

ובפרשת בלק כתוב (במדבר כ"ג כ"א) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו שמו ותרועת מלך בר" ופרש"י: שכשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן שהם עוברים על דתו, ה' אלוקיו עמו אפילו מכעיסין וממרים לפניו אינו זז מתוכו, ותרועת מלך בו, לשון חיבה ורעות עכ"ל.

ונראה שאם תוקעין בשופר ומריעין לקב"ה בשמחה ומקבלין עול מלכותו בשמחה ורעות אזי הקב"ה לא מביט על מה שעברו על רצונו, ורבינו סעדיה גאון כתב הענין הראשון של תקיעת שופר שאנו ממליכין עליו את הבורא יתברך ביום זה, וכן אמר דוד בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני ה', והאדם צריך לשמוח בתקיעת שופר שזוכה להמליך את ה' ועי"ז יזכה לא הביט און ביעקב וגו' ותרועת מלך בו.

עצה לזכות בדין

האור החיים הקד"ע על הפסוק "ונתן לך רחמים ורחמך" (דברים יג, יח) כותב וז"ל: כונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתה, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם וכו' לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים וכו' מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים וכו' ואומרו 'ורחמך' העיר בזה שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי, כמו כן יתנהג ה' עמו שאין ה' מרחם אלא לרחמן וכו' (שבת קנא, ב) עכ"ל.

והנה בגמ' בשבת (קנא, ב) תניא רבן גמליאל ברבי אומר 'ונתן לך רחמים ורחמך והרבך' כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים. לכן השי"ת מבטיח ונתן לך רחמים כדי שתזכה ל- ורחמך והרבך, שע"י שיהיה לך רחמים על הבריות תזכה שהשי"ת ירחם עליך וכן והרבך שתזכה לבנים ובני בנים.

ובזוה"ק כתוב שמי שהשי"ת אוהב אותו, שולח לו עני שחכה בו ע"י שירחם עליו וע"י זה יזכה שירחמו עליו מן השמים.

וזהו עצה לזכות בדין בר"ה שהאדם ירחם על הבריות, וכן שירחם אפילו על מי שציער אותו ועשה לו עגמת נפש, ויזכה שירחמו עליו מן השמים אפילו אם עשה עבירות וחטאים מידה כנגד מידה כמו שהוא מרחם על הבריות אפילו לאנשים שציערו אותו, כן ירחמו עליו מן השמים אפילו שלא מגיע לו זכויות ויזכה ל- רחמך והרבך.

הדרך לזכות למידות טובות ועל הפסוק שאח"כ (יג, ט) "כי תשמע בקול ה' אלוקיך וגו' לעשות הישר בעיני ה' אלוקיך" כותב הנצי"ב בהעמק דבר וז"ל: לא ביארו הראשונים מה הוסיף המקרא הזה וכו' ומתוך: שהוסיף המקרא תנאי "כי תשמע בקול" שתהיה עוסק בתורה כדי "לעשות הישר בעיני ה'" היינו בשמירת מידותיו יתברך, ובה יהיה עסק התורה מסייעת לתקן את אשר נתעוות ע"י מעשה עיר הנדחת, ומכאן למדנו דמי שהגיעו מעשיו לידי רוגז ואכזריות או לידי שנאת הבריות, אזי יעסוק בתורה לשמה ובזכות זה תמצא ידו להעמיד הליכותיו על דרך הטוב והישר עכ"ל

וזהו עצה שהאדם יזכה למידות טובות ע"י שיעסוק בתורה לשמה וכמו שאמר רבי אלעזר א"ר חנינא (ברכות סד) תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם וכו' ואפשר לפרש שהטעם שהם מרבים שלום בעולם, זהו ע"י לימוד התורה לשמה וזוכים להעמיד הליכותיהם על דרך הטוב והישר וממילא נתרבה שלום בעולם.

תמצית הש"ס

עירובין כ"א. – כ"ז:

כ"א. תנאי ההתר בפסי ביראות-

לא הותרו פסי ביראות אלא לבהמת עולי רגלים בלבד, אבל לצורך שתית אדם אסור למלא מים, כיון שהאדם יכול לרדת לבור ולשתות שם, אמנם אם מילא לבהמה ונשארו שם מים, מותר לאדם לשתות מהם, אי נמי עשית הפסים צריכה להיות דווקא לצורך בהמה, ואם עשה לצורך בהמה מותר אף לאדם. (תוד"ה מיד). ואם הבור רחב ואינו יכול לטפס מותר אף לאדם.

דווקא בבאר של מים חיים מותר אבל במכונסים אסור, דבעינן שיהיו המים ראויים לאדם, דכיון שמחמת המים זה מחיצה, בעינן מים חשובים.

מותר להחזיק את הכלי בשעה שהבהמה שותה, אם ראשה ורובה בפנים.

בבבל י"א שהותרו פסי ביראות משום דשכיחי מתיבתא, אבל בשאר חו"ל דלא שכיחי מתיבתא שתלמידים ילכו מעיר לעיר ללמוד תורה אסור דלא הותרו פסי ביראות אלא לעולי רגלים וכיוצא בהם שהולכים לדבר מצוה, וי"א שאף בבבל לא הותרו פסי ביראות כיון דשכיחי מ"א ולא הותרו פסי ביראות אלא מפני הדוחק.

בורגנים- י"א שבבבל אין הבורגנים מצטרפים לשיעור העיר לענין תחומין, כיון דשכיחי בידקי, אבל בשאר חו"ל מצטרפים, וי"א שאף בשאר חו"ל לא, כיון דשכיחי גבאי שגובים אותם וממילא אינם חשובים להיות בתים, ואם יש מתוותא (לרש"י הכונה לעיריות חרות שנשתתרו בהם מחיצות בתים. ולתוס' הכונה לכפרים קטנים, ופעמים גם עיר גדולה קרויה מתא, וממילא אם כתוב בגט מתא פלוני אין לחוש אם זו עיר גדולה או קטנה) בתוך ע' אמה ושיריים מצטרפות.

גודלה של תורה- דוד ואיוב אמרו שהתורה רחבה מאד ולא פירשו גודלה, וכן יחזקאל לא פירש גודלה, וזכריה פירש ואמר שארכה עשרים אמה של הקב"ה ורחבה עשר ואם יפשוט את המגילה יהיה גם רחבה עשרים, והיא כתובה בשני הצדדים נמצא גודלה ארבעים על עשרים, ואילו מידת העולם הוא זרת שזה חצי אמה על חצי אמה, נמצא העולם אחד משלשת אלפים ומאתים מהתורה.

כ"א: והנה ב' דודאי תאנים וכו'- תאנים הטובות אלו צדיקים גמורים, ותאנים הרעות אלו רשעים גמורים, ואלו ואלו עתידים שיתנו ריח.

הדודאים נתנו ריח- אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא. ועל פתחנו כל מגדים- אלו בנות ישראל שמגידות פתחיהם לבעליהם, וי"א שאוגדות פתחיהם לבעליהם.

גזירות דרבנן- אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה הרבה גזירות גזרתי על עצמי יותר ממה שגזרת עלי וקיימתים. הנה בדברי סופרים יותר מדברי תורה, שכל העובר על דברי סופרים חייב מיתה על כולם, אבל בעשה ולא תעשה אין חיוב מיתה, ומה שלא נכתבו משום שהם "ספרים הרבה אין קץ", ולא ניתנו בהלכה למשה מסיני כדי שלא ישתכחו. (תוד"ה מפני). ורישא דקרא הוא "דברי חכמים כדרבנות" אלו דברי תורה שנמסרו למשה על פה ונחלקטו בהם חכמי ישראל לאחר שנמטעט הלב ושכחו. כל המלעג על דברי חכמים נדון בצואה ורותח. כל ההוגה (-מחזק) בדברי תורה טועם טעם בשר. מעשה ברבי עקיבא שהביאו לו לבית האסורים מים שלא הספיקו אלא לנטילת ידים או לשתיה, ונטל מהם ידיו ואמר מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חבירי, ואף שאפילו היוצאים למלחמה פטורים מנטילת ידים וכו' במקום סכנה, מחמיר על עצמו היה. (תוד"ה מוטב). ואם בבית האסורים ציער עצמו כל כך שלא בבית האסורים על אחת כמה וכמה.

אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה "לכה דודי נצא השדה (אל תדינני כיושבי כרכים שיש בהן גזל ועריות ושבועת שוא ושבועת שקר, אלא בא ואראך תלמידי חכמים שעוסקין בתורה מתוך הדחק) נלינה בכפרים (בא ואראך אותם שהשפעת להן טובה והן כפרו בך) נשכימה לכרמים (אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות) נראה אם פרח הגפן וכו' (אלו בעלי מקרא ובעלי משנה ובעלי גמרא) שם אתן את דדי לך (אראך כבודי וגודלי שבח בני ובנותי)".

שלמה המלך- בשעה שתיקן שלמה עירובין לאסור להוציא מרה"י לרה"י, שלא יבואו להוציא מרה"י לרה"י, ונטילת ידים סג לטהרות, יצאה בת קול ואמרה "בני אם חכם לבך ישמח ליבי גם אני", וכן אסר שניות לעריות, וע"כ אוחזים ישראל במצוות ורחוקים מעבירות. שלמה אמר על כל דבר של תורה שלשת אלפים משל, ועל של סופרים אף

וחמשה טעמים. ולימד סימני טעמים, ואסברה במאי דדמי ליה. היתה התורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים ובא שלמה ועשה לה אזנים.

כ"ב. קווצותיו תלתלים שחורות כעורב- שיש לדרוש על כל קוץ תילי תילים של הלכות, ואתה מוצאם במי שמשכים ומעריב עליהם לבית המדרש, ורבה אמר במי שמשחיר פניו כעורב, ורבה אמר במי שמשכים עצמו אכזרי על אשתו ובניו.

הרשעים מקבלים שכרם מידי הקב"ה בעולם הזה כאדם שנושא משוי ומבקש להשליכו, והקב"ה מאריך אף מלהענישם וזה לטובה שיש להם שהות לחזור בתשובה, (תוד"ה ארך). אבל צדיקים גמורים הקב"ה מאחר מלשלם שכרם לעולם הבא.

עד איזה שיעור אפשר להקיף בדיומדין- שיטת רבי יהודה שא"א להקיף ע"י דיומדין אלא בית סאתים, ושיעור זה הוא על הבור עצמו, והבור יכול להיות ארוך וצר, אבל ההקף של פסי הביראות יכול להיות יותר מבית סאתים ובלבד שלא יהיו מרוחקים מן הבור יותר מכדי ראשה ורובה של פרה (תוד"ה או), דאדם נותן עינו בבור ולא במחיצתו. ולרשב"א אף בבית סאתים אין מותר ע"י פסי ביראות אלא בבור מרובע, ולא בארוך וצר. ולחכמים דין בית סאתים נאמר רק בגינה וקרפף שאין הקפו לדירה, אבל כאן אפשר להקיף אפ"י בית כור או כוריים, כדיר סהר מוקצה וחצר שהקפו לדירה, ופסי ביראות כיון שהמים ראויים לשתית אדם חשיב תשמיש דירה, כלל אמר רשב"א כל שתשמישו לדירה אין שיעור להקיפו, וכל דירה שתשמישה לאויר מותר רק עד בית סאתים.

האם הילוך הרבים מבטל דין מחיצות- אם היתה דרך רה"ר עוברת בין הפסים, לר"י יסלקנה לצדדים, דהילוך הרבים מבטל דין מחיצות, ואף שבב' בתים משני צידי רה"ר סובר ר"י שאפשר לעשות לחי וקורה בשני הצדדים ולטלטל ביניהם, שאני התם שיש ב' מחיצות גמורות בצדדים. ולחכמים הפסים כשרים אף אם לא סילק את דרך רה"ר לצדדים, ולדבריהם ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבים עליה משום רה"ר (אבל לר"י אף שירושלים רחבה ט"ז אמה, ופסים מועילים רק עד י"ג אמה ושליש, מ"מ כיון שיש לירושלים צורת הפתח זה מועיל גם בשיעור זה. ואף לרב דס"ל שצורת הפתח אינה מועילה ביותר מ"ל אמות, היינו מדרבנן ולא מדאורייתא. (תוד"ה והא). עוד כתבו התוס' (ד"ה חייבים) שלר"י ירושלים דינה כרה"ר אף שבשתי מחיצות היו רה"ר, מפני שירושלים היתה מפולשת מד' צדדים. אי נמי ס"ל לר"י שצריך מדאורייתא ג' מחיצות, וכיון שיש ב' מחיצות שלימות אין הרבים מבטלים את הלחי וקורה שבצד השלשי, דס"ל דלחי וקורה משום מחיצה). ומ"מ ס"ל לחכמים בב' בתים משני צידי רה"ר שאסור לטלטל ביניהם ע"י לחי וקורה, ושאני פסים שהם נחשבים כד' מחיצות.

כ"ב: האם הילוך הרבים במקום שאינו נח להליכה מבטל דין מחיצות- לרבנן דס"ל דהילוך הרבים אינו מבטל דין מחיצות, כ"ש שכך הדין במקום שאינו נח להילוך, אבל לרבי יהודה דס"ל שהילוך הרבים מבטל דין מחיצה, אפ"י היכא דלא ניחא תשמישתיה כגון תל המתלקט י' טפחים מתוך ד' אמות ורבים מהלכים בו, ואפ"י עולים לו בחבל ובמעלות בית מרון שהם צרים ויש שם מעבר רק לאדם אחד, לא חשיב מחיצה, וחייבים עליו משום רה"ר. וכן חצר שהרבים נכנסים בצד אחד דרך פתחים או פרצות של י' אמות ויוצאים בצד השני, ומבואות המפולשות לבורות שיחין ומערות, לרבי יהודה היא רה"ר לשבת ולטומאה, ולרבנן רה"י לשבת ורה"ר לטומאה. ושביילי בית גלגול שזה עליה גבוהה וזקופה וכיוצא בהם שאין עבד יכול ליטול סאה חטים ולרוץ לפני סרדיוט, הוא רה"י לשבת אפ"י לרבי יהודה, משום שיהושע היה אוהב ישראל, ותיקן לישראל דרכים במקום שתשמישו נח, אבל מקום שאין תשמישו נח מסרו ליחיד, וממילא בשאר ארצות לר"י הוא רה"ר לשבת. וכתבו התוס' (ד"ה יהושע) שדווקא במקום שאין נח תשמישו כלל מסרו יהושע ליחיד, אבל מבוי מפולש לבורות וחצר שרבים נכנסים בצד אחד ויוצאים בצד השני הוא רה"ר לרבי יהודה.

ארץ ישראל אין חייבים עליה משום רה"ר לרבי יוחנן אלא רק מדרבנן, ולא משום שיש סולמא דצור בצד אחד וחרוץ בצד השני, דא"כ בבל הוא רה"י משום שבצד אחד נמצא פרת ובשני חידקל, וגם שאר העולם מוקף באוקיינוס, ומחיצה שאינה עשויה בידי אדם אינה נחשבת מחיצה בשטח גדול כ"כ, ואפ"י רבנן מודים שבזה רבים מבטלי מחיצתא. (תוד"ה דילמא), אלא הכונה למעלות ומורדות שבא"י דלא ניחא דריסה דידיה ואינם דומים לדגלי מדבר שהענן היה מיישר אותה, (והיינו בארץ ישראל ואליבא דרבי יהודה, שמקומות כאלו מסר יהושע ליחיד וכנ"ל, אבל בחו"ל חייב, ולרבנן אף בחו"ל פטור דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא. שם).

פסים לבור ובאר זיחיד ודרבים- לר"ע פסים מתירים טלטול בבור הרבים מפני שאם יגמרו המים יזכירו זה לזה שאסור לטלטל, ובבאר הרבים, ובבאר היחיד דלא פסקי מיא, אבל בור היחיד צריך דווקא מחיצה עשרה טפחים. ולרבי יהודה בן בבא אין עושים פסים אלא לבאר הרבים בלבד דאיכא תרת למעלייתא, ולשאר עושים חגורה (לרש"י הכונה לקהץ של חבלים, ולתוס' הכונה למחיצה) גבוהה י"ט, וכן הלכה.

טלטול במקום המוקף שלא לשם דירה

מדאורייתא מותר לטלטל במקום המוקף מחיצות אף אם הוא מקום גדול ואף אם אינו משמש לדירה, אולם חכמים גזרו באופנים מסוימים שלא לטלטל מכה הקף המחיצות בשטח גדול, אם המקום אינו משמש לדירה, וכדלהלן.

כ"ג שיעור המקום שמותר לטלטל בו ע"י הקף מחיצות-

לרבי יהודה בן בבא גינה וקרקף המוקפים מחיצות ושיעור ההקף הוא ע' אמה ושייריים ועוד משהו כשיעור בית סאתים, מותר לטלטל בתוך ההקף דווקא אם יש שם סוכת שומרים או בית דירה או שהוא סמוך לעיר שזה נחשב כהוקף לדירה כיון שזה קרוב לביתו ודעתו להשתמש שם תדיר, ונמצא שגם מקום המוקף לדירה מותר רק עד בית סאתים. וכתבו התוס' (ד"ה ובלבד) שגם פחות מבית סאתים צריך שיהיה מוקף לדירה. אמנם דעת התוס' שדווקא בהוקף ולבסוף פתח לשם בית דירה לא מהני ביותר מבית סאתים, אבל בפתח ולבסוף הוקף מהני אפילו ביותר מבית סאתים. וכתבו ש"ל שגם רש"י מדבר דווקא בקרקף, אבל בדיר וסוהר ומוקצה וחקצ שתשימש רב מותר אף ביותר מבית סאתים.

לרבי יהודה מספיק שיהיה שם בור שיח או מערה.

לר"ע א"צ שיהיה שם שומירה או בית דירה, כשיטת ת"ק לעיל י"ח. דס"ל שבהוקף לדירה אפשר להקף גם שטח גדול, ורק גינה וקרקף שלא הוקפו לדירה אפשר רק עד בית סאתים, אבל דווקא ע' אמה ושייריים ולא משהו יותר מכך.

לרבי אליעזר אם ארכה יותר מפי שניים מרחבה אין מטלטלים בה אף שזה לא יותר מבית סאתים, כיון שחצר המשכן היה אורכו מאה ורחבו חמישים, ומ"מ גם בארכו כרחבו מותר.

רבי יוסי דורש ממה שנאמר בחצר המשכן "ורוחב חמישים בחמישים" שצריך לרבע, ומ"מ עד פי שתיים ארכו מרוחבו מותר כר"א, לרש"י המחלוקת ביניהם היא שלרבי יוסי לכתחילה מורים שיעשה מרובע, ובדיעבד מועיל עד פי שניים, ולר"א גם לכתחילה מועיל פי שניים. והתוס' (ד"ה איכא) מבארים ש"ל צריך שגם האלכסון לא יהיה פי שניים מהרוחב, ולרבי יוסי רק האורך לא יהיה פי שניים מהרוחב.

ולהלכה פסק שמואל מותר לטלטל אף בארכו פי שתיים מרחבו כרבי יוסי, וכר"ע שבפחות מע' אמה ושייריים מותר אף באין בו שומירה או בית דירה.

שיעור בית סאתים נלמד מדכתיב על המשכן "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים" והיינו שצריך ליטול חמישים מהאורך ולחלקו באופן שיהיה מרובע, (ופשטיה דקרא היינו שיעמידו את המשכן אחרי נ' אמה, באופן שיהיה לפניו חמישים אמה, וכ' אמה לכל צד כיון שהמשכן עצמו היה ארוכ' אמות (עשרים קרשים של אמה ורובו) רחבו י' אמות (שש קרשים ועוד שתי קרשים בצדדים, ועובי הקרשים הוא מתוך הכל' אמה שבצדדים)). וכתבו התוס' (ד"ה שהוא) שלומדים דווקא מהמשכן, ולא מהר הבית ועזרת נשים שזה קל"ה אמה, ומעזרת ישראל שהיתה קפ"ז אמה, כיון שכל דיני שבת נלמדים מהמשכן, אי נמי העזרות נחשבות מוקפות לדירה כיון שהיו שם שומרים כל הלילה.

קרקף שזרע- אם הקרקף הוא יותר מבית סאתים והוקף לדירה ונזרע רובו אסור לטלטל בו, אף כשהמקום שזרע הוא פחות מבית סאתים, כיון שבמקום זרעים אנשים לא גרים, והמיעוט שלא זרע בטל לגבי הרוב, והיו כגינה שלא מועיל שהוקפה לדירה, אבל אם זרע מיעוטו, אם יש במקום שזרע בית סאתים שזה שיעור חשוב להבדל מן החצר ולקרות לו שם לבדו, הדבר תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן, דלר"ש שמתיר לטלטל בגגות חצרות וקרפיות מזה לזה אפילו בשל שני בעלי בתים כלים ששבתו בתוכם (אבל לא כלים ששבתו בבית דבית וקרקף הם ב' רשויות אפילו אם הם של אדם אחד), גם כאן מותר, אבל לרבנן שאוסרים שם דס"ל שכל אחד הוא רשות לעצמו ואין מטלטלים מזה לזה אע"פ שאין בהם דירות, אסור לטלטל בכל הקרקף, שהרי הוא פרץ למקום האסור בטלטול. ולרבי ירמיה מדיפתא אף לר"ש ביותר מבית סאתים אסור, כיון שהקרקף נעשה כרמלית, ואין מטלטלין מוצדק לקרקף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, וכיון שנפצה זה לזה נמצא שכל אחד נפרץ למקום האסור לו.

כ"ד. קרקף שנטעו בו אילנות אפי' ברובו מותר מפני שדרך להסתופף בצד האילנות. ו"א דדוקא בנטע שורות שורות שנהא לשבת שם מותר, ו"א דבכל גוונא שרי.

כיצד ניתן להתיר קרקף שלא הוקף לדירה- קרקף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה, פורץ בו פירצה יותר מ"א אמות וגודרו ומעמידו על י' ומותר לטלטל בתוכו, (אבל אם פרץ עשר אמות היו פתח ולא פירצה, ואף אם סתם את הפתח לא חשיב הוקף לדירה). ואף אם פרץ וסתם אמה ופרץ אמה ליד האמה הראשונה וסתם אמה עד שהגיע ליותר מ"א אמות, מהני, דפנים חדשות באו לכאן, כדמציינו גבי סנדל שנפסקה אוזן אחת ותקינה טמא מדרס דאף לא תיקנה הוא טמא (תוד"ה סנדל). ואם נפסקה השניה אע"פ שכבר תיקן את הראשונה טהור ובשומאת מדרס דתו לא הוי כלי ואינו ראוי למדרס לטמא אדם וכלים, (אבל טמא מגע מדרס דבשעה שנפסקה האוזן שעדיין היה מדרס לטמא אדם וכלים קיבל טומאה מהכלי והוי ראשון לטמאה לטמא אדם וכלים, ועדיין כלי הוא כיון שהוא ראוי לתשימש אחר. רש"י. והתוס' (ד"ה אבל) הקשו דא"כ למה בנפסקו שני האזניים אינו טמא. וכתבו

שרש"י חזר בו ופירש שכיון שתיקן את הראשונה לפני שנפסקה השניה נשאר עליו שם סנדל. וגם על מה שכתב רש"י שהסנדל נטמא מעצמו הקשו התוס' דהוי מגע בית הסתרים שאינו מטמא), וה"ה בכלי בעלי בתים שנטהרים מטומאתם אם ניקבו כמוציא רימון דבפחות מזה חייס על הכלי ואינו מבטלו, אם ניקב מעט מעט וסתמו עד שכל הנקבים ביחד זה לצד זה כמוציא רימון, טהור.

רחבה שאחורי הבתים שיש בה יותר מבית סאתים, ואין הבית פתוח לשם, אין מטלטלים שם אלא בד' אמות, ואף אם פתח לו פתח מהבית אחרי שכבר הוקף אין מטלטלים בו, אבל אם פתח ולבסוף הוקף אע"פ שיש שם גורן הפתח מתניו, ולא אמרינן שעשה את הפתח בשביל הגורן.

כ"ד: האם מים אוסרים טלטול בקרקף- קרקף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים, מותר לטלטל בו אם הם ראויים לתשימש – שתיה. רב אשי אמר שדין זה הוא דווקא כשאין המים עמוקים י"ט (שבשיעור זה אין שם קרקע על המקום) בשטח של יותר מבית סאתים (לר"ש, ולרבנן ה"ה בבית סאתים. תוד"ה לא). והגמ' דוחה שגם באופן זה מותר, כמו שכריא דפירי אינו אוסר, והיינו שאם יש כרי של פירות גבוה י"ט בגודל בית כור אינו מבטל ממקום זה שם בית דירה, וה"ה במים הראויים לשתיה. ובאופן אחר מובאר רש"י שהכונה לשוחה עמוקה שמצניעים שם פירות, שמותר ליטול ממנה בשבת. וכתבו התוס' (שם) שאם לא כל המים עמוקים י"ט, הולכים אחרי הרוב, ושטיט ר"י שבבית סאתים אפילו אם הרוב בית סאתים מותר, אבל ביותר מבית סאתים אסור, כיון שאין דרך לעשות שוחה מלאה מים יותר מבית סאתים.

תיקון מקום שלא הוקף לדירה-

בפום נהרא היתה רחבה שהיתה פתוחה למבוי של העיר ומהצד השני היתה פתוחה לשביל של כרמים שבסופו היה נהר, והרחבה היא יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה וממילא היא כרמלית והיא אסרת לטלטל במבוי ובשביל כיון שהם פרוצים במלואם לכרמלית, ורוצים להתיר לטלטל ברחבה ובמבוי ובשביל שיש בו דירות, ומחיצות הרחבה הם מאבנים וקשה לפרוץ שם פירצה יותר מעשר ולחזור לגודרה.

אין להתיר טלטול שם ע"י שיעשה מחיצה של קנים על הנהר, שזה נחשב כאילו עשו מחיצה חדשה גם לרחבה (דאיירי שהפתח היה יותר מ"א אמות. תוד"ה ליעביד), והוי כפתח ולבסוף הוקף, דמחיצה ע"ג מחיצה היא כיון שגדת הנהר גבוהה י"ט. רש"י. והתוס' (ד"ה אין) כתבו דאיירי שהיה תל גבוה י"ט בין הנהר לשביל, אבל בלאו הכי מועיל לעשות מחיצה חדשה כיון שכעת היא המחיצה המוקיפה אותו. עוד כתבו התוס' שאפשר לעשות מחיצה נוספת במרחק ד"ט מהתל, אלא שלא רצו לקצר את השביל.

וא"א לעשות צורת הפתח בפתח השביל של כרמים ומיגו שזה מועיל להתיר לטלטל בשביל, זה יעיל גם לגבי הרחבה, כיון שהגמלים יפילו את זה מפני שהפתח שם היה צר.

לאביי יעשה לחי בפתח השביל של כרמים לרחבה, דמיגו שזה מועיל לשביל של כרמים (דאיירי שבתים וחצרות פתוחים לתוכו. תוד"ה ההיא), זה מועיל גם לרחבה.

ולרבא אין זה מועיל שמא יאמרו שלחי מועיל בכל שביל של כרמים שאינו מסתיים בנהר והוי כמבוי מפולט, אלא יעשה לחי בפתח העיר למבוי, דמיגו שזה מתיר לטלטל בעיר זה מתניו גם לטלטל ברחבה, ואפילו אם העיר והרחבה אסורים זה עם זה, מ"מ כל אחד מותר להשתמש לעצמו, (והיינו כללים ששבתו ברחבה או בשביל. תוד"ה טלטולי).

ונחלקו רב אחא ורבינא אם מותר לטלטל מהעיר לרחבה או מהרחבה לעיר כיון שאין שם דירות שיאסרו את הלטלטל על בני המבוי, ובני השביל אינם אוסרים דהוי כחצר קטנה שנפצה לגדולה שהגדולה מותרת והקטנה אסורה, או שאסור שמא יתירו לטלטל גם כשהיו דירות ברחבה ע"י שבני הבתים הסמוכים לרחבה יפתחו פתח לרחבה, אמנם כלים ששבתו ברחבה מותר לטלטל, שהרי גם אם יפתחו לשם פתחים זה מותר. התוס' (ד"ה ליעביד) מבארים את הסוגיה שהשביל לא הוי בו דירות, ומ"מ מועיל לו לחי כיון שבני המבוי משתמשים שם ולמבוי פתוחים בתים וחצרות, והנדון לעשות מחיצה בפתח לנהר הוא מהצד השני של הנהר, דלא היה הנהר רחב יותר מ"א אמות, אבל מהצד של השביל לא היה גובה י"ט, והנדון לגבי צורת הפתח הוא בצד של השביל, ששם לא רצו לעשות מחיצה כדי שלא לחסום את הגמלים מלשתות.

כ"ה. כיצד ניתן למעט את גודל הקרקף-

קרקף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה ובא למעוט-

אילנות לא הוי מיעוט כיון שדרך שיהיו אילנות בקרקף.

עמוד גבוה י' ורחב ד' שעל ידו אין כאן בית סאתים הוי מיעוט אפילו עשאו באמצע, פחות מגובה ג' לא הוי מיעוט דכמאן דליתיה דמי, מג' עד ד', לרבה הוי מיעוט כיון דבעלמא בשיעור זה נפקא ליה מתורת לבד, ולרבא לא הוי מיעוט כיון שאין בו ד"ט, ורב שימי שנה את המחלוקתם לקולא בפחות מג', אבל מג' ועד ד' הוי מיעוט לכ"ט.

הרחיק מן הכותל ד' ועשה מחיצה הוי מיעוט, פחות מג' לא הוי מיעוט, מג' ועד ד' מחלוקת כנ"ל לגבי עמוד, וי"א שהמחלוקת היא רק בפחות מג"ט וכנ"ל.

טח בו טיט, אם הטיט עבה ויכול לעמוד בפני עצמו גם אם ינטל הכותל, הוי מיעוט, ואם אין הטיט יכול לעמוד בפני עצמו מחלוקת אי אמרינן השתא מיהא קאי.

היה תל בצד הקרקף והרחיק מן התל פחות מג' ועשה שם מחיצה לשם דירה במרחק ד' טפחים, ועדיין יש יותר מבית סאתים בין הישנה לחדשה, לרב חסדא הועיל והכל מותר, **דמחיצה ע"ג מחיצה** כשורה בשבת (ובנכסי הגר שמת ואין לו יורשים לא קנה דלא הוי חזקה, ואם בא אחר והחזיק בהם קנה האחרון), ולרב ששת לא מהני. ואם עשה מחיצה על התל מהני לכ"ע לאותם הדרים על התל, הואיל ובאזיר מחיצות העליונות הוא גר, ואפילו

עשאם על שפת התל מוהני, (דאם הרויק ד"ט מן השפה אין בזה שום חידוש. תודה"ה שאם). ואם נבלעו המחיצות התחתונות והעליונות קיימות (בנכסי הגר לא קנה, כמו שהזעיר לפת בגומא שהייה עשרה כבר (דאי חפרה קנה בכוס מוהני), ואחר חפר בקרקע השני קנה, כיון שהשבה של הזיעה נמשכה ממילא לאוהר זמן, ולענין שבת), הוי מחיצה העשויה בשבת ששמה מחיצה, (ומ"מ אם עשה את המחיצה בשבת במזיד, אף שאם זרק לתוכה מ"ר הר"ר חייב, אסור לטלטל בתוכה).

קרפף כבית ג' סאים שקירה בו בית סאה לרבה לא מהני ולרבי זירא מהני. ואף לרב שמתיר לטלטל באכסדרה שבקעה משום דפי תקרה יורד וסותם (ושמואל אוסר), הכא איירי שעשה התקרה כי אורזיאל משופעת, שאין לה פה. שיטת רש"י שרב מתיר אפילו באכסדרה שאין לה מחיצות כלל, אבל שיטת ר"ת (תודה"ה אכסדרה) שלרב מותר רק ביש לה שתי מחיצות ואפילו זה שלא כנגד זה, ולשמואל מותר רק אם יש ג' מחיצות ומעט מן הרביעית. ולדבריהם (תודה"ה הכא) תירוץ הגמ' הוא דאיירי כפרוצה מד' רוחות, וגורסים שעשה"ה כי ערסלא, והיינו כמו מיטה.

כ"ה: קרפף שנפרץ במלאו לחצר ובקרפף היה בית סאתים, אסור לטלטל בו, כיון שע"י אור המחיצות יש שם יותר מבית סאתים, אבל אור החצר אינו אוסר לדעת ר"ש שסובר שמוטר לטלטל מחצר לקרפף, ואין לאסור מטעם שע"י החצר יש יותר מבית סאתים, כיון שכל חצר היא מוקפת לדירה, ובחצר מוקפת מחיצות מותר לטלטל אף ביותר מבית סאתים. ולרבנן שאוסרים לטלטל מחצר לקרפף, אם החצר והקרפף נפרצו זה לזה ואין בפירצה יותר מ'אמות, אם יש בחצר גיפופי מותר לטלטל רק בחצר, ואם הגיפופי הם בקרפף מותר לטלטל רק בקרפף. וכתבו התוס' (ד"ה וכו') שלרבנן יש לאסור לטלטל בקרפף גם מצד שיחוד עם אור החצר הוא יותר מבית סאתים, דאף שהחצר מוקפת לדירה, היינו רק לגבי החצר ולא לגבי בקרפף, כיון דס"ל לרבנן שחצר וקרפף הם ב' רשויות, וכן יש לאסור מטעם שע"י אור המחיצות יש יותר מבית סאתים, ונ"מ שאם נפרץ אחד מהם לא נטמא חצי לצד הר"ר אלא צריך צורת הפתח נוכח ולחי נוכח. עוד כתבו התוס' שיש נ"מ במה שע"י אור המחיצות יש יותר מבית סאתים, לכך שיש לזה דין כרמלית, ואם נפרץ לכרמלית אחרת מותר לטלטל ב' אמות כאן ו'ב' אמות שם, אבל מקום שרק נפרץ למקום האסור לו אסור לטלטל ממנו לכרמלית.

קרפף בית סאתים שאורכו יותר מפי שניים מרחבו אסור לטלטל בו, ואם הוא פחות מבית סאתים, לתי"א 'התוס' (ד"ה קרפף) ג"כ אסור, ולתי"ב 'התוס' מותר.

פרדס יותר מבית סאתים שאחת ממחיצותיו היו מחיצות של טרקלין והיה שם פתח לפרדס ומכאן מחיצה זו נחשב הפרדס מוקף לדירה, ונפלה מחיצת הטרקלין, רב ביבי סבר שהמחיצה הפנימית של הטרקלין מתירה לטלטל בפרדס, ואמר לו רב פפי שזה לא מותר כיון שמחיצה זו נעשתה בלפנים ולא לבחוצ'ן. והתוס' (ד"ה הווא סבתא) מביאים שהפתח לפרדס נעשה אחרי שאר מחיצות הפרדס, וממילא אין הם מתירות בטלטול כיון שהפרדס הוקף ולבסוף פתח, ועשו עוד מחיצה במרחק ד"ט, והמחיצה השנייה נפלה, וסבר רב ביבי שכיון שהותר הותר, והמסקנה שהפרדס חזר לאסור.

כ"ו: טלטול בבוסתן שיש בו אבונקא – מעשה בריש גלותא שהיה לו בבוסתנו אבונקא, וביקש לעשות שיוכל לטלטל שם בשבת, ועשה רב הונא בר חיננא קנה קנה פחות מג', והגיע רבא ופרקם, ורב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע נטלו משם כדי שלא יחזרו ועשו על ידם מחיצה, ובשבת טען רבינא שאסור לטלטל שם כיון דהוי כהוקף ולבסוף ישב, (כדמצינו שעירי שהוקפה ולבסוף ישבה מזודים תחומה מן הבתים, ואם ישבה ולבסוף הוקפה מזודים מהחומה מפני שע"י החומה נחשבת כולה כד' אמות), ורב פפא אסר מצד שמחיצה העשויה לצניעות לא הוי מחיצה, ורב הונא בריה דרבי יהושע אסר מצד שמחיצה לנחת - לשמור מה שמניחים שם) לא הוי מחיצה, וכתב רבינא שרבה בר אבהו עירב את מחוזא שכונה שכונה ולא כולה יחד אע"פ שלא היו נכנסים בה ס' רבוא שאינה דומה לדגלי מדבר, (ולתוס' (ד"ה מערב) היו שם ס' רבוא אבל אפשר לערב את כל העיר אם משירי נ' דוירים לרבי יהודה או ג' חצרות לר"ש) כיון שהייתה שם בין השכונות בראשי המבואות המפולשים שזוהה שהיו מניחים בה מאכל שזורים שזו מחיצה העשויה לנחת. לרש"י מחוזא לא הייתה מוקפת חומה, ולתוס' (ד"ה דבי) מחוזא הייתה מוקפת חומה, אלא שהשוחה הייתה גדולה מבית סאתים ועמקה 'ו הייתה מפרידה בין השכונות), וקרא עליהם רבא "הכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו".

בפירוש הראשון מביא רש"י שהאבונקא היינו אילן שצילו מרובח ומשתמשים תחתיו, והבוסתן היה יותר מבית סאתים ולא הוקף לדירה, ורצו לאכול תחת האילן, ורב הונא בר חיננא הוקף את האילן בקנים כדי להתייר לטלטל בכל הבוסתן מדין שיש בו שומריה או בית דירה, ורבא סבר שזה לא מועיל, והסכימו איתו רבינא וכו' וכנ"ל. ובשם תשובות הגאונים מביא רש"י לבאר וכתב שביארו זה עיקר, שהאבונקא הוא אכסדרה או קובה שבונים המלכים באמצע הפרדס, ורב הונא בר חיננא עשה מחיצת קנים מהבית עד האבונקא כדי לטלטל מהבית לשם בתוך שטח שבו הקנים, (ואם האבונקא היה בצד לא היה צריך לעשות שטח שבו לא חלק את הלכתה ולמנוע מביית סאתים, והיה מותר לטלטל שם כלים ששבתו שם אע"פ שההקף עשוי לנחת ולצניעות. תודה"ה הוא אבונקא), ורבא סבר שבזה לא מותר לטלטל כיון שנוכח האבונקא נחשב הכל מוקף לדירה, ואמרו לו שההקף היה לפני הניטעי ואחרי שגדל האילן עשו את האבונקא הוי כהוקף ולבסוף ישב, וכו' כנ"ל. ורבינו נתנאל מפרש שמחיצת הקנים נעשתה במרחק סביב כל הבוסתן כמרחק ד"ט מהכותל, וכיון שהבית היה פתוח כלפי פניו כפתח הוקף, ורבא סבר שא"צ הקף בגלל האבונקא והוי הוקף ולבסוף ישב, וכו' כנ"ל.

לר"א מותר לטלטל בגינה וקרפף שלא הוקפו לדירה, לרב אלעאי לא התייר ר"א אלא כבית כור, ולחנניה אפי' מ' סאה, ונחלקו בהא דכתב "זיהי ישעיהו לא יצא חצר התיכונה והיינו זו שמאחורי הבית, דזו שלפני הבית נחשבת חצינה, וכתב העיר וקרי ליה חצר, לרב אלעאי עיירות בינוניות הם כבית כור, ולחנניה הם מ' סאה. (ויצא לשם בזמן מחלתו של חזקיה כדי להושיב ישיבה של תלמידים לעסק בתורה על פתחו כדי שלא יהיה למלאך המות רשות להכנס לשם. והגמ' רוצה ללמוד מזה שת"ח שחלה מושיבין ישיבה על פתח ביתו, והגמ' אומרת שאין לעשות כך שמוא זה יגרום לגרות את השטן).

כ"ז: איזה ביטול רשות מתיר טלטול בבית – אנשי חצר ששכח אחד מהם ולא עירב, אסורים כולם לטלטל גם בחצר, מפני שהחצר היא רשות מושתתת לכולם וחלקו אסור עליהם, ואם ביטול רשות חצירו, לרבי אליעזר אסור לו להכניס ולהוציא מביתו לחצר אע"פ שהוא מותר להכניס ולהוציא מביתו לחצר כמו כל אדם הנכנס לחצר הבית, ומביתו אסור כיון שזה נחשב שהוא חוזר ומחזיק ברשותו שבין בשוגג בין במזיד הוא חוזר ואוסר עליהם, אבל להם מותר, והמבטל רשות חצירו, בסתמא ביטל אף רשות ביתו ונעשה אוהר אצלם, ולחכמים אף לבני החצר אסור, מפני שרשות חצירו ביטל רשות ביתו לא ביטל. וכן נחלקו בחמשה ששוויים בחצר ושכח אחד מהם ולא עירב, שלחכמים צריך לבטל רשותו כל אחד, ולא מועיל מה שהשיטל לו רשותו עירב עם השאר, כיון שהעירוב לא היה על דעת החלק שביטלו לו, ולר"א מבטל בעין יפה מבטל ומספיק שמבטל רשות

לאחד. ואם אסר בפירוש שמבטל רשות ביתו אף לחכמים מותר, ולא אמרין דלא עביד איניש דמסלק נפשיה לגמרי מבית ומחצר. ואם אסר שלא מבטל רשות ביתו אף לר"א אסור, ולא אמרין שכיון שאין דרים בבית בלי חצר אינו יכול לבטל רשותו בחצר ולא בבית.

רבי אלעאי שמע מרבי אליעזר שאפשר לצאת יד"ה מרור בפסח באכילת עקרבלין, והיינו אצונות חרוזיאתא – סיב עבה הגדל סביב הדקל ונכר ועולה בו והם תפוסים הרבה יחד כמחנאות ויש בו טעם מרור, וחזיר רבי אלעאי ולא מצא מי ששמע דבר זה, דס"ל שאינו מרור.

בכל מערבין:

מה כשר לעירוב ונקנה בכסף מעשר שני ומקבל טומאת אוכלין

מה נחשב מזון – אין מערבים עירובי חצרות (רש"י ה"ה בעירובי תחומין, ולתוס' עירוב תחומין הוא דווקא בבת) ואין משתתפים שיתופי מבוואת במים ומלח כיון שאינם נחשבים מזון, ועיני עירוב הוא שאדם קובע דירתו במוקדם מזונותיו, ומשם מודדים לו תחום שבת, וכשכל בני החצר מניחים מזוןם בבית אחד נחשב שכולם דרים שם ונמצא שחם רשות אחת. וכן אין מערבים ומשתתפים בכמהין ופטוריות, וכתבו התוס' (כ"ז ד"ה מאן) שאף שמסתמא כמהין ופטוריות נקנים בכסף מעשר, שהרי הם פרי מפרי וגידולי קרקע, וכן מטמאים טומאת אוכלין, מ"מ אין מערבים בהם כיון שאינם ראוים לאכילה אלא ע"י תיקון. וכן אין קונים מים ומלח ממועות מעשר שני, והנודר מן המזון מותר בהם.

אין למדים מן הכללות –

כ"ז: כגון הכלל שכל מצות עשה שהזמן גרמא אנשים חייבים ונשים פטורות, אף שנשים חייבות במצה (שאין חובה לאוכלה אלא בליל ט"ו, והוקשה מצות מזה לאיסור חמץ, ובכל לא תעשה נשים חייבות) שמוחה (דכתיב "ושמחת אתה וביתך" הרי נשים במשעו) והקהל (שבמועד שנת השמיטה בחג הסוכות המלך עומד על בימה וקורא לפנייהם משנה תורה, וכתב "האנשים והנשים והטף"). וכגון הכלל שנים חייבות במצות עשה שאין הזמן גרמא, אף שנשים פטורות מתלמוד תורה (דכתיב "ולימדתם אותם את ה"ע"ב"כ) ופריה ורביה (דכתיב "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה" ואשה אין זרעה לכבוש), ופז'ין הבן הבכור (דכל שחייב לפדות עצמו חייב לפדות בנו, וכתב "כל בכור בניו תפדה").

וכגון הכלל שכל דבר שנישא על גבי הזב והיינו עליו שו"ז, (אף היכא שאין בו טומאת היסט, כגון היכא שאינו נסמית את כולו. והתוס' (ד"ה כל שנישא) מוסתפקים אם טומאה זו שייכת בכל דבר או רק בדבר הראוי לרק, טכא דכתיב "בכל אשר יהיה תחתיו", וכל שהוב נישא עליו טהור (מלמטא אדם וכלים, אבל מטמא אוכלין ומשקין. תודה"ה כל שהוב) חוץ מכלי הראוי למשכב ומושב דכתיב "והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב" והיינו המיוחד לישיבה, והא"ד כתיב "והנושא אותם" אף הזב במשמע, אף שגם האוכף טמא מושב והעץ הבולט מהאוכף טמא מורכב.

ואפי' במקום שנאמר חוץ אין למדים מן הכללות דשמא שייך ולא אפיק כל מאי דבעי, כגון בכל מערבים ומשתתפים חוץ מן היין ומן המלח, אף שגם בכמהין ופטוריות אין מערבים ומשתתפים.

מים ומלח המעורבים יחד שמוטבלים בהם את הפת מערבים בהם, ולענין מעשר נחלקו רבי אליעזר ורבי יוסי בר חיננא אם קונים מים ומלח המעורבים מכסף מעשר, או דבעינן דווקא פירא. הגמ' שזאלת ממה שנחלקו בברייתא לגבי ציר שאין קרבי דגים מעורבים בו אם קונים אותו ממועות מעשר, ומשמע דדווקא ציר שיש בו שומן פרי אבל מים ומלח מעורבים לא, וצ"ל שגם במים ומלח איירי כשנתן לתוכם שמן (אלא שבשמן לבד אין שיעור ב' סעודות. תודה"ה אבל), וקמ"ל שמותר להבליע את דמי המים ומלח בדמי השמן והיינו שיקנה את השמן יותר ביוקר בגלל המים והמלח, שהרי בן בג בג לומד מדכתיב "בבקר ובצאן ובין ובשכר" (היינו מ'ב' יתירא, אבל הפרטים נצרכים לכלל ופרט וכלל. תודה"ה הוה) שלוקחים בקר עם עורו והעור יוצא לחולין וא"צ למוכרו ולאכולו בירושלים, וצאן עם גיזה אע"פ שאינם חלק מגופה ויכול להפשיטו מחיים (משא"כ עור) ואינו שומר עליה (משא"כ קנקן יין, ועור אינו שומר כמו קנקן, שהרי משחפשט אינו שומר, ויין לא שייך בלי קנקן. תודה"ה הוה), ויין עם קנקן אע"פ שאינם מחובר (משא"כ גיזה), ותנוד (שנותנים מים בחרצנים וכשהוא תחומין חוץ כיון) משחתמין, ולא אמרין דאינו אלא קיוהא בעלמא - מים בעלמא שנכנס בהם קיוהא של חרצנים. הגמ' אומרת ש"בבקר" מיותר, דאין לומר שצאן הכונה לעור, ד"א ככתוב רחמנא רק בקר.

דגים – לרבי יהודה בן גדיש ורבי אליעזר דגים נקנים בכסף מעשר שני, דכתיב "ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך, בבקר ובצאן ובין ובשכר, ובכל אשר תשאלך נפשך", ודרשינן רבוי מיעוט ורובו, לרבי אליעזר מיעוט ציר, ולרבי יהודה בן גדיש מיעוט מים ומלח מעורבים. וי"א שדגים אינם נקנים ממועות מעשר שני, דדרשינן כלל ופרט וכלל, דאי אתה דן אלא כעין הפרט, והיינו פרי מפרי כגון בעל חי שנולד מאמו או פרי שגדל מזרע, וגידולי קרקע דבר היינון וגדל מן הקרקע, וי"א שבעין הפרט היינו ולד ולדות הארץ שנבראו מן הארץ במועשה בראשית, ולא נחלקו לענין דגים שהרי דגים איתנם גידולי קרקע ולדות הארץ, אלא נחלקו בעופות שהם גידולי קרקע אבל אינם ולדות הארץ כיון שהם נבראו מן הרקק, ויסוד מחלוקתם הוא אם בכל מקום שיש כלל ופרט וכלל כלל את בתרא הוא דווקא ודריש פרט וכלל דמרבי כל מילי, וכללא קמא ממועט קצת מהכלל השני והיינו כל דלא דמי ליה משני צדדים פרי מפרי וגידולי קרקע, או שכללא קמא עיקר ודריש כלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט, וכללא בתרא מרבה קצת, והיינו כל דדמי ליה מוג' צדדים פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ.

ניתן לקבל סיכומים חודשיים על הדף היומי, וכן על משנה ברורה לפי סדר מבחני דרשו, במייל A0527692282@gmail.com או בנקודות ההפצה.

ניתן לרכוש סט 4 חלקים תמציתי הש"ס כולל משלוח 100ב ₪ בטלפון 0537125663

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

א"ת ר' מנחם צ"ר יוסף יום 216 ז"ל

פרשת כי תבוא – עירובין כא'–כז'–מבחן מס' 35

פרטי הצטרפות:

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמי רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמי או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"י רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪ – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 22.15-21.15 בערב.
8. מדי חודש, הגרלה נוספת לכלל הנבחרים (3 זכיות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. חדש!! מדור "לדעת חכמה" – 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בונוס של 200 ₪.

6. איזה דבר לא ממעט מגודל הקרפף לכו"ע?

- א. אילנות.
- ב. מחיצה במרחק ג' טפחים מהמחיצה הקודמת.
- ג. טיט שאינו יכול לעמוד בפני עצמו.

7. קרפף בית סאתים שלא הוקף לדירה ונפרץ במלואו לחצר, האם מותר לטלטל בו, ומדוע?

- א. מותר לכו"ע, כיון שבקרפף אין בית סאתים והחצר הוקפה לדירה.
- ב. אסור לכו"ע, משום שהוא פרוץ למקום האסור לו.
- ג. אסור לכו"ע, משום שע"י מקום המחיצות יש שם יותר מבית סאתים.

8. איזה מחיצה נחשבת עשויה לדירה ומטלטלים בתוכה?

- א. מחיצה שנעשית אחרי שיש שם דיורים, ואין שם יותר מבית סאתים.
- ב. מחיצה שנעשית אחרי שיש שם דיורים, אע"פ שיש שם יותר מבית סאתים.
- ג. מחיצה של בית ולא של חצר וכדומה.

9. מה שורש מחלוקת רבי אליעזר וחכמים לגבי ביטול רשות מחצר ולא מבית (גמרא ורש"י)?

- א. האם אדם מסכים לבטל רשותו לגמרי גם מהבית וגם מהחצר או לא.
- ב. האם המבטל בסתמא מבטל בעין יפה גם מה שלא גילה דעתו או לא.
- ג. האם אדם דר בבית בלי חצר או לא.

10. אלו מהדברים דלהלן מותר לקנות ממעות מעשר שני?

- א. בעל חי כולל עור וגזיה, ויין עם קנקן.
- ב. בעל חי כולל עור וגזיה, אבל לא יין עם קנקן.
- ג. יין עם קנקן ובעל חי עם עור, אבל לא בעל חי עם גזיה.

1. איזה טעם הזכירה הגמ' עירובין כ"ב: למה צריך להזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה?

- א. שאם יכשל בדברי סופרים סופו לעבור על דברי תורה.
- ב. שמפני שזה קל יותר צריך שמירה יתירה.
- ג. שכל העובר על איזה דבר מדברי סופרים חייב מיתה.

2. באיזה אופן מסכימים גם רבי יהודה וגם חכמים שהמקום לא נחשב רשות היחיד?

- א. דיומדין שהרבים עוברים ביניהם.
- ב. מי שיש לו בתים משני צידי רשות הרבים ועשה לחי או קורה בשני הצדדים האחרים.
- ג. שתי התשובות אינן נכונות.

3. למה ובאיזה אופן סובר רבי יוחנן שאין לארץ ישראל דין רשות הרבים?

- א. בכל ארץ ישראל, כיון שיש לה מחיצות בצור ובגדר.
- ב. בעליות ומורדות של ארץ ישראל, מפני שזה לא דומה לדגלי מדבר.
- ג. רק בירושלים, כיון שיש לה חומה, וא"צ שהדלתות ינעלו בלילה.

4. מה היה אורך ורוחב חצר המשכן?

- א. שבעים אמה ושיריים על שבעים אמה ושיריים.
- ב. מאה אמה על חמישים אמה.
- ג. התורה נתנה שיעור רק למשכן עצמו ולא לחצר.

5. קרפף יותר מבית סאתים שהוקף לדירה ונתמלא מים, האם מותר לטלטל בו?

- א. אסור לטלטל בו.
- ב. תלוי אם המים ראויים לשתיה.
- ג. תלוי אם רוב הקרפף נתמלא מים או רק מיעוטו.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, –ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית פ"ו).

מדור "לדעת חכמה"

א"ת יוסף יצחק צ"ר יוסף

1. באיזה אופן לכו"ע לא נאמר ההיתר של פסי ביראות?
א. בשאר ארצות חוץ מארץ ישראל ובבל.
ב. בבזר של מים מכונסים.
ג. בבזר רחב לצורך שתית אדם.

2. איזה מחלוקת מצינו במשנה כ"ג. לגבי טלטול בגינה וקרפף המוקפים מחיצה?
א. האם מותר לטלטל באופן שהאורך והרוחב אינם שווים ממש.
ב. עד איזה גודל מותר לטלטל אם הוקפו לדירה.
ג. האם מותר לטלטל ביותר מבית סאתים כשלא הוקפו לדירה.

3. באיזה אופן אפשר להתיר טלטול בקרפף יותר מבית סאתים שלא הוקף לדירה לכו"ע?
א. פרוץ בו ד' אמות וחוזר וסותמם.
ב. פרוץ בו יותר ממי אמות וחוזר וסותמם.
ג. מקרה בו את השיעור העודף על בית סאתים.

4. באלו מצוות נשים חייבות (גמרא ורש"י)?

- א. מצה (כל שבעה), שמחה, הקהל.
- ב. איסור אכילת חמץ, שמחה, הקהל.
- ג. מצה (בלילה הראשון), שמחה, הקהל.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪

לכחירה: אושר עד/יש.

ותגזר אומר ויקם לך

א. עד שנה שעברה, עדיין היו המשגיחים רגילים לנתח למה אנחנו לא מספיק מפחדים באלול מהמשפט שכולל את כל החיים, ואיך זה שאנו לא מפחדים כאשר אפילו הדגים שבים רועדים? אבל השנה, לב מי לא יחרד, לב מי לא ירעד, מגודל השאגה ששאג הקב"ה על בני עולמו...? התחושה של כולם היא, שבשנה שעברה, אילו ידענו בראש השנה מה הולך לקרות... בוודאי היינו הופכים את העולם, קורעים את השמים, מזעזעים את כסא הכבוד... ואע"פ שרימוזו לנו משמים רמז די עבה, כשעפו הסוכות ברוחות העצומות, רוחות עזות שאינן מצויות, עד שהיו מקומות שנפתח מחדש כל שוק הסוכות באמצע סוכות, היה זה רמז על איבוד ההגנה של הסוכה מפני "דבר", כמו שמבקשים בברכת השכיבו "ופרוש עלינו סוכת שלומך, והגן בעדנו, והסר מעלינו אויב דבר... ובצל כנפך תסתירנו כי א-ל שומרנו ומצילנו אתה", א"כ פירוקן של הסוכות היה רמז די ברור, שנוצר כאן סדק בהגנה על כלל ישראל. אבל מי היה יכול לנתח מהלכי שמים ולנחש כך, בשעתו.

ב. תחושה דומה היתה כזכור בעת סילוקה של הרבנית קניבסקי ע"ה אשת חבר למרן שר התורה שיבדלחט"א, סילוקה היה בפתע פתאום בשבת קודש אחה"צ, וגם אז ההרגשה היתה שאילו כלל ישראל היה יודע על מצבה היו מרעישים עולמות, ובוקעים רקיעים, ובוודאי היו כל התפילות משאירות אותה לאורך ימים ושנים, אך מכיון שנגזרה הגזירה והגיע קיצה, עשה זאת הקב"ה כביכול בחטף, בבחינת מה שנאמר אצל משה "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" שאילו יוסיף יהיה הכרח לענותו.

וזהו ממש גמ' מפורשת להלכה בב"מ (בפרק המקבל ק"א) באדם שקיבל שדה לזרוע חיטים ושינה מהמסוכם וזרע שעורים ונשתדפה, ומסתפקת הגמ' האם יש לבעל השדה זכות טענה כנגדו דמצי אמר ליה: אילו זרעתה חיטי הוה מקיים בי "ותגזר אמר ויקם לך", ומכריעה שאכן כך מסתברא דאמר ליה: אי זרעתה חיטי הוה מקיים בי "ותגזר אמר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור". ופרש"י: "מה שתבקש מן היוצר יעשה, ואני לא בקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטין". וחזינו מזה שזהו כוח שנמסר ביד ישראל לזכות בדין של רה"ש.

א"כ עתה שכבר הננו מודעים לגודל הכאב שיש לכלל ולפרט, על סילוקן של צדיקים ומנהיגי דור כמו האדמו"ר מנובומוינסק והגר"א בקשי דורון וצוק"ל עם עשרות רבות

של ראשי ישיבות ודיינים ומרביצי תורה. ועל פחד מוות של זקנים ומבוגרים רבים. ועל מצב קליני קשה ביותר של מאות מאחניו בית ישראל בארץ ובעולם. ועל אימה של בני משפחות יקרות, ובהם ילדים וילדות רבים החוששים לאבד רח"ל את יקירם. ועל אלפי ילדים ובחורים שסבלו משבועיים קשים בבידוד. ועל ביטול שמחות. ועל הדחק וקושי הכלכלה אצל בני תורה, בפרט בקרב זוגות צעירים שהאשה מחוסרת עבודה והבעל ללא כולל משך תקופה ארוכה, ותקועים בדירה קטנה או יחידת דיור, ואין יודעים מה ילד יום. ועל אחת כמה שאין איש יודע להיכן יגרר כל המתח העולמי שסביב הנושא הזה. הרי חובתנו להרעיש עולמות, ולהתחנן להקב"ה, שיסיר מעלינו את הנגף הזה.

ג. ואם ישאל השואל, פשיטא, מה צריך לכתוב דברים כאלו פשוטים וברורים? התשובה היא: שמכוח השגרה אנו מתרגלים לכל קושי! המסכות המרגיזות הללו שכה מסתירות את הצלם אלקים שלנו, כבר התאזרחו אצלנו, ואפילו ניתן להשיגם בשלל צבעים ססגוניים... התרגלנו לשמירת מרחק מאחים וקרובים, בלי להרגיש את חסרון התקיעת-כף וטפיחת-השכם המקרבת... וכאשר יש לנו בתי כנסיות פעילים, איננו מרגישים את הנוראות בריחוק של הקפסולות, המחלישות את ה"ברוב עם הדרת מלך".

וא"כ עלול להיגרם ח"ו מצב שהתפילות אינם יוצאות ובוקעות מעומק הלב, עלול להיווצר תחושה של הסכמה עם המציאות, "שגרת קורונה" כמו שמכנים את זה, כא"י הכל בסדר... לכן צריכים לצעוק גיוועלד...!! שלא נשכח מהקשיים, שלא תיהיה תפילה אחת מעתה ועד שמע"צ, שלא נזכיר בה בקשה והפצרה בלשונינו, שישלח ה' יתב' רפו"ש לכל החולים - אבינו מלכינו מנע מגיפה מנחלתך, שלא יאמרו ככל הגויים בית ישראל - אבינו מלכינו עשה למען לומדי תורתך - עשה למען תינוקות של בית רבן - ראה צערם ודחקם, ושיבוש סדריהם בימים קשים אלו... ובוודאי על ידי כל התפילות של עמך בית ישראל, בצירוף כל הקושי של מנייני החצירות, והפסד המקומות הקבועים, וחסרון הנוסח הרגיל המסורתי שבידינו, ונדבת ליבם של הגבאים היקרים, אשר בוראים יש מאין, ובונים ומייסדים בחריצות ובתבונה, מקומות תפילה מאולתרים בכל אתר לרווחת המתפללים. יצורפו זכויות אלו, לרחם עלינו ועל פלטינו, ולמנוע משחית דבר ומגיפה מעלינו, ולגאלינו גאולת עולמים, השתא בעגלא ובזמן קריב, אמן.

איך זוכים "להשתגע" על התורה?

א. ידועים ומפורסמים ומושרים בפי כל, דברי האור החיים המתוקים בפרשתינו (כו"ד) על הפסוק "ושמחת בכל הטוב": "... גם ירמוז במאמר בכל הטוב אל התורה כאומרם ז"ל (ברכות ה"א) ואין טוב אלא תורה, שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם, עכ"ל. העיד בזאת בפנינו האור החיים הקדוש, מהי הרגשתם הפנימית והעמוקה של בני העליה, עמלי התורה שבכל דור ודור, ומה סוד דביקותם הרבה בתורה.

שעמלם בתורה, אינו בנוי על תכנית להוציא תעודת רבנות, ולא על חיפוש שטעל'ע או תפקיד רבני, ולא על שום תכנית וסיבה אחרת, אלא מפני שהם הגיעו לדרגה שהם מרגישים וחשים במתיקות ועריבות התורה, עד שכבר ממילא הם משתגעים ומתלהטים אחריה, ושוב לא נחשב בעיניהם כסף וזהב מאומה, כי שום דבר אינו יכול לספק להם את גודל התענוג ואת הגישמאק העילאי שהם מרגישים בעת שהם עסוקים בתורה, וזאת מפני שהתורה כוללת את כל הטובות וההנאות שיש בעולם, וממילא שום סוג הנאה ותענוג שימצאו בכל העולם אינם יכולה לעמוד ולהתמודד מול התענוג שהתורה מספקת.

רק השאלה היא איך מגיעים לדרגה הזאת? מה יעשה אדם שעדיין אינו אוהז שם, הוא עומד מול הדף גמרא ומרגיש לפעמים עינוי, הוא יושב ומקשיב לשיעור ורוצה בסתר ליבו שהשיעור כבר יסתיים, איך אדם כזה יביא את עצמו למצב שהתורה משוש חייו ופסגת תענוגותיו?

ב. נראה שהתשובה לשאלה הזאת מונחת בפשט של הפסוק גופא, שעל ידי "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך ולביתך" זוכים להגיע לדרגת דביקות בתורה כזאת, וכמו שכתב בזה דברים נפלאים, הפמ"ג בספרו ראש יוסף (שבת סג"א) לבאר מהו שנאמר "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד": "כי עוה"ז נברא בשמאל, ועוה"ב בימין, שכן כתוב "ידי (שמאל) יסדה ארץ (עוה"ז) וימיני טפחה שמים (עוה"ב)" ומבטיח ה' אם תעסוק בתורה יתן לך שכר לעוה"ב, וגם בעוה"ז יהי לך עושר וכבוד", יעו"ש. ומוסיף הפמ"ג: "ועושר דקרא ע"ד איזהו עשיר השמח בחלקו, כך דרכו של תורה פת במלח מדת ההסתפקות אין לך עושר גדול מזה, וכבוד ממילא יבא כי לא צריך לחנוף לשום אדם ואף עמי הארצות מכבדין הת"ח אם אין צריך להם" עכ"ד. ומבואר מדבריו יסוד גדול, שהרי כל ההצלחות שבעולם תלויות בעושר וכבוד שהעשירות מביאה ליכולות מימוש עצמות, והכבוד נותן הרגשה של כביכול שלימות ורוממות, וממילא אם

יבין דרכה של תורה, שירגיל את עצמו לשמוח בכל הטוב שה' נתן לו, ויבין שאין לו לרדוף אחר הכבוד ולא לחנוף לבני אדם, מובטח לו שהעושר והכבוד האמיתי ישיגוהו.

ג. בעל ההפלאה (כתובות ס"ב) ביאר יותר יסוד נפלא זה, וז"ל: "...דמה שאמרו "איזהו עשיר השמח בחלקו", רצ"ל שאינו בוטח על ממונו דדרך הטבע האנושי לשמוח בדבר ריוח שנתחדש לו, וכשהורגל בו אינו שמח בו, אבל אדם המשכיל כי זה שיש לו אינו שלו, וכל שעה ושעה הוא במתנה מאת השי"ת, הוא שמח בכל עת. וכן הוא בחיי האדם שנאמר "כל הנשמה תהלל יה" שאמרו חז"ל (בר"ר י"ט) על כל נשימה וכו', רצ"ל שאינו בוטח בחייו כי אם על כל נשימה הוא נותן שבח כאילו נולד היום. וזה שאמר דוד הע"ה (תהלים ב"ז) ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך, שבכל יום יחשוב כאילו נולד. וז"ש חז"ל יזכור לו יום המיתה ולא אמר יזכור לו המיתה אלא שיחשוב אולי היום יום המיתה ואיך יתגאה ואין שלטון ביום המות.

וזה שאמר התנא "אם אין אני לי מי לי", כי איך יחשוב על ממונו שהוא שלו הלא הוא בעצמו אינו שלו (אם ה"אני" לא שלי, אז מה יש לי?), כי עוד נשמתו בקרבו הוא חלק אלוה מומעל, וז"ש "וכשאני לעצמי" רצ"ל כשהקב"ה נוטל חלקו ונשאר הגוף בעצמו "מה אני", ואם לא אעשה עכשיו "אימתי" אעשה. ויש לפרש בזה מ"ש "אל תאמין בעצמך עד יום מותך", רצ"ל אף שאתה בכחך ובריאות גופך לא תאמין בעצמך בקיומך בעולם לשנים מרובים, ולא לימים מרובים או מועטים, עד יום מותך, כי איך בטוח שלא יהיה היום יום מותך, באופן ש"על כל נשימה תהלל י-ה".

ובזה מובן מהא דאיתא בזהר: ר' המנונא הוי מצלי על מזוני כד יהיבין ליה למיכל (שהיה מתפלל על מזונו אחרי שכבר הגישו לו את האוכל). רצ"ל אף שהי' מוכן לפניו לא שם מבטחו עליו אלא בעת אכילתו הוא מקבל מהש"י, וזה שאמר יעקב "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש", דהו"ל לומר ונתן לי לאכול וללבוש, אלא רצ"ל שהלחם שמוכן כבר לאכול והבגד שמוכן כבר ללבוש אעפ"כ באותו שעה שאוכל ולבוש כאילו אז נותן לי (שמרגיש וחש כל הזמן את הנתנה). וזה שאמרו (תנחומא בשלח כ) לא ניתן התורה אלא לאוכלי מן, רצ"ל שבשעת אכילה מקבל מאת השי"ת, וזהו דקאמר "ואתה נותן להם את אכלם בעתו", רצ"ל בעת אכילה ממש ותיבת בעתו קאי על אכלם, רצ"ל בעת האוכל, וממילא שהקב"ה נותן פרנסה לכל אחד ואחד ואין להחזיק טובה אלא להשי"ת בלבד. עכ"ל.

דומה שבימים טרופים אלו, שכל אדם מבין שהחיים ניתנים לו מהבורא יתב' במתנה גמורה, קל יותר להגיע לתחושה האמיתית שכל רגע חי מה', ובכך לזכות לדרגת "לא נתנה תורה אלא לאוכלי המן" ולהשתגע על התורה!

נשגבות התקופה

א. הנה המציאות של כלל ישראל היום, שנדרש מהם לעלות אל מדריגה שמעל לכוחותם, הקב"ה יצר לנו מצב מורכב, שתובע מאיתנו לטפס ולעלות למקום שאינו לפי גדר הטבע שלנו. שלשת אלפי בחורי חמד שעלו השנה לשיבות גדולות, נלקח מהם האופציה לשוב אל ביתם. השנה לא נוכל לאפשר להם, מפני כורח הנסיבות, לחזור ל"שבת געגועים" אל חיק הוריהם, וזה מאד לא פשוט!!

יושבים אברכים מבוגרים במולד מיר ובעוד מקומות תורה רבים, ונשענים על משענת הקנה הרצוץ של מסכה כל שהיא, בתקווה שינצלו מהדבקה ומבידוד. הם הולכים למולד תוך סיכון רציני של הדבקה, כשבגלים זה סכנת נפשות, ועיניהם למרום בתפילה, שיצילם ה' מכל רע, כי על השטייגען עם החברותא שלהם, אינם יכולים לוותר!!

כל זה מגלה לנו מצב של "זאת חוקת התורה... אדם כי ימות באהל" שדרשו על זה הז"ל שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, כלומר שהוא מוכן למסור את עצמו ואת חייו למען לימוד התורה ועמלו הרב עליה.

בורא העולם לוקח כאן אותנו, בני דורינו, עם כל ירידת הדורות העצומה שלנו, ועם כל חולשתינו, ומעלה אותנו למושגים של דור קודם, לזמנים בהם למדו ברוסיה תורה במחתרת, לתקופות בהן קיימו מצוות בחשאי מפני פחד האינקוויזיציה, לעיתות בהם בחורים מסרו נפש בגזירת הקנטוניסיטים, הקב"ה שם אותנו בשורה אחת עם גדולי הדורות שמסרו נפש למען לימוד התורה וקיום המצוות.

ב. ואף שמצד אחד אי אפשר להשוות ולדמות מצבים וקשיים זה לזה, הרי גם מצד שני אי אפשר להשוות את הכוחות של הדור שלנו לדור הקודם, ויתכן שביחס לדלות כוחינו ומיעוט ערכינו נחשב לנו ניסיון זה לא פחות משאר הניסיונות שהיו במשך הדורות, ובוודאי שרק בורא העולם יודע להתאים ניסיון לכל דור, ומכבשונו של עולם הוא, מדוע על דור זה נגזר כך, ועל דור זה אחרת, אבל עכ"פ, מצד ההגדרה של הניסיון הזה, יש כאן סדר גדול הסטורי שמציב אותנו בשורת ניסיונות משך הגלות.

מעשה פשוט של יהודי כיום, תפילה במנין בקביעות, לימוד התורה בהתמדה, בחבורה ועם חברותא. שטייגען של בחור בישיבה. כל אלו הפכו ממעשה שבשיגרה, של נחלת רבים, של אחד מיני אלפי אלפים. למעשה גבורה ומסירת נפש עילאית, תוך דאגה כינה להעמדת התורה והתפילה על מתכונתם המליאה, בכל קהילות הקודש. צוותות המחנכים היקרים שבכל תלמודי התורה צעירים כמבוגרים, יוצאים מידי יום ללמד את צעירי הצאן שאין בכוחם להקפיד על הכללים כיאות, והמחנכים בגילם נחשפים לסכנת הדבקה ובידוד, ובכ"ז עומדים במשימה,

חדורי שליחות, ונחושי ביצוע, להעביר תורה לדור הבא, לשמור על גחלת הדת. רצונם, להגדיל תורה ולהאדירה.

כמה מרגש לחשוב על תקופתנו במשקפיים שכאלו, הרי גדלנו על גבורת הנפש היהודית שהתגלתה בשואה הארורה, ינקנו מאימותינו את סיפורי גבורת הנפש של גולי סיביר, וכעת אנחנו נעצר שוב גלגל ההסטוריה בהיכי תימצו לגלות את אותה אהבת עולם של עם עולם לבורא עולם, צאי לך בעקבי הצאן, כפי שנהגו בכל הדורות, אל מול גזירות וסכנות, שמדות ופרעות, כך ממש נוהגים אנחנו מול מצבינו המורכב, נזהרים - אבל מתקדמים, נשמרים - אבל מומשיכים, בכל תוקף ובכל עוז, להמשיך להעמיד את מוסדות התורה, הכוללים והישיבות הקדו.

הקב"ה כביכול מתרגש ושמח בבניו אהוביו, קורא לפמליא של מעלה ואומר להם, חזו חזו בני חביבי, ראו את מסירותם לתורתו ולמצוותיו, איך הם עוזבים את כל הפחדים והחששות והתיאוריות והספקולציות, פורקים מעליהם עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני אדם, ומשליכים עלי את יהבם. שוכחים כל צרתם, ושמחים בי.

ויוצא שדווקא מתוך כל הבלבול הנוראי הזה, ומתוך כל הקושי של מחוייבי בידוד, או היושבים בסגר למען בן משפחתם, וביותר החולים ובני משפחותיהם הדואגים. מתוך כל הקשיים הללו, מתעלה ועולה קרנם של ישראל, שחרף כל הקשיים הללו, מתאמצים הלאה בעבודת ה'.

ג. בעת נוסף כמה משפטים, לא בדרך פשט ולא בדרך דרוש, אלא בדרך "רמז". ואף שאין זה שווה לכל נפש, לא אמנע טוב מהחפץ ושמח בזה, ואשרי מי שמרמזים לו...

עומדים אנו כאן מול נגיף שהוא כעין "חוק" במהותו, התנהלותו בלתי נחקרת, תופעותיו אינם עקביות, ובפרט התסמין שלו שאין לו טעם וריח, זהו סימפטום מאד לא מצוי, שיהיה מין נגיף שנלחם בטעם ובריח של אדם. אז הנה, דווקא על דבר ש"אין לו טעם" כדוגמת פרה אדומה, מייצגת לנו התורה - "זאת התורה אדם כי ימות באוהל" להמשיך לעמול בתורה בכל העוצמה בלי לחשש ולפחד.

עזרא תיקן להם לישראל שיקראו בקללות שבפר' כי תבא קודם רה"ש כדי שתכלה שנה וקללותיה. כמה עלינו לכוון בשנה זו שתכלה קללת הנגיף, ותחל במהרה שנה וברכותיה - ת'הא ש'ריפת פרה אדומה, שיגלה לנו ה' יתב' במהרה את אפר פרה אדומה, ושנוכה עי"ז לעבוד לפניו בטהרה, "וטאר ליבנו לעבדך באמת". ויתקיים בנו ההילול דנשמת: מדב"ר מלשתנ"ו שעולה בגי' תשפ"א, שכשם שיצירת הנגיף הזה רק ממנו יתב', כך נטילתו מעימנו אינה תלויה רק בו יתב', ולא בכל המכונים ומרכזי הרפואה שבכל מדינות העולם. ותיכף עוד מעט קט יופיע בהיכלו אדונינו, ויתגלה לנו משיחנו בבנין מקדשנו בב"א.

למה ה"שופר" לפני אמירת "לדוד"?...

א. יש לעיין מדוע נתקנה תקיעת השופר לפני אמירת לדוד ה' אורי וישעי, הרי המזמור הזה נאמר בדרך תפילה וא"כ היו צריכים קודם לסיים את התפילה, ואח"כ לקיים את תקנת התקיעה שהיא היכי תימצי לעורר את הציבור. וכמו בענין אמירת ברכו, מובא בשלמי אליעזר שאמר מרן הגר"ח ק"ש שליט"א בשם החזו"א שראוי לאחר את הברכו אחר לדוד, כי הברכו נתקן למען המאחרים וא"כ עדיף לאחרו כמה שאפשר, א"כ אותה סברא אפשר לומר בענין תקנת תקיעת שופר, שידועים דברי הרמב"ם שעניינה לעורר את הציבור שלא ישקעו בהבלי הזמן, והמכוון בזה הוא שבעת יציאת הציבור מביהכ"ס יזכרו שעתה ימי אלול ועליהם לנצל את הזמן כמה שיותר, א"כ טוב היה לאחר את התקיעה ממש קודם היציאה. וצ"ע.

ומתבאר בזה יסוד גדול (וראה בדליות יחזקאל בהקדמה שעמד בזה) שבאמת השופר ואמירת לדוד הכל תקנה אחת, וכך רצו בדווקא שיאמרו את פרק כ"ז בתהילים לדוד ה' אורי וישעי תיכף אחרי התקיעת שופר, והביאור בזה שבאמת המסר של התקיעת השופר הוא ההפך הגמור מהמסר של לדוד ה' אורי וישעי, שהתקיעת שופר בא לזעזע ולהחריד את העם, "היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו", ובפרט לפי מה שהיה מנהג בשנים קדמוניות להריע בשופרות ובחצוצרות בעת מלחמה וכנגד אויב, והיה קול השופר מחריד את הלבבות מפחד המלחמה, בדיוק כמו אצלינו צפירת האזעקה, שגם כשלאפעמים יש בטעות אזעקת שווא, מורגשת איזו מועקה בלב ותחושת אימה נופלת על כל אחד. וזהו תכלית השופר – להרעיד! אבל ביהדות אין מושג של הפחדות שוא, אין מושג של הטלת אימה ויראה לשם יראה, כי הפחד מצמית והורס את הנפש...! הפחד מקלקל את שמחת החיים הטבעית! הפחד משתק...! אבל מה שנוגע ליראת שמים שם בדיוק להיפך "יראת ה' תוסיף ימים" ע"י יראת שמים נעשה האדם שש ושמה כל ימיו, דבוק ובוטח בבוראו.

לכן תיכף אחרי השופר המזעזע הזה, תיקנו וייסדו חז"ל לומר תיכף "לדוד ה' אורי ויראי ה' מעוז חיי ממי אפחד בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי..." שבמזמור זה מתאר דוד המלך איך שמתרגשת עליו מלחמה עם אויבים קשים שצרים עליו במחנות צבאיים ורוצים לאכול את בשרו וכו', וע"י בטחונו בה' הוא כבר לא פוחד, ויודע שיוכל להתגבר עליהם ולזבוח להי"ת זבחי תרועה.

ב. נמצא שאמירת לדוד משלימה ומעמידה באור נכון את כל המושג של פחד הדין, כדי להביא אותו למהלך הידוע של "וגילו ברעדה", וכמו ששורר רבי יהודה הלוי "ממך אליך אברח", שאדרבה מתוך פחד הדין, הוא

מעלה את עצמו לדרגות גבוהות של אמונה ובטחון בה', ועי"ז הוא ניצל ממלחמה, וממחנות אויבים שצרים עליו. וצריך לדעת שהענין של האמונה אינו צורת "הרגעה" בעלמא שיודע שיש לו על מי לסמוך, ואי"ז רק צורת עבודה פנימית להגיע למצב של שחרור, והרגשה שיש לו על מי לסמוך, אלא זה צורה לעלות בפועל לגובה אדיר, והיכי תימצי להעפיל לפסגות של חיבור לבורא העולם, שבגובה כזה שמגיע ועולה ומתעלה, אין האויבים יכולים להשיגו ולפגוע בו שם, כי הוא כבר נכלל בשכינה הקדו' שמוסוכת עליו ומגינה עליו, כמשל מי שבורח אל תוככי הארמון, לא רק שהוא מוצא שם את הרוגע והשלווה אלא שבפועל ממש הוא מוגן ע"י ארמון המוקף שמירה. וזהו שמדגיש שם דוד המלך, שהעליה שלו מוכרחת להתבטא בפועל ע"י שהוא מחובר לתורה בשיא החיבור של "שבת בבית ה' כל ימי חיי", שהרי כל העשייה של האדם באה מהכיוון שהוא דואג לעצמו וחושב שצריך לקחת גורלו בידו, אבל מי שהוא מרגיש בבית המלך, אז הוא לא יחשוב הרבה מה הוא הולך לאכול בצהריים, כי שם בארמון יש ארוחות גורמה כל היום, ואם הוא מבין את הכדאיות של השהייה בתוך ארמון, אז יצחק מקירות ליבו: אדוני המלך, כל רצוני ממך להשאר כאן כל ימי חיי! **ג. ראיתי** העתקה של הזוה"ק (ויחי רמב"א): "...פתח ואמר: "לדוד ה' אורי וישעי ממי אירא ה' מעוז חיי ממי אפחד", כמה חביבין אינון מלין דאורייתא כמה חביבין אינון דמשתדלי באורייתא קמי קודשא בריך הוא, דכל מאן דאשתדל באורייתא לא דחיל מפגעי עלמא, נטיר הוא לעילא נטיר הוא לתתא, ולא עוד אלא דכפית לכל פגיעי דעלמא, ואחית לון לעומקי דתהומא רבא... עכ"ל. ויש כאן דקדוק לשון: דמשתדלי באורייתא קמי קודשא בריך הוא, כי הלומד תורה עם בטחון בה', הוא מעלה את עצמו מעל הארציות, ואז כא"י הוא בארמון המלך, לומד לפניו ובעל ההפלאה ב"פנים יפות" (בפר' אחרי מות) כתב חידוש, שכמו שדרשו חז"ל (יבמות מט) "דרשו ה' בהמצאו אלו עשרת ימי תשובה", כך "קראוהו בהיותו קרוב" היינו שלא ימתין אדם בתשובה עד ראש השנה אלא "בהיותו קרוב" דהיינו בר"ח אלול, דאי בקדמונים שמר"ח אלול שיערי רחמים נפתחים, ואז כל אלול הוא "בהיותו קרוב". ומוסיף שם: "והנה נהגו לומר מן ר"ח אלול עד לאחר הסוכות מזמור כ"ז, ושמעתי הטעם מפני שיש בו י"ג שמות הוי' כנגד י"ג מדות המאירים באלול". והיינו כמו שנתבאר שבאלול אנחנו נכנסים לבית המלך, וממילא המלך כבר קרוב אלינו ביותר, ואע"פ שעדיין לא נכנסנו לעמוד לפניו בדרגת של שופר כלפני ולפנים, אבל עכ"פ הוא קרוב אלינו, ורק בו אנחנו בטוחים וסמוכים שיצילנו.

אודות ביטולה של ה"שבת געגועים"

א. בחור שעלה השנה לישיבה גדולה, מונח לפניו אתגר חדש שלא היה מצוי עד כה, עליו לעבור בבת אחת ממצב של אורחה בייתית תומכת, לאורחה ישיבתית זרה, ובפרט לפי המצב ששרר בזמן קיץ האחרון, רוב הישיבות קטנות ניהלו סדר יום קצר, רוב הבחורים חזרו לביתם לארוחת צהריים, כך שבמקום להתרגל קצת לרצינות של ישיבה, הוא התרגל עוד יותר למצב של בית, ופתאום עליו לבצע קפיצה כה גדולה, ממצב של חוסר ניתוק מהבית לחמש שעות, עליו להעדר מהבית החם למשך חמשה שבועות.

ואם עד כה היו נוהגות הישיבות לשלוח את הבחורים לביתם ל"שבת געגועים" בה הם חוזרים קצת לחיק ביתם הנעים, ומחליפים רשמים עם חבריהם, בהרבה ישיבות היה מקובל שבחורים מגיעים כבר בליל שישי להפגש עם כל השיעור שלהם מהישיבה קטנה, וכל זה יצר מצב של ריענון והתחדשות על מנת שיוכלו להתאקלם נכון והדרגתי בתוך המתכונת הפניימית של ישיבה גדולה.

כעת הדבר אינו מתאפשר, כי הרי ממנ"פ, אם הישיבה זכתה להיות שמורה ומוגנת שכל הבחורים בריאים ושלמים, אז צריך להיות שוטח מופלג לאבד את המתנה הזאת ולשלוח את הבחורים אל הבית שעלול להיות נגוע, ואם חלילה התפתח בישיבה הדבקה סמוייה, א"כ צריך להיות אכזרי גדול לשלוח את הבחורים להדביק את כל משפחתם וחבריהם, ממילא אפשרות זו נדחת על הסף.

ב. הבה נבא כאן בכמה דברים מחזקים, על מנת לתת לבחורים רעיונות ועיצות איך להתמודד עם הקושי הזה, כי אכן מדובר בקושי. מדובר בקפיצה של ממש. וכמו בכל דבר, עם מכירים את השטח, יכולים ליעץ דרכים ורעיונות, איך לעשות את זה קל יותר ונעים יותר, בס"ד.

ראשית, עלינו להגדיר נכון את המצב. הרי כל ישיבה מצידה משתדלת להנעים את שהות הבחורים בישיבה, ועושה ככל שבאפשרותה להקל על קושי הבחורים, א"כ אם ניקח את עצם הדבר, חיי ישיבה גדולה, אין דבר נפלא ונעים מזה, דא עקא, שאין תחליף לבית, ובפרט כאשר מדקדק הרצון, ודוחף לחזור לבית, לעזוב את המורכבות החדשה, אז באמת שוכחים את כל המעלות הקיימות, וכל המחשבה עסוקה במהלך של "בריחה מהמציאות".

אז צריך לדעת דבר ברור, שעיקר הקושי בזה אם בחור מעלה ברעיונו שהרגשת הקושי הזו הולכת ללוות אותו,

רגע רגע, שניה שניה, וממילא זה דבר בלתי נסבל, וקשה, ובאים מחשבות של שינוי תכנית, ותהייה על הראשונות.

אבל האמת היא שזה קושי חולף, זמני, ורגעי, ודוגמא לדבר מה שנקרא "משבר עייפות", מי שרגיל לישון כל צהריים, אם פעם אחת לא הצליח למצוא זמן של שינה, עלול לתקוף אותו בשעה 5-6 משבר עייפות עצום ונורא, עד שמרגיש שמסוגל להרדם באמצע מילה, לא מסוגל להחזיק את הראש. אמנם מי שיעבור את המשבר הזה, ישטוף פנים, יתאוורר קצת, אז הוא עבר את המשבר ודי, אז מי שזה מגיע לו בפעם הראשונה, הוא נבהל ונפחד, אולי עד 12:00 בלילה תלווה אותו העייפות הזאת, ואולי הוא לא יצא מזה וכו' וכו', אבל מי שמכיר במה מדובר, יודע היטב שמדובר במשבר רגעי וחולף, ואח"כ ממשיך כרגיל בלי שום עייפות ובשיא המרץ, ומי שמכיר, מבין...!

בדיוק כך פרץ הגעגועים הזה, הוא משבר עייפות רגעי, ואמנם בשנים כתיקונם, מערכות החינוך הבינו את גדר העייפות הזאת, ונתנו לבחורים ללכת ל"תנומת צהריים" קלה, הנקראת שבת געגועים, אבל עכשיו שהדבר אינו מתאפשר, א"כ נוצר מצב של דילוג על שנת צהריים, וכל אותם התחושות שמלוות את הבחור כעת, עקב ביטול האפשרות לנום את תנומת הצהריים, הן תחושות שתיכף יחלפו ויעלמו, ואין לחשוש שמא הם ימשיכו כל הזמן.

ג. שנית, צריך לדעת שהצורה המקורית של אלול, כפי שנהג בכל עולם הישיבות עד עתה ועד בכלל, שבחור מגיע לישיבה בא' אלול ולא יוצא ממנה עד אחרי יוה"כ, כי כך בחור מגיעה לתכלית הניצול של ימי הרצון, ומקבל מלא חפניים התחזקות ועליה בתורה יותר משאר חודשי השנה, אמנם בחור משיעור א' לא היה מסוגל לעמוד בזה, והיה מפסיד עי"ז את התועלת הרבה של ה"אלול".

אבל עתה הבורא יתב' שמו, העלה את שלשת אלפי מסיימי הישיבות קטנות, בני שיעור א' ישיבה גדולה, אל דרגה יותר גבוהה, שיהיה להם אלול רצוף של ארבעים ימי הרצון בין כתלי הישיבה עם כל הטובה וברכה שבזה.

וממילא מהירות הגדילה של בחור בשיעור א' במצב זה הוא פי כמה וכמה ממהירות הגדילה הסטנדרטי שהיה עד כה, ולמה שהיה מגיע בחור בשיעור א' בסוף זמן חורף בימים כתיקונם, כעת בחור בשיעור א' מגיע לזה כבר בסוף אלול, ובא' חשוון או כמו בא' אייר... וא"כ מונח בשהייה הרצופה בין כתלי הישיבה תועלת עצומה של גדילה ועלייה בתורה ויראת שמים, הרבה יותר מהירה.

אבל יש מושג של "כאבי גדילה", בחור הרבה פעמים יכול לחוש כאבי פרקים ברגליים, וכשמוגיע אל הרופא, פותח הרופא את ידיו ואומר: לצערי אין מה לעשות, מה שאתה חש זה כאבי גדילה... אז אף בחור לא אומר לרופא: אולי יש לך כדורים נגד גדילה... הוא מבין ששזה לו לסבול קצת את כאבי הגדילה על מנת להיות מבין הגבוהים בשיעור, הוא מבין שזה נותן לו עוצמה בחברה ומקום של כבוד, ושווה לו בהחלט לסבול כאבי גדילה...

אז הבה נגדיר לעצמינו את הקושי העומד עכשיו בפני בני שיעור א' ישיבה גדולה, קושי של "כאבי גדילה" כי הרי כפי שנתבאר מהירות ומתבגר במהירות עצומה, ובוודאי משתלמים כל הכאבים הללו, על מנת שיצמח יותר גבוה וישאב מלא חפניים מהשפע הרוחני ששהייה ממושכת בישיבה מייצרת לו, ומבט כזה יכול למתק לנו את הקושי.

[ובכלל, המושג של שבת "געגועים" לקוח מן הסתם מהגמ' בשבת (פר' נוטל) אודות תינוק שיש לו געגועים על אביו שמתר ליטלו למרות שיש מוקצה בידו, אז אם זהו המקור, יוצא שאין ההיתר קיים אלא ב"תינוק", וכאן משמים מזניקים את העולים לישיבה גדולה, בבת אחת, לדרגה שהם משוללי ההיתר של "געגועים", ודו"ק.]

ד. שלישית, צריך לדעת שהחיים רציניים. בחור עולה לישיבה גדולה, לא בשביל להנות מהחיים, ולא בשביל לבלות בפנימיה נחמדה, בחור נכנס לישיבה גדולה כדי לעסוק בתורה ו' ולהחזיק את הבריאה, שהרי יודעים אנו את דברי חז"ל עהפ"ס: "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי" שאם לא יהיה ברית תורה, ויהיה רגע אחד בעולם ללא לימוד תורה, אין שום קיום לעולם.

והרי אנחנו לא הולכים לצבא, כי אנחנו אמונים על כך שאנחנו בתורתנו מועילים לשמירת כלל ישראל הרבה יותר מכל חייל בצבא, וכמו שכתוב בחז"ל עהפ"ס "ויהי בארבעים שנה" שהוא במסורה כמו שנאמר בשירת דבורה "מגן אם יראה ורומח בארבעים אלף מישראל, ואמרו חז"ל מכאן לשני תלמידי חכמים שיושבים ועוסקים בתורה שמגינים על ארבעים אלף מישראל שאין צריכים מגן ורומח להינצל מאוייביהם, ונמצא שכל לומדי התורה מקיימים ומעמידים את העולם ואת ישראל פי אלף אלפים מכל החיילים שבצבא, ברומחיהם ובמגיניהם, וכל בחור שעמל בתורה מצטרף לדרגה זאת.

אז עכשיו ניתנה לנו פקודה מלמעלה, קיבלנו צו חזק מבורא עולם, להיכנס לישיבות למשך ארבעים יום בלי שום יציאה, וא"כ אנחנו ממלאים פקודה, ומקיימים זאת כמו חייל בצבא, שמקבל פקודה ומבצע, ואינו מנסה לברר למה ומדוע, מה האינטרס הצבאי ולמה זה כדאי,

אלא הוא מבצע תיכף ומיד כמו שנצטווה, וכך אנחנו שיודעים שהקב"ה מנהל את העולם, והוא זה שברא ויצר את הנגיף, הוא גם יצר את כל הקשיים הכרוכים בכינון והעמדת עולם הישיבות בתקופה קשה זאת, מטעמים הכמוסים עימו, ורק זאת אנו יודעים, שהדבר הזה ניתן לנו מעם הבורא, כתפקיד רשמי ומחייב, ועלינו לתאר לעצמינו ציור ברור, כאילו היה בתיבת הדואר מעטפה לכל בחור, שנכתב בו שעליו להתייצב למשך ארבעים יום בישיבה פלונית, על מנת להגן על העולם והמדינה.

והרי נתאר לעצמינו כמה קשיים יש לחייל בצבא, וכמה פעמים הוא נמצא בסכנת חיים ממש, וצריך לבצע תרגילים מסובכים וקשים, לרוץ עם ארבעים קילו נשק בשמש קופחת ובקור מקפיא, ואין לו שום זכות טענה, כי פקודה זה פקודה! והוא נדרש להצהיר עם כניסתו לתפקיד שהוא מוכן למלאות כל פקודה תיכף ומיד, ואף אם ידרש להקריב את חייו למען המולדת הוא יעשה כן.

והנה כאן לא מבקשים מאיתנו "להקריב חיים" למען התורה, לא דורשים מאיתנו משימות פיזיות מורכבות ומאומצות, דורשים מאיתנו בסך הכל לקפוץ דרגה אחת ולשהות במשך ארבעים ימי הרצון בישיבה בשטייגען ובתמדה, ויודעים אנחנו נאמנה שזה פועל הגנה ושמירה על כלל ישראל בכל מקום שהם, גם לרבות הצלתם מפני הנגיף, פי כמה ממש שמושתדלים ופועלים כל הצבא והמשטרה ומגן דוד כולם יחד, אז אם נתבונן על עצמינו כחיילי הבורא עולם, שניתן לנו תפקיד, נתחיים לקושי הקל הזה, יחסית, לקושי בטל מול הערך העצום של תפקידנו ותרומתנו הגדולה לכל תועלת כלל ישראל.

ה. רביעית, הקב"ה לא מנסה שום יהודי בניסיון שאינו יכול לעמוד בו, וכמפורש בדברי הרמב"ן בעקידה שהקב"ה אינו מנסה שום אדם בניסיון שאינו מסוגל לעמוד בו, ובכל ניסיון מצויים אצל האדם כוחות אדירים ועצומים שנשלחים לו משמים בשביל שיוכל לעמוד בכל הניסיונות, אמנם מוכרחים להאמין בזה ולמצוא כיצד להוציא את הכוחות הללו מן הכוח אל הפועל, ולכן אם נאמין בזה, ונשוכנע בכך שיחד עם הניסיון הזה קיבלנו את הכוחות להתמודד עם זה, נוכל לעבור זאת בקלות.

ולסיום טיפ! כדאי לחשוב, איזה גישמאק יהיה לכל אחד לספר עוד עשר שנים לילדיו על חוויות הקפסולות, ואיך שהתגברנו עליהם, ומה עשינו, כך ייקל לעבור זאת.

למדנו מכל האמור, שהמצב הזה הוא לא איזו קביעה של ועד הישיבות, ולא החלטה של מישהו, אלא פקודה של הבורא עולם!!! ובמעט התבוננות, נוכל להבין שזה קושי זמני חולף, ו"כאבי צמיחה וגדילה" שמזניקים אותנו לדרגה רוחנית גבוהה ביותר, וכדאי הדבר וגם משתלם.

דבר העורך

99% כשר - 100% פסול!

א-ל-ו-ל: עומדים אנו כעת בעיצומו של חודש אלול, לקראת עשרת ימי תשובה, וכלל ישראל מתעוררים ומתחזקים בקיום ודקדוק ההלכה כראוי.

יודע מה שכתב **המטה אפרים** (סימן תקפא סעיף י), הובא **בקיצור שו"ע** (סימן קכח ס"ק ג'). כבר בארנו כי החודש אלול הוא מעתד לתשובה, והירא את דבר ד' יש לו לפשפש במעשיו... ויוסף אמץ בקיום המצוות... ויש אנשי מעשה נוהגין, שבחודש הזה מפשפשים בדקדוקי מצות, להיות בודק ובוחן תפילין ומזוזות שלהם, וכל אשר ימצא שם בדק בשאר מצות, והוא מנהג טוב. עכ"ל.

כל תלמיד חכם שלומד הלכה, יודע ומבין שגדרי ההלכה אינם תלויים או קשורים להרגשים וכדומה, וכל דבר שבגדרי ההלכה על פי המבואר בפוסקים הוא פסול, כמו תפילין פסולים וכדומה, אפילו אם יש לו אליהם קשר רגשי עמוק, מחמת ירושה או מכל סיבה אחרת, אם מניח אותם בכל זאת, הרי הוא בגדר 'קרקפתא דלא מנח תפילין'.

ושמעתי מעשה שהיה, בטיש של כ"ק אדמו"ר מסאטמר בעל **ויואל משה זיע"א**, שסיפרו לפניו על אדם שהניח תפילין פסולות, והצדיק ראה עליו 'אור של תפילין', והגיב על המעשה כי הוא 'שקר וכזב', ואחרי הטיש אמר למספר, שבאמת יודע בבירור שהמעשה 'אמת ויציב', אלא שהכחיש בריבים, שלא ילמדו מהמעשה שמספיק 'אור של תפילין'.

והעיד בודק סת"ם **מפורסם שליט"א** מעשה שהיה עם הג"ר **יוסף שלום אלישיב זצ"ל**, כאשר ירש זוג תפילין מזקנו בעל **הלשם זצ"ל**, ומסרם לבדיקה ונמצא חשש רחוק של פסול, ולא הניחם, למרות חשיבותם המיוחדת.

יהי רצון שנזכה לקיים את ההלכה כהלכתה, ונזכה יחד עם כל כלל ישראל לכתיבה וחתומה טובה.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'שחרות הבתים והרצועות'

הלכה למשה מסיני

רצועות שחרות: בגיליון הקודם התבאר בהרחבה הדין של 'מקשה אחת' בבתי התפילין. בגיליון הנוכחי, נבאר את פרטי הדין ברצועות התפילין והבתים שיהיו בצבע שחור, מתי כשר לכתחילה או בדיעבד, ומתי פסול מעיקר הדין. בגיליון הבא, נעסוק האם יש פתרון לכך, על ידי השתמשות ברצועות שחרות משני צדדים, כך שאפילו אם מתגרד השכבה העליונה של הרצועה, עדיין נשאר שחור מהשכבה הפנימית, כיון שכל עובי העור שחור לגמרי שעברו שריה בצבע שחור ולא צביעה חיצונית.

1. רצועות התפילין

שחרות כעורב: מבואר בגמ' (מסכת מנחות דף לה.) ונפסק בשו"ע (סימן לג סעיף ג) שיש הלכה למשה מסיני שרצועות התפילין יהיו שחרות. וכתב **בביאור הלכה** (ד"ה הלכה, ד"ה הרצועות) שהלכה למשה מסיני נאמר בין ברצועות התפילין של ראש, בין ברצועות התפילין של יד. והביא מה שכתב **הרמב"ם** (הלכות תפילין פרק ג הלכה א) שאם הרצועות אינם שחרות מבחוץ, פסול אפילו בדיעבד. והוצרך לבאר שמעכב, כי מצינו (שבת דף עט:): הלכה למשה מסיני, שהוא רק למצוה בעלמא.

ומוסיף השו"ע שצריך רק שיהיה שחור מבחוץ, אבל מצד פנים יעשה מאיזה צבע שירצה, חוץ מצבע אדום, שמא יאמרו מדם חטטיו נצבעו והאדימו. וכתב **המשנה ברורה** (ס"ק כא), שרשאי לצבוע את הצד הפנימי אבל אינו מחויב, ואף שהרמב"ם סובר שצריך להשחיר גם מבפנים, אין אנו נוהגין כהרמב"ם בזה כמבואר בבית יוסף ודרכי משה.

גדר השחרות, מבואר **במשנה ברורה** (ס"ק יט) וביאור הלכה

לעילוי נשמת

הגאון הגדול רבי זלמן נחמיה ב"ר
אברהם גולדברג זצ"ל
נלב"ע ל' אב תש"פ
ת.נ.צ.ב.ה.

שבתוך הקשרים של ראש ושל יד ובתוך המעברתא האם מעכב בהם השחרות.

והנה, ממה שכתב **המשנ"ב** (ס"ק יט), שבמקום הידוק הקשר מצוי להתמעך השחרות ויש לזהר בזה מאוד, עכ"ד, משמע שלענין שחרות הרצועות לא מועיל דין רובו ככולו, אלא צריך שיהיה כולו שחור, וכן משמע **בביאור הלכה** (ד"ה הרצועות), שאין מועיל דין רובו ככולו ברצועות, ולדעת **הג"ר שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל** (ביצחק יקרא) אם נקלף הצבע אפילו במיעוטו פסול. והובא הוראתו בכתבי תלמידיו (הליכות שלמה תפילה פרק רביעי סעיף כח דבר הלכה מא), ההגדרה 'שיעור שחרות התפילין הוא, כל שנחשב שחור לפי ראות העין, אף שישנם נקודות שאינן שחורות'. והוסיף 'בחלק של הרצועה שהוא ארוך יותר מכפי השיעור, אין צריך להקפיד כל כך בשחרירותו'. [יש לעיין מדברי הביאור הלכה שהחמיר בזה].

ובתשובות והנהגות (חלק ב סימן כב) תמה מאוד איך יועיל בשחרות הרצועות רובו ככולו, והסיק להכשיר רק כשנראה כולו שחור, אף שבעיון פה ושם חסר שחרות, ולכתחילה ראוי להחמיר כולו ממש, וכפי שהיה נוהג **הג"ר יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל** שהיה מקפיד שיהיו כל הרצועות שחורות.

סדקים ברצועה: מצוי מאוד שהצבע לא מתקלף, אבל נוצרים 'סדקים' בצבע הרצועות, כלומר ה'שטח' של הרצועות צבוע, אבל מחמת הקיפול, רואים שיש סדקים בעומק הרצועה שאינן צבועים. והורה **הג"ר חיים קנייבסקי שליט"א** (דעת נוטה תשובה תריב), מצוי בקיפול רצועות התפילין, שנראים בהם סדקים, וכאשר מיישרים אותם נראים שחורות, ואם אפשר ראוי להשחיר בתוך הסדקים. והביא שם בהערות, את הוראת **הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני נושאים שונים הלכות תפילין עמוד קסט) שאם יש סדק ברצועה ופתוח לאויר, ובתוך הסדק העור לבן אין בכך חסרון, שאין דין שלמות בשחרות כמו כתיבה תמה, ורק צריך שהרצועה תהיה שחורה, וגם בסדק דנים שהרצועה שחורה והסדק הוא דבר נפרד.

והוסיף שם בחוט שני, שלגבי חלק הרצועה שנסתר בתוך הקשר של התפילין, הוא אותו ספק כמו לגבי הרצועה שבתוך המעברתא. מאידך מובא בשם **הגרי"ש אלישיב זצ"ל** (זכרון אליהו עמוד שמח) שבתוך הקשר אין מעכב השחרות.

והורה **חכם אחד שליט"א** שלגבי סדקים לכתחילה יש לצבוע גם בתוך הסדקים משום 'נוי מצוה', אבל מצד הדין כשרים ואין לפסול אותם, כיון שהחיסרון הוא רק בעומק ולא על פני הרצועה. טעם נוסף להתיר לפי מה שכתבו **האשל אברהם** (בוטשאטש, סימן לב סעיף מ, סימן לג סעיף ג) ועוד **אחרונים**, שאם התקלף מעט משחרות הרצועות, כיון שהיו כשרים מתחילה אולי שייך להתירם מצד ההיתר של 'גרדומין' כמו שמצינו לענין גרדומי ציצית. ולפי דבריהם אולי גם מספיק בצבע שדהה, סדקים, רושם שחור, כמו שמועיל בכתב רושם חלודה מאודם הדיו. ועוד טעם להתיר כיון שרוב השחרות קיימת ומיעוט נחסר, יש לצרף שיטת הסוברים שמועיל בזה רובו ככולו.

צידי הרצועה: כתב **בקסת הסופר** (סימן כג אות ב) יש להחמיר להשחיר את צידי הרצועות, אך לדעת **החזון איש** (דעת נוטה חלק ג תשובה תרח) לא צריך להשחיר את צדדי הרצועה והוכיח כן, ממה שכתב **בספר ברוך שאמר** להשחיר

(ד"ה הרצועות) שהמשמעות בספר **ברוך שאמר** שלכתחילה מצוה להשחיר עד שיהיו שחורות כעורב, אבל מצד הדין מספיק כל גוון שחור, וכשר אפילו אם דומה לכחול (שקורין בלא"ה). ואם הרצועות התיישנו והשחרות התמעכה, צריך להשחירם מחדש, והוסיף המשנ"ב שמצוי בקשר התפילין שמתמעך במקום ההידוק, ויש לזהר בזה מאד.

שיירי הרצועות: והסתפק **הביאור הלכה** (ד"ה הרצועות) האם החיוב מן התורה רק באורך הרצועות הנצרך, אבל אורך הרצועות יותר מכשיעורם רק בגדר מצוה ונוי, או שכיון שמחוברים כאחד כולו צריך להיות שחור. עוד מסתפק לגבי חלק הרצועה שנכנס בתוך המעברתא האם הוא בכלל הלכה למשה מסיני, ולכתחילה ודאי חייב להשחיר שמא תצא הרצועה מהבית.

בשיחה עם מומחים לתפילין הם מבהירים, בזמן שמכניסים רצועות חדשות למעברתא (בפרט לנוהגים להשחיל שני שכבות מהרצועה), קצוות הבית עלולים לסרוט את הרצועה ולפגום את הצבע, ולכן יש לשייף את העור של המעברתא, לפני שמכניסים בתוכה את הרצועה.

השכבה העליונה: כתב **הביאור הלכה** (סימן לג סעיף ג) בשם **הברוך שאמר** שהשחרת הבתים בשלוש שכבות זו על גב זו עד שיהיו שחורות כעורב, והסיק הביאור הלכה שזה רק למצוה בעלמא, אך מעיקר הדין מספיק כל שיש עליו שם שחור, ואפילו אם היה מראהו דומה למראה הכחול כשר.

מדברי הביאור הלכה למדו **מורי זמננו שליט"א**, שאם התקלף רק השכבה העליונה המבריקה של הרצועה, ולא התקלף הצבע ממש והרצועה נשארה שחורה, ודאי שאין בזה שום פסול, כיון שהברק שמעל הצבע של הרצועה לא מעכב, והוא לנוי מטעם זה קלי ואנוהו. ורק אם התקלף עצם הצבע גורם פסול.

שיעור השחרות: לדעת **החזון איש זצ"ל** (דעת נוטה תשובה תרט) אם יש נקודה לבנה ברצועה ומשני הצדדים יש 'עומד מרובה' שחור בשטח יותר גדול מהלבן כשר, וסיים שם בדעת נוטה, שמכל מקום ראוי לכתחילה להשחיר את הרצועה, ובשעת הדחק אפשר לסמוך על החזו"א.

ולדעת **הג"ר ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני נושאים שונים הלכות תפילין עמוד קסט) בשחרות התפילין לא נאמר שיעור, וכל שיש נקודה שאינה שחורה וניכרת להדיא צריך להשחירה. הרצועה נפסלת רק כשנראה שהיא לא שחורה, אך אם המקום הלבן לא נראה בהסתכלות כללית, מחמת שהחיסרון קטן מאוד, הרצועה כשרה, ויש לחוש רק אם ניכר ממש חלק לבן ברצועה, כמו שמוכח **במשנ"ב** (ס"ק יט) שבמקום הידוק הקשר מצוי מאד להתמעך השחרות, וצריך לתקנו, הרי שאם ניכר החסרון צריך לתקנו. ואכן כתב שם (בעמוד קע) שאם יש רק נקודה לבנה, אינו פוסל.

רובו ככולו: חידוש גדול השיב **הג"ר יוסף חיים זוננפלד זצ"ל** (שלמת חיים סימן מ), שלכתחילה צריך שכל הרצועה תהיה שחורה, אך בדיעבד אם לא מוצא אחרים מועיל רובו ככולו. וכן כתב **בשו"ת מהרש"ג** (חלק א' סימן ז) שאם כבר היה שחור, וקפצה השחרות, אומרים רובו ככולו כמו בניזיר ופרה אדומה ועוד מקומות. **ובדעת קדושים** סימן לג סעיף ג) הסתפק בזה, בשחרות הרצועות אולי מועיל רובו ככולו, גם לגבי רוחב כשעורה, וגם לגבי האורך, וכן הסתפק ברצועה

ד) שצריך לומר לפני צביעת התפילין 'לשם קדושת תפילין', וכן לצבוע דווקא על ידי ישראל גדול, ולא על ידי קטן או אשה, וכתב הרמ"א (שם) אם צבע את הרצועות שלא לשמה, מעכב אפילו בדיעבד, אך אם צבע את הבתים שלא לשמה אינו מעכב בדיעבד.

ספק לשמה: והורה הג"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני נושאים שונים הלכות תפילין עמוד קע"א), שאם בדרך כלל הוא מקפיד לומר בשעת הצביעה 'לשם קדושת תפילין', גם במקום ספק תולים שאמר כדין ונחשב לשמה.

סתמא לשמה: אם התקלקל הצבע וצובע שוב, וצבע סתם ולא אמר ולא כיון שצובע לשמה, הורה הג"ר **משה שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך ה סימן טז), כיון שהרצועות כבר היו שחורות לפני כן, ורק מתקנם ומחזירים לכשרותם, כשר בדיעבד. אבל לכתחילה ראוי לקלף את מה שצבע בלי כוונת לשמה, או להחליף רצועות, ורבים נכשלים ולא אומרים בפירוש לשמה, וראוי להזהיר על כך.

בדיקת הרצועות: בהלכות ציצית נפסק **בשו"ע** (או"ח סימן ח סעיף ט) שצריך לעיין בחוטים לפני העיטוף, כדי לוודא שהם שלמים, ולא יברך ברכה לבטלה. ולגבי בדיקת שחרות הרצועות של התפילין, השיב הגר"ח **קנייבסקי שליט"א** (דעת נוטה תשובה תריג) שתלוי במציאות, אם לא מצוי שיתקלף לא צריך לבדוק, ואם מצוי שיתקלף הצבע, יש לבדוק לפני שמניח את התפילין. ולגבי צביעת רצועות תפילין ששייכות לגמ"ח והתקלף הצבע השחור ברצועות, השיב (דעת נוטה תשובה תרלג) שמותר לצבוע מעט אפילו בלי ליטול רשות, מדין 'זכין לאדם שלא בפניו'.

את העור, ואחר כך לחתוך לרצועות, ומוכח שאינו צריך להיות צבוע מן הצדדים.

2. בתי התפילין

שחרות הבתים: לעיל הובא ששחרות הרצועות נלמד מהלכה למשה מסיני, אך לגבי בתי התפילין לא נכתב בגמ' מה דינם האם צריך שיהיו שחורים. ומבואר בדברי **התוס' (מנחות לה. ד"ה רצועות)** ועוד **ראשונים**, הובאו **בבית יוסף (סימן לב)**, יש שעושים בתים של תפילין מקלף לבן, שרק הרצועות צריך שיהיו שחורות ולא הבתים. אמנם בהמשך מביא הבית יוסף בשם **ספר התרומה (סימן רז)** רצועות שחורות הלכה למשה מסיני 'ושמא גם כן עור הבתים צריך להיות שחור'. והמרדכי כתב שר"י דקדק מהגמרא שהבית של התפילין צריך להיות שחור כמו הרצועות.

להלכה נפסק **בשו"ע (סימן לב סעיף מ)** עור הבתים מצוה לעשותו שחור. והביא **המשנ"ב (ס"ק קפד)** מחלוקת האם הוא מעכב בדיעבד. וכתב **בחוט שני (עמוד קסט)** שאין שיעור לשחרות בתי התפילין, ואם יש נקודה שאינה שחורה וניכרת ממנו, צריך להשחירה.

עצה טובה קמ"ל: כדאי לכל אדם שיהיה לו צבע לתפילין בשקית של התפילין וכדומה, כדי שיוכל לצבוע את הרצועות והבתים כל פעם שיהיה לו ספק, וכך יזכה לתפילין למהדרין מן המהדרין, ללא ספיקות וללא הסתמכות על צדדים ושיטות מקילות.

מה צריך להיות שחור: בספר **ברוך שאמר לרבי אברהם בן משה מזונשהיים** בחלק **תקון תפילין**, כתב לומר בעת צביעת עורות התפילין של הרצועה, הבית, התיטורא והמעברתא, אני משחיר זה העור - 'לשם קדושת תורת ישראל', 'לשם רצועות של תפילין', או 'לשם מעברתות ובתים של תפילין'. מבואר מדבריו, שצריך לצבוע בשחור את הבתים, התיטורא העליונה והתחתונה, והמעברתא. והמנהג גם שצובעים בשחור את מקום החיתוך בשני צידי המעברתא, לסימון הריבוע של התיטורא.

3. צביעה לשמה

לשם קדושת תפילין: נפסק **בשו"ע (או"ח סימן לג סעיף**

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. הלכה למשה מסיני: רצועות התפילין, הלכה למשה מסיני שיהיו שחורות כעורב, ואם התקלף הצבע יתקנם, ובבתי התפילין יש להשחיר את התיטורא עליונה, תיתורא תחתונה, מעברתא, מקום החיתוך שבצד המעברתא. ונחלקו הראשונים האם שחרות הבתים הוא מהלכה למשה מסיני כמו הרצועות, או רק משום מצוה בעלמא, ובדיעבד נחלקו הפוסקים האם מעכב. צדדי הרצועה אין צריך לצובעם בשחור.
- ב. **שיעור הרצועות:** הסתפק הביאור הלכה, האם הלכה למשה מסיני נאמר רק על שיעור הרצועה, והשאר הוא לנוי בעלמא, או שהלכה למשה מסיני נאמר על כל הרצועה. עוד הסתפק ברצועה שבתוך המעברתא האם חייב להשחירו ולכתחילה ודאי ישחיר שמא יזוז ממקומו. ונחלקו פוסקי זמננו האם הרצועה שבתוך הקשר חייב להשחיר.
- ג. **רובו ככולו:** לדעת השלמת חיים מועיל רובו ככולו להכשיר את הרצועות, ובמשנ"ב מוכח שאין מועיל רובו ככולו, ויש להשחיר את כולו.
- ד. **עומד בכשרותו:** במקרים הבאים הרצועות כשרות ולא נפסלות - הברק שעל הרצועה התקלף ונשאר שחור, התקלף בנקודות מסוימות בלבד ובאופן כללי נראה כולו שחור, נסדק ופתוח לאויר ואין צבע שחור בתוך הסדק, ולכתחילה ישחיר הכל לגמרי.
- ה. **בדיקה:** חוטי הציצית מצוי שנפסלים, ולכן צריך לבדוקם קודם הברכה, בתפילין תלוי במציאות, אם מצוי בהם פסול יש לבדוקם קודם ברכה, ואם לא מצוי בהם פסול אין חיוב לבדוקם. מותר לתקן ולצבוע מעט תפילין של גמ"ח מדין 'זכין לאדם שלא בפניו'.
- ו. **לשמה:** יצבעם בשחור על ידי גדול ולא קטן או אשה, ויאמר לפני הצביעה 'לשם קדושת תפילין'. בדיעבד אם צבען שלא לשמה, ברצועות מעכב ובבתים לא מעכב. ספק אם כיון לשמה, כיון שמקפיד תמיד לומר לשם קדושת תפילין תולים שגם בצביעה הזו כיון לשמה. אם בתיקון התפילין צבען בסתמא, ולא כיון לשמה, כשר בדיעבד, ולכתחילה ראוי לקלף את הצבע, או יחליף הרצועות.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: האם ראוי ללבוש רצועות שחורות

משני הצדדים?

שחור מצד אחד

האם יש בזה הידור לחוש לשיטת הרמב"ם (הלכות תפילין ומזוזה פרק ג הלכה יד) שמצד נוי צריך לצבוע משני צדדים, ולשיטת האריז"ל (שער הכוונות שער התפילין סוף דרוש ד) שעל פי קבלה צריך לעשות כן?

גם אם נניח שאין בזה הידור הלכתי, האם יש בזה הידור במציאות, שישאר תמיד שחור, ולא יצטרך לחשוש ולבדוק תמיד אולי התקלף קצת, ואולי בכלל יש חסרון ברצועה שחורה משני הצדדים, דבר חדש שלא נהגו כן? מקורות: מאמר בעד, מאת הג"ר יקותיאל זלמן גאלד שליט"א (עץ חיים באבוב חלק ח עמוד קלג), מאמר נגד, מאת הג"ר מנחם יהודה גרוס שליט"א (לשכת הקודש חלק ב עמוד קנט).

שחור משני צדדים

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה מובחרת על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות הנכונות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב. ניתן גם לענות בעילום שם, בלי להיכנס להגרלה.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצידוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 277 על סך 100 שקל במזומן

הרב שיש שליט"א

בית שמש

מדור זה הוקדש השבוע לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת לאה ב"ר בנימין ע"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

הודעה בענין 'דיו נהרי'

הבהרה: בהמשך למה שפורסם בגיליון הקודם על 'דיו נהרי', יש לציין שפורסם שני מכתבים (ר"ח אב, טז אב תש"פ) מטעם 'ועד קדושת סת"ם' מיסודם של הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ זצ"ל, ובו מבהירים כי כמו הקורונה כך בדיו, עדיין לא ברור מה אירע לייצור האחרון, הבעיות שהתעוררו ונראות לעין, כעין צבע חלודה סביב האותיות, וגם נדבק מיריעה לחברתה, מדובר במיעוט מהסת"ם (כ-10% מהדיו), לא נמצא דבר שפוסל את הכתב, היצרן מעביר את חומרי הגלם והדיו לבדיקה במעבדות מוסמכות כדי לאתר את מקור התקלה, לעת עתה אין להשתמש בדיו זה, מאחר ומדובר בחשש לנזק רב לסופרים ולסוחרים, על כן אנו פועלים במתינות משום שקל לקלקל וקשה לתקן.

פורסם מכתב מטעם מכון הסת"ם יד רפאל, בחתימת הצב"י שלמה מועלם ס"ט מח"ס יריעות שלמה ד"ח, עם הוראה לדינא, שמצד הכתב אין שום ריעותא והדיו שחור כראוי, והרי זה כשר בפשיטות ללא חשש כלל, והוכיח כן מכמה פוסקים. ולענין תיקון, מותר למחוק או להלבין את היריעה מצידה האחורי, כולל השמות הקדושים, כיון שהשמות נראים הפוכים בגב היריעה.

ניתן להאזין לשני ראיונות נפלאים מאת הג"ר משה שטיין שליט"א מח"ס מבית לוי ויו"ר ועד קדושת סת"ם, בקו נתיבים לכשרות 074-796-2157 שלוחה 12 443. עם הוראות הג"ר משה שאול קליין והג"ר שריאל רוזנברג שליט"א, בדין 'דיו נהרי'.

עדכוני הלכה

אריזות בשבת

במערכת 'הילכתא' התקבלה פניה נרגשת, לעורר על כך, שכמעט ולא שייך לפתוח אריזות אוכל וממתקים, בלי להיכשל בקריעת אותיות ציורים וצורות בשבת קודש, כי אם בזהירות יתירה, לא כולם מספיקים לפתוח את כל האריזות לפני כניסת שבת, שכרוך בטירחה עצומה זמן רב. פוק חזי בבתי הכנסת, אחרי זריקת הפעקאלאך באופרוף' וב'קידושא רבא' באריזות קרקרים, וכדומה, כמה עטיפות נקרעו על האותיות.

רוצים לקדם יוזמה, בקשה למפעלי הייצור להשאיר מקום מרווח באריזה שיהיה אפשר לפתיחה בשופי בשבת קודש, (בלי סימון, כי עם סימון נכנס לשאלה של 'מחתך'). מספיק שמפעל אחד ישוק בהצלחה ממתקים באריזות מיוחדות לשבת, וכולם יבואו בעקבותיו.

המעוניין לסייע בענין, יפנה במייל: p026565059@gmail.com

נושא הגיליון הבא:

'רצועות שחורות משני הצדדים'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות להנצחה לע"ג, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 122

פרשת כי תבא

תש"פ

בירך על הבשמים ומצא שאינו מריח האם יצאו בני ביתו ♦ הרב אברהם זנגר
בדין הנחת תפילין ע"ג חציצה, ובגדרי הפסק ע"י מעשה
בברכות לענין תפילין, שופר, ד' מינים, ושחיטה ♦ הרב שמואל דרזי

בירך ברכה לבטלה בשוגג והתכוין להוציא את חבירו האם יצא חבירו

אך באמת נראה דגם אם הוציא בברכתו רק גדולים יצאו יד"ח, והוא לפי חידושו של המג"א סי' רי"ג סק"ז דאם בשעת הברכה היה סבור שהוא מוציא בברכתו גם את עצמו יצאו השומעים יד"ח אף אם נתברר שטעה ולא היה ראוי להוציא כלל את עצמו בברכה זו.

בירך על כוס יין ונמצא מים יצאו השומעים

המג"א שם העלה חידוש זה מכח פירושו בדברי הרמ"א סי' ר"ט ס"ב דאם החזיק בידיו כוס מים וטעה וחשב שהוא יין ובירך הגפן ע"ד להוציא הן את עצמו והן את חבירו, אע"פ שהוא לא יצא בברכה זו יצא בה חבירו, והקשה המג"א דהא כתב השו"ע סי' רי"ג ס"ב 'אין המברך מוציא אחרים א"כ יאכל וישתה עמהם', ומבואר בב"י שם דאף בדיעבד לא יצא חבירו אם המברך לא יצא בברכה זו לעצמו, ומזה העלה המג"א דיש לחלק בין שוגג למזיד, דאם מה שלא פטר את עצמו בברכה היה בשוגג יצא חבירו.

בירך המוציא להוציא את עצמו ואת בני ביתו והפסיק בעה"ב בדיבור קודם שטעם

וכ"כ המשנ"ב שם וז"ל; 'ואם אינו אוכל ושותה עמהם אף בדיעבד לא יצאו דהא ברכתו הוי לבטלה כיון שאינו אוכל בעצמו ואיך יצאו על ידו, אם לא שמה שלא אכל ושתה המברך היה בשוגג או באונס כגון שנשפך הכוס אחר הברכה וכה"ג דבעת הברכה לא היה לבטלה אז יוצאין אחרים על ידו' עכ"ל. ובשעה"צ סק"ח ציין לדברי הפמ"ג בס"ז קס"ז שהובאו בחידושי הגרעק"א שם שכתב על דברי המג"א דאף במזיד משכח"ל שייצא חבירו, והוא באופן שבירך ברכת המוציא להוציא את חבירו ואחר הברכה נמלך שלא לאכול, דאע"ג דעביד איסורא מ"מ יצא חבירו, והטעם הוא משום דבעת הברכה הו"ל כשוגג, כיון שהיה אז בדעתו לפטור את עצמו בברכה זו. [ובראש יוסף ברכות מ. הוסיף דבאופן זה אם יאכל חבירו הציל את המברך מאיסור ברכה לבטלה, אך אם ימלך ולא יאכל נמצא שעבר המברך על איסור ברכה לבטלה].

לחלק בין אם מתחילה היתה הברכה לבטלה לבין אם נעשתה לבטלה רק לאחר הברכה

[והנה יש חילוק בין ב' הציורים במשנ"ב לדברי המג"א, דב' האופנים במשנ"ב מיירי דבשעת הברכה בירך כדן ורק אחר הברכה נשתנה]

הרב אברהם זנגר

בירך על הבשמים בהבדלה ומצא שאינו מריח האם יצאו בני ביתו

בתקופה זו אירעו כמה מקרים שאחד הבדיל במוצ"ש ולאחר שבירך על הבשמים גילה לפתע שאינו מריח כלום, ולאחר שנבדק נתברר לו כי חלה בנגיף הקורונה אשר אחד מתסמיניו הוא איבוד חוש הריח, ובעקבות זאת כתבו רבים לדון אם עליו לברך שוב ברכת הגפן, דהואיל וברכת הבשמים היא ברכה לבטלה הרי היא הפסק בין ברכת הגפן לשתיית היין, וכדמצינו בביה"ל סי' רצ"ח ס"ה בשם הגרע"א דמי שבירך בורא מאורי האש על נר ונתברר שהנר לא שבת וברכתו לבטלה הוי ברכתו הפסק בין ברכת הגפן לטעימת היין ועליו לברך שוב הגפן. ויש בענין זה סתירה ידועה מדברי המשנ"ב סי' רע"א סקע"ח בשם המג"א לענין ברכה לבטלה בקידוש דלא הוי הפסק, והדברים עתיקים, ובפשוטו ההלכה למעשה בניד"ד היא דהוי הפסק וצריך לחזור ולברך הגפן.

אולם יש לדון עוד בזה, דהנה באופן המצוי הרי הוא מוציא בהבדלה גם את בני ביתו, והם מריחים את הבשמים, ומעתה יש לדון האם יצאו בברכתו, ואם אכן יצאו בברכתו הרי אין ברכתו לבטלה ואין כאן הפסק בין ברכת הגפן לשתיה.

[ואף שהוא עצמו אינו יוצא יד"ח בברכת הבשמים לא הוי הפסק הואיל ובני ביתו יוצאים יד"ח בהבדלתו וברכת הבשמים היא מסדר ההבדלה, וכמו מי שהבדיל לעצמו וחזר ומבדיל כדי להוציא את חבירו דלא הוי ברכת הבשמים הפסק לשתיית היין ידידה, וכן מבואר בפסחים נד. 'אע"פ שרבי מפזרן חוזר וסודרן על הכוס כדי להוציא בניו ובני ביתו', כלומר אף שכבר בירך על הבשמים קודם ההבדלה חוזר ומברך על הבשמים בהבדלה בשביל בני ביתו, וע"ש בריטב"א].

והנה הכרעת המשנ"ב סוס"י רצ"ז בשם האחרונים דמי שאינו מריח אינו יכול לברך ברכת הבשמים כדי להוציא יד"ח את בני ביתו הגדולים אלא רק את בניו הקטנים שהגיעו לחינוך, לפי שברכת הבשמים דינה כשאר ברכות הנהנין דיצא אינו מוציא ע"ש, ולפ"ז נראה לפו"ר דאם הוציא בברכתו את בניו הקטנים אין ברכתו לבטלה וא"צ לברך שוב הגפן, אבל אם הוציא בברכתו רק גדולים לא יצאו יד"ח והוי ברכה לבטלה ועליו לברך שוב הגפן.

בירך בעה"ב המוציא ונזכר שהוא בתענית

וכן נמצא דין זה בספר חסידים (דפוס ברלין סי' תתת"מ) וז"ל; 'אחד קיבל עליו תענית וביום תענית שכח וישב לאכול ובירך המוציא וזכר שקיבל עליו תענית ונתן לבני ביתו ההמוציא לאכול והוא לא אכל' עכ"ל. ומשמע דדינא קאמר דכיון שבשעת הברכה היתה דעתו לאכול יצאו בני ביתו בברכתו.

ולפ"ז נראה דה"ה בניד"ד הואיל ובשעת הברכה לא ידע שאינו מריח וכיון להוציא גם עצמו בברכת הבשמים יצאו בני ביתו בברכתו.

[אכן במשנ"ב יש סתירה בדין זה, דבסי' קס"ז סקמ"ג כתב המשנ"ב וז"ל; 'ודע עוד דאם המברך שח קודם שטעם אף שהשומעים לא שחו כלל משמע מהפוסקים דשוב אינם יוצאים בהברכה כמו שכתבתי בבה"ל וצ"ע לדינא' עכ"ל. ודין זה הוא דלא כהפמ"ג שם שהביא הגרעק"א בסי' ר"י"ג והעתיקו המשנ"ב שם (הובא לעיל) וכ"ה במאמ"ד הנ"ל דאם נמלך המברך לאחר הברכה והחליט שלא לאכול אע"ג דאיסורא קעביד יצאו השומעים בברכתו, וכבר העיר בשונה הלכות סי' קס"ז דין י"ז בסתירת דברי המשנ"ב בזה. ובביה"ל שם (ד"ה אבל) כתב לדחות ראיית הפמ"ג לדינו מדברי הרמ"א בסי' ר"ט ס"ב ע"ש, וסיים דבזה נתיישבה קושיית הרמ"א בסי' ר"י"ג ס"ב ע"ד הרמ"א שם, והיינו דלפי דבריו אין כלל מקור לחידושו של הרמ"א, וכ"ז סותר למה שהעתיק בסי' ר"י"ג לד' הרמ"א והפמ"ג. ומ"מ בניד"ד אף אם נחליט שדין זה עומד בספק אינו יכול לחזור ולברך דהא ספק ברכות להקל].

ביאור החילוק בין ברכה לבטלה בשוגג למזיד

אמנם ד' הרמ"א צ"ב טובא, מה סברא יש לחלק בזה בין שוגג למזיד, וכי ענין קנס הוא זה שקנסו את המזיד ולא את השוגג, והלא אין הנידון כאן באיסור כלל אלא בדין, דדינא הוא דא"א לצאת יד"ח בברכה לבטלה כמש"כ הרמ"א והגר"א ומשנ"ב שם בסי' ר"י"ג, ובפשוטו זהו דין דאורייתא דלא שייך דין שומע כעונה על ברכה שאינה מחויבת כדביאר החזו"א בסי' כ"ט סק"א, ומאי נפ"מ אם היה זה בשוגג או במזיד. וביותר קשה דהא משמע במג"א דכל שלא נתכוין להוציא את עצמו אלא רק להוציא את חבירו לא יצא חבירו אף אם היה זה בשוגג ולא ידע מדין זה ד'יצא אינו מוציא, וצ"ב מאי שנא, והא סו"ס לא היה כאן ברכה לבטלה במזיד אלא בשוגג.

ונראה לבאר, דמש"כ הרמ"א והגר"א דהא ד'יצא אינו מוציא בברכות הנהנין היינו משום דהוי ברכה לבטלה, א"י שייך כלל לאיסור ברכה לבטלה, דהא גם בשופר ומגילה דין יצא מוציא' הוא רק מדין ערבות, ובגוונא דליכא דין ערבות גם שם לא שייך להוציא אע"ג דלא שייך שם כלל איסור ברכה לבטלה, אלא כוונתם דלאו שם 'ברכה' עלה כיון דהוי לבטלה אלא הוי דברי שבח והודאה בעלמא ועל כן לא מהני ע"ז דין שומע כעונה, ודמי לאחד שלומד את המשנה 'על הירקות הוא אומר ברוך אתה ה' א' מלך העולם בפה"א' דברור שלא שייך ע"ז דין שומע כעונה דהא שמע 'לימוד' ולא 'ברכה', וה"נ בזה אם א"י ברכה המחויבת לאו שם ברכה עלה, וכ"כ החזו"א בסי' כ"ט סק"א וז"ל: 'דהיינו טעמא, דשומע כמדבר אינו אלא כששומע ברכה ודיבור של מצוה כגון ששומע ק"ש מפי חבירו, שלולי מצות הקריאה הרי הוא רק כקורא בתורה וכשיוצא בה יד"ח העשה של מצות ק"ש ניתוסף בקריאתה שם קריאת מצוה' וכו', עכ"ל.

ומעתה נראה לבאר כוונת הרמ"א דבא לחדש דשם ברכה לענין זה תליא בכוונת המברך דכל שסבור הוא שמחויב בברכה הרי זה מתכוין לברך ברכה המחויבת ולא לומר דברי שבח והודאה בעלמא ועל כן שם ברכה עלה ויוצא בה

הדבר ונהפך להיות לבטלה, אולם הרמ"א חידש כן גם באופן שכבר בשעת הברכה עצמה היה זה לבטלה בשוגג, ובספר ברכת יהונתן (להגרי"י אייבשיץ) סי' ר"ט ס"ב כתב לחלק ביניהם, דרק באופן שבשעת הברכה בירך כדן מהני בדיעבד להוציא את השומעים, דכלפי השומעים לא אכפת לן מה שנעשה אח"כ לבטלה, וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' קפ"ט בד' המשנ"ב, וכע"ז בספר בר אלמוגים סי' קנ"ג, אך באמת הלא מקור דברי המשנ"ב הם מהמג"א שהעלה כן מדברי הרמ"א ושם מבואר להדיא דאין לחלק בזה, וכן בסי' ר"ט סק"ח העתיק המשנ"ב לדברי הרמ"א שם בביאור דברי הרמ"א לגבי בירך על יין ונמצא מים דיצאו השומעים ע"ש, וצ"ע].

וכן הוי עובדא בראובן שהיה ב'שלום זכר' והיו לפניו פירות ופיצוחים רבים שברכתם העץ ושכח אם כבר בירך עליהם או לא, ועל כן ביקש מחבירו שמעון שעדיין לא בירך שיוציאונו בברכה, ושמעון נטל בידיו בוטנים מבלי משים ובירך ע"ז העץ ע"ד להוציא הן את עצמו והן את ראובן ולאחר הברכה גילה שברכתו היתה לבטלה מאחר וברכת בוטנים היא האדמה ולא העץ, ונשאלה שאלה אם ראובן עכ"פ יצא בברכתו או לא. [והנה לפ"ד המשנ"ב סי' ר"ו סקכ"ו הואיל והיו לפניו פירות ופיצוחים שברכתם העץ ובסתמא יבוא לאוכלם לא הוי ברכתו לבטלה וחלה הברכה עליהם אם יאכלם לאלתר בלי הפסק, ובכה"ג פשיטא שיצא ראובן בברכתו, אבל בעובדא הנ"ל נתגלתה הטעות לאחר שהפסיק בדיבור]. ומצאנו בשו"ת הידור מצוה סי' ד' שדן בשאלה זו [חבירו גאון נפלא מגאוני ליטא בשנת תרל"ז], והסיק דיצא חבירו עפ"ד הרמ"א הנ"ל.

בירך על השחיטה להוציא את עצמו ואת חבירו ונמצא העוף שלו טריפה

וכן מצאנו בתבר"ש (י"ד סי' י"ט סק"י) שנקט כד' הרמ"א אף לגבי ברכת שחיטה (ציינו הפמ"ג על הרמ"א הנ"ל), כגון שוחט שבירך על השחיטה ע"ד להוציא הן את עצמו והן את חבירו ואחר השחיטה נמצא שהעוף של המברך היה טריפה, מ"מ יצא חבירו בברכתו לפ"ד הרמ"א לפי שבירך בשוגג ולא במזיד, [וס"ל לתבר"ש שם דברכה על שחיטת טריפה הוי ברכה לבטלה, וכן ס"ל דאין דין יצא מוציא בברכת השחיטה ע"ש, ולכן הוצרך לחידושו של הרמ"א בזה].

בירך על התקיעות להוציא את עצמו ואת חבירו ולבסוף נאנס המברך ולא יצא בתקיעות

וכ"כ המאמר מרדכי (סי' תקפ"ה סק"ד) ופר"ח (י"ד סי' י"ט סוף סק"ד) בביאור ד' הב"י לענין ברכת התקיעות וז"ל המאמר; 'נראה דכל שבירך ע"ד לצאת הוא עצמו ולהוציא אחרים יד"ח אעפ"י שאירע לו מקרה שהוא עצמו לא יצא בברכתו לא הויא ברכתו לבטלה, והכי מוכח מדברי מהר"ל בתשובה הביאה מור"ם ז"ל לעיל סימן ר"ט (וזהו ג"כ מקור הרמ"א הנ"ל מדברי הרמ"א), וכן נראה מדברי מרן ז"ל כאן בב"י דאעפ"י שבירך (על תקיעת שופר) ע"ד לצאת יד"ח ולהוציא אחרים ונאנס הוא או שגג באיזה דבר ולא יצא יוצאין האחרים בברכתו, וכן עיקר, והלכך אם שח הבוצע או המקדש קודם טעימה דק"ל דצריך לחזור ולברך, מ"מ שפיר יוצאין יד"ח שאר המסובין ולא הויא ברכתו לבטלה ממש כנ"ל עכ"ל.

יסוד האחרונים דא"א להוציא יד"ח מדין ערבות כשנתכוין להוציא גם את עצמו

[ועי' בתבר"ש שם סק"י שהקשה ע"ד הפר"ח דתיפול דמדין ערבות יכול להוציא את השומעים אף אם לא יצא בעצמו, אכן המאמר שם ביאר דכיון שנתכוין להוציא גם את עצמו לא מהני מדין ערבות לחבירו, וכן נקטו כמה אחרונים (שד"ח ערך הפסק מערכת ה' אות י' בשם חקרי לב, וכן נראה מדברי הגרע"א בגליון השו"ע סי' רע"ג ס"ד), ובספר שומע ומשמיע סו"ס כ"ד וסו"ס ל"ג הרחיב ביסוד זה ואכ"מ].

השומע, ולא אכפת לך בהא דכלפי שמיא גליא דאינו מחויב בברכה זו. ועל כן לא שייך ד"ז אלא כשסבור שהוא עצמו מחויב בברכה, אבל כשסבור שאפשר להוציא את חברו אף כשאינו מברך לעצמו, הוי כסבור שאפשר להוציא את חברו בדברי שבת והודאה של עצמו, וזה לא מהני, דכל שאינו סבור שהוא מחויב בברכה לאו שם ברכה עלה. ושו"ר כדברינו בספר שיח השדה שער ברכת ה' ס"ד אות י"ט. והארחנו עוד בענין זה בספר בירורי ברכות סי' ג'.

ד' הגרע"א והפמ"ג דמי שאין לו חוש ריח דינו כאינו מחויב בדבר לענין ברכת הבשמים

אולם שבת והתבוננתי דשמא ניד"ד לא דמי לדברי המג"א והמאמ"ר, דבניד"ד שאבד ממנו חוש הריח לגמרי ל"ל דינו כאינו מחויב בדבר לגבי ברכת הריח ואינו יכול להוציא את יד"ח אף לד' המג"א והמאמ"ר, והמקור לזה, דהנה ד' השו"ע סוסי רצ"ז דמי שאינו מריח יכול לברך על הבשמים כדי להוציא את בני ביתו, וביאר בב"י הטעם דהואיל וחכמים קבעו את ברכת הבשמים למנהג במוצ"ש דינה כברכת המצוות דיצא מוציא כמו ברכת היין של קידוש דיצא מוציא. ובגליון רעק"א תמה בזה"ל; 'לענ"ד גם אם הוי ברכת המצות מ"מ כיון דהוא אין לו חוש הריח הוא פטור לגמרי ממצוה זו ומקרי אין מחויב בדבר שאינו מוציא אחרים ודמי לדלקמן סי' תקפ"ט. ואולי ל"ל דמקרי בר חיובא אם נזדמן לו דבר שהוא חזק ביותר דמתחזק ראשו וגופו כמ"ש המג"א עכ"ל.

כוונת הגרע"א להקשות דהא גם בברכת המצוות קי"ל דמי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את חברו יד"ח, ובשו"ע סי' תקפ"ט מבואר דחרש (המדבר ואינו שומע) דינו כאינו מחויב בדבר בתקיעת שופר, הרי דאף מי שהוא בר חיובא מ"מ אם הוא אנוס באונס הגוף שאין בידו לקיים המצוה דינו כאינו בר חיובא לענין זה, וא"כ ה"ה מי שאין לו חוש הריח דינו כאינו בר חיובא לענין ברכת הבשמים. ולזה תי' הגרע"א עפ"ד ה"א שהביאו הב"י והמג"א שם דאף מי שאין לו חוש ריח יכול לברך על בשמים שיש להם ריח חזק ביותר כי יש לו הנאה בכך שמחזק ראשו וגופו, וא"כ מקרי בר חיובא בברכה זו. [וה"נ מי שאינו חרש גמור ויכול לשמוע תקיעות חזקות מאד דינו כבר חיובא להוציא אחרים אפי' בתקיעות שאינו שומען, וכן משמע במשנ"ב סי' תקפ"ט סק"ד].

[בשו"ת שבות יעקב ח"ג סי' כ' ושו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' קפ"ג הקשו על דעה זו דיכול לברך על מה שמחזק את ראשו וגופו, דהברכה הלא נתקנה על הנאת הריח, ומה מהני שמחזק את גופו, ומאי שנא ממי שנותן על גופו סממנים שמחזקים את גופו דאינו מברך, וכן מי ששותה שלא לצמאו אינו מברך אע"פ שמחזק את גופו, וביארו דשאני ברכת הריח שנתקנה על הנאת הנשמה ולא על הנאת הגוף כמבואר בגמ' ברכות מג: ועל כן נהי דאם אינו חש בפועל שום תועלת אינו מברך מ"מ כל שיש לו איזה תועלת בגופו יכול לברך ע"ש בכ"ד].

וכן הפמ"ג (מ"ז ריש סי' נ"ט וא"א סי' רצ"ח סק"ז) עמד בקושיית הגרע"א, וכתב ליישב באופ"א, דהשו"ע לא איירי במי שאין לו חוש ריח כלל (תתון) אלא במי שחוש הריח שלו חלש ואינו מריח את הבשמים שלפניו, אבל בשמים שיש להם ריח חזק ביותר הרי הוא מריח, ולכן הוא בר חיובא בברכה זו (כן נראה כוונת הפמ"ג). ולפי דבריו עולה דמי שאין לו חוש ריח כלל גם השו"ע מודה דאינו מוציא את חברו לפי שאינו מחויב בדבר.

סומא להוציא אחרים בברכת בורא מאורי האש

והוסיף הפמ"ג נפ"מ לדינא אם סומא מוציא אחרים בברכת בורא מאורי האש, דהנה לענין ברכה זו דעת הרבה אחרונים דדינו כברכת המצוות ויצא מוציא, וכ"כ במשנ"ב סי' רצ"ח סק"ו, [וביאר הבר"כ שם דלא דמי לבשמים דהוי ברכת הנהנין,

אבל ברכת הנר דינה כברכת המצוות ע"ש]. אולם סומא שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים בברכה זו. [זוה דלא כד' הא"ר שם שהשווה סומא בברכת הנר למי שאינו מריח ברכת הבשמים].

גידם להוציא את חברו בברכה על התפילין

ומ"ר הגר"א גנחובסקי זצ"ל העלה עפ"ז (בני ראם סי' מ"ו) דה"נ גידם באופן שאינו יכול להניח תפילין כלל אינו יכול לברך כדי להוציא את חברו בברכת התפילין לפי שדינו כאינו מחויב בדבר. [וצ"ל דאף דמחויב להניח תפילין של ראש, מ"מ לענין תש"י דינו כאינו מחויב בדבר, דהא תש"י ותש"ר נמנים כב' מצוות].

אנוס בקיום המצוה אם נעשה פטור מהמצוה

[אמנם באמת מדברי הראשונים והפוסקים לא משמע כד' הגרע"א והפמ"ג, ועי' אמרי בינה דיני שבת סוסי י"א מש"כ ליישב דשם ברכת הנהנין חד הוא והרי הוא בר חיובא בברכות הנהנין בשאר הנאות, וע"ע חלקת יואב ח"א בקונטרס דיני אנוס ענף ד' מש"כ ליישב, ואכמ"ל].

וגם בעיקר יסוד הגרע"א והפמ"ג שהעלו מדין חרש בתקיעת שופר דמי שהוא אנוס בגופו מלקיים המצוה דינו כאינו בר חיובא, כבר האריכו האחרונים בכללות הנידון אם אנוס במצוות הרי הוא פטור מהמצוה או דא"ז אלא בגדר פומיה הוא דכאיב ליה, עי' אתור"ד כלל י"ג וקובץ שעורים ח"ב סי' ל"א וקובץ הערות סי' מ"ח, ובספר דברי סופרים עם מילואי דעת סופרים נדפס חליפת מכתבים בין הקוב"ש לקה"י זצ"ל בנידון זה, והובא שם ד' המג"א דגידם כשר לכתוב תפילין אע"פ שהוא אנוס מלקיים המצוה, ושם דנו אם ל"ל טעם אחר בהא דחרש אינו מוציא בתקיעת שופר, דהוי חסרון במעשה התקיעה, וכן יעוי' באבנ"ז אר"ח סי' תל"ט שחלק ע"ד הגרע"א והפמ"ג בזה. וענין זה דומה למה שחידש הפר"ח סי' תפ"ט דמי ששכח לספור יום אחד דינו כאינו מחויב בדבר כי הוא מופקע מעתה מקיום המצוה להשיטות דהפסיד המצוה, ודנו רבים מהאחרונים דהא א"ז פטור כי אם אנוס, ואכמ"ל].

ומעתה יש לדון דה"נ מי שאבד לו חוש הריח לגמרי מחמת חולי הקורונה יהא דינו תלוי בפלוגתת הגרע"א והפמ"ג, דלד' הפמ"ג דינו כאינו מחויב בדבר ואינו מוציא אחרים יד"ח אף לד' השו"ע דיצא מוציא בברכת הבשמים, אך לד' הגרע"א ל"ל דסמכינן ע"ד ה"א דמקרי בר חיובא הואיל ואם נזדמן לו ריח חזק ביותר מתחזק ראשו וגופו.

[והנה בשו"ת הלק"ט ח"ב סי' קפ"ג כתב דמי שמצונן ואינו מריח מחמת שנחירו מלאים ליחה, אינו יכול לברך אף לדעת ה"א הנ"ל, כי בכה"ג אין הריח נכנס לגופו כלל ואינו מגיע למה, ודברי ה"א הנ"ל הם רק במי שאינו מריח מחמת שחסר לו חוש הריח בטבעו (תתרון), ובניד"ד בחולי הקורונה לפי מה ששמעתי החולי רק מבטל את חוש הריח, אבל הריח נכנס לגופו (כמו תתרון), וסיפר לי אחד שבעת חוליו לא הריח כלום ולא חש אפילו בריח של סרחון נורא, אבל כשקיבלו בצל זלגו עיניו דמעות מחמת חריפות הריח המגיעה עד למח].

אם מי שאבד לו חוש הריח באופן זמני נחשב לאו בר חיובא

אך יש מקום לחלק דבניד"ד דהוי חולי זמני אפשר דלא מקרי לאו בר חיובא מחמת כן.

החילוק בין אנוס זמני כמו חרש לזמן לבין פטור מהמצוה באופן זמני כמו פרוז בן יומו

והנה קי"ל דבן עיר אינו מוציא בן כרך בקריאת המגילה בט"ו, ודין זה הלא הוא גם בבן כרך קבוע שנעשה פרוז בן יומו בשנה זו, וכן מי שלא קיבל שבת בערב שבת לאחר פלג המנחה מקרי לאו בר חיובא לענין לקדש לחבירו שקיבל שבת

כמו שצייד בגליון רעק"א סי' רס"ז, הרי דגם מצב זמני מפקיע ממנו שם בר חיובא.

אך פשוט דלא דמי לניד"ד, דהתם באמת לאו בר חיובא הוא עתה ע"פ דין, אבל באופנים שהוא בר חיובא ואינו אלא אנוס מלקיים המצוה כמו חרש וגידם ומי שאינו מריח, "ל דהא דנקטינן דחשיב לאו בר חיובא הוא רק במי שמחמת האנוס שבגופו הרי הוא מופקע מהמצוה לעולם, אבל מי שאנוס רק באופן זמני "ל דמקרי שפיר בר חיובא. ודוגמא לזה יש להביא מדברי הפמ"ג מ"ז ריש סי' נ"ט שכתב דהיה מקום לחלק לענין חרש בין אם הוא חרש מעיקרו או שנתחרש אח"כ, והיינו דהיה מקום לומר דרק חרש מעיקרו מקרי לאו בר חיובא לפי שהוא מופקע מעיקר הווייתו משמיעת קול שופר, משא"כ מי שנתחרש אח"כ הוי כאנוס היצוני ופומא הוא דכאיב ליה, וא"כ "ל דאף למאי דקיי"ל דגם אם נתחרש אח"כ מקרי לאו בר חיובא, זהו רק אם נתחרש לעולם, אבל בחרשות זמנית אמרינן דפומא הוא דכאיב ליה.

ד' החכם צבי דנזיר נידון כלאו בר חיובא לענין חובת ברהמ"ז על הכוס

ושמא יש לדמות למש"כ החכם צבי סי' קס"ח דנזיר לאו בר חיובא מקרי בחובת ברכת ברהמ"ז על הכוס ועל כן אינו יכול להוציא אחרים בברכת הגפן על כוס של ברהמ"ז, ועי' ספר שיח השדה שער ברכת ה' סי' ג' שדימה לחרש דלאו בר חיובא מקרי לענין תקיעת שופר, אולם בשו"ת כת"ס חלק ע"ד החכ"צ בזה ע"ש. [והנה החכ"צ איירי שם בנזיר שמשון שהוא נזיר לעולם אבל משמעות דבריו דס"ל הכי גם בנזיר לזמן לולי דבידו להשאל על נזירותו ע"ש].

מי שהיה סבור בשעת הברכה שהוא בר חיובא ונתברר שטעה, האם יצא חבירו

ומעתה נשוב לניד"ד, דאם נימא דמי שאינו מריח מחמת חולי הקורונה מקרי לאו בר חיובא לפ"ד הפמ"ג ואינו יכול להוציא אחר בברכת הבשמים אף לדעת השו"ע, "ל דה"נ באופן שהיה סבור שמברך לעצמו כדן ונתכוין להוציא אחר עמו שחידשו המג"א והמאמ"ד דיצא חבירו אע"פ שנתברר שלא הוציא את עצמו כלל, מ"מ זהו רק אם הוא בר חיובא, אבל בניד"ד דאינו בר חיובא לא יצא חבירו.

אלא דיש לדון דשמא באופן זה א"צ שיהא בר חיובא כלל, דהא בלא"ה בברכות הנהנין יצא אינו מוציא, אלא שחידש המג"א דכל שהיה סבור שהוא מחויב בדבר ומברך לעצמו שם ברכה עליה אע"פ שבאמת אין כאן ברכה המחויבת, וא"כ מה אכפת לן דלאו בר חיובא הוא כלל.

היה סבור בשעת הברכה שהוא גדול ונתברר שהוא קטן

אך אם כנים הדברים עולה דמי שהיה סבור שהוא גדול ובירך להוציא את חבירו ואח"כ נתברר שהוא קטן יצא חבירו, וזה לא מסתבר, אלא ודאי אף לד' המג"א הגברא צריך להיות בר חיובא בתורת ברכה זו אם יתחייב בה, וכל חידושו של המג"א הוא רק דא"צ שיהא מחויב בה בפועל, ועי' זכרון שמואל סי' יח"ט שהאר"ק לבאר דב' דינים נאמרו בדין מחויב בדבר, חדא דין על הגברא, דגברא שאינו בר חיובא בעיקר החיוב אינו יכול להוציא את חבירו בחיוב זה, ועוד דין על הברכה, דצריך שיהא מחויב בפועל בשעת הברכה כדי שיחול ע"ז שם של ברכה המחויבת, דאל"כ הו"ל ברכה לבטלה ולא שייך ע"ז דין שומע כעונה, וכ"כ בקה"י ברכות סי' כ"ו, ואכמ"ל, ולכן פשוט דגם לד' המג"א דכל שהיה סבור שהוא מחויב בדבר חל ע"ז שם של ברכה אף שבאמת אינו מחויב

עתה, מ"מ הא מיהא בעינן שהגברא יהא בר חיובא בעיקר החיוב, וזה ברור.

תמצית הדברים

מי שבירך על הבשמים ומצא שאינו מריח כלל ברכתו לבטלה ובפשוטו הוי הפסק בין ברכת הגפן לשתית היין ועליו לברך שוב הגפן, אך אם בני ביתו מריחים יצאו ממנו בני ביתו בברכה כדן מי שבירך על יין ונמצא מים דלד' המג"א השומע ממנו יצא יד"ח הואיל ובשעת הברכה היה סבור שהוא מברך כדן ובירך ע"ד ברכה המחויבת. ולדינא יש סתירה במשנ"ב בדין זה, ועכ"פ למעשה לא יברכו בני ביתו שוב על הבשמים וכן הוא לא יברך שוב הגפן מדין ספק ברכות להקל.

אולם אם הוא חושש שחלה בנגיף הקורונה ואיבד את חוש הריח לגמרי יש לדון אם דינו כאינו מחויב בדבר לגבי ברכת הריח לפ"ד הפמ"ג דס"ל הכי לענין מי שאין לו חוש ריח, או דשאני הכא דאיבוד חוש הריח הוא זמני ועל כן דינו כמחויב בדבר. ואת"ל דדינו כאינו מחויב בדבר יש לדון אם הואיל והיה סבור בשעת הברכה שהוא מחויב בדבר יצאו ממנו בני ביתו לפ"ד המג"א ה"ל, או דלענין מה שהגברא צריך להיות בר חיובא לא מהני מה שהיה סבור בשעת הברכה שהוא בר חיובא, והכי מסתבר. ולדינא נראה דיש להקל בזה, כי עיקר ד' הפמ"ג דמי שאין לו חוש ריח דינו כאינו מחויב בדבר אינה מוסכמת בפוסקים, ומסתימת דברי הראשונים משמע לא כן.

הרב שמואל דרזי

בדין הנחת תפילין ע"ג חציצה ובגדרי הפסק ע"י מעשה בברכות בתפילין, שופר, ד' מינים, ושחיטה

יש לדון במי שיש לו תחבושת או גבס בזרועו השמאלית האם יניח תפילין של יד ומה הדין לענין הברכה, ונחלקו בזה הראשונים והפוסקים לדינא ויש לדון בכמה עצות למעשה.

הנה בעיקר הנידון מצינו בב"י הל' תפילין סי' כ"ז דהביא דנחלקו הרשב"א והרא"ש במי שצריך להניח כובע דק סמוך לראשו מפני חולי הצינון, האם רשאי להניח תפילין ע"ג הכובע, או דחציצה פוסלת, ויסוד פלוגתתם דהרא"ש ס"ל דכי היכי דהקפידה תורה על חציצה לענין תפילין של יד דכתיב 'והיה לאות על ירך' ה"נ אמרינן דגם בשל ראש הקפידה תורה מדכתיב 'והיו לטוטפות בין עיניך'. ובשיטת הרשב"א דהתיר להניח התפילין ע"ג הכובע ביאר הב"ח דהרשב"א מודה דבשל יד חציצה פוסלת, ופליג רק בתפילין של ראש דאין קפידא בחציצה ובין עיניך הוא רק לסיים מקום הנחתו, והקשה הב"ח דהא הוקשו תפילין ש"י וש"ר להדדי כדאיתא במנחות דבתרויהו בעינן שתהא הנחתם במקום גובה, וכיון דאין היקש למחצה יש להקיש גם לענין חציצה והניח בקו'.

אולם המג"א סק"ו פליג על הב"ח וכתב דלהרשב"א גם בתש"י אין חציצה פוסלת, והא דאסרינן להניח תפילין ע"ג בגד לאו מטעם חציצה אלא מגז"כ והיה לך לאות ולא לאחרים לאות דשל יד צריך להיות מכוסה, ולכן כתב המג"א דאם יש לו מכה ביד ומניח ע"ג סמרטוטין [תחבושת] מותר להניחם אם מכסה בבגד, ומיהו לענין ברכה יעוי' להלן.

ולדינא כתב השו"ע סי' כ"ז ס"ה דמי שאין יכול להסיר הכובע הדק הסמוך לראשו יש להתיר לו להניח תש"ר על הכובע ויכסם מפני הרואים, וכתב הרמ"א דהמניח באופן זה לא יברך על של ראש רק יברך על של יד. והנה בדברי השו"ע והרמ"א

לא נתפרש היאך הדין במניח תפילין של יד על ציציה, ויעויל במג"א סק"ח דכתב וז"ל ואם מניח של יד כדרך זה לא יברך על ש"י דהא יש אומרים דחציצה פוסלת ועסי' כ"ו ע"כ, וכוונתו כיון דשיטת הרא"ש דחציצה פוסלת א"כ לא יברך על תש"י, אולם בתפילין של ראש כתבו הפמ"ג והגרעק"א דיברך שתיים לשיטת הרמ"א בסי' כ"ו וזהו שסיים המג"א עסי' כ"ו כלומר דלא גרע ממניח תפילין ש"ר לחוד דמברך עליהם ב' ברכות, וכ"כ המשנ"ב סק"ח לדינא.

קושיית הפמ"ג דיניח של יד במקומן

לאחר הברכה ש"ר

והקשה הפמ"ג [משב"ז סק"ו] דיש עצה שיברך גם על של יד עובר לעשייתן דיוכל להניחם תחילה שלא במקומן ממש, ויברך על של ראש שתיים ואח"כ יניח היד במקומן ויהיה עובר לעשייתן ממש, ותירץ הפמ"ג וז"ל הא בורכא הוא דכשאין במקומו הוה כמונח בכיס ע"כ, כלומר דבאופן זה נמצא דמניח של ראש קודם לשל יד ועובר על מה שאמרה תורה וקשרתם לאות והדר והיו לטוטפות, וגם מבטל מה שדרשו כל זמן שבין עיניך יהיו שתיים.

קו' הגרעק"א דיברך על ש"י והברכה תעלה לש"ר

והנה הגרעק"א הקשה קו' עצומה דלמה לא יברך על של יד עם החציצה והרי אין ברכתו לבטלה כיון דברכת להניח עולה גם על תפילין של ראש, [וגם לשיטת הרמ"א דמברך על של ראש ברכה בפנ"ע מ"מ גם ברכת להניח עולה על של ראש דהא במניחם בפנ"ע מברך שתיים], ונמצא דאין כאן חשש ברכה לבטלה כלל דממנ"פ הברכה עולה על של ראש ולשיטת הרשב"א הברכה עולה גם על של יד.

ותירץ הגרעק"א ואולי י"ל דלהרא"ש דחציצה פוסל הוה הנחה דיד וקשירתה הפסק בין ברכת להניח להנחת תפילין דראש, ואם אין לו רק תפלה של יד מברך עלה כמו שכתבתי לעיל עכ"ד, והנה הגרעק"א חידש בזה חידוש גדול בדיני הפסק דלא רק הפסק בדיבור חשיב הפסק אלא אף הפסק ע"י מעשה נמי חשיב הפסק ויש להעיר בזה מכמה דוכתי וכדלהלן.

אולם יש להעיר ולהקשות ע"ד הגרעק"א דהניחא בהפסק של מעשה אחר שאינו מענין התפילין אבל הכא דהנחת התפילין ש"י היא לצורך הנחת תש"ר דלשיטת הרשב"א אסור לו להניח תש"ר קודם של יד, א"כ למה יחשב הפסק אטו מי גרע ממי שסח ואומר הביאו סכין ומלח דלא חשיב הפסק.

קושיית הארצוה"ח דהנחת תפילין ל"ה הפסק

והנה יעויל בארצות החיים [סי' כ"ז ס"ה] דפליג מטעם זה על הגרעק"א וכתב דהמניח של יד על סמרטוט יברך כדינו וביאר שם [סקכ"ח] וז"ל דהא ברכת להניח קאי גם על ש"ר לדידן דמברך שתיים, גם אינו הפסק כיון שהוא לצורך ההנחה ועיין לקמן סי' ל"ד סעיף ב' ויסלקם מיד וכו' מבואר שאינו הפסק עכ"ל, וכוונתו דבסי' ל"ד כתב השו"ע דירא שמים יניח ב' זוגות תפילין של רש"י ור"ת ואם אינו יכול להניח שניהם יחד יניח כדברי האחד של יד ושל ראש ויסלקם מיד ויניח האחרים על סמך ברכה הראשונה יעו"ש, וחזינו להדיא דהנחת הראשונים לא חשיבא הפסק בין ברכה למצוה, ומיהו מדברי הארצוה"ח נראה דמודה להגרעק"א דהפסק ע"י מעשה חשיב הפסק אלא דהכא כיון דנעשה לצורך הנחת התפילין לא חשיב הפסק, ולפ"ז תקשי ע"ד הגרעק"א דנקט הכא דהנחת תפילין ש"י הוה הפסק דמ"ש מדינא דהשו"ע בסי' ל"ד דמבואר דלא הוה הפסק.

ויש להעיר ע"ד הארצות החיים דמדברי המג"א בסק"ח דסתם דלא יברך על ש"י נראה כדברי הגרעק"א דהמג"א מיירי

בסתמא במי שמניח תפילין ש"ר וכמו שציין בסו"ד לסי' כ"ו דכוונתו דמברך על ש"ר ב' ברכות ומבואר דאינו מברך על ש"י כלל, וכן מבואר בדברי הפמ"ג דכתב דיברך על ש"ר שתיים, וכן פי' המשנ"ב דלא יברך על ש"י אלא יברך על ש"ר שתיים, אולם כאמור יש להקשות ע"ד הפוסקים קו' הארצוה"ח דמ"ש ממניח ב' זוגות תפילין דהנחת הראשון לא הוה הפסק.

ביישוב שיטת הגרעק"א והמשנ"ב

ולחומר הקו' נראה לדון ולפרש דודאי לענין דיעבד אין כאן חשש הפסק וברכה לבטלה, דכיון דעוסק בקיום מצות תפילין והנחת התש"י הם לצורך הנחת תש"ר וקיום המצוה כראוי לא חשיב הפסק, אולם מ"מ אין ראוי להפסיק לכתחילה גם בדברים שהם לצורך וכמו שמצינו גם בהלכות סעודה דיעויל ברמ"א סי' קס"ז ס"ו דכתב ע"ד השו"ע דאם אמר הביאו מלח או תנו לפלוני לאכול וכיוצ"ב אי"צ לברך, הגה ומ"מ לכתחילה לא יפסיק כלל, ופי' המשנ"ב בכל אלו הדברים ואפי' אם היה פת שאינו נקי דצריך להמלח ג"כ אסור להפסיק קודם שיבלע מעט עי"ש.

ולפ"ז נראה לדון ולחלק דבמניח ב' זוגות תפילין דמדינא ק"ל דמברכים על תפילין של רש"י לחוד אלא דלכתחילה יוצא ידי כולם אמרינן דיש לו לסמוך הנחת תפילין של ר"ת לברכה כמה שיוכל ולפיכך כתב השו"ע דיניח הראשון ויסלקם מיד ויניח האחרים, ואין כאן חשש הפסק לענין דיעבד, אבל בנידו"ד דבהנחת תפילין של יד איכא פלוגתא דרבוותא משום חציצה ואין לו לברך על ש"י בפנ"ע לפיכך אמרינן דלא יברך על ש"י ויעשה הפסק לכתחילה לגבי הנחת תש"ר אלא יסמוך הברכה עובר לעשייתן של ראש והברכה עולה גם לתש"י וכמש"כ הבה"ל שם בסעיף א'.

מיהו יש להעיר דבמניח ב' זוגות תפילין היה צריך להניח תחילה תפילין של רש"י בכדי שיסמוך הברכה להם וכ"כ המשנ"ב בשם האחרונים אולם כתב דהשו"ע סתם דבריו ומשמע דיכול להניח תחילה של ר"ת אע"ג דק"ל דעל של ר"ת לחוד אינו מברך, ומבואר דאין חוששין להפסק אפי' לכתחילה.

עוד יש להקשות דהכא במניח של יד ע"ג רטיה כתב הגרעק"א דאם מניח של יד לחוד מברך עליו, וחזינו דגם הכא נקטינן לעיקר כהרשב"א דאין פסול חציצה ואין חוששין לענין ברכה לבטלה וא"כ למה נחוש לענין הפסק לכתחילה, ובשלמא בשיטת המשנ"ב ניחא דנקט כדברי הגר"א דבמניח של יד לחוד אינו מברך כלל כיון דרוב פוסקים חולקים על הרשב"א ויש כאן חשש ברכה לבטלה, א"כ שפיר יש לחוש גם לענין הפסק לכתחילה, אבל בדברי הגרעק"א תקשי.

ובדוחק יש ליישב דאין דנים אפשר משאי אפשר דאמנם במניח של יד לחוד נקטינן דיברך, מ"מ במניח גם של ראש חוששים להפסק לכתחילה וכיון דיוכל לסמוך הברכה לשל ראש עדיף טפי והברכה תהא עולה גם על תפילין ש"י וכמבואר בבה"ל ויל"ע בכל הדברים.

דברי רש"י בעירובין דיש הפסק ע"י מעשה

ובעיקר הנידון האם הפסק ע"י מעשה חשיב הפסק הוכיחו האחרונים מדברי רש"י בעירובין נ'. אהא דאמר רבה יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי, עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, וכתב רש"י וחד מינייהו מעשר ואידך שלמים ומה בין שלמים למעשר שהשלמים טעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק וכו' משא"כ במעשר והשתא דקראן בבת אחת ולא ידע הי עשירי גמור והי אחד עשר שנקרא עשירי בעו תרוייהו תנופת חזה ושוק וסמיכה, והוסיף רש"י וז"ל ולבי אומר דאינו

מברך על התנופה ועל הסמיכה דלא ליהוי ברכה לבטלה ע"כ, והוכיחו מכאן האחרונים דהפסק ע"י מעשה של תנופה או סמיכה הוי הפסק לגבי ברכה ולפיכך יש כאן ספק ברכה לבטלה דשמא הראשון מעשר ואינו טעון תנופה והשני הוא שלמים.

ובגליוני הש"ס הקשה מדברי השו"ע הנ"ל דמניח תפילין דר"ת על סמך ברכתו הראשונה אע"ג שהפסיק בהנחת תפילין של רש"י, ולדברי רש"י לכאן יש כאן חשש ברכה לבטלה.

והנה בספר מקראי קודש [סוכות ח"ב סי' ט'] הביא המעשה המפורסם דהגר"ח בב' אתרוגים והאתרוג המהודר היה ספק פסול ובירך עליו תחילה, והקשו למרן הגר"ז דלדברי רש"י יש כאן חשש ברכה לבטלה, ותירץ הגר"ז דשאני ד' מינים כיון דרשאי ליטלן בזה אחר זה כמש"כ השו"ע סי' תרנ"א סי"ב, ולאחר שהתחיל במצוה אין חיסרון דהפסק ע"י מעשה, מיהו יעו"ש במקראי קודש מה שהקשו בזה.

הקו' מברכת תקיעת שופר

אולם בעיקר הדבר דיש הפסק ע"י מעשה גם כשעוסק בכדי לקיים המצוה יש לתמוה דמאי שנא מתקיעת שופר דמספק"ל אם צריך לתקוע סדר תשר"ת או סדר אחר ומשום ספיקא תוקעין את כולם ואעפ"כ מברכים ותוקעים כל הג' סדרים ולמה אין חוששין לברכה לבטלה דאם הסדר הראוי הוא תשר"ת א"כ תקיעת התשר"ת הוי הפסק, וכה"ק התבואות שור ה"ד להלן.

ויש ליישב לפי שיטת רב האי גאון שהוא ברא"ש [ר"ה פ"ד סי' י'] ובב"י דכתב דמן הדין כל מה שתוקעין יוצאים בו יד"ח אלא דהיו כמה מנהגים בישראל בסדר התקיעה ורב אבהו תיקן שיתקעו את כולם בכל מקום ולא יהא ביניהם דבר של הדיוטות נראה כחלוקה ע"ש, אולם יש להעיר דא"י שיטת כל הפוסקים והרמב"ם פ"ג משופר ה"א סתם דתקיעה האמורה בתורה נסתפק לנו בה ואין אנו יודעים היאך היא וכ"כ השו"ע סי' תק"ץ ס"ב, ונפק"מ לדינא דמי שאין יכול לתקוע כל הל' קולות לכאן אין יכול לברך, וכ"כ בבה"ל [סי' תקצ"ג ס"ב ד"ה ואם] דמי שאינו יודע לתקוע ל' קולות אינו רשאי לברך, מיהו יעו"ש במשנ"ב [סי' תקפ"ו סק"ב] גבי מודר הנאה דבשעת הדחק שאין לו אחר מותר לו לתקוע רק י' קולות דהיינו תשר"ת תשר"ת תשר"ת שהם מעיקר הדין, וכ"כ בסי' ת"ר [סק"ז] בקהל שנזדמן להם שופר ביום השני לאחר שהתפללו תפלה של שבת אך עדיין לא שקעה החמה וכתב דיתקעו רק תשר"ת תשר"ת יעו"ש, ולכאן נראה דאזיל כשיטת רה"ג יוצאים בכלום יד"ח, אולם יש לציין דהמשנ"ב לא הזכיר מידי לענין הברכה ונראה דנקט דלענין הברכה לא יברך בפחות מל' קולות, ויעו"ש במטה אפרים בסי' ת"ר ובפי' שם דכתב הך דינא וביאר דהיינו כשיטת רה"ג וכתב דאפשר דכן יל"פ גם בשיטת הרמב"ם ע"ש, מאידך יעו"ש במשנ"ב תק"צ ס"ב דסתם דיש ספק במה יוצאים יד"ח מהתורה, ובכף החיים סי' תקפ"ו סק"מ העיר בדברי המשנ"ב וכתב להגיה דיתקעו ל' קולות, וכן העיר בשונה הלכות בדברי המשנ"ב והדברים צ"ע.

ועכ"פ לשיטת רש"י בערובין דיש הפסק ע"י מעשה צריך ליישב היאך מברכים על תקיעת שופר ואין חוששין להפסק, וכמו"כ צריך ליישב מדברי השו"ע בסי' ל"ד לענין מניח ב' זוגות תפילין על סמך הברכה הראשונה ואין חושש משום הפסק.

יש לחלק בין מצוות שהן חובת גברא לשאר מצוות

ובעיקר הקו' מתקיעת שופר ותפילין יש מקום לדון דיש חילוק בין מצוות שהם חובת גברא דהתם כשעוסק בב'

מעשים לצורך אותו חיוב של מצות שופר או תפילין לא חשיב הפסק, אולם במצות תנופה או סמיכה דהוא מדיני הקרבת הקרבן יש לדון דכל בהמה נידון בפנ"ע ואין קיום מעשה התנופה באחת שייך למצות תנופה של השניה אלא אירע כאן צירוף בדרך מקרה, ולפיכך מעשה התנופה בראשונה חשיב הפסק לגבי השניה.

ולפי"ז יש לדון לענין מצות שחיטה בשוחט כמה בהמות ובירך על הראשונה ונמצאת טריפה דלפי האמור נראה דהוי הפסק כיון שאין מצות השחיטה של השניה שייכא למצות שחיטה של הראשונה וכל בהמה בפנ"ע שרוצה לאוכלה מחוייבת בשחיטה והיתר אכילה.

חידושו של התבו"ש בשחט ונתבלה הראשונה

אולם מצינו בתבו"ש [יר"ד סי' י"ט סי"ב] דכתב להדיא דהשוחט ונמצאת הראשונה טריפה או נתבלה אינו חוזר ומברך וכתב [שם ס"ק כ"א] דיש להוכיח כן מתקיעת שופר דאין סדר התקיעות הראשונות הפסק לגבי השניות ועל כרחך דכ"ז שעוסק במצוה זו אפ"ל לצאת ידי ספיקא לא הוי הפסק כיון שמוכרח הוא לזה, ומינה נמי אפ"ל נתקלקל לגמרי כמו בנתבלה מ"מ עסק באותו ענין ע"ש.

מיהו כאמור צריך ליישב לשיטת רש"י היאך מברכים על תקיעת שופר ואין חוששין להפסק ויש לדחוק דשמא רש"י ס"ל כרה"ג דאין כאן ספק בעיקר המצוה, אולם בעיקר דברי רש"י יש לציין דיש מן האחרונים [יעו"ש בספר שדה צופים שם] דפירשו דבריו באופ"א, דרש"י סובר כשיטת הראשונים דעל ספק מצוה דאורייתא צריך לברך, ולפי"ז הו"א דיברך ב' ברכות על כל תנופה בפנ"ע ולזה כתב רש"י דלא יברך שתיים אלא אחת משום דאם יברך ב' ברכות נמצא דבירך ברכה אחת לבטלה ממנ"פ, אבל ברכה אחת שפיר מברך ומכוין שהברכה תחול על מה שהוא מעשר בודאי, ולפי"ז זה ניחא למה נקט רש"י דיש כאן ברכה לבטלה ולא כתב דיש כאן רק ספק ברכה לבטלה, מיהו מאידך פי' זה הוא דוחק קצת דלמה לא סיים רש"י דיברך ברכה אחת ויכוין שתעלה על מי שהוא מעשר. ועכ"פ לפי' זה אין מקור כלל מדברי רש"י דיש הפסק ע"י מעשה, ואדרבה רש"י רק בא לאפוקי דלא יברך ב' ברכות, אבל ברכה אחת שפיר מברך.

מסקנת הדברים בנידון הפסק ע"י מעשה

העולה מהדברים בעיקר הנידון אם הפסק ע"י מעשה חשיב הפסק יש ללמוד מדברי האחרונים הנ"ל וכן פשוט דברי רש"י בערובין נ. דהפסק ע"י מעשה הוי הפסק, ויעו"ש בפמ"ג [או"ח סי' ר"ב סק"ו] דכתב להדיא וז"ל אם בירך פרי הגפן על יין ואכל פירות בין ברכה לשתיה הוה הפסק וחוזר ומברך, ודוקא שתיקה בלא מעשה לא הוה הפסק ע"י סי' ר"ו וצ"ע עכ"ל. אולם מאידך הוכיחו האחרונים מדברי השו"ע בסי' ל"ד ומקור הדין בב"י בשם הסמ"ג דהמניח ב' זוגות תפילין בזה אחר זה הברכה עולה לשניהם ואין הנחת זוג ראשון הפסק לגבי השני, והטעם כיון שעושה כן מחמת ספק לצורך קיום המצוה לא גרע ממי ששח לצורך סעודה דלא הוי הפסק, והתבו"ש הוכיח כן מברכת השופר דאין חוששין להפסק.

אולם בנידון דלעיל בהנחת תפילין של יד ע"ג חציצה דהוי ספק פלוגתא בזה נראה מדברי הפוסקים דנקטו כהגרעק"א דיש כאן חשש הפסק אע"ג דהברכה עולה גם לתפילין של ראש, והארצות החיים פליג והקשה דאין כאן הפסק דמאי שנא ממניח ב' זוגות תפילין, ובדוחק יש ליישב דאמנם אין כאן חשש הפסק לענין דיעבד מ"מ לכתחילה אין לעשות כן ועדיף שיברך על של ראש עובר לעשייתן וממילא תעלה הברכה גם לתפילין של יד וכמש"נ.

הלכה | מוסר | מידות שיעורי דעה

גליץ מס' 72

תוכן הגיליון:

- א. מעלת לימוד פשוט ולא פלפול.
- ב. דרך הלימוד של ה'חות יאיר'.
- ג. מנהגי ישראל כשמכניסים התינוקות להתלמד.

שולחן ערוך יורה דעה
סי' רמה סעי' ז-ח
הל' 'חייב כל אדם
ללמד לבנו ולהעמיד
תלמידים'

לימוד החילוקים

כתב הפתחי תשובה (פ"ק ע"ג) בתשו' חות יאיר סדר הלימוד לבן שיצלה בלימודו והרחקה מלימוד חילוקים, ועיין בשל"ה (דקפ"א) שדיבר ג"כ מרורות על לימוד חילוקים ע"ש סדר הלימוד, וע' בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א בהקדמתו) שהאר"ך מאד בענין זה בנועם לשונו ע"ש. בביאור מש"כ 'הרחקה מלימוד החילוקים', כתוב בגמרא (ב"מ פה. ר') זירא כי סליק לארעא דישיראל יתיב מאה תעניתא, דלשתכח גמרא בבלאה מיניה, כי היכי דלא נטרדיה. וביאר רש"י (ד"ה נטרדיה) כשעלה לארץ ישראל ללמוד מפי רב יוחנן, ואמוראין שבארץ ישראל לא היו בני מחלוקת, ונוחין זה לזה כדאמרין בסנהדרין כד. ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין.

וביאר המהרש"א (ש"ס) פרש"י ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופירוקין עכ"ל. הא ודאי דגם בני א"י היו מקשין ומפרקין אהדדי, כדאמרין לעיל דריש לקיש הווי מקשי ליה כ"ד קושיות וכו', אלא דהיינו שהיו מעיינים ומתקנים כל דבר על בוריו והשמועה יוצאה לאור על ידי פלפולם, וע"י פלפולם רווחא שמעתתא.

משא"כ בני בבל דאפשר שהיו מפלפלים דוגמת חילוקים שבדור הזה אשר כל מי שיודע לכוון על צד היותר בפלפול של הבל הרי זה משובח, וכל אחד מכוון לדחות דברי חבירו, כדקרי להו 'מתבלים', שאין נוחין זה לזה בהלכה, וע"י כך לא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא כדקרי להו "במחשכים הושיבני", והוא דאמר דלא נטרדיה, כי פלפול כזה מטריד את האדם מן האמת, ואין מגיעו לתכליתו המבוקש. עכ"ל.

מבואר שודאי בארץ ישראל היו מקשים ומתרצים, אבל מתוך צימאון להגיע להבנת הסוגיא, ולכן רק על ידי כך רווחא שמעתתא, והגיעו להבנה ולמסקנא! אבל בבבל, היה פלפול לשם פלפול, 'לומדות' לשם 'לומדות', כל כך חריף! כל כך דק! כל כך גישמעק! אבל האם זה 'אמת'? האם זה הפשט?! לא בטוח! ומי נקרא למדן? מי שיודע לערבב ולדחות ב'למדנותו' את דברי החברותא, המגיד שיעור או הראש ישיבה! ועל ידי זה לא רווחא שמעתתא, כי אינם מחפשים את האמת, ובאמת לאחר העיון ברבותינו האחרונים, הפשט בגמרא צריך להאיר! ולא עצם דבריהם העמוקים! ואחרי הבנה בדברי הקצות החושן דברי המחבר צריכים להאיר!, אחרי הלימוד בדברי הגרי"ז הרמב"ם צריך להאיר, ולא רק ההגדרה הלמדנית היוצאת מהם.

(והרבה ראינו בני עליה שלאחר סוגיא מורכבת, כתבו עליה חבורה באורך עשרות עמודים של פלפולים דקים וחריפים, אבל לבחון אותם גמ', רש"י ותוס' בצורה ברורה, מה הו"א, מה המסקנא, ומהם שיטות הראשונים?! אינם יודעים! וישנם גם המפלפלים, אבל מבין הדברים ברור שהדובר אינו מבין מה הוא אומר, אלא מדקלם משפטים גבוהים שאינו משיגם כלל!)

דרך הלימוד ע"פ החות יאיר

וכתב החות יאיר (פ"י קכז) החלק המובחר הוא חלק אורח חיים, ומוטל על כל איש מיישראל לדעת לפחות כלליו ורוב פרטיו, והרי זה לימוד המובחר שישנו חז"ל הלומד ע"מ לקיים, ואח"כ יו"ד, ואח"כ חו"מ. ויפה עושים שמתרחקים מספרים דוגמת הכוזרי, ופרק א' של חובות הלבבות, שהם באמונה בשרשי הדת, כי טוב ויפה לנו להאמין האמונות המוטלות עלינו בלי חקירה. הנה לימוד המשניות הוא מובחר, שירגיל האדם את בנו, שילמד עמו רבו פרק אחד משניות בכל יום, ובפרקים הארוכים והחמורים חצי פרק, וישגיח שיחזור עליהם תמיד, ובקל יוכל לקבל זה עם לימוד גפ"ת.

ממשיך החות יאיר ואחרי שלמד ש"ס משניות, יגמור בבחרותו ש"ס גפ"ת, ואח"כ ילמד פי' הרי"ף, ואח"כ פי' הרא"ש. ואם בקולי תשמע אל יבלה בנג זמנו בחילוקים ובחריפות של הבל, אשר בעו"ה נתפשט, מה שלא מצינו כלל בדברי הקדמונים, לא בגמ' ולא בתוס', והרגל בנג לדקדק בגפ"ת הדק היטב היטב הדק, בחסר ויתור וכו' וזהו חריפות של אמת עכ"ל.

סיכום דרך הלימוד המובחר ע"פ החות יאיר:

- א. ילמד חלק או"ח, (עם מ"ב!) כדי שילמד על מנת לעשות.
- ב. ילמד עם בנו (אם יש לו יכולה) משניות או גמרא כל יום, חוץ ממה שלומד בחיידר, ויחזור על זה תדיר.
- ג. סדר הלימוד הוא לגמור ש"ס, ואח"כ ללמוד פי' הרי"ף, ואח"כ ללמוד פי' הרא"ש.
- ד. צורת הלימוד לדקדק היטב בפשט הגפ"ת, וזהו חריפות של אמת (ולא ללמוד בשטחיות אלא להבין טוב).
- ה. ימנע מפלפול וחריפות של הבל (חילוקים רק לשם הבנה, מתוך דקדוק הגמ' והראשונים, שהרי כך נהגו הקדמונים כולם).

כתב החזון איש (אגרות ג) בסדר הלימוד צריך זהירות יתרה, לעשות את העיקר לעיקר, והוא העיון בבירור הכללים והפרטים בכל סוגיא שיהיה המשא ומתן שגור ושנון, לזכור את ה"לכאורה" ואת המסקנא, את ההלכות הודאות ואת אלה שנותנים מקום לדיון, ועיקר הזה דורש עמל ומלחמה פנימית נגד העצלות בשינון כמה פעמים אף בלי חידוש, ולחזור על אתר כמה פעמים ולדקדק בדברים שאין השכל נהנה מהם בתחילה ואדרבה מכבידים עליו, אבל העמל הזה הוא עמל התורה אשר כל סגולות לימוד התורה נאמר על עמלה, ואמנם אחרי העמל נפתח שער אורה חדש אשר השכל מתענג ללא קץ, ויש לזוהר מלאהאריך בהסברת סברא, ולעומת זה להאריך בגמ' בעיון הפשט ובירור מסקנותיו עכ"ל.

סעיף ח

מכניסים התינוקות להתלמד

שו"ע – מכניסים התינוקות להתלמד בן חמש שנים שלמות, ובפחות מכאן אין מכניסים אותו, ואם הוא כחוש מכניסים אותו בן שש שנים שלמות.

רמ"א – ומ"מ מיד שיהיה בן שלש שנים שלמות מלמדן אותו אותיות התורה כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.

כתב הש"ך (ס"ח ה) כתב הכלבו מתחילין מספר ויקרא, כמש"כ חז"ל יבואו טהורים ויתעסקו בטהרות, וכן נהגו עכשיו. ועוד כתב ברוקח (סי' רצו) מנהגים שנהגו כשמכניסים התינוק עיי"ש.

כתב בספר הרוקח (סי' רצו) מנהג אבותינו שמושיבין התינוקות ללמוד בשבועות, לפי שניתנה בו תורה... ומכסין הנער שלא יראה כלב ביום שמחנכין אותו לאותיות הקודש, ומכסין אותו תחת המקטורן, מביתם עד ביהכ"נ, ונותנים אותו בתוך חיקו של הרב... ומביאים הלוח שכתוב עליו אבג"ד תשר"ק תורה צוה לנו.. תורה תהא אומנותי, ויקרא אל משה, וקורא הרב כל אות ואות מן הא"ב, והתינוק אחרי, ונותן על הלוח מעט דבש, ולוחך הנער הדבש שעל האותיות בלשונו, ואח"כ מביאים העוגה שנילושה בדבש, וכתוב עליה "ה' אלוקים נתן לי לשון לימודים" וגו' וקורא והתינוק אחריו.. ואח"כ מביאים ביצה מבושלת וקלופה וכתוב עליה "ויאמר אלי בו אדם" וגו' ואוכל הנער הביצה והעוגה, כי טוב הוא לפתיחת הלב עכ"ל.

והוסיף הש"ך ולא נהגו עכשיו באותם מנהגים, ובמקום שנהגו אין לשנות עכ"ל.

כתב הכנסת הגדולה (או"ח סי' תצד) הר"ש הלוי ז"ל (בתשובה או"ח סי' ס), דקדק שהרוקח חולק על מה שכתוב במרדכי (פרק כלל גדול) והביאו הרב רבינו בית יוסף (סי' שמ אות א) בשם הר"ם שאסור להאכיל לתינוקות בשבת או בי"ט עוגות שכותבין עליהם אותיות וכו'. ולענין המנהג, אין אנו נוהגין עכשיו כמו שכתב הרוקח עכ"ל.

וכן הביא בשו"ת משנה הלכות (חלק טו סימן סו) ותמהו בשו"ת חות יאיר ובשאלת יעב"ץ ועוד אחרונים, בהני שמות שכותבין על העוגה ואח"כ מאכילין אותו ויש בזה משום מחיקת השם ח"ו.

וכתב ליישב דודאי ח"ו למחוק שמות, ולהתחיל בזה לימוד התורה, אבל נראה דמה שכתב הרוקח ואח"כ מביאין העוגה וכו' אין הכונה שכתב הפסוקים והשמות בכתב שחקק מהעוגה וכו', אלא הביאו לפניו עוגה והיה כתוב הפסוקים האלו על גבי קלף או נייר או לוח כמו הא"ב שהביא שם שהי' נכתב על הלוח וכו'.

ולכן יש שנהגו היום לא לכתוב שם ה' על העוגה אלא להשים אותיות וכדו' על שקף ולא על העוגה. אבל למעשה הכי חשוב לתת לו גישמעק בלימוד, ולהכניס חשק ואהבת התורה וזה העיקר, ולא הסגולות!

להערות, הארות ותרומות בטל' 0527688072
או במייל: shiuryrgm@gmail.com

ההכנות והסעודות של שבת

מאמרי הכנה והדרכה לבנין בית נאמן מאת הגאון רבי יעקב גולדברג שליט"א

מראשי ישיבת באר התורה

מתוך הספר "לעת מצוא" העומד לצאת לאור בקרוב

ההכנות לשבת וסעודות השבת הם נושא בפני עצמו הראוי לתשומת לב רבה. מחד, זהו זמן נשגב שכולם ביחד יושבים סביב שולחן, זמן של רוגע, מאכלים מהבילים מיוחדים וטעמים לכבוד השבת, אין לחץ של עבודה או יציאה, ובכלל זהו זמן אידיאלי לזוגיות, אבהות או אמהות בפתאומה. ומשום מה בהרבה בתים ימים אלו בכלל וסעודות השבת בפרט הינם ההיפך מהצריך להיות, הבעל חושב הלואי והסעודה תיגמר מהר, והאשה יושבת וחושבת בשביל זה טרחתני כל כך.

ראשית, העסק מתחיל כבר מיום השישי, שהוא יום לחוץ, ממהרים להספיק, כועסים והרבה פעמים נוצרת מריבה, והאבסורד שטורחים מאד בשביל השבת המכונה 'שבת שלום'. האשה שלוקחת את הפיקוד בהכנות של נקיון וסידור הבית, הכנת המאכלים הביגוד וכו', פעמים שהיא נהיית ממש היסטורית, היא מרגישה שמעמדה ותפקידה נבחן עכשיו. יש הצועקות, יש הבוכות, יש הפוגעות, בקיצור זמן שהשטן נמצא שם במיטבו ומרקד שם בהצלחה מרובה. הבעל הפגוע לא כל כך מהר שוכח את מה שהטיחו בו, וכן להיפך. בהמשך כתבתי באריכות בקטע 'שבת שלום' את ענין השלום, וכמה שהשטן מנסה לפגוע בשלום בערב שבת ובשבת עצמה, כנראה שזה מאד חשוב לו ולכן מתאמץ בזה ביותר ולצדדים פעמים רבות בהצלחה.

החכמה והחובה לדעת להכניס את השלוה כבר אז, ביום השישי בעת ההכנות, לעזור מאד מחד, [מלבד החיוב לעשות דבר לשבת, כמו שהגמ' (קדושין מ"א ע"א) הביאה על גדולי האמוראים שהיו מכינים בעצמם לכבוד השבת. ויעוין מש"כ בענין זה באריכות, בספרי דביר קדשו מועדים עיני שבת], לתת לאשה הרגשה שאין מצפים ממנה לשלמות בכל, כך שתוכל להוריד מעצמה את העול שמוטל כרגע רק על כתפיה. להקפיד ביותר שלא לומר לה שום מילת בקורת לא בזמן ההכנות ולא לאחר מכן על ההכנות שלה לשבת, כי בעיקר ממילים אלו היא פוחדת ולחוצה. ולהיפך להחמיא כמה שיותר על כל דבר ודבר, מההכנות הרגועות, על הבית הנקי, המאכלים הטעימים ואיך שהצליחה לעשות הכל בכוחות עצמה. 'בלעבוסטע למופת', כל בעל ואשה יודעים מה מחמיא ומדבר לבן זוגם.

סעודת השבת לפעמים מלחיצה, כיון שכן הזוג או ליתר דיוק בת הזוג מצפה מבן הזוג שיהלך שולחן למופת, ינהיג את הסעודה בדברי תורה, השקפה, סיפורים, ירתק את כולם, בקיצור שישפך את הסחורה המוטלת עליו להביא לבית לשבת, כשהיא חושבת הלא אני את שלי עשיתי, הבית נקי ומסודר, הילדים נקיים ולבושים בבגדי שבת מהודרים, המאכלים מבושלים וכו', עכשיו תורו של בן זוגי שיעשה את חובתו.

ההנחיה כאן היא הן על הבעל והן על האשה ונתחיל בבעל. חשוב רגע על ציור דמיוני, מה היה קורה אילו אשתך אחרי הדלקת נרות היתה נזכרת שלא הכינה מאומה לשבת, או נזכרת אפילו מעט קודם כניסת השבת כשיכולה עדיין קצת לבשל במעט ואז היא תרוץ בחוסר אונים, תפתח קופסת שימורים שמוצאת במזווה שיש בה דגים, תאלתר איזה מאכל שמצאה בפריזר, תפשיר כמה פיתות ששמה שם בזמנו, ואולי יש שם גם עוד כמה דברים שיעזרו לה לאלתר לסעודות השבת. ובאם כך הם הדברים בכל שבת ושבת. האם זה תיקני? או שיש כאן בעיה חמורה הטעונה טיפול!

תפקידך כבעל וכאבי המשפחה, לקחת ולהנהיג את הרוחניות של השבת. ולהמחיש את הדברים אני רוצה לצייר ארוע שקורה לך בכל שבת וכמו הציור הדמיוני שהבאנו על אשתך, האם זה תיקני שתזכר בין קבלת שבת למעריב לקחת איזה ספר שמלקט ווארטים, או עלון שבס"ד מצאת בבית הכנסת שיהיה לך מה לומר בשולחן השבת, או שאין לך מה לדבר בסעודת השבת עם אשתך וילדיך. האם לא כדאי לנצל להעביר מסר בונה או השקפה וכיוצ"ב, שאלות על הפרשה, ניתוח מעמיק בדעת תורה על המאורעות שישנם בתקופה זו. או לשמוע את אשתך וילדיך בסבלנות מה שקורה להם בחיידר או בבית הספר, הלא זהו זמן נפלא, גדולה לגימה המקרבת. ובמקום זאת אתה מגיע עייף רעב חסר סבלנות לאשתך וילדיך ומצפה שהסיוט דהיינו הסעודה תסתיים מהר.

ומאידיך אתה מרגיש במבחן כלפי אשתך, היא יושבת דרוכה גם כשלא אומרת דבר, אולם מבטה אומר - אני עשיתי את שלי את כל המוטל עלי בהצלחה, נו נראה מה אתה יודע? מה אתה עושה? וכאן היא נעשית המשגיח הרוחני שלי, הבוחן את יכולתי וכו', זוהי הרגשה נוראה.

לכן!!!

חובה על הבעל להתכונן לשבת בדיוק כמו שאשתו מתכוננת, לעבור על פרשת השבוע להכין ווארטים, שאלות לחידודי, סיפורים, השקפה. ב"ה יש היום ספרות לרוב שיכולה לעזור מאד ואין הדבר כרוך במאמץ גדול, גם יש אפשרות לשמוע ולהעזר בענין, כידוע יש מבחר גדול ומגוון שבטוח יהיה גם לך ענין וטעם, אחרים כבר עשו לך את העבודה, הכל הוגש לפיך בכפית של זהב, רק תקח ותאכל ויהיה לך מה להאכיל לאחרים.

אפשר וכדאי ללמוד בסעודת שבת או לפחות בסעודה אחת הלכות, כמו הלכות שבת או הלכות הנוגעות בעיניני דיומא, מספר לא קשה שכולם יבינו, אם תכין זאת מראש, טוב יהיה, כי אז גם תוכל להביא דוגמאות ולהמחיש את הדברים. מלבד הפן המיוחד של הסעודה ילדיך יקבלו ידע גדול שיעזור להם בלימודם ובהמשך בביתם שלהם, שידעו מה נהגו בבית אביהם.

תן לכל ילד את הבמה שיספר מה שלמדו אותו בחיידר, החוויות שעבר במשך השבוע, אז תוכל גם להחמיא לו לפני כל בני הבית, כמו"ע עם הבנות הלומדות בבית הספר. אפשר להעלות נידון חינוכי או השקפתי שכולם יחוו את דעתם, אתה לבסוף תזכיר את כולם ותנחיל את ההשקפה הנהוגה בביתכם.

הקפד מאד על שירה, שכל בני הבית יצטרפו, הן לזמירות שבת והן בשירים ששרים אצל הילדים או שירים המקובלים באותה תקופה. וכבר סיפרו אינני יודע האם נכון הדבר, שהגרא"מ שך זצ"ל הצטער מאד שלא שר עם ביתו ורץ מיד ללמוד וטען כי בכך שומרים על ילדינו ומחברים אותם לבית. ובכלל ענין השירה הוא ערך גדול בפני עצמו, מביא שמחה, מלכד את כולם ועוד ועוד מעלות בדבר שאין צורך להרחיב מאחר שהדברים פשוטים ביותר.

המקור לזמירות השבת הינו ברוקח (סימן נ"ד) דכתב, אחר שאכלו כל צרכם יש מזמרים זמירות ושבח להקב"ה, כפי שמצינו בדברי חז"ל בגמ' מגילה (י"ב ע"א), "ביום השביעי כטוב לב המלך ביין" אמר רבא יום השביעי שבת היה, שישאל אוכלים ושותים ומתחילים בדברי תורה ובדברי שירות ותשבחות.

ובתוס' (סנהדרין ל"ז ע"ב) כתבו, על הפסוק בישעיה (כ"ד ט"ז) "מכנף הארץ זמירות שמענו", דנאמר על ישראל שאומרים שירה בשבת ועיין במדרש (רבה שיר השירים פרק ח') על הפסוק "השמעיני את קולך כי קולך ערב" וגו', כשישראל אוכלים ושותים ומברכין ומשבחין ומקלסין להקב"ה, הוא מקשיב לקולם ומתרצה, עיי"ש. [וקצת משמע דזמן הזמירות הינו רק לאחר שאוכלים ושותים].

בספר קב הישר (סימן פ"ו) כתב, קבלה בידינו שכל הזמירות והפיוטים שנתפשטו בישראל יסודם בהררי קודש, כולם ברוח הקודש נאמרו ויש לזמרם בדרך כבוד ויראת שמים, סגולתם להמתיק הדינים ולהשפיע רחמים וחסדים. ובסידור היעב"ץ (סדר ליל שבת) כתב, ומביא טובה לעולם, וה' דבק בו ומקשיב לקולו ומתרצה, ומקיים את העולם שלא יחרב, עיי"ש.

וכבר מטו משמיה דמורן הגרא"מ שך זצ"ל שאמר לאברכים, שזמירות שבת הם סגולה לחינוך הילדים.

ובפלא יועץ (ערך אכילה) הביא מעשה נורא, רבי ישראל נג'ארה מחבר הזמר י-ה ריבון וכו', בשבת אחת בימות הקיץ החמים מחמת החום זימר השבחות בלא כובע לראשו והאר"י ז"ל ראה והעיר, כי סילק במעשהו זה את כל המלאכים שהתקבצו סביבו וכו', עיי"ש.

וכעין מעשה זה שמעתי, על רבי ישראל נג'ארה (בן דודו של האר"י), שהיה קדוש עליון ואת שיריו הרצופים ערגה וכיסופים בין ישראל לקונם, שרים אף בימינו בהשתפכות הנפש. מדי שבת היה נגלה מחזה מופלא לעיני בני ביתו של רבי ישראל נג'ארה, כאשר היה רבי ישראל פותח פיו לשורר לבוראו במהלך סעודות השבת, היתה נוחתת על אדן החלון להקת יונים צחורות אשר היו מקשיבות בדממה לזמירותיו, ועם סיומן היו פורחות כלעומת שבאו.

מי היו היונים הלבנות? מקובלי אותו דור דעה הסבירו, כי אלו הם מלאכי השרת היורדים מהעולמות העליונים בדמות יונים, כדי להאזין לקול השירה המופלאה. שבת אחת, בעיצומו של הקיץ, לא הופיעו היונים הלבנות על אדן החלון. איש לא ידע להסביר מדוע, ורבי ישראל צעק אל ביתו של האר"י, לדעת מה זה ועל מה זה. וכה אמר לו האר"י, בעת שהסבת אל השולחן הפשלת את שרוולך וגילית את זרועך מחמת חום היום. ולפי רום דרגתך, היתה בכך משום פגיעה מסוימת בקדושת השולחן וע"כ נמנעו מלאכי השרת מלרדת ולהאזין לשירתך.

ועיין בשו"ת משנה שכיר (א' ס"ה) דכתב, שאין לתלמיד חכם לחשוש לביטול תורה על ידי האריכות שבזמירות והתשבחות, כי על ידם ישיג דרגות האמונה ודבקות בהש"ת ויבא לידי תשובה ואהבת ה'. ובספר ליקוטי חיים בן חבר (ח"ג בהקדמה) הביא, שרבו החתם סופר ז"ע היה מזמר עם המשפחה כל הזמירות המסודרים בסידור לשבת, אחת מהנה לא נעדרה, עיי"ש.

מחמאות בסעודות השבת ובהכנות אליה

עוד דבר חשוב שצריך היה להקדימו לתחילת ההוראות. כמובן להחמיא בכל מאכל לאשה שהיא האמא הטורחת, מלבד שזה מנעים לאשתך ומילה טובה זהו מינימום שאתה חייב לה. ומה עוד שהדבר גם מחנך את ילדיך לעשות כך לנשותיהם לעתיד לבוא, וכידוע הערכה מילה טובה ומחמאה הם הדברים המעמידי את הבית.

ואם הילדים כבר גדלו, לבקש שהאמא תהא 'מלכה', שלא תקום מכסאה כל זמן הסעודה, אחרים יגישו ויורידו מהשולחן. נסו דרך זו ותווכחו שסעודות השבת יהיו עונג שבת אמיתי, חוויה שלא תרצו שתעבור, אתם וכל בני הבית תצפו לה. וכן כך גם יעשו ילדיכם בביתם שיבנו בס"ד, לילדים הם חקיינים.

ומהאשה הרוצה את שלום-ביתה ואת השבת בתפארתה, ישנה לגבה הוראה חד משמעית!!!

הקפידו כבר מיום השישי על רוגע בבית, גם אם תוותרו על מאכל או דבר נוסף, שווה השלום וזוהי כבוד השבת. אם תצליחו לנוח לפני שבת יהיה נפלא, בחסידויות מסוימות שמעתי שאמרו מגדולי האדמו"רים, שזוהי ההכנה החשובה ביותר לשבת.

כמו כן תחמיאי מאד לבעלך על עזרתו וכן על הנהגתו בסעודת השבת. וגם אם לא הכין כמצופה, כדאי להחליק את הענין, תמיד ישנה נקודה טובה בו שתמצאי לראות בו ולומר לו עליה. והגרוע מכל, אל תהפכי להיות המשגיח שלו, זה בין הדברים המפריעים ביותר לבעל.

תראי שבדרך זו הבעל ירצה מאד לרצות את אשתו כשהוא יבין בדרך הטובה מה את מצפה ממנו, ולא כתביעה. אלא שיעשה לך טובה, (ואפילו שהגדרה זו מקוממת אותך וכי הוא עושה לי טובה, זוהי חובתו, זהו ביתו, אעפ"כ אני עומד בדבר, כדאי לך, היי חכמה ולא צודקת), הוא יעשה זאת בדרך הטובה ביותר שהוא יכול ויודע, כל בעל רוצה להיטיב ולרצות את אשתו, להעניק ולתת לה. ודברים הנעשים בכפייה פועלים בצורה הפוכה, בפרט אצל גברים!

תשובת עם ישראל – על ה' ועד ה'

היכולת לשוב בתשובה אינה מיוחדת לבני ישראל. גם נכרים יכולים לחזור בתשובה.

פרעה - בפשטות, אין הכרח שפרעה התבקש לחזור בתשובה, הוא התבקש לשלח את העם. לא דובר על חרטה על העבר ועל שאר מרכיבי התשובה. אבל מהר"ל אומר שפרעה אמור היה לחזור בתשובה ומשלא שב למרות ההתראות הוכיח כי סורו רע וכי הרע נובע ממהותו ולכך הוכבד ליבו וניטלה ממנו הבחירה (כדעת הרמב"ם) - נתיב התשובה פרק א'.

עוד לפני פרעה חזרו אדם הראשון, ולפניו קין, בתשובה. שכך אומרים חז"ל, שכאשר יצא קין מלפני ה' ככתוב: "ויצא קין מלפני ה'", יצא מבית דינו של הקב"ה שמח. פגע בו אדם הראשון ושאלו: מה נעשה בדיןך? אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי. החל אדם טופח על ראשו ומקונן: כך היא כוחה של תשובה ואנוכי לא ידעתי, מיד החל לומר "מזמור שיר ליום השבת, טוב להודות לה" - טוב להתוודות לפני ה'. גם בספר יונה למדים אנו כי מלך נינווה ואנשי העיר שבו בתשובה ותשובתם התקבלה, ולא עוד אלא שאמרו חז"ל שלכן יונה ברח מלפני ה', כדי שלא יצא קטרוג על עם ישראל משישבו אנשי נינווה מדרכם הרעה והם, עם ישראל, לא שבו למרות ההתראות הרבות שהתרו בהם הנביאים, שהרי "גוים קלים לתשובה".

ואולם, אף שתשובה שייכת גם אצל נכרים, מה שזדונות נהפכים לזכויות, זה לא נאמר אלא בעם ישראל כפי שיוסבר.

שקשה כיצד הזדון הופך להיות לזכות? הרי מה שהיה היה, ובהרבה מהמקרים התוצאה של המעשה קיימת ועומדת (אם נולד ממזו, או רצח אדם).

לעתיד לבוא יתברר שאין לך מעשה פעולה מחשבה או דבור שלא היו אבן דרך בדרך אל הגאולה השלמה ואל שלמות הבריאה הקב"ה מכוון את כל המעשים אל שלמות העולם וגם על זה נאמר "אף מעשינו פעלת לנו" (וגם זה כלול בנאמר "הכל בידי שמים" ורק הכוונות הן שלנו וזו הכוונה "חוץ מיראת שמים" - ר"צ הכהן, דברי סופרים י"ב וכן כתב שם באות כ"א: "עיקר זכות השתדלות אדם בעולם הזה הוא רק החשק שיש לו לעשות רצונו יתברך, אבל גמר המעשה הוא מהשם יתברך כמו שנאמר (ישעיה כ"ו י"ב) גם כל מעשינו פעלת לנו, ומה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה שהוא בלב... אבל המעשים הוא בכלל בידי שמים".

אם כך, החוטאים מסייעים במעשיהם להביא את הבריאה אל שלימותה ועל מה הם נענשים?

הגמרא במסכת עבודה זרה ב: אומרת שלעתיד לבוא יכריז הקב"ה שכל מי שעסק בתורה יבוא לקבל שכר. בתחילה באים הרומאים ואחריהם הפרסים. והם מספרים על כל מה שעשו למען התורה... הרומאים יאמרו שבנו שווקים ומרחצאות והרבו כסף וזהב מאד וכל זה כדי שבני ישראל יעסקו בתורה. והפרסים יאמרו שעשו מלחמות וכבשו כרכים וגם זאת כדי שעם ישראל יעסקו בתורה. יאמר להם הקב"ה שוטים שכמותכם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם.

מה יחשבו הרומאים והפרסים? האם אינם יודעים שלא התכוונו לטובת עם ישראל אלא להיפך, חרשו מחשבות לרעתו? הרי מדובר בעולם האמת, בבית דינו של הקב"ה!

אלא שלעתיד לבוא יראו שבאמת כל מה שעשו שימש כאמצעי להביא את העולם לשלמותו ועל כך באים הם לבקש שכר. יאמר להם הקב"ה: כאן מחלקים שכר ועונש על הכוונות, כי המעשים הם שלי, של הקב"ה, ורק הכוונות הן שלכם. ואתם התכוונתם להרע ולהיטיב לא חשבתם ועל כך תיענשו.

כשאדם חוזר בתשובה מתקן הוא את הכוונה ואת הרצון, והמעשה עצמו יתוקן על ידי הקב"ה שישתמש בו ככלי להוביל את העולם לתכליתו.

הסברנו איפוא איך מתקנים את העברות למרות שתוצאותיהן קיימות. ועדין קשה ולו יהי שצריך לתקן את המחשבות והכוונות בלבד. איך הן מתוקנות למפרע?

נאמר שובה ישראל עד ה' אלוֹקֶיךָ. הטיפוס הזה גבוה מעל גבוה נעשה באמצעות מה שמכונה "תשובה עילאה" להבדיל מ"תשובה תתאה". (עי' למשל "בני יששכר" חודש תשרי מאמר ד').

שתי אותיות ה' בשם הו"ה קשורות לתשובה. ה' הראשונה - תשובה עילאה, וה' השנייה - תשובה תתאה. ה' הראשונה קשורה למה שמכונה "בינה" וה' האחרונה ל"מלכות".

על "תשובה עילאה" נאמר "ולבבו יבין ושב ורפא לו" וכמו שרפואה מחזירה את החולה למצבו הראשון, גם תשובה מחזירה את החוטא למצבו הראשון. ויש שאחרי שאדם חלה והתרפא הוא חזק ומחוסן יותר ממה שהיה טרם חלה. וזה מה שקורה בתשובה עילאה כשזדונות נהפכים לזכויות. ועל כך נאמר "במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד".

כאמור, תשובה עילאה קשורה למושג שנקרא "בינה". המושג בינה פרושו "להבין דבר מתוך דבר". כלומר לחזור לפנימיות. זו דרכו של השב מאהבה. מטפס הוא ועולה בסולם נשמתו עד שמגיע לפנימיות וכשמגיע לפנימיות ניצב הוא אצל ה' אלוֹקֶיךָ ועל כך נאמר "שובה ישראל עד ה' אלוֹקֶיךָ". מהו "עד" ה' אלוֹקֶיךָ...

רבי חיים מוואלאז'ין מפרש בנפש החיים את המשל הממחיש את הקשר בין האדם לקב"ה לנופח כלי זכוכית שהזכוכית המותכת היא הגוף, האויר הנכנס לתוך הזכוכית - הנפש. הנופח - הקב"ה, הנשימה שהנופח לוקח לתוך פיו זו הנשמה, ועמוד האויר שבין פיו המלא בנשימה של הנופח לזכוכית - הרוח.

הנשמה היא אפוא כביכול מתוך פיו של הקב"ה במקום הזה לא מגיע רע. וממילא כשאדם מטפס ועולה בסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה שהוא, הסולם, הוא הנשמה (ככתוב בזהר) מגיע הוא אל אותה בחינה פנימית שתמיד היתה ותמיד נשארה טהורה. אלא שכדי לטפס לשם צריך לנקות את כל ה"אבק" שבדרך, (שלא לדבר על לכלוך וזהמה).

לשם מגיע השב בתשובה המטפס ועולה "עד ה' אלוֹקֶיךָ". ועל שב כזה נאמר "ולבבו יבין ושב ורפא לו". הוא מגיע לבחינה זו שנקראת "בינה" - "להבין דבר מתוך דבר". השב חתר והגיע אל פנימיות "הדבר". וכשהגיע אל פנימיות הדבר, "עד ה' אלוֹקֶיךָ" הגיע אל מקום שמעבר לזמן שעבר הווה ועתיד קיימים בו בו-זמנית והתיקון שמתקן פועל גם בעבר.

סוג זה של תשובה נאמר רק לעם ישראל שזה לשון הפסוק "שובה ישראל עד ה' אלוֹקֶיךָ".

א. הפסוק פונה לעם ישראל.

ב. הפסוק מתייחס לעם שה' הוא אלוֹקֶיךָ שהרי נקרא "אלוֹקֶיךָ ישראל" "אלוֹקֶינו ואלוֹקֵי אבותינו".

{ אז נדברו }

פרשת כי תבא תש"פ | עלון מספר: 480 | לסדר: "ושמחת בכל הטוב ..."

להצטרפות לרשימת התפוצה

במייל,

להערות והארות:

a8447168@gmail.com

להשתתפות בהוצאות

הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

כל שותפות שלכם

מחזקת את ידינו...

האם שייך לאהוב את הסללות הכ"כ נוראות המובאות בפרשה???

כשהייתי בחור צעיר בישיבה קטנה... כל הזמן אמרו לי שאתה חייב!!! חייב להגיע בזמן לסדר... חייב להתנהג כמו בן אדם... חייב להגיע בזמן לתפילה ולעמוד במקום... חייב לסכם את השיעורים... חייב לשתוק בשיעורים... חייב להישאר בפנימיה בשבתות ולא לצאת... חייב חייב חייב... די... נמאס לי לשמוע כל הזמן שאני חייב... לא רוצה... אני לא חייב לכם כלום... יום אחד "נשבר לי..." ד"... המשגיח יותר מידי הרבה עמד לי על הראש...

תפסתי את הרגלים והלכתי... נו... לאיפה??? לאיפה אני אלך?? חשבתי וחשבתי ופתאום נפל לי רעיון מבריק... אני הולך לפתוח חשבון בנק!!! זהו... הגיע יום ההתגלות... נמאס לי להיות התינוק הזה שכל היום מכתבים לו מה לעשות... זהו... אני כבר לא ילד קטן... אני כבר בחור מתבגר (כמובן בגיל ההתבגרות על כל המשתמע...) אני עצמאי... והגיע הזמן לפתוח חשבון בנק!!! אני נכנס לבנק... ניגש לפקיד ואומר לו בבטחון עצמי: אני רוצה לפתוח חשבון בנק!!!

מצויין!!! הוא התחיל להגיש לי את כל הטפסים... ואז התחיל השלב של החתימות... וכל המילים הלא מוכרות האלו... הוא אומר לי: אתה מתחייב שאם אתה לא משלם וכו'... אז ככה וככה... ואני מהנהן בראשי כן!!! ו... וחותם ברוב חשיבות... והוא ממשיך... אתה מתחייב שאם כך וכך אז אתה צריך לשלם קנס עד כדי מאסר שנתיים ואני מהנהן בחשיבות כן... כן... אני בעד!!! והוא ממשיך אתה מתחייב ואתה מתחייב ואני מסתכל עליו בעיניים בורקות ואומר כן כן... כן... אני בחור מבוגר!!! אני בחור שפותח חשבון בנק!!! ואני מתחייב!!! כן... אני גבבבר... אני יודע להתחייב... שהמשגיח יבין שאני כבר לא תינוק... אני בחור שמתחייב... לוקח אחריות...

הבנת את העוקץ של הסיפור?? בשני המקומות התחייבות!!! גם בישיבה הייתי חייב להיכנס לסדר והייתי חייב להתנהג כמו בן אדם... אבל בחרתי להרגיש שכאילו אני אסיר שמחייבים אותי עונש... מחייבים אותי מלקות... אבל ברגע שהגעתי כמו גבבבר לבנק ופתחתי חשבון... פה פתאום הבנתי שההתחייבות זה לא חייב מיתה ולא חייב מלקות... התחייבות היא ממקום של אחריות!!! אני פה בעל החשבון... אז אני מתחייב!!! בטח אני מתחייב... אני רוצה להתחייב... אני רוצה להיות בעל החשבון... אני רוצה לקחת אחריות על עצמי...

מה ההבדל בין ההתחייבות שהייתה לי בישיבה להתחייבות של הטפסים בבנק?? שום הבדל!!! כל ההבדל הוא בתפיסה! איך ניגשתי לעניין... האם בילדותיות או בבגרות... **והמסר הזה הוא קריטי בעבודת ה'!** צריך בסה"כ לשנות משהו קטן בראש והכל מתהפך!!!

הדוגמה הבולטת ביותר זה בשבת הקרובה... בפרשת כי תבא יש המון המון קללות... וזה מלחיץ... לשבת ולקרא קרוב לשבעים פסוקים מלאים בצרות ויסורים שח"ו יבואו אם אנחנו נעבור על רצון ה'... ואבא שבשמים מצווה אותנו: מוסר ה' בני אל תמאס!!! יש ציווי מיוחד לאהוב את התוכחות של פרשת כי תבא... ללמוד את זה בעיון ולדוש בזה ולקחת את זה לתשומת לב... (רק לשבר את האוזן: לקלוט איזה אבסורד יש בין פעם להיום... בזמן חז"ל, כל שבת כשהיו שבעה קראים שעולים לתורה, לא כולם היו מברכים על התורה, אלא רק העולה הראשון היה מברך ברכה ראשונה- אשר בחר בנו, ואילו העולה השביעי היה מברך ברכה אחרונה בסוף- אשר נתן לנו... אבל!!! בקללות של בחוקותי וכי תבא, היה דין מיוחד שלשם שינוי, כאן מי שמקבל את הקללות צריך לברך לפני ולאחריה, ולמה?? כדי להראות את החביבות ש"מוסר ה' בני אל תמאס", מה תאמר על היום... שלא רק שאנחנו לא מחבבים את הקללות, אלא אנחנו בורחים מהם כמטחוי קשת, והבעל קורא מקבל את העליה הזו... אבל היות וכך מנהג ישראל אז לא ראוי לשנות)

ולמה??? למה שאני אוהב את הקללות?? הרי... הרי זה קללות... וקללות זה... זה הרי קללות... קללות זה לא נעים... לא נעים לקרא דברים רעים... ועוד זה מגיע בצורה של איום... בן אדם נורמלי חושש על העור שלו... בן אדם לא רוצה לשמוע דברים שמאיימים על החיים שלו... אז מה ההיגיון שיהודי יקרא את הקללות... יהנהן בראשו ועוד יאהב את זה???

מה התשובה??? זה הטעות שלנו!!! כשאנחנו שומעים את הקללות... אנחנו שומעים פה נימה של פטיש שפתאום מגיע ומרביץ לנו ומכריח אותנו לעשות מה שאנחנו לא רוצים... זו בדיקת ההרגשה שבחרתי להרגיש בישיבה קטנה... שהרבים פה הם קבוצת סוהרים שמחייבים אותי להיכנס למחבשו!!! אז זהו שלא!!! הברכות והקללות זה כמו ההתחייבות שהתחייבתי בחשבון בנק...

עם ישראל עומדים כעת וכורתים ברית עם אבא שבשמים... ואבא שבשמים מסביר לנו את גודל האחריות... על מה אנחנו חותמים פה... הקב"ה מסביר לנו שמרגע זה ואילך אנחנו מתחייבים לעמוד ביעדים ולעשות את התפקיד ואחרת אנחנו מתחייבים קנסות ועונשים... עם ישראל הנהנו בראשם בעיניים בורקות... כן... אבא שבשמים... אנחנו הילדים הגדולים שלך... אתה כבר יכול להכניס אותנו לעסקים שלך... אתה כבר יכול להחתים אותנו על התחייבויות... אנחנו מאושרים שאתה סומך עלינו ואתה מכניס אותנו לשותפות בהנהגת העולם על כל המשתמע מכך...

זו תפיסה אחרת לגמרי לגמרי!!! כל הקללות שבמשנה תורה... בשביל מה הם נכתבו?? בשביל שזה יקרה או בשביל שזה לא יקרה?? וכי הקללות שבתורה מטרתם בשביל שהקב"ה ח"ו ירביץ לנו?? חלילה וחס!!! בקללות האלו טמון שאנחנו חותמים פה על מסמך מאוד מאוד משמעותי... שההתחייבות בו היא רצינית לכל כיוון וממילא הפרת ההתחייבות כרוכה במחיר יקר... זה העומק במה שמקובלנו שכל הקללות הם למעשה ברכות... כי בכל קללה טמון עד כמה שאנחנו בפנים!! עמוק עמוק בתוך העסק!! עד כמה אנחנו שותפים לגמרי לגמרי בהמלכת ה' וביעודו של העולם... אשרינו שזכינו... והכל תלוי בנו!!!

“

הפיוט ל-הל עורך דין!!! האם הסב"ה העורך דין או השופט??

כן... מישהו עורר את תשומת לבי לנקודה הזו: משום מה תקוע לנו בראש שהקב"ה הוא השופט בראש השנה... ואגב: זה נכון... **אבל לא לגמרי!!!** הפיוט בראש השנה מגלה לנו ש-**הל עורך דין!!!** הקב"ה... הוא לא השופט... אלא הוא לא פחות ולא יותר: **העורך דין!!!**

מה ההבדל בין שופט ל-... עורך דין?? אוהו אוהו... הבדל שמים וארץ!!!

העורך דין הוא בצד שלי!!! ואילו השופט ? ! ? לא... לא בדיוק...

את השופט אני צריך לשכנע... אבל את העורך דין אני לא צריך לשכנע... אדרבה... אני בעיקר צריך לעזור לו לשכנע! אני צריך לשתף איתו פעולה ולספק לו את האפשרות לשכנע לכיוון שלי!!! **זה הבדל עצום!!!** כשאני עומד מול שופט... אני בלחץ... אני חושב מאה פעמים מה אפשר להגיד לו ומה לא... איזה משפט יותר יתקבל על אזנו ואיזה לא. ביני לבין השופט יש ניכור!!! יש מחסום!!! אני מאוד מתקשה לחדור אליו ולהשפיע על דעתו... **אבל עורך דין??** בדיוק ההיפך... הוא האיש שלי... לגמרי שלי... הוא העומד מצדי... אני והעורך דין מנהלים שיחות מרתונות בארבע עיניים... מתאמים עמדות ויוצאים יחד למאבק משותף.

זו תפיסה חדשה ששיתפה לי את כל הגישה לראש השנה!!! פתאום קלטתי שביום הדין אבא שבשמים הוא בצד שלי!!! כי אני הבן יחיד שלו... וכשאני עומד לדין... לא נותר לו אלא להיות העורך דין שלי... לייצג אותי... לטעון את הטענות שלי... הוא העומד לימיני לסמכני... דא עקא!!! שערך דין צריך שיתוף פעולה... עם כל הרצון הטוב של העורך דין הכי מדופלם להוציא כאור משפטנו... הוא זקוק לשיתוף פעולה מצידנו!!! אנתנו צריכים לספק לו טענות מוצדקות!!! שיהיה לו מה לטעון... שיהיה לו מה להפריך... לספק לו איזה עלה תאנה שהוא יוכל להיתפס עליו ולעקל את המשפט לכיוון הטוב... וכאן מתחיל הפיוט **לשל עורך דין**. העורך דין מתחיל בחיפוש אחר חומר ומידע שיכול לעזור... והוא מתחיל בחיפוש... לבוחן לבבות **ביום דין**. לגולה עמוקות **בדין**. לדובר מישרים **ביום דין**. להוגה דעות **בדין**. לותיק ועושה חסד **ביום דין**. לזוכר ברינתו **בדין**. וכו' וכו'...

אצל האשכנזים כשאומרים את הפיוט הזה כולם צועקים... בוכים... עד לב השמים...

אז פעם!! פעם הייתי בטוח שהקב"ה הוא השופט!!! ואם ככה הפיוט הזה בהחלט היה מלחיץ... לבוחן לבבות ביום דין... אוי אוי... זאת אומרת השופט כעת נכנס לי לתוך הלב... ואוה אוה... מה הוא הולך למצא שם בתיקיה... איזה מסמכים מפלילים... זה לא יוסיף לי נקודות אצלו... **אז זהו!!!** ששנה שעברה... באמצע שאני צועק בפיוט הזה... פתאום קלטתי... ההלו... תרגע... זה לא השופט!!! זה בסה"כ **לשל עורך דין!!!** הבוחן לבבות ביום דין... זה לא השופט שבא לתפוס אותי על חם והנה הוא מצא את המסמך המפליל... לא!!! זה בדיוק ההיפך!!! זה העורך דין שעומד מהצד שלי... שהגיע בסה"כ לחפש עוד איזה מסמך חיובי וחיובי שיכול לעזור לו להפריך את התביעה של הפרקליטות נגדי... אה... אם ככה... לא צריך לבכות ולהיבהל... אדרבה... במקום להיבהל ולהתאבן... בא תעזור לו... בא תספק לאבא שבשמים עוד קצת טענות... תגיד לו מה התכניות שלך להבא... תצהיר בפניו שיש פה חרטה וידוי ועזיבת החטא... וככה תעזור לקל עורך דין להוציא כאור צדק ומשפטיך כצהרים... **זו תפיסה אחרת לגמרי!!!** זה לא שבראש השנה אבא שבשמים נהיה שופט כזה עם גלימה שחורה ופטיש של בית משפט... **לא!!!** אמנם יש משפט ביום זה... זה בהחלט יום מלחיץ... **אבל אבא שבשמים הוא פה העורך דין!!!** והוא איתי... איתי בלחץ... ודווקא אני הכי פחות בלחץ... למה?? כי הכל בידיים שלי... אני בהחלטה של רגע יכול כ"כ לעזור לעורך דין... ואם יש מלאך מלין אחד מיני אלף להגיד לאדם ישו ויחוננו ויאמר פדעוה שחת מצאתי כופר... בקיצור: אם אני אשיתף פעולה... אין מה לפחד!!! אז מי חושש?? מי שרוי במשפט?? מי שפלט ל-אלוקי יעקב!!! אבא של יעקב... הוא כעת עומד פה בדריכות... הבן שלי יעקב נמצא כעת במשפט... ו... ואני מקווה מאוד שהוא ישתף פעולה ויעזור לי... תן לי פתחון פה... שיתן לי מה לטעון להגנתו...

המשפטים האלו שאני אומר... זה לא המצאה... אלו פסוקים מפורשים בישעיה (כז): **זממה אין לי, מי יתנני שמיר ושיית במלחמה אפשעלה בה... או יחזק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי... אומר רש"י: אין לי פה להגביר חמתי על העכו"ם לפי שאף ישראל חוטאים ומדת הדיון מקטרגה, מי יתנני שמיר ושיית במלחמה... מי יתנני ואוכל לפקוד עליהם ולא תוכל מידת הדיון למחמה, אפשע פשיעה על מידת הדיון, או יחזק במעוזי, שלום יעשה לי- ממדת הדיון שלא יוכל לקטרג ולומר מה נשמתו אלו מאלו... מה הסיפור שם?? על מה נאמר הפסוק הזה?? העניין הוא בקצרה: הגוים היו מכעיסים את הקב"ה... וה' רצה להעניש אותם... דא עקא!!! שיש עיכו"ב! יש עיכו"ב שכביכול לא מאפשר לכל יכול להעניש אותם!! מה העיכו"ב?? איזה עיכו"ב כבר יכול למנוע מ"כל יכול" לעשות כל מה שהוא רוצה?? אומר הקב"ה: לא נעים... יש פה נקודה רגישה... מה אעשה שהבנים שלי... עם ישראל... לא יותר טובים מהגוים... הם עובדים ע"ז בדיוק כמו שהעכו"ם חוטאים... ממילא אני מנוע מלפתוח את התיק הזה... כי ברגע שאני אעניש את הגוים על החטאים שלהם... לא יהיה לי שום תירוץ למידת הדיון למה אני לא מעניש גם את הבנים שלי יחד איתם... לכן אני מנוע מלהעניש אותם כי זה יתגסק בבני!!!**

פונה הקב"ה לעם ישראל בתחינה: מי מוכן להחזיק במעוזי?? מי מבני מוכן לספק לי זכויות ולסגל מצוות ומעשים טובים... כדי לספק לי איזה טיעון... איזה מסמך שאוכל להוכיח שהנה... הבנים שלי יותר טובים מהישמעאלים... ואז אוכל להעניש רק את הישמעאלים בלי לפגוע בבנים שלי... **נו... אתה שומע את הצליל???** זה לא צליל של שופט... **זה צליל של עורך דין!!!** העורך דין פונה בתחינה לפציטנט... תעשה לי טובה... תשתף איתי פעולה... תעשה מה שאני אומר לך... אני צריך לספק נימוק משכנע כמה המצב שלך יותר טוב מזה שעומד בצד השני... **זה בדיוק מה שהקב"ה מתחננו לעם ישראל!!! תחזיקו במעוזי!!!**

וזו העבודה שלנו בימים הנוראים... לחפש זכויות... לחפש דרכים איך לעזור לקב"ה למצא כופר בשבילנו... וזה מאוד קל!!! מאוד קל לספק לקב"ה מסמכים שאלו... למי זה קל?? לנו!! לנו זה מאוד קל... אבל אבא שבשמים לא יכול לעשות את זה במקומו!!! הוא כביכול עומד מהצד... ופונה אלינו בתחינה... תעזרו לי... או זק במעוזי... **שלום יעשה לי! שלום!**

ותשובה... - ניתן לקנות את הספר "וימאן" העוסק (בין היתר) בעצות בענייני תשובה, קבלה לעתיד, ועזיבת החטא, בפרט בהתמודדות בני זרנו.

ותפילה... ניתן לקנות ספר אהבתי, העוסק בענייני התפילה, יצירת קשר, ופתיחות רגשית מול אבינו שבשמים...

כמו כן: ניתן לקנות את הספר "ואהבת" העוסק בסוגיית "קבלת עול מלכות שמים" יש לציין שהתכנים הנכתבים בספר זה, נוגעים באופן ישיר לקבלת עומ"ש שהיא עיקר עבודתנו בראש השנה.

ניתן להשיג במוקדי המכירה הרגילים של גיליון זה...
לברור הנקודה הקרובה אליך: 0527683095

המשפט הקולע שילווה אותנו בימים הנוראים:
אם ברה"א אני אחשוב רק על הרבש"ע!!!
הרבש"ע יחשוב רק עליי!!!
ואם ברה"א אני אחשוב רק על עצמי!!!
אז הקב"ה כביכול רק על עצמו...

זה לעניות דעתי ההמשפט!!! המשפט היחיד שעשה לי סדר בראש... תמיד אמרו לי שבראש השנה לא מבקשים בקשות פרטיות... כי... כי כעת מענין אותנו רק כבוד שמים... נו נו... מה אעשה שאני לא אוהו שם... אבל מה אפשר לעשות... שבוה"ק כתוב נו נו נו... שמי שמבקש בקשות פרטיות ברה"א זה מעורר עליו דינים... או שמתו לעצמי חכה בתוך הפה... ש... שקט... לא מבקשים בקשות פרטיות... זה עומד לי על הלשון... אבל לא!!! עכשיו רק כבוד שמים אמור לעניין אותי...

הכלים... יצאתי קרח מכל הכיוונים... כי על עצמי לא התפללתי... כי לא העזתי... וכבוד שמים נשאר רחוק מכליותי... אדרבה... הרגשתי כאילו כבוד שמים כביכול דוחק ומתעלם מהצרכים שלי ושם אותם בצד...

ראש השנה כזה הוא לא מומלץ!!! זה רק מנתק אותנו רגשית מהתפילה... ואם ככה זה נראה... אז רבותינו כבר המליצו שעדיף כן לבקש בקשות פרטיות... עד שמצאתי את הגירסא החדשה הזו:

זה שאני לא מבקש בקשות פרטיות בראש השנה... זה לא בגלל שהצרכים שלי זויים לפינה... אלא זה בגלל שאם אני אחשוב רק על הרבש"ע... אז הוא יחשוב רק עלי... אני כבר מומילא אקבל פטור מביטוח לאומי... הוא ישלם עלי דלק... חשמל... דירה... הכל על חשבוננו... אבל אם אני עושה שרירים ומתעקש לנהל חשבון פרטי ולא להתערב בחשבון שלו יתברך... אז כאן הקב"ה מגיש לי חשבונות... ההלו... מה זה הבזבוזים האלו? כבר ממוזמן לא שלמות מים וחשמל ושכירות...

זכור: אם אני אחשוב רק על אבא שבשמים... אז אני באמת יכול להיות רגוע... כי אז הוא עסוק בלחשוב עלי מחשבות טובות ולא לרעה... תהיה רגוע!!! הרבה יותר מומלץ לי שהקב"ה ידאג לי מאשר שאני דאג לעצמי... תסכים איתי... ובדיוק לכן אבא שבשמים מבקש מאיתנו בראש השנה... עזוב... עזוב בני היקר... אל תדבר על פיצ'פקס... הבעיות שלך עליי!!! כעת תעזור לי לעשות את הדבר היחיד שאני בורא עולם כביכול לא יכול לעשות---
שתמליכוני עליכם!!!

אני קומבינטור חרדי... האם גם אתה...??

זה לא סוד שלחרדים יש נטיה להיות **קומבינטורים** (עכ"פ כאן בישראל...) כנראה שהסיבה היא שבמשך הרבה שנים התרגלנו להשיג כל דבר בפרוטקציות בדרכים עוקפות ומהדלת האחורית... אז זה נהיה אצלנו כטבע שני!!! (כמונן בלי להכליל...) וכבר קרה לי (ומסתמא גם לך) שרציתי איזה משהו מהעירייה או ממשרדי הממשלה. ובמקום להגיע כמו בן אדם עם הניירת ועם המסמכים ולהגיש בקשה... לא!!! מיד ניגשתי לעסקנים והתחלתי להפעיל קשרים... ובכל מקום שניסיתי לפעול... כל נציג ציבור שפניתי אליו... מיד שאל אותי: רגע... הלכת למשרד פלוני?? **לא!!!** הגשתי בקשה?? **לא!!!** הבאת מסמך פלוני?? **לא!!!** פתחת תיק?? **לא!!!**

אז מה אתה רוצה... תעשה את כל זה... ואם אחרי שעשית את כל ההליך המקובל... בכל זאת זה נתקע... אז תגש אלי ונראה מה לעשות

חזרתי הבייתה כמונן מאוכזב... שהנציג ציבור מרח אותי... והתחמק ממני ולא עזר לי... ולא היתה לי ברירה... נאלצתי להיצמד להוראות... עשיתי את השיעורי בית... אספתי את כל המסמכים וארגנתי את כל הניירת... הלכתי לפקיד הנכון ופעלתי על פי ההוראות שהוא אמר לי, וראה איזה פלא... הכל הסתדר... בלי קשרים ולא קומבינות ובלי כלום...

כן... אצלנו החרדים... לפעמים זה הפתעה גדולה בשבילנו!!!

מה ההפתעה??? לדעת שיש דרך המלך!!! יש מה שנקרא הליך!!! בכל תחום וכל נושא יש מסלול מסודר ותקני אין מבצעים אותו ב"דרך המלך" ואם אתה הולך לפי הספר ואתה פועל לפי ההוראות... אין סיבה שזה לא יעבוד... רק מה??? לפעמים לפעמים יש מקרים חריגים... שהעסק תקוע, ובשביל זה יש עסקנים, וצריך אולי קשרים וקומבינות ופרוטקציות.

עד כאן ברור?? עד כאן מוכר??

אז זהו!!! שעל אותו משקל בדיוק-- בתפילה!!!

אותה סוג של נטיה קומבינטורית שיש לנו בכל מיני משרדים למיניהם... **אותו סיפור יש לנו בתפילה!!!** אני צריך ישועה... אני צריך להגיש בקשה לבורא עולם... נו... מה עושים?? אז אם הייתי יהודי פשוט של פעם הייתי פשוט פונה לרבש"ע ומסדיר את העניינים מולו... אבל היות והתרגלתי להיות חרדי קומבינטור... אז יש לנו נטיה לגשת לתפילה על ההתחלה בצורה של קשרים וקומבינות... והיות ואני צריך ישועה... אז מיד הולכים לצדיק לפעול ישועות... מיד נוסעים לקברי צדיקים... על הרגע הראשון אנחנו כבר מחפשים איזה "עסקן" טוב שישחיל את השם שלנו מאחורי הפרגוד וישלח את כל החובות למגרסה ויסדר לנו את החיים...

ההההלו... חרדי יקר... כמו שנציגי הציבור כבר הסבירו לך בשלל נושאים שיש דרך המלך!!! יש את המסלול המסודר והתקני שאם עושים אותו זה אמור לעבוד... **אותו דבר בתפילה... עצור!!! אל תהיה**

לי **קומבינטור חרדי**... קודם תנסה ללכת בהליך התפילה הסלול והמתוקן והנורמלי... תעשה אותו... תלך לפי ההוראות... **ואם אחרי!!!** אחרי שפעלת לפי כל ההוראות... אם אחרי הכל לא הצלחת לפעול ישועות... אז תחזור אלי... אז נחשוב על קומבינות. אין מארגינים לך ישועות מהדלת האחורית אבל כעת חכה עם זה!!! קודם תעשה את ההליך המקובל...

נו... מה המסלול התקני והמסודר של התפילה???

לא תאמין... הלכות תפילה!!! כן... הלכות תפילה...

בינינו... נכון אתה מאוכזב?? נכון אתה עושה כעת כזה פרצוף כזה... של נו... שוין... נכון?? **אז זהו שאני ממזה מבין אותך!!!** כי בדיוק את הפרצוף הזה אני עשיתי מול אותו חבר עירייה העשירי שהלכתי אליו בתקווה שיעזור לי... וגם הוא אמר לי את מה שכולם עד כה אמרו לי... אני מוכן בשמחה לעזור לי... אבל קודם תלך לפי התקן... תפעל לפי הכללים וההוראות... ואם לא יסתדר אז אני פה תמיד לרשותך... הפרצוף המאוכזב שיצאתי ממנו!! זה בדיוק הפרצוף המאוכזב שאתה כעת עושה!! הנה... הן אדם ייבש אותי... מרח אותי... רציתי ישועות... רציתי שכל הבעיות יסתדרו... סוף סוף מישהו כותב פה על תפילה... אני כבר שמח שהוא הולך להביא לי איזה משהו טוב... והנה הוא מייבש כמו כולם... שולח אותי לסידור תפילת כל פה... לתפילה הזו שאני מתפלל כל יום... הוי... אני כ"כ מבין אותך... ס"ו גם אני חרדי קומבינטור כמוך!! **אבל בא ננסה ביחד לנסות... בא ננשום נשימה עמוקה וניגש לדרך המלך.**

בספר החוקים היהודי הנקרא שולחן ערוך!! מסעיף 89 ועד סעיף 127 (כוונתי מסימן פ"ט ועד ק"ו) שם מפורט בצורה מסודרת וברורה מה התהליך והפרוצדורה של מי שרוצה להגיש בקשה לבורא עולם...

אז זהו!!! אנחנו יוצאים לדרך... כן... זה נשמע מאוד מייבש ונדוש... אבל מחוסר ברירה אנחנו הולכים על זה... בפרט שבתקופת הקורונה באמת כל הקומבינות די חסומות... אין לך קברי צדיקים... הגישה לסגולות מרשימות לא כ"כ זורמת... ואין לנו ברירה אלא להיצמד לספר...

ובכן: קום הרגע!!! כן... הרגע... קום... קמת?? עכשיו תלך לארון הספרים ותוציא ספר משנה ברורה מנוקד... חלק א'... סימן פ"ט...

כן... אני מחכה שתלך... הבאת חלק א'?? זה מנוקד?? יופי!!! תפתח סעיף שמונים ותשע ואנחנו מתחילים לקרא את ההוראות!!! בשלב זה תקרא רק את השולחן ערוך... אתה קורא?? הנה... זה ההליך!!! הפרטים שכתובים פה זה בדיוק מה שצריך לעשות בשביל לקבל ישועה.

אחרי שבוע ימים שתפעל על פי ההוראות שכתובות בשולחן ערוך... אז פתאום יגיע הההההלם הגדול!! אתה פתאום תגלה לתדהמתך שאף פעם לא מיצית את עצמך בדרך המלך... אף פעם לא העלית על דעתך

שהישועה מחכה לך בהלכות המוכרות והנדושות בשולחן ערוך... ובעזה"ש בקרוב ממש יהא רעווא שתהיה בהלם שבקשתך התקבלה... בדרך המלך!!! כן... גם אני הייתי בהלם... שהבאתי את כל הניירת ופשוט קיבלו את זה בלי להפעיל את ח"כ פלוני כי הלכתי לפי הספר...

אתה רוצה ישועה?? **תקבע מקום לתפילתך!!!** רוצה ישועה?? **תבא מעשרה ראשונים לבית הכנסת!!!** רוצה ישועה?? **תבא עשר דקות או רבע שעה לפני התפילה!!!**

רוצה ישועה?? **תתעכב עשר דקות או רבע שעה אחרי התפילה...**

רוצה ישועה?? **תשתדל לכוין לכל הפחות בסוף כל ברכה וברכה בשמו"ע...**

רוצה ישועה?? **תשתדל שלא יהא דבר חוצץ בינך לבין הקיר בתפילה...**

רוצה ישועה?? **תדאג שלא יהיו דברים שיוציאו אותך מהריכוז בתפילה!**

כל מה שמניתי לך עכשיו זה דינא דגמ'!!! וזו רק תחילת הרישימה... יש לי ברשימה יותר מארבעים דינא דגמ' בתפילה... ש... שמה בסה"כ כתוב דינא דגמ' הזה?? **שזה ההליך!!! זה התהליך התקני!!!** זה דרך המלך... זה המסלול הקונבנציונלי איך קובעים פגישה עם הרבש"ע באוירה הנכונה ביותר ובשעת איכות המוצלחת ביותר... וככה פועלים אצלו ישועות... ולפני שאתה מנסה דרך עוקפת... תנסה את זה...

אל תברח מהנקודה!!! הישועה מחכה לך פה!!! במקום שלך בבית הכנסת!!! באשרי יושבי ביתך... פה... נכון ועכשיו... לא תמלט מזה...

אני רוצה שתבין: בזמן האחרון מדברים הרבה על החיזוק הנדרש ש"לא לדבר בשעת תפילה"!!! לא נעים לי... אין לי שום עניין לצנן את החיזוק... אבל לי יש איזו הסתייגות אישית מהחיזוק הזה...

לא יודע!!! בציון של ר' ישיעלה קסטירר אף אחד לא צריך לתפוס חיזוק בלא לדבר... אתה יודע למה?? לא רק בגלל שמגיעים לשם פעם ב... לא רק בגלל זה!! יש פה נקודה אחרת והיא: שכל מי שמגיע לר' ישיעילה יודע שעושים פה משהו!!! **פועלים פה ישועות!!!** ואם עושים פה משהו... אז לא מדברים... בדיוק כמו שאין מסיחין בשעת הסעודה... למה לא?? כי עכשיו אוכלים... אז ככה לא מדברים בשעה שעושים משהו!!! והיות ובתפילה שלי אני עושה משהו!!! ואני מבין שבתפילה שלי אני פועל ישועות... אז אני כבר לא צריך מודעות ענק שיצחקו עלי שאסור לדבר בשעת התפילה... אני לא אדבר כי... כי אני עושה פה משהו...

משהו פה לא מובן?? אם בבית כנסת אנחנו מדברים... זה רק בגלל סיבה אחת ויחידה: שאנחנו לא מבינים שאנחנו עושים שם משהו!! ואם ככה: אם אתה באמת חושב שאתה לא עושה משהו בבית כנסת... אז... אז אתה **פסור** מלבא לבית הכנסת...

למה להגיד לבן אדם בשפה חריפה... אסור!!! אסור לדבר בשעת התפילה... אני בעד לדבר בעדינות: אתה **פסור** מלבא לבית הכנסת!!! לבית הכנסת מגיע רק מי שפועל שם משהו... שעושה שם משהו... אם אתה לא

השליח של הציבור!!! וכל שחרית וכל מנחה באמצע השנה כשהשליח ציבור ניגש... המשמעות היא ש... ש... מה? **שהוא השליח של הציבור!!!** אם ככה... זה תמיד מרעיש ומפחיד... עומדים מאחורי יהודים שעניניהם בי תלויות ועיניהם לך מייחלות... הם בונים עלי... הם שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך... אני כעת אמור לבקש ולהתחנן בעבורם ולהעלות את התפילות שלהם... אני בהחלט נרעש ונפחד... **אז זהו!!!** שאצל האשכנזים פעם אחת בשנה מזכירים לשליח ציבור את המקום האמיתי שלו במשך כשככלל השנה כולה!! ההההלו... אתה שלוח עמך בית ישראל... אנחנו מתפללים עליך; הורם מה שיאמרו הבינם מה שידברו... מה נעשה שבמשך השנה השליח ציבור הזה ניגש בשטיבלאך ככה צענטער... גיא שוין... במשך השנה אין לנו זמן להזכיר לו כמה הוא חשוב... העיקר שיש עשר שסיימו... נו... תתחיל כבר חזרת הש"ץ... ומחר... אז אין לנו ברירה אלא לכה"פ בראש השנה להזכיר לו את זה!!! אין לנו ברירה אלא להזכיר **לעצמנו** לכה"פ בראש השנה מה גודל הנוראות והחשיבות של תפילת הציבור!!! בשביל זה אנחנו מכניסים פיוטים מרטיטים בתוך חזרת הש"ץ ובין בתרי חזרתו של השליח ציבור... כדי לעורר ולהתעורר אחת בשנה...

אבל הספרדי??? הספרדי לא צריך את זה!!! כל השנה כולה הוא יושב באימה וביראה והקשיב לכל מילה שיצאה מפיו של השליח ציבור!! הוא לא צריך בראש השנה שהש"ץ יעשה הקדמה ויגיד: אוחילה לקל אחלה פניו אשאלה ממנו מענה לשון... לאדם מעריכי לב... **למה הספרדי לא צריך??** כי בכל תפילת מנחה הכי שגרתית הש"ץ מכריז: תכון תפילתי קטורת לפניך משאת ערב הקשיבה לקול שועי מלכי ואלוקי כי אליך אתפלל וכולם בדממה ממתנינים למוצא פין של הש"ץ...

מי צריך לשיר "אוחילה לקל" ולהתרגש מהמעמד הנשגב שהנה הש"ץ מתחיל את החזרה??? מי שבמשך השנה היה בשטיבלאך שהיה צריך מודעות ענקיות שיצרחו עליו תפסיק כבר לדבר בחזרת הש"ץ... הוא זה שלכה"פ בראש השנה... צריך לשיר את המילים המרטיטות "עני עמך במ תלויות ועיניהם לך מייחלות, גשים מול ארון הקודש באימה לשכך כעס וחמימה, ועמך מסביבים אותם כחומה", שלפחות בראש השנה אנחנו נפנים שהההלו... עושים פה משהו ו... ולא מדברים!!! אבל אליבא דאמת!!! צריך להבין ולהפנים שכל הפיוטים האלו שאנחנו שרים בר"ה סביב השליח ציבור... וסביב הנרעש ונפחד... הפיוטים האלו לא קשורים בהכרח סביב ראש השנה... אלא זה סביב השליח ציבור וסביב התפילה שהיא ממשיכה איתנו הלאה למשך שגרת השנה... אם נבין שבתפילה אנחנו עושים משהו!!! אם נבין שאנחנו פועלים משהו... כבר לא נצטרך מודעות ענקיות אסור לדבר בשעת התפילה... כי... כי אנחנו נבין שעושים פה משהו!!! בשביל זה העצה היעוצה... ואנא ממך... קורא יקר... תאמץ אותה!!! תנסה להפעיל קשרים דרך התפילה כמות שהיא!!! תנסה להתחזק במבנה של התפילה כמות שהוא... תמצה את עצמך במשבצת הזו... ובעזה"ש אתה תהיה בהלם לגלות שהישועה נמצאת פה... "במקום אשר עמד שם" בתפילת כל פה שהחלטת למקד עליה את התשומת לב... בא נכריז מלחמה על הברחה סחור סחור סביב הנקודה... הגיע הזמן לנגוע בנקודה!! כאן ועכשיו!!!

תעשה את זה ארבעים יום ו... ותחזור אלי!!!

כולנו מכירים את הבדיחה הנדושה על אותו חרדי שהייתה לו שריפה בבית... נו... מה עושים כשיש שריפה?? מפעילים קשרים אצל חבר העיריה שיתן לי את הפלאפון של העוזר האישי של ח"כ פלוני... ואחרי חצי שעה הח"כ חוזר אלי... כן... מה אני יכול לעזור?? תבין... יש לי שריפה בבית... האם יש לך קשרים עם מכבי אש??? כן... עונה הח"כ... קח מספר... אחד אפס שטים!!!! רגע... ולהגיד להם שאתה שלחת אותי?? לא לא!! אין צורך!!! עד שמיודעינו מתקשר למכבי אש הבית כבר נשרף כליל...

זה ממש ככה!!! כמו שאתה מבין שאחד אפס שטים זה חיוג שכל אחד יכול לחייג ולא צריך קשרים... **וגם לא יעזור קשרים**... גם אם תתקשר לראש הממשלה הוא ישלח אותך לאחד אפס שטים... כי גם הוא... כשיהיה לו שריפה בבית... הוא בעצמו יתקשר לאחד אפס שטים...

אותו דבר בתפילה!!! תפילת שחרית מנחה וערבית זה אחד אפס שטים... **ואנחנו הרי מכירים את החיוג הזה!!!** כולנו יודעים שמכבי אש זה 102... אבל בכל זאת... אם אפשר להפעיל פרוטקציות... אז למה לא להתקשר לח"כ גפני...? **ההההלו... מה אתה בורח מהנקודה**...

פה!!! ופה!!! כאן!!! ועכשיו!!! קרוב אליך הדבר... בפין ובלבך!!!

היה לי הרגש מעניין: בתפילות של ימים הנוראים יש הבדל קיצוני בין נוסח התפילה של האשכנזים לנוסח של בני עדות המזרח... אצל האשכנזים התפילה של ר"ה היא משהו מיוחד ומרטיט ומרגש... הנני העני ממעש... נרעש ונפחד... מסוד חכמים ונבונים... אפתחה פי בתפילה ובחנונים... אתיתי לחנך בלב קרוע ומורתך... יש הרבה יוצרות... פיוטים... נתנה תוקף... וכל מאמינים... לקל עורך דין... ה' מלך... בשלב מסוים הציבור מתחיל להתפלל על השליח ציבור: היה עם פיפיות שלוחי עמך בית ישראל... הורם מה שיאמרו הבינם מה שידברו... הציבור רק מסיים להתפלל על הש"ץ ואז השליח ציבור מקבל את רשות הדיבור ואז הוא מתחיל להתפלל על עצמו: אוחילה לקל אחלה פניו אשאלה ממנו מענה לשון... לאדם מעריכי לב... (היום כבר שרים את זה... וזה מרגש... וארון קודש פתוח...) כל המעמד המרטיט הזה קיים רק אצל האשכנזים בראש השנה!!! **אבל אצל הספרדים???** **אין כלום!!!** אצל הספרדים תפילת ראש השנה היא כמעט כמו כל תפילת חג רגילה... חזרת הש"ץ רגילה... אמנם במוסף יש ברכות נוספות אבל זהו... אין פיוטים מיוחדים...

חשבתי על זה... יש לי איזה ניוחש על דרך המליצה למה זה יצא ככה:

כי אצל האשכנזים השליח ציבור ניגש בראש השנה ומתחיל... הנני העני ממעש... היה נא מצליח דרכי... מסוד חכמים ונכונים...

מה קרה?? על מה הש"ץ מדבר?? מה זה כל ההשתפכות הזו??

פשוט מאוד: הוא שליח ציבור!!! ושליח ציבור הוא

עושה כלום בתפילה... רק הצדיקים ופועלי ישועות הם אלו שפועלים שלך... ואילו כשאתה מגיע לבית הכנסת... אתה כמו בלוק שלא עושה כלום... אז תעשה את זה בבית... אתה פטור מלהגיע... לענ"ד זו הגירסה הנכונה!!!

לא- אסור לדבר בתפילה... אלא- לא צריך לטרוח ולהגיע לתפילה...

מה אני מתכוין? לאן אני חותר??? ברגע שאנחנו קומבינטורים בתפילה... מי הניזוק הראשון?? **התפילה שלנו בעצמנו!!!** ברגע שר' ישעייה פועל ישועות בשבילנו... ברגע שקופות הצדקה מתפללים עלינו... ברגע שהסגולות פועלות בשבילנו גדולות ונצורות... אז אנחנו?? אנחנו נשארים מחוץ למשחק!! אנחנו לא פועלים כלום!!! ואם ככה... לא נותר לנו אלא לפטפט בתפילה... כ... כ... כשברקע מודעות ענקיות שאסור לדבר בשעת התפילה... אדוני היקר!!! תפסיק לכבד את כולם שיפעלו בשבילך!!! **תבין שאתה!!! ואתה!!! ורק אתה פועל ישועות בתפילה שלך!!!**

(ואם אתה ליטאי... אז אתה יכול לקרא גם את השורה הבאה: אתה ורק אתה יכול לפעול ישועות בתפילה שלך... **ואף אחד אחר לאוו!!!** לחסיד לא הייתי אומר את המשפט הזה... סו"ס יש לו רבה... אני מעדיף שהרבי שלו יגיד לו את זה... ויש הרבה רבנים שאומרים את זה... אבל אתה הליטאי... אתה אבוד לגמרי!! אף אחד לא יושע אותך... רק אתה בעצמך... תתחיל לפעול בתפילה... תפסיק להירדם בשמירה...)

אני במעמד זה רוצה להכריז על סגולה חדשה!!!

ארבעים יום **לא** בכותל!!! **לא** במקומות הקדושים!! **ולא** אף צדיק ואף שליח אחר שיעתיר עליך... אלא מאי?? ארבעים יום שאתה בעצמך קובע מקום לתפילתך בבית הכנסת ופשוט מקפיד על כל הלכות תפילה ממקום של הבנה שזה הפרוטוקול המקובל והתקני לקבלת התפילות... אני ממליץ לפני הארבעים יום לעשות איזה שבוע ימים של הרצה... במשך השבוע הזה פשוט תעבור במהירות על כל שו"ע הלכות תפילה... (רק שו"ע רומ"א... את המ"ב אפשר כבר לדחות לארבעים יום עצמם)

תעשה לעצמך רשימה של משימות מה יהודי צריך לעשות בתפילה... (רשימה חלקית: קדושה, חזרת הש"ץ, אמן לכה"פ הדקל הקדוש ושומע תפילה ושים שלום, מודים, דיני מקום התפילה, לרוץ לתפילה, לצאת לאט, דיני הכריעות, הוראות מדויקות כיצד לעשות עושה שלום, תחנון, נשיאת כפיים, אשרי ובה לציון, מנין הקדישין, לתת צדקה קודם התפילה, לא לעבור או לשבת כנגד המתפלל, וכן הלאה, אידך זיל גמור) וקדימה... יוצאים לדרך... כעת יש לנו ארבעים יום שאתה פשוט פועל לפי ההוראות בצורה מסודרת!!! אתה לא צריך לעשות יותר... אבל גם לא פחות... **אתה פשוט צמוד לניירת!!!** אתה מגיע כל יום לתפילה רבע שעה לפני... כי ה"מבינים" אמרו שזה חלק מההליך שיכול לקדם את הפגישה שלך עם בורא עולם... אתה אומר ברכות השחר בכוונה, ופסוקי דזמרה כמונה מעות כי היועצים טוענים שזה דבר שיכול לקדם את איכות הפגישה שלך עם בורא עולם בדרך לישועה...

סדרת השיעורים בהלכות עירובין, לשלושת מסלולי העליה לרגל...

שבוע שעבר דיברנו על היערכות שיא שנעשית כעת בירושלים לקראת העליה לרגל המוקדמת מתמיד... כעת נחזור לישב שלנו... גם בכפר שלנו יש היערכות גוברת!!! סו"ס גם אנחנו אוטוטו... צריכים להתקפל ולעלות לירושלים... **בפרט אנחנו!!!** אנחנו מתגוררים בנקודה הכי רחוקה מירושלים... (ע"פ בארץ ישראל...) אנחנו מתגוררים בכפר קטן סמוך לסולמא דצור... אי שם בירכתי נחלת זבולון... דווקא אנחנו לשם שינוי לא מותרים מעונת האסיף והביצור וקטוף התמרים... כי כידוע... נחלת זבולון לא משופעת בשדות וכרמים, כי גזרה חכמתו יתברך שהפרנסה של שבט זבולון תתבסס בעיקר על פרגמטיא בים וכו'... ממילא דווקא מה שמטריד בעונה הזו את כולם... דווקא זה לא מטריד אותנו... כמובן שיש לזה גם מחיר... אנחנו ע"פ רוב לא כ"כ זוכים להקריב ביכורים... כי אנחנו כמעט לא משקיעים ב"פרי אדמתך..." (זו הסיבה לעני"ד שבשבת נד. שלמה נתן לחירם את ארץ כנען שבזבולון והיא "ארעא זבא עבידא פירי", מהסיבה ש"שהיו בה בני אדם שמכובלין בכסף וזהב, ולכן לא עבדו עבדתא, משום שהנכסים של שבט זבולון המירו לכסף ולא לדגן תירוש ויצהר כפי שכולנו חיים היום, ואילו אז רק שבט זבולון חיו כך...) עכ"פ אנחנו כן צריכים להתארגן כי דרך ארוכה לפנינו!!!!!! ו... וצריך כבר להתחיל להתארגן...

בשבת הקרובה הרב ימסור סדרת שיעורים בנושא... תנחש איזה נושא??? **בהלכות עירובין ומחיצות לשבת!!!!** כן... היות ואנחנו כ"כ רחוקים מירושלים... אזי הדרך שלנו בדרך כלל אורכת יותר משבוע ימים... וממילא גם אם נצא ביום ראשון לא נמלט מלעשות תחנה בשבת באמצע שומקום... וכאן צריך ללמוד היטב כיצד להתנהל עם הנושא של טלטול בשבת... כן... זה לא פשוט... הדרך שעולי הרגלים בוקעים בה היא רשות הרבים גמורה... ואם אנחנו פתאום שובתים ורוצים להחזיק כוס של קידוש ולהניח אותה על שלחן... או להחזיק תינוק הקטן בשבת שכזו... זה שאלה של הוצאה והעברה ד"א מדאורייתא... זה לא המלצה... זה לא עירוב לחומר... אלא גופי תורה בחסורה שבחסורות... (אל תשכח... שהפתרון הפשוט והמוכר לנו להיכנס לעיר ולהסתמך על העירוב של העיר... זה לא בא בחשבון... כי עולי רגלים אף פעם לא רוצים להיכנס לעיר... אדרבה... מעדיפים לישון תחת כיפת השמים) אז תמיד לפני שיוצאים לעליה לרגל... הרב מוסר סדרת שיעורים בכל ההלכות הנחוצות... שיעור ראשון בהלכות מעשר שני ורבעי (והשהה גם מעשר עני בין הייתר), שיעור שני: בהלכות הטהרה והזאת ג' וז' וענייני חציצה... בהזריות הנדרשות בדרכים, שלא לסטות לשדה הפרס וכו'... ואז תמיד השיעור הרביעי או החמישי מתמקד בהלכות שבת ומחיצות בחניה שבדרך...

אבל דווקא בשיעור שהרב מוסר בהלכות מחיצות לשבת... יש משהו מעניין... השיעור מתפצל לשתי קבוצות!! תנחש למה??? כי יש כמה מסלולי נסיעה!! היות ואנחנו גרים באזור צור... אז יש כמה סוגי אופציות כיצד לעלות לירושלים... יש את האופציה המועדפת והמוכרת עכ"פ לשבט זבולון... מה שנקרא **המלגה!!!** אנחנו בלאו הכי עיר חוף... אז עולים על אניה עם כל המשפחה והילדים... מעמיסים את כל הבכורות והמעשר בהמה... מעלים את הבור ספינה אלכסנדריה שיהיה לנו מה לשתות... כולם עולים על הסיפון... וקדימה... יוצאים לדרך... ואל תשכח שבזבולון אף פעם לא עולה לירושלים לבד... הוא תמיד עולה עם השותף יששכר... "עמים הר יקראו שם יבחו זבחי צדק..." אז בשביל זה יש תחנה נוספת בנמל חיפה או בעתליה ולשם פחות או יותר עולים הקבוצה המקבילה משבט יששכר... (ואז נוסעים עד יפו והולכים ביבשה מהלך של קצת יותר מיום אחד) זו האופציה המועדפת והטבעית שבשבת זבולון מכיר... דא עקא שהחסרון הוא שכך אנחנו מטריחים את יששכר לעשות כבוד דרך מעמק יזרעאל ששם הוא רובץ בין המשפתיים והגיע עד הים... בשביל זה הוא צריך לחצות את כל אורכה של נחלת שבט מנשה ו... וחבל לנו על הזמן היקר שלנו!!! הזמן היקר של יששכר שכל דקה שלו מוקדשת להרבת תורה... לכן יש כאלו מזבולון שמעדיפים להגיע עד יששכר ולא שהוא יצטרך להצטרף אלינו... **ולכן הם מעדיפים את המסע היבשתי!!!** תופסים את מקל הניידים... חוצים שמאלה להרי נפתלי... ושם מתחילים לרדת ולרדת עד שמגיעים לבקעת גינוסר... ומשם מגיעים לבקעת יבגאל... שם כבר נכנסים לנחלת יששכר... ואז נעשה המפגש המרגש עם השותפים הטבעיים... רק לראות את החיבה ואת הכבוד שרוחשים השותפים יששכר וזבולון אחד לשני... רק לראות את העיניים הבורקות שיש לזבולון לתורת אמת של יששכר... ורק לראות את האהבה והכרת הטוב שיש ליששכר בהדדיות כלפי זבולון... הכל שווה!!! ואז מתארגנים ביחד ויוצאים לדרך... דרך יבשתית רגילה...

יש כמובן את הקבוצה השלישית... את אלו משבט זבולון שלא מוותרים!!! נכון ש-לנו אין שדות וכרמים... נכון שאנחנו מתבססים בעיקר על כסף נזיל ועל פרגמטיא... לכן מה?? לכן מגיע לנו עונש... שלא נזכה להקריב ביכורים ולא תרומה גדולה ומעשר שני?? לכן יש שותפים משבט יששכר וזבולון שהם פשוט לוקחים את הכסף הנזיל שלהם וקונים "שדות מקנה" מנחלות משופעות של שאר השבטים... וכשעולים לרגל הם עוברים דרך שם... ועושים את הביצור והקטוף... עכ"פ עכשיו שזה העונה של התמרים!!! האזור הפופולרי ביותר זה אזור המדברי של בקעת הירדן ובית שאן... שם גדלים הדקלים המובחרים ביותר... ממילא בעליה לרגל של ערב סוכות... יש מסע מיוחד שעובר דרך האזור המדברי והצחיח של הבקעה... לסיכום: מהעיר שלנו יוצאים שלושה מסלולי עליה לרגל!!! אחד: דרך הים... השני: דרך המלך... דרך המסלולים המוכרים של ארץ הגליל וארץ יהודה... והשלישי: דרך המדבר!! **וכעת אנחנו נכנסים למסכת עירובין.**

הרב מוסר שלושה שיעורים שונים לכל אחת מהקבוצות. לאלו שנוסעים דרך הים... יש להם את ההלכות שבת המיוחדות שלהם אין להתנהג בספינה... אין מרוקנים שופכין מהספינה לים בשבת... ומאיך אין ממלאים מים מהים... (אז יז או מקום ארבעה... תלוי...) ואיך עושים עירובי חצרות בין שתי ספינות... כן... הרי נוסעים כמה ספינות ביחד ולפעמים צריכים לטלטל טשולנט או נביאים מאחת לשנייה... ומה קורה אם החלטנו לעגון על שפת הים... מה הדין במבוי שצידו אחד כלה לים... ומה הדין של מזחטרא שהיא למעלה מן המים וכו' וכו'... **עד כאן הלכות שבת למסלול הימי!!!** כעת הסתיים השיעור ליורדי הים (יותר נכון **עלי** רגלים...) כעת הרב מוסר שיעור אחר לגמרי **למסלול היבשתי** בדרך המלך!!! זה כבר ההלכות הקלאסיות שכל רב מוסר בכל ישוב... מה הדין של שיירה שחנתה בבקעה... אין מאלתרים מחיצות... הרב נתן לנו עצות פרקטיות אין לקחת מכל הבא ליד... גמלים, אכפות, עבטין, שלפין, קנים, קולחות... ופשוט מצמידים אותם אחד לשני... (אז יותר נכון: עושים בניהם חלל בשיעור של פרץ כעמוד...) וכאן כבר צריך להקפיד שלא ישאר מקום חלל ללא שימוש יותר מבית סאתים... (הילדים שצריכים מרגש בשביל לשחק אחה"צ של שבת צ"ע האם זה נקרא תמיש) וכן הלאה וכן הלאה... **עד כאן השיעור השני!!!** ואז עוברים לשיעור השלישי... שהוא גם נוגע אלינו... אבל הוא בעיקר קריטי לעולי הרגלים **במסלול דרך המדבר...** שהם זקוקים נושאות לבארות מים!! ויש!! ובשביל שיוכלו להשקות את הבהמות בשבת חכמים הקלו להם הקולא שכל פרק "עושיין פסין" הגלמד כעת בדף היומי מוקדש לעולי רגלים אלו באהבה... ויש לזה הרבה פרטים... אבל חשוב להדגיש... שהקולא הזה היא לא רלוונטית בייחס לבורות המים שנקדימון בן גוריון אירגן... כי הקולא הזה היא רק בייחס לבאר מים חיים ולא לבורות... ורק לבהמה ולא לאדם... מה שבטוח, כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון, אבא שבשמים כבר מתחין לכם בכיליון עיניים... ובמחרה יקויים בנו פסוקי ההפטרה שאי סביב עיניך וראי כולם נקבצו באו לך, בניין מרחוק יבואו, ובנותייך על צד תאמנה... אז תראי ונהרת...

למנוח לא נבוש- מושגים בסיסיים בהלכה

שנה שעברה למי שזוכר... בחודש אלול היו כאן כמה רשימות אישיות של חשבון נפש... לעשות סיכום איזה פינות צריך לסגור... אז בשנה זו צריך לקחת בחשבון שיש גם דברים חדשים!! סו"ס שנה זו נשאה בחובה אופי אחר. מושגים אחרים. וממילא גם התמודדויות אחרות. **בתור מדגם!! אני רוצה לנמחש רשימת המאמ** **מנוגדים:** על חטא שחטאתי לפניך בזה **שפתתי** מהקורונה!!! כל הזמן פחדתי להידבק... ושכחתי שסו"ס יש מנהיג לבירא... ומה שאעשה ומה שלא אעשה בסופו של דבר הכל בגזירת עליו... על חטא שחטאתי לפניך כעת נעבור ליוזי הבא... על חטא שחטאתי לפניך שבשלב מסוים נמאס לי והפסקתי לפחד מהקורונה... אמרתי... יאלה... ה' יעזור... מן השמים ירחמו... חטאתי! זולאתי באחריות המוטלת עלי... **שים לב לשני הידויים הסותרים!!!** לא!! שלא תבין לא נכון!!! אני לא מדבר פה על שני אנשים!! אלא על אותו אחד!! אם צריך לחשוש אז זה לא בסדר שלא חששתי... ואם כשחוששים לא צריך לפחד... אז לא בסדר שפחדתי... שורה התחנה: עושים מה שצריך!!! --הלאה... על חטא שחטאתי לפניך שהתעצבנתי וכעסתי והלבנתי פנים של אנשים שג"פ הוראת רבותיהם הקפידו קצת פחות כמוני על ההוראות... (אני מדבר על אנשים שיש להם רבנים, והגו על פי רבותיהם, נא לא להתקשר ולצעוק בלי קשר... קצת נגרות בבקשה!!) אני בעזרה"ש אעשה רשימה ממי אני צריך לבקש מחילה על זה שהלבנתי פניו... **ובמקביל!!** על חטא שחטאתי לפניך שלעגתי וצחקתי וגזיחתי על אנשים שהגוימו ונשארו עד עכשיו צמודים להוראות המבזויות של חודש ניסן... חטאתי בזה שזולאתי בהם ולעגתי להם...

ושוב שים לב: אני לא מדבר על שני אנשים!!! אלא על אותו אחד!!! על אותו אחד שקוראים לו אני... אני בעצמי... רגע אחד הלכתי לבית נסת שכולם שם שכחו שהיה קורונה והתעצבנתי עליהם... ואחרי חמש דקות נכנסתי לבית נסת שהם עדיין תקועים בשפעת הספרדית... ורק עשרה אנשים יכולים להיכנס לבית הנסת... וצחקתי עליהם... ובשני המקרים לא הייתי בסדר... האם הבנת לאן חזרתי??? יש פה נקודה עדינה: יהודי עובד ה' מוכרח לעיקרין אחד וחידו: עושים מה שצריך!!! גם אם יש קורונה... הסיבה שאני צריך להישמר ולהיזהר... זה לא בגלל שאני אויב... קורונה... סכנת נפשות... לא!! לא בגלל זה!!! אלא בגלל שלפי מכלול הנתונים יצא ש**כך צריך לעשות!!! זה רצו ה' כעת!!!** זה המניע שלי... מי שחזר כך... מי שזוהר בגלל שכן צריך לעשות... אין לו בעיה במקביל... לראות יהודי שפחות נזהר... ולהבין ש... שאולי אסור להלבין את פניו... כי... כי לא צריך!!!

הרי למה אני מקפיד על ההוראות?? כי צריך!!! ואם לא צריך להלבין את פניו... (מגו שזה לא יעזור... או שיש לו על מי לסמוך... והכי הכי: או בגלל שלא חלפו שבועיים וגם לי נמאס פתאום... ופתאום הפסקתי להקפיד...) אז לא צריך!!! רק מי שחיו עם התפיסה הבהירה הזו: אני עושה מה שצריך!! רק הוא יכול לפעמים לתמוך בין שני מצבים... כי כאן צריך וכאן לא צריך!!! הנה דוגמא: לחשוש מהקורונה... צריך!!! לפחד- לא צריך!!! להקפיד על ההוראות... צריך!!! להלבין פנים... אתה בטוח שצריך?? אם לא צריך!! אז על חטא שחטאתי לפניך... השנה ההרגש הזה מאוד מורגש... ולמה?? כי אני בעצמי... (ומסתמא גם אתה) עברנו כמה וכמה הו"א ומסקנות... בהתלהב מאוד נוהרתי... ואח"כ נמאס לי... ופתאום נעלבת שהעיון לי על המוסר אז נהייתי עקרוני שצריך להקפיד... ואז הגעתי למקום שנורא מקפידים... ונעלבת שצועקים עלי... אז התכתי לצד השני... ואין שום עניין... ואז פתאום שאלתי את עצמי... נו... מה באמת? התשובה היא: עושים מה שצריך!!! לא פחות ולא יותר!!! אם הייתי צריך להקפיד על ההוראות... אז גם אם מחר יתברר שזה היה מיותר לחלוטין... אני צריך לחזור בתשובה למה זולאתי... ואם ח"ו יתברר שהתנתן כן אדם בגלל שלא נוהרתי... לו יצויר שמוכרח באופן שלא היית צריך להיזהר... אין שום בית מיוחד... ודו"ק...

באיזה משרה דוד המלך מתקנא?? במשרת אם!!!!

בסוף המזמור "לדוד ה' אורי וישעי..." כן... המזמור הזה שכולנו אומרים בחודש אלול...

איך המזמור הזה מסתיים??? "לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ החיים" אומרים חז"ל: (ברכות ד.) אמר דוד המלך לפני הקב"ה: יודע אני בך שאתה נותן שכר טוב לצדיקים לעולם הבא, אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו... כן... לדוד המלך יש רגעים מסוימים שהוא לא בטוח שיש לו חלק לעולם הבא... על העולם הבא שלו הוא לא בטוח!!!

אבל למרבה התדהמה... יש מישהו שדוד המלך כן בטוח שיש לו חלק לעולם הבא...

תנחשו מי?? אם בישראל!!!! כבר הוזכר כאן בעבר בגיליון זה, שכשדוד המלך חזר מההכנסת ספר תורה הראשונה... לאחר שהוא פיזז וכרכר בכל עוז לפני ה'... חיכתה לו קבלת פנים מאשתו- מיכל בת שאול, "מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו, כהגלות נגלות אחד הריקים..."

דוד כועס על דבריה של מיכל, והוא עונה לה קשות... והוא מסיים בדבריו ואומר לה: "ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה!!!!"

אומרים חז"ל דבר מבהיל: מה דוד המלך בעיקר כועס על דבריה של מיכל??

אומרים חז"ל בזה הלשון: אמר לה דוד למיכל: "אותם נשות ישראל שצווחות אותם וקראת אותם אמהות (-שפחות) אינם אמהות אלא אימהות, הלוואי יהא לי חלק עמהם לעתיד לבא, הדא הוא דכתיב: ועם האמהות אשר אמרת- לוואי עמם אכבדה... כתוב כאן: שעיקר הקפידה שהיה לדוד על מיכל... למה קראת לנשות ישראל הצדקניות בלשון פחותה... כאילו הם שפחות... הן לא אמהות אלא אימהות!!!! האימהות האלו הן אמותינו הקדושות... מסיים דוד המלך ואומר: הלוואי עמם אכבדה!!! הלוואי ויהיה לי חלק עמהם לעתיד לבא..."

זאת אומרת: דוד המלך, על העולם הבא שלו הוא לא רגוע... הוא לא בטוח...

אבל על העולם הבא שלנו- האימהות...??? ! ? ! ? על זה הוא כן בטוח...

ולכן הוא כ"כ מקנא בנו... הלוואי עלי... הלוואי וגם אני הייתי כ"כ רגוע כמוכם, הלוואי וגם אני הייתי זוכה להיות מהנשים השאננות האלו שיודעות בבירור שהם מסודרות לעתיד לבא...

והשאלה כמובן זועקת אחת ולתמיד: היא באמת... היא באמת...

בדיוק דוד המלך ? ! ? בדיוק הוא לא בטוח שיש לו חלק לעולם הבא... ובדיוק אנחנו כן??

מה ההיגיון בזה?? אם לנו בטוח שיש חלק לעוה"ב... אז מה ההיגיון שלדוד המלך יש מה לחשוש שמא בדיוק לו- לא יהיה חלק לעולם הבא??

והעניין הוא ככה: מסר חד כתער!!!

יהודי נשלח לעולם הזה לעשות מה שצריך!!! מה שמוטל עליו!!!

מי שעושה מה שמוטל עליו בעולם הזה... זוכה לעולם הבא!!! נקודה... אין פה מה להבין... אין פה מה להתפלסף... אין פה כל מיני חשבונות מסובכים...

כל אחד צריך שיתברר ויתאמת אצלו מה חובתו בעולמו... ואם הוא עושה מה שמוטל עליו... לא משנה אם הוא אברהם אבינו, או הקצב של השכונה... יש לו חלק לעולם הבא...

עד כאן ברור??

וכאן מתחיל הסיפור: לאמא יהודיה אין ספקות... אין אצלה שטחים אפורים... היא יודעת בדיוק מה מוטל עליה!!! מה פירוש... יש הררי כביסות... צריך להכניס אותם למכונה??

צריך לתלות אותם ליבוש?? צריך לקפל ולהכניס לארון?? צריך או לא צריך??

צריך!!! יופי... אני כבר יודעת מה ה' רוצה ממני בחצי שעה הקרובה... את זה!!!

הלאה... קמים בבוקר... צריך להלביש את יענקי?? צריך להכין סנדוויץ' לשובי?? צריך ליטול ידיים לאבריימי?? צריך או לא צריך?? צריך!!!

יופי... אני שוב יודעת בדיוק בדיוק בדיוק מה ה' רוצה ממני לבוקר הזה...

הלאה... צריך היום לאכול ארוחת צהרים?? צריך לטגן בצל?? צריך לשים כוס אורז אחת?? צריך לשים שתי כוסות מים?? צריך לשים על האש ולחכות חמש דקות בשביל שיהיה פה אוכל?? צריך או לא צריך?? יופי!!! אני יודעת מה ה' רוצה ממני!!!

וכן הלאה וכן הלאה... אמא בישראל יודעת בדיוק מה ה' רוצה ממנה... אשה מקבלת הוראות עדכניות כל חמש דקות מחדש מה היא צריכה לעשות...

וכפי שסיכמנו מי שעושה מה שצריך.. הדרך שלו בטוחה לעולם הבא... אין פה מה להסתפק.

לעומת זאת דוד המלך יושב בבית המדרש וכל היום הוא צריך לקבל החלטות והכרעות ולהפעיל שיקול דעת מה רצון ה' במקרה הזה... ומה ה' רוצה בסיטואציה הזו... האם לסגור כעת את הגמ' וללכת לטפל בנושא פלוני אלמוני... או אולי להמתין עם זה... ואולי יתברר שזו מצוה שיכולה להיעשות ע"י אחרים...? כיצד להכריע בנושא פלוני הכ"כ מורכב... האם להגיע לפשרה או לחתוך בסכינא חריפא??

האיש כל הזמן צריך לקבל הכרעות... והוא כל הזמן צריך לבדוק את עצמו בזכוכית מגדלת האם יש לי נגיעה אישית שלכן אני נוטה להכריע בצד כזה או אחר... והאם אני לגמרי לגמרי צודק בסדר העדיפויות ובסולם הערכים...?? את מי לדחות ואת מי לקבל?

וכולי האי ואולי... אחרי כל חשבון הצדק ונקיות הדעת... אולי אני עדיין טועה ובגדול?? (כן... רבי יוחנן בן זכאי בגיל מאה ועשרים על ערש דווי בוכה ואומר: שתי דרכים לפני ואיני יודע באיזה דרך מוליכים אותי) כך זה דוד המלך... כל היום הוא יושב בבית הוראה על גחלים וצריך לפסוק הלכות... וכל הזמן הוא עם יד על הדופק... האם אני צודק או לא צודק??

והנה... הגיע יום הדין!!! ודוד המלך צועד לתפילה בבית הכנסת כולו חיזור כסידו!!! "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי" כולו זוחל ורועד... מי יודע... האם השלמתי חוקי או לא??? והנה... בדרך הוא עובר ליד הגינה... ומה הוא רואה שם?? אמאלה שאננה (אולי עם מסיכה) משחקת עם הילד שלה בגינה... נד נד... ולבו יוצא מקנאה...

אוי אוי... חושב לעצמו דוד המלך-. אני כ"כ מקנא באמא הזו... היא יודעת בדיוק מה ה' רוצה ממנה כעת!!!! היא יודעת בדיוק מה היא צריכה לעשות ברגע זה!!! והיא עושה את זה באופן הכי מושלם!!! היא יודעת שעכשיו צריך לעשות ליענקי נד נד... והיא עושה את זה!!! באהבה!!! בנאמנות!!! במסירות אין קץ!!! והיא שאננה... בטח... היא יודעת שהיא עושה מה שצריך...

מי יתן לי את השלווה הזו?? מי יתן לי את השאננות הזו?? את היציבות והבהירות הזו שאני יודע שאני עושה מה שצריך?? דוד המלך מוזיל דמעה... ופונה לאבא שבשמים... אנה ה'... מה שבטוח בטוח...

בזה יום הדין- אני מתחנן לפניך שאזכה להיכתב בספר של אותה אמא... זו עם הנד נד מהגינה... אנה ה'...

את זה דוד המלך מבין... את זה הוא מסביר למיכל בת שאול שלא הבינה את זה...

ועל זה מיכל בת שאול נענשת... שהיא לא מספיק העריכה את האמא שבה!!! את המקום האימהי שמקבל פקודות נון סטופ יש מהרשב"ע... ויודעת בדיוק מה היא צריכה לעשות!! מיכל בת שאול השתוקקה להניח תפילין... היא זיכתה את האמהות האשכנזיות ליטול לולב מידי שנה ולברך אשר קדשנו במצוותיו וצווננו על נטילת לולב... היא מאפשרת לאימהות להגיע לבית הכנסת בראש השנה אחה"צ ולברך לשמוע קול שופר ולהרגיש טוב... הנה... גם אני זכיתי לקיים מצות שופר למרות שאינני מצווה ועושה... אשרי חלקן של נשות ישראל הצדקניות שכ"כ מבטאות את תשוקתן למצוות ה'...

אבל במקביל דוד המלך נוזף במיכל ואומר לה: למה לך?? למה לך לחפש מצוות שאינך מצווה ועושה... הרי אין מצווה ועושה יותר גדולה ממך!! כל רגע מחדש ה' מצווה אותך מול נתוני השטח השוטפים... תכיני ארוחת צהרים... תשכיבי את הילדים... תני צומי לשושי שכבר חצי שעה עושה ברוגז ומחכה לפיוס ממך... בשביל מה לך לחזר אחרי מצוות שאינך מצווה ועושה?? את מלאה במצוות בלי סוף... כן... דוד המלך יום אחד היה בבית המרחץ והוא נבהל לגלות שהוא שרוי בלי מצוות!!! ואז הוא נזכר במצוה שניתנה ביום השמיני, והוא מקלס עליה ואומר: "למנצח על השמינית..." נו... מה תעשה אשה אם היא תמצא את עצמה ללא מצוות...?? מה התשובה?? אשה בחיים לא תמצא את עצמה בלי מצוות!!!!

תמיד הכביסות יחכו לה... תמיד המטלות ימתינו לה... תמיד מישהו שם יבכה וירצה משהו... עליה נאמר הפסוק "אשרי שומרי משפט עושי צדקה בכל עת", מי הוא זה שעושה צדקה בכל עת? זו אם בישראל שבכל עת בכל עת ובכל שעה, היא מצווה ועושה סביב השעון...

אשה אף פעם לא תמצא את עצמה בבעיות מהסוג של דוד המלך!!! היא אף פעם לא תהיה ללא מצווה... ועל זה דוד המלך נוזף במיכל ואומר לה:

למה את מחפשת לרעות בשדה שלנו- הגברים? למה את מזלזלת בתפקיד שלך?? למה את מתייחסת לתפקיד הנשי שלך כאילו זה סוג של שפחה... אותו תפקיד אימהי, שאת חושבת שהוא עבודת... אינם אמהות אלא אימהות, ולוואי עמם אכבדה.

מיכל בת שאול כבר מבינה את זה... השאלה האם אנו מבינות את זה??

בשביל זה יש עשרת ימי תשובה!!!! לחזור בתשובה הכוונה היא לשוב!! כל אחד צריך לשוב למקומו!!! עד עכשיו היה בלגן... כל אחד ישב במקום של השני... ובעשי"ת אבא שבשמים מבקש מכולם... כל אחד שישב למקומו... כל אחד שיבין איפה העבודת ה' האמיתית שלו... שיגיד לעצמו מה חובתי בעולמי... מה המשבצת המסוימת שלי... לפי הנתונים שלי...

כל אחד יתבצר בעמדתו... בתפקידו ובמשימתו, וכך ביחד נקלס לקל עילאה, ונקרב את הגאולה...

בשבילך בני

סדרת מאמרים לחינוך ילדים בנושא שבת קודש

מאת הרב אלחנן קרביץ שליט"א יו"ר ארגון שבילים, מחבר הספר לחינוך ילדים: בשבילך בני

הכנות לשבת

מי שטרם בערב שבת

כמו בכל דבר גשמי, כגון מאכלים, כולנו מבינים שאם לא נטרח מבעוד מועד להכין את מאכלי השבת, לא נזכה ליהנות מערבותם בסעודות השבת, ומי שהיה עסוק בכל ימות השבוע והתעורר שעה לפני שבת ורץ לחפש גמ"ח לחלות, דפק אצל השכנים לבקש אוכל, או שיצר קשר עם אחד מארגוני החסד הנפלאים שיתנו לו ערכה לשבת, אף על פי שבמציאות על שולחנו מונחים אחר כבוד כמה מיני מאכלים, מסתבר מאוד שלא יזכה ליהנות ממאכלי השבת (מיותר לציין שאין הכוונה שהאוכל של ארגוני החסד השונים אינם טעימים, אלא הכוונה שקשה ליהנות' במקסימום הנאה מדבר שלא אתה עמלת על הכנתו), ובודאי שלא להתענג בסעודה, מקסימום שיכול להיות, שהוא לא יצא רעב מאותה שבת, אבל העונג ממנו והלאה...

ממש כך גם בכל נושא רוחני, ולענייננו – שבת קודש. מי שלא טרח בערב שבת להכין עצמו כראוי, לא יכול להיות שיזכה להתענג בשבת, ואף אם ישב בראש השולחן, יפתח ספר ויקריא מתוכו דברי תורה, סיפור יפה, סביר להניח שהדברים לא יהיו 'חיים', ובודאי שלא יאמרו בצורה נלהבת, ומאחר ולא יצאו מהלב, אזי גם לא יכנסו לליבם של הילדים, ולא ישפיעו את מה שאנו רוצים שישפיע.

לב יהודי אינו כפתור שנדלק בלחיצה, לב יהודי הוא כאש, [כמבואר בהרחבה במאמר 'דרך עץ החיים' של הרמח"ל], ובכדי שנוכל להצית את הגחלים של ילדינו, עלינו להיות בעצמנו בוערים כאש, שירתת השמים ודברי התורה יבערו בקרבנו, רק אז נוכל להצית ולהבעיר את שאר הנרות עד שתהא השלהבת עולה מאליה. וכמו שגחלת אינה נדלקת ברגע, יש להפיח בה רוח עוד ועוד, ולהמתין בסבלנות עד שהלהבה תתפשט ותתלהב היטב היטב, רק אז אפשר להיות בטוחים שהיא לא תכבה במהלך השבת...

ואף אם הצלחנו פעם אחת לשפוך חומר בערה ולהבעיר לרגע את הלב, הצלחנו להלהיב את הילדים בסעודה מתוך הספר שעלה בידנו, יתכן וזה יהיה רק בסעודה הראשונה, ומה עם הסעודה השניה והשלישית??? ומה יישאר מזה לששת ימי המעשה. לכן בודאי שאין כדאי לסמוך על האקראיות, על המזדמן, מומלץ מאוד לבוא מוכנים, כיאה לדבר שאנו מעריכים, ממתינים בכליון עינים שיבוא, שיגיע...

חינוך הילדים בשבת קודש מתחיל כבר בדבר זה עצמו. ילדים היודעים, כל שכן אם הם רואים, שאבא מכין את עצמו לשבת, עובר על ספרים לחפש איזה דבר תורה המתאים לגילאים השונים, סיפור עם מסר טוב, ומתבל זאת עם דברים שאירעו באותו שבוע בבית, איזו השגחה פרטית וכיוצא בזה, בכך הם רואים את החשיבות של השבת בעיני ההורים, את הערגה והערצה ליום הקדוש, וזה ידבק בהם לנצח, וישפיע עליהם טובה לעולמי עולמים...

עלון בשבילך בני מופץ חינם ע"י ארגון שבילים, בראשות איש החינוך הרב אלחנן קרביץ שליט"א.

יעוץ נישואין, מנחה הורים, יעוץ והכוונה לנערים מתמודדים - לקבלת המאמר השבועי ישירות למייל שלהו בקשה לכתובת shvilim@okmail.co.il

הורה יקר, אם אתה רוצה להצליח להנעים את סעודות השבת, הן באמתחתך שלשה דברי תורה, לכל סעודה ווארט טוב, משהו עם מסר ברור [לא פלפול תורני שלמדת השבוע בכלל או שמעת באיזה שיעור, אלא משהו מופשט, שכל בני הבית, הן הבנים והן הבנות יראו בזה ענין, ילמדו מזה דבר מה ויוכלו לקחת את זה עמם לדרך... כידוע סיפורים על גדולי תורה שלא הרשו לדבר במשא ומתן בדבר הלכה או בסוגיות הש"ס על שולחן השבת, ואף כשבאו אורחים וניסו להעלות שאלות בהלכה, השיבו להם: 'אצלנו מדברים בשולחן השבת רק דברים שכולם מבינים!'], מומלץ בתוספת סיפור השייך לאותו נושא, בכך הינך בטוח שהדברים יוצאים מן הלב – ובהכרח שגם יכנסו אל הלב.

כמובן, אין להכין דבר תורה עם מסר קולע וברור ובולט שהוא נגד אחד הילדים, אפילו שאותו ילד צריך לשמוע את הדבר הזה, שהרי השבוע הוא הגזים במעשה פלוני, ואנחנו ההורים רוצים לחנכו, אבל סעודת שבת זה לא שעת הענשה, ובודאי שבדרך כלל אין להוכיח ילד לעיני כל שאר הילדים...

בהצלחה!

שבוע הבא נגיש בפני הקוראים:

רשימה חלקית של הפסדים חינוכיים הנגרמים לילדים הגדלים בבית בו יום שישי הוא יום עמוס בעבודה ובעקבות כך נעשה ליום לחוץ בהכנות קדחתניות לקראת שבת...

שבוע אחר כך נגיש:

הדרכה מפורטת כיצד מוציאים את הלחץ של יום שישי מהבית.

שבוע אחר כך נגיש:

כדי להצליח להביא את העונג שבית אל הבית, בבתים בהם כבר יש ילדים גדולים, מומלץ לעשות היערכות וישיבת צוות עם כל בני הבית. וגם הערה בענין תעסוקת הילדים בשעות הצהרים של יום שישי ושבת.

ובהמשך המאמרים:

איך גורמים לילדים לשבת על יד שולחן השבת, מה עושים עם המריבות על יד השולחן, כמה למשוך את סעודת השבת, האם להתקש עם ילדים לאכול את מעדני השבת, והאם מי שלא יאכל אכן ראוי שלא יקבל את המנה האחרונה, ועוד ועוד...

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת כי תבוא

ירושלים: 6:23 מוקדם: 6:13

בני ברק: 6:39 מוקדם: 6:29

מודיעין עילית: 6:33 מוקדם: 6:23

תוספת שבת

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

"המושגיח רבי יחזקאל לוונשטיין זצוק"ל היה מכריז מידי שנה: "שני שבתות האחרונות של השנה מתקנים את כל השנה"

דברי חיזוק בענין תוספת שבת וכבוד שבת מרבינו מרן פוסק הדור הגר"נ קרליץ זצוק"ל
ככלות אחד עשרה חודש:

בשו"ע. וכבר כתב במ"ב ובפרט בימים הקצרים ומכל שכן כשרואה שכבר הוא סמוך לשבת שאז הוא מחויב לעסוק בכל כחו וכו'.

ובהמשך כתוב: ולפי"ז דרך משל אם שקיעת החמה היא בשעה שש, אזי לפחות כעשר דקות קודם לכן כבר אסור בעשיית מלאכה מדין תוספת שבת, ובערב יוה"כ אסור באכילה ובמלאכה באותו הזמן, אף אם לא קיבל להדיא קבלת שבת או יוה"כ, וכן אין לו לעשות מלאכה או להתפלל מנחה בזמן הסמוך לשקיעת החמה דעל כרחו הוא שבת לגביו. ויש לעשות החשבון שיסיים את תפילת שמו"ע של מנחה לפני זמן זה ולא שיתחיל אז שמו"ע... (חוט שני ח"ד) לאור דברי רבינו, מנצלים את ימי השישי המתארכים ומתפללים מנחה גדולה, ומקבלים שבת לכה"פ שלשים דק' לפני השקיעה!!

סיפר רבינו: היתה לי קביעות, מידי שבוע, ללמוד לכל הפחות פעם אחת בשבוע, איזה דין אחד לכל הפחות מהלכות שבת, כבר מצעירותי. כך היה שבוע אחר שבוע, בלי לדלג אף שבוע אחד. ואפשר שמפני כן זכיתי ללמוד וללמד, ובפרט הלכות שבת, ולחבר ארבעת ספרי "חוט שני" על הלכות שבת. [וכידוע רבינו מסר שיעור על הלכות שבת ועירובין מידי מוצאי שבת בפני ת"ח גדולים, במשך עשרות שנים. וכשסיים הלכות שבת, עבר ללמד הלכות עירובין, וכשסיים זה, חזר שוב להלכות שבת].

בחובת הקדמת הנסיעות בערב שבת.

הנוסע בערב שבת למקום רחוק עם מכונית ויש מי שמכין לו צרכי שבת, צריך לחשב שיוכל להגיע קודם שבת, וכן לחשב שאם יהיה איזה עיכוב או תקלה שיוכל להגיע קודם השבת.

ומעשה בהגאון רבי שלמה שמשון קרליץ זצ"ל שנסע סמוך לשבת והיה לאוטובוס תאונת דרכים ונפצע מכך הוא ואנשים אחרים שהיו באוטובוס, ואמר ע"ז מרן החזו"א זלה"ה שזה שזכות התורה שהוא לומד ויגע בה לא הגינה עליו זו אינה קושיא שהרי לפעמים מגיע גם לצדיק איזה עונש, אבל קשה מאי טעמא לא הגינה זכות התורה על שאר הנוסעים שלא ינזקו, ואמר שצריך לעיין אם הנסיעה היתה באופן שאסור היה לנסוע בערב שבת ועל כן לא הגינה עליהם זכות התורה. ואלו שנוסעים במכוניותיהם סמוך לכניסת השבת לאחר הצפצוף המודיע שזה הזמן הסמוך לשבת, יש בזה פריצת גדר בחומת שמירת השבת וזלזול בכבוד השבת, שמראים שעדיין לא מוכנים לשבת.

כידוע רבינו זיע"א היה מהזרזים ומזרזים מאד להקדים את כניסת השבת, והרבה המליץ לאנשים לנצל את סגולות "תוספת שבת" ואכן גם בביתו הדליקו נרות וקיבלו שבת 40 דק' לפני השקיעה! ואפי' שגר בב"ב! רבינו גם עורר שישתתפו בקבלת שבת בביהכ"ס ברוב עם. ושיקדומו מנחה בערש"ק ואלו דבריו שנכתבו בספריו "חוט שני":

ברמב"ם כתב (הל' שבת פרק ל' - ב') איזהו כבוד, זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב בכובד ראש ומיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך. וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים בוא ונצא לקראת שבת המלך, והיינו דהכבוד היותר גדול הוא שרבים וגדולים יוצאים להקבלת שבת. ומפני זה נהגו מאות בשנים להתאסף בציבור ולומר מזמורים ושבחים לכבוד השבת, והוא יקרא דשבתא כשמתאספים צבור גדול, והוא קיום של כבוד שבת ממש, והמזלזל בזה ואינו משתתף הרי הוא מראה בעצמו שאינו חש לכבוד השבת, והוא כמלך שיוצאים לקראתו והוא אינו יוצא, על כן יש על כל אחד ואחד להזדרז לבוא בזמן הראוי להקביל פני השבת, ויזכה להמבואר שם בגמ' ל"נחלה בלי מצרים"...

עוד מבואר שם בגמ' דההכנה והטירחה בערב שבת ג"כ באופן הנ"ל, כמו שאמרו שם, רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן, קריבו ליה תלת סאוי טחיי [רקיקין טחין פניהם בשומן אליה או בשמן, רש"י], א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא, אמרו ליה מי עדיפת לן מיניה, פרש"י, כלום אתה חשוב לנו מן השבת, לכבוד שבת הכננום ולא היינו ידועים שתבוא. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק [בערב שבת יוצא ונכנס להביא תמיד משואות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאדם שמקבל את רבו בביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו, רש"י] אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתפנא קמיהו.

הרי לנו הנהגת האמוראים להמחיש את הקבלת פני שבת כאילו מגיעים לביתו גדולי הדור. ונמשיל לעצמנו, אדם שיודע שיגיע לביתו גדול הדור בשעה מסוימת, בודאי ידאג שכל הבית וחפציו והמאכלים יהיו מוכנים במקומם לפני זמן הגעת האורח, ולא שיגיע האורח והוא עדיין באמצע הכנותיו, ק"ו שבת קודש שבזמן הראוי לקבלת שבת יהיה הכל מוכן, ויהיה יושב ומצפה בכובד ראש כמבואר ברמב"ם, וישמח בביאת השבת כמ"ש

קריאת עיתון בשבת

סיפר רבינו שליט"א, שפעם אחת עיין בחור אחד בשבת בעיתון "קול ישראל", שהיה מלא מאמרי השקפה וכדו', ואמר לו מרן החזו"א שעיתון הוא מוקצה, והראה לו את דברי הרמב"ם בפיה"מ

[שבת קמ"ט ע"א] שכתב, טעם מה שאסרו למנות מן הכתב גזירה שמא יקרא אגרת שלום בשבת, והוא אסור כי לבד ספרי הנבואות או פירושיהם אסור לקרות בשבת או ביו"ט, ואפילו היה אותו הספר בחכמה מן החכמות.

לרגל לימוד מס' עירובין בדרג היומי נביא מדברי מרן רשכבה"ג הגראי"ל שטינמן זיע"א שנאמרו בסיום בכולל פונוביז

ראי' מנדרים דף ל"ז ע"ב עי' בביאור הגר"א שם. ונמצא דאדם יכול לעמוד שנה שלימה על מסכת עירובין, - שרובה דינים דרבנן, ויש לו שכר רק של מצוה דרבנן!

ואמר רבנו שבדרך דכלל הלימוד במצוות דרבנן הוא יותר קשה, כמו במסכת עירובין שהיא מצוה דרבנן, ובפרק הדר שכולה רק דרבנן זה הפרק הכי קשה בעירובין. וכנראה שיש כח מיוחד בתורה שבכתב שהיא מאירה על תורה שבע"פ, וממילא דבר שזה רק דרבנן הוא יותר קשה.

מורגלא בפי הלומדים שמסכתות עניי [עירובין נדה יבמות] הם המסכתות הקשות שבש"ס. [והובא בהקדמת הערוך לנר, מרעיא מהימנא ריש פר' תצא] ואמר רבנו דהכונה שהצירים וחישובי המציאות של הגמ' שם קשים, בעירובין אופני המחיצות, בנדה הוסתות, וביבמות סוגי הנשים. אבל בהבנת עמקי הסוגיות ישנן מסכתות קשות יותר. (כאייל תערוג)

מרן הגראי"ל: למה בישיבות לא הנהיגו ללמוד מסכת שבת?

מדברי רבנו בפתחה למסכת שבת לפני אברכי כולל פונוביז:

כאשר באים ללמוד מסכת שבת צריך לדעת שהיא מסכת קשה מאד, ובמה היא קשה? בזה שהרבה פעמים מצוי שיש הבדל בסברא דקה מאד ואפשר לטעות בין חיוב דאורייתא של סקילה להיתר גמור, וזה דבר שבשאר מסכתות אינו מצוי כל כך, רק בדיני שבת ההבדל הוא דק מאד, שאפשר להסביר דבר, או שזה חייב מיתה או שזה מותר לכתחילה, וממילא צריך מאד זהירות בלימוד הדברים. והרי בישיבות רגילים לעשות חילוקים דקים, לומדישע חילוקים, וזה טוב כל זמן שזה לא נוגע להלכה, אבל אם זה נוגע להלכה למעשה, יכול להיות שיעשה לומדות בדיוק ההיפך מהאמת, ולפי סברתו יצא לו היתר ולמעשה זה להיפך, שיש על זה חיוב מיתה, ומאד צריך לזהר לא לטעות ח"ו. ויתכן דמה"ט לא רצה הרב מפוניבז שילמדו בישיבה מסכת שבת, שלפי הלימוד הישיבתי אפשר לטעות בקל בדבר הנוגע להלכה.

ובהסכמת רבנו לס' שלמי יוסף שבת כתב בתו"ד: מבואר בחגיגה דף י' שהלכות שבת הם כהררים תלוין בשערה ויש בה גם הרבה מהסברות הדקות מאד, אשר זה מתדד את השכל להבין בהבנתה של תורה, שעיי"ז אפשר לעלות מאד גם ביראת שמים, אשר עליה נאמר הן יראת ה' היא חכמה, ואמרו שבת דף לא ב' הן אחת היא.

.. א"כ יש מצוה של עירובין, הדין של עירובין זה בעצם לא מצוה רק מניעה, מניעה של עבירה, ואפילו שכתוב בגמ' קצת שצריך לעשות עירובין, אבל למעשה זה לא ממש מצוה, העיקר הוא מניעה, שלא לבוא לידי עבירה, היות שיש דין שבת. ושבת ג"כ למעשה רוב דינים של שבת זה איסורים, לא מצות, יש קצת גם מצות, אבל העיקר הוא "שמור" שמירת שבת, ל"ט מלאכות זה העיקר, זה לא שוקל כנגד העבירות שיש שאסור לחלל שבת זה העיקר, רק הרי ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, אבל והוא שבא דבר עבירה לידו, ובשבת כל רגע ורגע זה כאילו בא דבר עבירה לידו, היכן שזו נוגע לו, אם זה מוקצה... אם זה דבר אחר, כל מקום שהוא זז יש לו מה לדעת, הוא אוכל האריך לאכול, אפילו אם אוכל דג, צריך לדעת להיזהר מברירה, בלי זה אי אפשר לזוז, יוצא שכל השבת כמעט זה בגדר של ישב אדם ולא עבר עבירה, נותנין לו שכר כעושה מצוה, אבל עכ"פ זה הכל בגלל שאי אפשר לזוז בלי דינים, אם אחד שבת, זה הדינים של שבת, אם דבר אחר איזה דינים שיש בזה, אי אפשר לזוז.

ממילא כל אחד ואחד צריך להיות שמח אם רוכש עוד חלק מהתורה, שהוא יודע את זה, הוא הרי המאושר, כי בלי שידוע את זה, כמו שהספר יערות דבש אומר והחפץ חיים מביא אותו בהקדמה למשנ"ב ח"ג, כי בן אדם אי אפשר שיקיים מצות שבת בלי שידע הלכות שבת, אי אפשר! כי בהכרח יכשל, אם בדאורייתא או דרבנן. ממילא צריך להיות מאושר שזכו להבין מסכתא עירובין, כזו מסכתא קשה, ושממש מלא רובה כמעט כולה רק דרבנן, ובכל זאת דרבנן זה תורה, כי גם זה תורה, מה שרבנן יתקנו זה תורה, ממילא עכשיו כשאחד לומד דין דרבנן מקיים מצות עשה דאורייתא, לא מדרבנן.

א"כ ב"ה שזכו לגמור מסכתא כזו, מקוים שגם יודעים אותה, כי אם לא יודעים זה שוב לא כלום, רק מסתמא כן יודעים אותה. הקב"ה יעזור שכן תזכו ללמוד עוד מסכתות ועוד מסכתות, ותהיו בקיאים בכל הש"ס ובכל התורה כולה, ותזכו בזה גם לדעת וגם לקיים, ותהיו מאושרים שהקב"ה יעזור לכולכם גם שתהיו בריאים כולכם וכל המשפחות שלכם תזכו לכל טוב סלה.

ופעם אחרת אמר: מעודי הייתי סבור דלימוד תורה בכל נושא הוא מצוה דאורייתא, גם כשלומד על דינים דרבנן, אך הראוני בשו"ע יו"ד סי' רמ"ו ברמ"א בשם הגהות מיימוני דאף שאסור ליטול שכר כדי ללמד תורה, אבל המלמד דינים שתקנו חכמים מותר ליטול ע"ז שכר, והיינו משום שהוא רק דרבנן, כמו שהביא

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמיעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדדים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ב"ק פכ).

פרשת כי תבוא

דנחשבים כסימן קללה, ואע"פ שבעלמא ירידת גשמים הוי סימן ברכה, - וא"כ צ"ע מאי שנא הכא, דאע"פ דהפסידו מחמת שנשתלחה ברכה את קיום מצות ברהמ"ז דאו', מ"מ נחשב שפיר דנשתלחה 'ברכה'.

וכן יש להקשות גבי אלו הכהנים, שבזמן ששימש שמעון הצדיק היו אוכלים משתי הלחם ומלחם הפנים פחות מכזית ושבעו בזה, דצ"ע מה הייתה הברכה בזה אם הפסידו מחמת כך את מצות ברהמ"ז.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- ב -

דהנה ידוע מה שחקר בהגהות רע"א בהלי ברהמ"ז (או"ח סי' קפו, ב) וז"ל, 'מסתפקנא באכל ביום האחרון של שנת י"ב, לעת ערב קודם לילה, ובתחילת הלילה שנעשה גדול, עדיין לא נתעכל המזון, אם מחוייב מדאו' לברך, - ואם נדון דהוא דאורייתא, י"ל דאם בירך קודם הלילה, דכשהחשיך צריך לחזור ולברך, כיון דבעידן דבירך, לא הי' חייב מה"ת לברך, אינו יכול לפטור חיובא של דאורייתא, עיין מג"א סי' רס"ז סק"א ד"ה וצ"ע עיי"ש...'. עכ"ל.

והיינו דהסתפק הגרע"א, האם המחייב של ברהמ"ז כשאכל כדי שביעה, הוא 'מעשה האכילה', ולפי"ז קטן שהגדיל אינו חייב בברהמ"ז מדאו', כיון שמעשה האכילה הי' בקטנותו.

או"ד דהמחייב של ברהמ"ז כשאכל כדי שביעה, הוא ה'תוצאה' שהגיע לידי שביעה, ותוצאת 'השביעה' היא המחייבת אותו בברהמ"ז, ולפי"ז קטן שהגדיל חייב בברהמ"ז מדאו', כיון שהשביעה שאכתי שבע כשהגדיל, מחייבת אותו לברך ברהמ"ז מדאו'.

- ג -

ומעתה לכאוי י"ל, דהנה לפי הצד שתוצאת 'השביעה' היא המחייבת בברהמ"ז מדאו', אי"כ יתכן שכאשר הייתה ברכה והאדם שבע בפחות מכזית, הרי הוא שפיר התחייב בברהמ"ז מדאו', כיון שלמעשה הגיע לידי שביעה, ולפי"ז לא קשיא מידי מה שהקשינו לעיל, משום דשפיר נחשב שנשתלחה בזה ברכה, כיון שלא הפסידו קיום מצוה מחמת הברכה שנשתלחה, כיון שהם התחייבו ובירכו ברהמ"ז על 'השביעה' וכנ"ל.

אמנם לפי הצד ש'מעשה האכילה' הוא המחייב בברהמ"ז מדאו', אי"כ לכאוי הם לא התחייבו בברהמ"ז, כיון שהרי טעימה בפחות מכזית לא חשיבא 'אכילה', ואע"פ שמה שטעמו גרם להם לשבוע, אך כיון ש'מעשה האכילה' הוא המחייב, לכן הם לא התחייבו בברהמ"ז, וא"כ שוב יקשה כנ"ל, מדוע נחשב שנשתלחה בזה ברכה, אם מחמת הברכה הם הפסידו את קיום מצות ברהמ"ז וכנ"ל.

והיה אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך לשמור לעשות את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום ונתנך ה' אלקיך עליון על כל גווי הארץ: ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגך כי תשמע בקול ה' אלקיך: ...: ברוך טנאך ומשארתך: (כח, א-ה).

ברוך טנאך, שלא יחסרו כליך מן המזון, - ומשארתך, שתהא אוכל מעט ושבע, וכן הוא אומר 'ואכלתם אוכל ושבעו': (מדרש לקח טוב), - וכע"ז? כתב רש"י בפרשת בחוקותי (כו, ה), 'ואכלתם לחמכם לשבע - אוכל קימעא והוא מתברך במעיו'.

והנה בפשטות יש מקום לומר, שהברכה היא שיאכלו מעט מאוד ואפי' פחות מכזית, וכבר יהיו שבעים, וכעין מה שמצינו ביומא (לט.), שבארבעים שנה ששימש שמעון הצדיק, נשתלחה ברכה בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים, והיו כהנים ששבעו ע"י אכילה פחותה מכזית, עיי"ש.

וכן כתב בשו"ת חת"ס (או"ח סי' מט) 'דבשעת ברכתך של ישראל, הי' ברכה מצוייה בכל מאכל שלהם, והיו אוכלים ושבעים בפחות מכזית', עיי"ש.

ומעתה יל"ע טובא בזה, דכיון דהם לא אכלו כזית, אי"כ לא הי' לאכילתם שם 'אכילה', וא"כ יתכן שהם לא התחייבו במה שאכלו במצות 'ברכת המזון', וא"כ נמצא שמחמת הברכה שנשתלחה, הם הפסידו את קיום מצות ברהמ"ז.

ולפי"ז צ"ע טובא, כיצד ניתן לומר שנשתלחה ברכה, שיהא אוכל מעט ושבע, והרי יתכן שמחמת הברכה הזו, הם הפסידו את קיום מצות ברהמ"ז דאו', וא"כ צ"ע כיצד זה יכול להיחשב לברכה.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה איתא בגמ' (תענית ז. ח:): שיום הגשמים הוי יום גדול מאוד מאוד, עיי"ש שהאריכה הגמ' לתאר כמה גדול יום הגשמים, - והנה אע"פ שביום ירידת גשמים יש סימן ברכה, דהוי יום גדול מאוד שיש בו הרבה ישועות וברכות וכמובא שם, אך מ"מ ידוע שאם הגשמים גורמים לכך, שבני ישראל יפסידו מצוה, יש בירידת הגשמים סימן קללה, ולא ברכה.

וכדאיתא במשנה בסוכה (פ"ב, ט) 'כל שבעת הימים, אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי, ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות, משתסרח המקפה, משלו משל למה הדבר דומה, לעבד שבא למזוג כוס לרבו, ושפך לו קיתון על פניו', (כלומר, גשמים היורדים בתג, סימן קללה הם - רש"י שם כח:).

ומבואר בזה שגם דבר שבעצמותו הוי ברכה, אך אם הוא גורם שמחמתו בני"י יתבטלו ממצוה, הרי הוא סימן קללה ולא ברכה, - ומעתה צ"ע טובא מה שהקשינו לעיל, כיצד ניתן לומר שנשתלחה ברכה שיהא אוכל מעט ושבע, והלא לענין ירידת גשמים במקום שגורמים לביטול מצוה, הרי מצינו

אכן באמת יש להוסיף ולדון, דגם להצד שתוצאת 'השביעה' היא המחייבת, אך מ"מ אכתי יתכן שהם לא התחייבו בברהמ"ז, כיון דיש לחקור בהצד שדן הרע"א לומר, שקטן שהגדיל חייב בברהמ"ז מדאו', כיון שתוצאת השביעה היא המחייבת, ויש לחקור האם הביאור הוא שאי"צ כלל שיהי' מעשה אכילה, וגם כאשר הגיע לידי שביעה שלא עי"י אכילה, מ"מ חייב בברהמ"ז, כיון שאי"צ כלל מעשה אכילה, [וה"ה כשיאכל שלא כדרך אכילה וישבע, יתחייב בברהמ"ז מדאו'].

או"ד דבשביעה שלא עי"י מעשה אכילה, הי' פשיטא לי' להרע"א שאין חיוב ברהמ"ז, ורק מ"מ דן הרע"א לומר, דיתכן דהאכילה היא רק 'תנאי', דהיינו דתוצאת השביעה היא לבדה המחייבת בברהמ"ז, ורק מ"מ יש תנאי שהשביעה תהי' עי"י אכילה, ולכן להצד הזה, קטן שהגדיל חייב בברהמ"ז מדאו', כיון שכעת השביעה מחייבת אותו, וגם התנאי התקיים, כיון שהשביעה באה עי"י אכילה, דהרי גם לאכילת קטן יש שם של 'אכילה', ודו"ק כי אכמ"ל.

ומעתה אי נימא כהצד הב', דזה הי' פשיטא לי' להרע"א, שאם הגיע לידי שביעה שלא עי"י אכילה, אינו חייב בברהמ"ז, (ומ"מ הסתפק הרע"א, האם האכילה היא המחייבת, או"ד דהיא רק תנאי), א"כ שוב יעלה דלפי ב' הצדדים שדן בהם הרע"א, י"ל בנידו"ד ששבעו בפחות מכזית שהם לא התחייבו בברהמ"ז, כיון שטעימתם שטעמו פחות מכזית אינה נחשבת 'אכילה', - וא"כ שוב יקשה לבי הצדדים שדן בהם הרע"א, מדוע נחשב שנשתלחה בזה ברכה, אם מחמת הברכה הם הפסידו את קיום מצות ברהמ"ז וכנ"ל.

אכן באמת נחלקו בזה האחרונים, האם כששבע שלא עי"י 'מעשה אכילה' חייב בברהמ"ז, - דהנה כתב המג"א גבי ברכה אחרונה על כל האוכלין (סי' רי, א) וז"ל, 'ואם אכל מעט, וחזר ואכל מעט, אם שהה יותר מכדי אכילת פרס, נ"ל דאין מצטרף... ואם שהה בכדי אכילת פרס, לא מיקרי אכילה... ובעולת תמיד סי' ר"ז כתב בשם שכה"ג... דבברכת הנהנין אפי' שהה יותר מכא"פ מצטרף, ולי נראה כמו שכתבתי...' עכ"ל.

[והיינו דלדעת השכנה"ג, אע"פ שבכדי להתחייב בברכה אחרונה צריך לאכול כזית, אך מ"מ אי"צ שהאכילה תהי' בכא"פ, - והמג"א פליג עלי', וסי"ל שבשהה יותר מכא"פ לא מיקרי אכילה, ופטור מברכה אחרונה].

וכתב עי"י הפמ"ג (שם, א"א א) וז"ל, 'ומיהו אם אכל עד ששבע, בברהמ"ז חייב מה"ת, אף שאכל מעט מעט, ורק אם אכל כזית, דמברך ברהמ"ז ואכלת, אז אמרינן דיותר מכא"פ אין מצטרף, וצ"ע', עכ"ל.

והיינו דדן הפמ"ג לומר, שרק בברכה אחרונה שמדרבנן, שחיובה על 'האכילה', שהרי גם אם לא שבע הוא חייב בברכה אחרונה, שם צריך שהאכילה תהי' בכדי אכילת פרס, - אך כשאכל פת עד כדי שביעה, שהמחייב בברהמ"ז מדאו' הוא התוצאה של השביעה, שם צידד הפמ"ג שחייב בברהמ"ז מדאו' אע"פ שאכל ביותר מכא"פ, כיון שאי"צ 'מעשה אכילה' בכדי להתחייב, כיון דהתוצאה של 'השביעה' היא המחייבת, (ולדבריו לכאוי גם בענין קטן שהגדיל הנ"ל, יהי' חייב בברהמ"ז מדאו' על 'השביעה', ואע"פ שמעשה האכילה הי' בקטנותו).

וכן מבואר בשו"ת חת"ס (או"ח סי' מט) שכתב וז"ל, 'והשתא א"נ נימא בכל המצוות דכתיב בהו אכילה, אפשר לומר דמ"מ בעי כזית דוקא, מ"מ לענין שיעור ברהמ"ז, קרוב לודאי דאי שבע ליה בפחות מהכי סגי, דהתורה תלי ליה בשביעה' עכ"ל עיי"ש, וזהו כדברי הפמ"ג הנ"ל, שכשאוכל כדי שביעה אי"צ כלל מעשה אכילה' בברהמ"ז דאי'.

אמנם המנ"ח (מצוה תל, ב) פליג על הפמ"ג, וכתב וז"ל 'וגם אם אכל הרבה ושבע, אך אכל בהפסקה, ולא אכל כזית בכדי אכילת פרס, נראה דאינו חייב ג"כ מה"ת, דכתיב ואכלת... מ"מ נראה לי, דתרתוי בעינן אכילה בלא שביעה, ואם אכל בהפסקה אף ששבע לא מצטרף, וכן אכילה בלא שביעה ג"כ לא מהני, - וזה אני מסופק, אפשר דסגי כזית בכדי אכילת פרס דהוי ואכלת, והמותר עד שביעה, יכול להיות בהפסקה, או אפשר כל השביעה צריכה להיות בכדי אכילת פרס ולא יותר, וצ"ע', עכ"ל.

וע"ע במשנ"ב (סי' רי, א) שכתב וז"ל, 'וכתב הפמ"ג... לענין פת כדי שביעה, דחיובו הוא מה"ת, חייב אף שאכל מעט מעט, דהא עכ"פ 'ושבעת' קרינן ביה', ובשעה"צ (אות י) כתב ע"ז וז"ל, 'וגם זה לא ברירא כולי האי, דאפשר דאף שיש כדי שביעה, 'ואכלת' ג"כ בעינן, וזה לא מיקרי אכילה, כמו שכתב המג"א, - ואפשר דמשום זה סיים הפמ"ג 'וצ"ע', - אך אם אכל כזית אחד מזה נבט אחת, בודאי חייב מה"ת ממ"מ, ודו"ק', עכ"ל.

ומעתה לפי מה שציידו הפמ"ג והחת"ס הנ"ל, שכשאכל כדי שביעה חייב בברהמ"ז מדאו', גם אם לא הי' כלל 'מעשה אכילה', א"כ לא קשיא מידי מה שהקשינו לעיל, כיון שכאשר הם שבעו בפחות מכזית, הרי שפיר נתחייבו בברהמ"ז מדאו' כיון שהגיעו לידי שביעה, ואע"פ שלא הי' שם 'מעשה אכילה', ולכן שפיר נחשב שנשתלחה בזה ברכה, כיון שלא הפסידו קיום מצוה מחמת הברכה שנשתלחה, כיון שהם נתחייבו ובירכו ברהמ"ז על השביעה וכנ"ל.

אמנם לדעת המנ"ח הנ"ל, וכן לפי מה שדן לומר בשעה"צ הנ"ל, שבלא מעשה אכילה אין חיוב ברהמ"ז, וכן להצד שדן הרע"א לומר, שמעשה האכילה הוא המחייב, (וכן לפי הצד הב' שכתבנו לעיל באות ד), א"כ י"ל דהם לא התחייבו בברהמ"ז, כיון שטעימה בפחות מכזית לא חשיבא 'אכילה', ולפי"ז שוב יקשה כנ"ל, מדוע נחשב שנשתלחה בזה ברכה אם מחמת הברכה הם הפסידו את קיום מצות ברהמ"ז וכנ"ל.

ויש לתרץ ולומר בזה, דרק בירידת גשמים בחג מצינו דהוי סימן קללה, כיון שהרי **סיבת החיוב** של מצות סוכה קיימת גם כאשר יורדים גשמים, ורק מ"מ בשעת ירידת גשמים יש פטור ממצות הישיבה בסוכה, - אך **סיבת החיוב קיימת כל החג, ולכן כאשר מתבטלים ממצות סוכה הוי סימן קללה**.

ומשא"כ בנידו"ד, שכאשר שבעו בלא 'מעשה אכילה' הרי מעיקרא לא הייתה להם סיבת חיוב כלל בברהמ"ז, - ומה שמחמת שנשתלחה ברכה, הם הפסידו **שלא התחייבו** במצות ברהמ"ז, אין זה סימן קללה כלל, מאחר שאכתי לא התחייבו כלל במצות ברהמ"ז, ויל"פ.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850
 כמו כן בקו זה ניתן להאזין לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'נדרים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס ליקרן צרכי הרבים - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

הפרשה המחכימה

פירוים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת כי תבא תש"פ גליין 140

הכרת הטוב להקדוש ברוך הוא

שאלה: כיצד עלינו להכיר טובה להקב"ה המטיב עמנו בכל יום?
א. דברים כו, ג-ה: "ואמרת אליו הגדתי היום... ועזית ואמרת לפני ה' אלקיך, ארמי אובד אבי וירד מצרימה". פירש רש"י "ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה... ארמי אובד אבי - מזכיר חסדי המקום, ארמי אובד אבי, לבן ביקש לעקור את הכל, כשרדף אחר יעקב... וירד מצרימה - ועוד אחרים באו עלינו לכלותינו, שאחרי זאת ירד יעקב למצרים". לומדים אנו מזה עד כמה צריכים להודות להקדוש ברוך הוא על כל הטובות שעשה עמנו מאז היותינו לעם עד הלום. וכדרך שאומרים ב"נשמת כל חי תברך את שמך... (מלפנים) ממצרים גאלתנו ה' אלקינו, ומבית עבדים פדיתנו... וכן בתפילת 'עזרת אבותינו' "ממצרים גאלתנו (ה' אלקינו) ומבית עבדים פדיתנו, כל בכוריהם הרגת... ובברכת המזון "גודה לך על שהנחלת לאבותינו ארץ חמדה... על שהוצאתנו... מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים" (וכדלהלן באות שגיאתו מקור התפילה לא נמצא. שיש להודות להקדוש ברוך הוא בהשתלשלות כל הפרטים ולא רק בהודאה הפרטית העומדת לפניו כעת).

ואמר חז"ל (ב"ר יד, ט. ילקוט שמעוני בראשית ב, כ. דברים ו, תתלו) על הפסוק (תהלים קג, ו) "כל הנשמה תהלל יה" - על כל נשימה ונשימה שאדם נושם צריך לקלס, להודות ולשבח להקדוש ברוך הוא. וכן אמר דוד (שם לד, כ) "רבות רעות צדיק, ומכולם יצילנו השם", ואמר (שם קטז, ו) "שומר פתאים ה', דלותי ולי יהושיע", ובכל עת האדם מוקף בניסים ונפלאות, אלא שהם ניסים נסתרים שאינו משגיח בהם, כאומרם (מדרש תהלים, קלו. פסיקתא זוטרות חוקת כא, ט. ונדה לא.). 'אפילו בעל הנס אינו מכיר בניסו'. **בפרט** כשאדם רואה ומרגיש טובה והצלחה ברוחניות או בגשמיות שהקדוש ברוך הוא הזמין לו בהשגחה פרטית, הוא נעשה ליותר מחוייב בהלל והודאה, והוא צריך אז להתחזק בקיום התורה והמצוות, וכדברי הרמב"ן (לעיל ח, א) (כתוב בשמות טז, ד) 'למען אנחנו הילך בתורתך אם לא, אתן להם צרכיהם, ושאלתם אביא להם, ואראה אם ישמעו אלי ברבות הטובה'. וכל שכן מי שקיבל מה' טובות מרובות יותר משאר בני אדם, ורואה יותר את נפלאותיו, יש עליו תביעה גדולה יותר לאהוב

את ה' (כמו שכתב הפלא יעקב ערך אהבה להקב"ה, ועיין בחובות הלבבות אהבת ה', ב), וזאת יעשה גם בהקפדה גדולה יותר בקיום התורה והמצוות. ולכן מזכירים אנו שלש פעמים ביום "מודים אנחנו לך... על ניסוך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת, ערב ובוקר וצהריים", ובתורת חיים (בבא קמא טז). הסביר בטעם חומרת מי שלא כרע במודים ששדרו נהפכת לנחש (ואלו דבריו בקידוש לשון), כי ה' יתברך עושה חסד עם כל אדם בכל יום ובכל עת ובכל רגע, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסיו וסבור עולם כמנהגו נוהג, ואינו מרגיש שכל פסיעה, תנועה ונשימה הוא ממנו יתברך (ככתוב בתהלים לו, כג "מה מצעדי גבר כוננו", וכתוב באיוב יב, י "אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש"). והיה מן הראוי שיודה האדם ויברך בכל עת ובכל רגע על כל פסיעה ותנועה ונשימה, כמו שאמרו (בנוכח) "כל הנשמה תהלל יה" - על כל נשימה ונשימה חייב אדם להלל יה", וכל מי שאינו מעלה על לבו בכל רגע שהכל מאתו יתברך אלא עולם כמנהגו נוהג, הרי הוא ככופר בו ח"ו. ולפי שהוא מן הנמנע שיעמוד אדם מן הבוקר ועד הערב ויתן שבח והודאה על כל פסיעה ונשימה ותנועה, וכל שכן רוב בני העולם ההולכים תמיד אחרי הבלי העולם הזה באסיפת ממון וכיוצא בזה... לכן המציאו אנשי כנסת הגדולה תקנה ויסדו לומר בכל תפילה ערב ובוקר וצהריים מודים בברכת הודאה, כדי שיכלול אדם בהודאה אחת את כל הנשימות וחסדים ונפלאות שהוא יתברך עושה עמו בכל רגע ויוצא ידי חובת כולן בבת אחת בהודאה אחת. ולזה יסדו לומר "מודים אנחנו לך... על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך", דהיינו על כל נשימה ונשימה. "ועל ניסוך שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך שבכל עת ערב ובוקר וצהריים". ולכך תיקנו לשחות בברכה זו כמנהג בשר ודם המודה לחבירו שהוא שוחה ומנענע לו בראשו להראות שמודה בדבר (כפירוש רש"י בברכות ז). ולכן מי שאינו כורע במודים שדרתו נעשה לנחש, שכיון שעומד ואינו מודה לה' על כל חסדיו, הרי הוא ככופר בו יתברך, וכמודה לנחש הקדמוני שהוא מקור כל הכפירות, עכ"ד. נמצא שבאמת על האדם להודות לה' כל רגע ורגע, רק לפי שהוא מן הנמנע לכן כולל כל ההודאות בברכת מודים ערב ובוקר וצהריים (ועיין בשערי תשובה ג, קמח. וחזון איש קידושין סוף כג, כג). וזוהי תכלית היצירה, ככתוב (ישעיה מג, כא) "עם זו יצרת לי, תהלתי יספרו", ופירש רש"י "עם זו יצרת לי - למען תהלתי

יספרו". וכן כתב הרמב"ן (דברים לב, כו) "ה' ברא את האדם בתחתונים שיכיר את בוראו ויודה לשמו". והרחיב בזה וכתב (שמות יג, טז) "ולפיכך אמרו (אבות ב, א) 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה' שכולן המודות וחביבות מאוד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלקיו, וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלקיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפילות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפילת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום (שבו) יתקבצו ויודו לאל שבראם והמציאם, ויפרסמו זה ויאמרו לפניו: בריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית ב, א) 'ויקראו אל אלקים בחזקה' (יזנה ג, ח), מכאן אתה למד שתפילה צריכה קול".

וכבר הבאנו שככל שיש לאדם טובות, עליו להכיר על כך יותר טובה, והנמנע מזה חוזר חלילה על חטא אדם הראשון, שאמר (בראשית ג, יב) "האשה אשר נתת עמדי", ופירש רש"י "כאן כפר בטובה". וכמו שאמר כאן "ואמרת לפני השם", ופירש רש"י להראות "שאינך כפוי טובה" (ועיין עוד בשל"ה כאן). ולכן מלבד מה שצריכים אנו להרבות בהודאה בפה כנזכר, עוד צריכים אנו שכל חיינו יהיו כהודאה לה' יתברך, על ידי שמירת התורה והמצוות כראוי, וריבוי לימוד התורה שהיא עצמה הודאה לה' יתברך, ככתוב (תהלים פד, ה) "אשרי יושבי ביתך, עוד יהללך סלה", ומדבר גם על ישיבת בתי מדרשות שמהללים את ה' בעצם לימוד התורה כמו שהרחבנו בספר 'לב טהור' בהילול הקדוש ברוך הוא על ידי לימוד התורה (ועיין עוד ב'פלא יועץ' ערך 'אהבת השם').

תשובה: האדם מחוייב להכיר בטובת המקום שעושה עמו בכל רגע, ומלבד ריבוי ההודאה בדיבור, יקפיד לקיים את התורה והמצוות כראוי, וירבה בתורה ובתפילה שזו החילול הגדול ביותר.

ריבוי שהות הילדים בבית

שאלה: האם יכול לטעון האדם שאינו חפץ שהילדים ילמדו וישחו חרבה בבית מאחר שמקלקלים את חרזיטים ולא שומרים על נקיטתם?

ב. דברים כו, ז: "וירא את עניו ואת עמליו".
אמרו חז"ל (במדב"ר י, ד ובהגדה של פסח) "ואת עמלנו – אלו הבנים, כמו שנאמר (שמות א, כב) 'כל הבן הילוד' (שגזרו עליהם שיהרגו את הילודים)". והנה מלבד העמל שיש לאדם בעצם הטיפול הגשמי הנזקק לו, לדאוג לו לאוכל, למלבוש ושאר צרכיו. עוד הוא – ועיקר הוא העמל הרוחני הנצרך לו בחינוך ילדים. וצריך האדם להקפיד בזה מאוד, כי כמו בכל דבר שרוצה האדם להצליח צריך לעמול עליו, על אחת כמה וכמה, בילדים שהם נפשות, ורבים המכשולים והמפריעים להפילו בפה יוקשים, לכן מוטל על ההורים להשגיח היטב במעשי בניהם, ולהתפלל עליהם שיצליחו בתורה וביראת שמים.

כתוב (תהלים קכו, ד-ה) "כחצים ביד גבור כן בני הנעורים, אשרי הגבר אשר מילא את אשפתו מהם, לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער", ופירשו חז"ל (קידושין ריש ל:) כמו "חצים ביד גיבור" שנלחם עם אויביו, "כן בני הנעורים" תלמידי האדם הקרויים בניו. "אשר מילא את אשפתו מהם", שמילא את כליו מאותם חיצים שהם התלמידים, "כי ידברו את אויבים בשער", שהם האב ובנו או הרב ותלמידו שעוסקים בתורה בשער אחד, בתחילה נעשים אויבים זה לזה מתוך שמקשים זה לזה ואין האחד מקבל את דברי זולתו, עד שנעשים אוהבים זה לזה. והמהרש"א כתב "עוד יש לומר, (שכוונת 'אשר מילא את אשפתו מהם' היינו) אשפה ממש, כי יש בני בית המונעים את הנערים מללמוד בביתם, שאומרים שהם ממלאים ביתם באשפה, ועל כן אמר 'אשרי הגבר אשר מילא' על ידיהם את ביתו באשפה ואינו מונע ביתו מהם". כלומר, יש הנמנעים מלהביא נערים שילמדו בביתם מתוך שחוששים שיטנפו את ביתם, אבל אשרי מי שמביאם לביתו ולא חושש לכך, ויזכה ל"את אויבים בשער" שיתרבו בלימודם.

ומלבד מה שניתן ללמוד מכך על אותם בתי כנסיות המקפידים מאוד על ריהוט בית הכנסת, נקיונו וסידורו, ואינם חפצים לתת לאברכים וכוללים ללמוד שם, אלא באים להתפלל ומיד בגמר התפילה סוגרים את המקום על מנעול ובריח. שהלא אדרבה זה הנחת רוח הגדול ביותר שיש להקדוש ברוך הוא במה שיושבים תלמידי חכמים והוגים בתורה, ש'אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה' (ברכות ח. ועיין בשו"ת מן השמים, לב שמטעם זה מותר גם לכתוב בחול המועד), ומעלת 'בית מדרש' שלומדים שם תורה גדולה יותר ממעלת 'בית כנסת' שרק מתפללים שם (שולחן ערוך או"ח קנ"ג, א). ואם כן התבלות הריהוט שם ומיעוט הסדר והנקיון באותו מקום, שזה עשרת מונים כדי שיוכלו תלמידי חכמים להגות שם בתורה, ואשרי מי שמילא את אשפתו מהם. עוד יש ללמוד מכך על הדואגים כל כך לתפארת ביתם, שיהיה מצוחצח ונקי, מרבים בשטיפתו פעמים רבות, ושולחים את הילדים לשחק ברחובות כדי שלא 'הרסו' את רכוש הבית וכדומה. וזוהי טעות גדולה, שהרי כיצד שייך להיות אחראי על ילד המסתובב ומשחק ברחובות בלא השגחה, מנין ידע עם מי הוא משחק, וממי הוא לומד התנהגות ודיבור?! ולפעמים אחרי שנים מצטערים על כך, ואז כבר הוא מאוחר... מה אדם מעדיף? שטיח צה, או חינוך מצוחצח? (ועיין בבראשית הנדפס מחדש כא, ט-יא 'דאגה לחברי הילדים').

הלא בודאי עדיף שהבית יתלכלך ונפש הילדים יהיה נקי, ממה שהבית ישאר נקי ומצוחצח ונפש הילדים יתלכלכו רוחנית ויסתובבו ברחובות כחתולים. ועל כך אמר: אשרי הגבר אשר מילא על ידיהם את ביתו באשפה ואינו מונע ביתו מהם ולא שולחם לרחוב, ועל ידי זה יזכה ל'את אויבים בשער' שיהיו בניו תלמידי חכמים הנושאים ונותנים בתורה. ואם המהרש"א דיבר להכניס לביתו נערים מבחוץ כדי ללמוד תורה, אפילו שמחמת זה מרבה לכלוך ואשפה בביתו, כל שכן על בניו שמוטל עליו

להשגיח עליהם, שלא ישלחם מביתו לשחק בחוץ לחינם, אלא ישמרם בביתו וישגיח על מעשיהם לטובה. ומסופר על הגר"ז מבריסק שאמר שבכל רגע ביום יודע בדיוק כל ילד היכן הוא נמצא ועם מי הוא משחק. (כמוכן שלפעמים צריכים הילדים לצאת להינפש ולשחק, אבל שונה הדבר כאשר נעשה הדבר בהשגחה ובאקראי, לבין דבר של קבע ובלא השגחה). **הלא מוטב שהספה תקרע מעט, ולא תקרע נפשו של הילד.** ו'החכם עיניו בראשו' (קהלת ב, יד) שמלכתחילה לא ישקיע הרבה במותרות העולם הזה, לפאר את ביתו בדברי זכוכית וכדומה, אשר אחר כך יצטרך לדאוג כל העת על שמירתם וישכנעו היצר לסלק את בני ביתו חוץ לבית בלא השגחה, אלא יסתפק בדברים הכרחיים ופשוטים וממילא לא יטענו יצרו לחוש כל כך על ממונו, ישאיר את בניו בביתו וימצא להם תעסוקות ודברים אשר השגחתו עליהם ויודע מעשיהם. וגם אם יקצו וימלאו אשפתו מהם, לא יחוש ולא ידאג רק ישמח שנפשם נקיה ויגדלו בעזרת ה' למרביצי תורה 'את אויבים בשער' השקועים בלימוד התורה שמתחילה נעשים אויבים ובסוף נעשים אוהבים זה לזה!

מסופר על הג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל שהגיע פעם לביתו של הגביר הליטאי הרב דניס להתרימו למען הישיבה. בחוץ שרר אז קור רוסני עז ושלג כיסה את הרחוב ועליו של רבי אלחנן היו מטונפות בעיסת בוץ ושלג דביקים, והוא חשב לעצמו שאינו מן הראוי לטנף את השטיחים היקרים הפרוסים בטרקלינו של העשיר, ורעיון עלה במוחו להיכנס לבית הגביר בדלת צדדית שמאחורי הבית. **כשנכנס רבי אלחנן והסביר להרב דניס הנדהם מדוע לא נכנס בדלת הראשית, פנה אליו הגביר ואמר:** רבי, הנך מקלקל את חינוך בנותי הקטנות. הרב נדהם לפשר הענין, והרב דניס הסביר כי במשך שנים משקיע כוחות רבים על מנת להבהיר לבנותיו את יקרות התורה, כי יקרה היא מכל הון שבעולם ומכל דבר גשמי, וכי כל העושר הגדול שבביתו הוא טפל וחסר חשיבות כלפי התורה הקדושה. וכאשר הרב מבזה את כבוד תורתו מפני נקיון השטיחים, מורה את היפך מה שחינכתי את ילדיי. לא שקט ולא נח הגביר עד שיצא שוב רבי

אלחנן לרחוב ונכנס דרך הטרקלין הגדול, על השטיחים, ורק כאשר כל הריפוד היקר טונף בבוץ ובעיסת השלג, רווח לגביר. ואכן שתי בנותיו נישאו לשני ראשי ישיבת טעלז (וראה עוד בתנועת המוסר ח"ד עמ' 336 בסיפור על הסבא מנובהרדוק שקיבל תרומות נכבדות מאחד העשירים, משום שהיה מלכלך את ספת העשיר עם הבוץ שבמנועליו ולא החשיב את כספו).

למותר לציין שלא אמרו שהבית יראה כביתו של פחמי, וכבר אמרו (ברכות נז:) 'דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם'². אך צריך לדעת את גבול הטעם הטוב שצריך להשקיע בזה, בפרט כשהדבר בא על חשבון נפש הילדים היקרים – בני הבית המסולאים בפו, שלמענם שווה לוותר על הכל ובלבד שיגדלו תלמידי חכמים, ולכן אשרי האיש אשר מילא אשפתו מהם כנזכר³. (ולעיל בראשית יט, ח 'הפקרת הבית למצוה' בנדפס מחדש הוספנו שאף לצורך עשיית חסד אין להפקיר את ילדיו כי החסד בבית הוא הדבר הראשון). **לפעמים רוצים ההורים לנוח וכדומה, או שרוצים קצת שקט בביתם, ולכן שולחים את בניהם לשחק בחוץ – למשך שעות רבות, אבל אם יחשוב האדם, וכי רוצה הוא לברוח מן המטלות, מן האחריות שיש עליו על בניו – הנשמות המופקדות אצלו לשמרם, ומפקיר אותם חלילה לרחוב. גם אם קשה, אבל זה חלק מעבודת ה'. זו המציאות 'עמלינו – אלו הבנים', מוטב שנשקיע זאת בדברים כאלו ולא בדברים קשים מאלו חלילה.**

וכשמשקיעים רואים תוצאות בעזרת ה', וההשקעה שווה... **תשובה:** על האדם להזהר שלא לשלוח את ילדיו מחוץ לבית כדי לשמור על הסדר והנקיון בביתו, כי אפילו יתמלא הבית לכלוך בהמצאותם, עדיף הדבר מאשר שיתלכלך נפשם הרוחנית.

מתיקות ואהבת התורה

שאלה: מהו הדבר המתוק ביותר בעולם?

ג. **דברים כו, יא:** "ושמנות בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך". כתב ה'אור החיים' "גם ירמוז במאמר 'בכל הטוב' אל התורה, כאומרם ז"ל (אבות ו, א) 'אין טוב אלא תורה', שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות ועריבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם"⁴.

¹ מזה גם ניתן ללמוד על חלק מהאנשים הבאים לבית המדרש ללא גמרא פרטית שלהם, וכל יום צריכים לחפש לעצמם גמרא, ולבד מהזמן המתבטל מהם בעקבות כך, לא תמיד מוצאים גמרא, וגם אם מוצאים, בכל פעם לוקחים גמרא אחרת והלימוד יכול להתבלבל להם בעקבות זאת. גם כשהם רוצים לסמן לעצמם איזה דבר חידוש שנתחדש להם בלימודם, אינם יכולים לסמן זאת וממילא לימודם יכול לרדת באיכות לבד מהכמות. וכשנשאל האדם: למה אינו מביא את הגמרא מביתו, משיב לתומו: הלא זה הש"ס חתנים שלי, כיצד אביאנו לכאן, הרי זה יכול להתבלות ולא ישאר נקי. אבל טעות הוא בידו, שהרי מה התועלת ב'ש"ס חתנים', וכי נועד הוא לתפאורה לבית, הלא בדמים מועטים יכול לקנות טפט שמודפס עליו תמונת ש"ס, ומה נצרך הוא לספרים בעצמם. כל מטרת הספרים ללמוד בהם, ואם הם יתבלו, לא נורא, אדרבה נעשה בהם שימוש והגיעו אל יעדם ותכליתם. ומעין זה כתב בפלא יועץ (סוף ערך נדיבות) לגבי השאלת ספרים, שאין לו להימנע מלהשאל מטעם התבלותם, לפי שהפסדו מועד ביחס לשכרו (וראה עוד בבענין זה לעיל בהערה שיגאוה הסימניה אינה מוגדרת). בפרט שכתבו בספרים (עין בספר חסידים, תוסט) שמי שאינו משאיל ספרים לאחרים, לא ישארו הספרים אחריו לבניו ח"ו, ולא ימנע מלהשאל ספריו למען יהיה הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד.

² **כפירוש העץ יוסף** (בב"ד כ, סוף יב) שלצורך דירה יש להוציא יותר ממה שיש לו "שדירה נאה מארכת ימיו של אדם לפי שמרחבת הנפש" (ברכות נז:). אך עיין שם במהרש"א, שיש אופן של הרחבת הדעת לגריעותא כמוזכר (אבות ה, יט) אצל בלעם שהיתה לו "נפש רחבה".

³ **כמוכן** גם יוכל לחנך את בני הבית להתנהג כראוי בסדר ונקיון, אך גם אם לא מצליח בזה וילד נשאר ילד, ידע מה העיקר ומה הטפל, ואיך להניח את המשאבים והכוחות לנקיון נפש הילד ולא לנקיון הבית כמדובר.

⁴ **מבואר** שבתורה כלול גם כל הפרנסה וההשפעות הנצרכות. ונמצא שלא רק שהתורה היא החיים (ככתוב במשלי ה, יג 'כי היא חייך'), אלא שממנה גם 'יוצאים חיים לעולם', ככתוב (שם ד, כג) "מכל משמר נצור לבך, כי ממנו תוצאות חיים", ואמרו במדרש משלי (שם) "מכל משמר נצור לבך – שלא תברח מדברי תורה, למה? כי ממנו תוצאות חיים. ללמדך שמדברי תורה יוצאים חיים לעולם". על ידה ניתן גם להתרפאות מתחלואי הגוף והנפש, כמאמר (ברכות ה) 'דיש לקיש כל העוסק בתורה – יסורין בלדין הימנו

וכן אמר דוד (תהלים קיט, עב) "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף", והוסיף (שם צז) "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי"⁵. ורבי ירוחם ממיר אמר (שו"ת או נדברו ח"ד סימן א): בחור שזכה ללמוד בישיבה, מרוב שמחה היה צריך לרקוד כל הזמן, אבל זה אי אפשר, שהרי על ידי הריקוד יתבטל מלימודו...

אמרו במדרש (ב"ר צו, ה) על הפסוק (בראשית מח, טז) "וידגו לרוב בקרב הארץ", מה דגים הללו גדלין במים, כיון שירדת טיפה אחת מקבלין אותה בצמאון כמי שלא טעמו טעם מים מימיהם. כך הן ישראל גדלין במים בתורה, כיון שהן שומעין דבר חדש מן התורה הן מקבלין אותו בצמאון כמי שלא שמעו דבר תורה מימיהן". **וכתוב** (קהלת א, ט) "ואין כל חדש תחת השמש", ופירש רש"י מה שהיה כבר נברא בששת ימי בראשית, אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חידושי טעמים. וכן אמרו בגמרא (עירובין נד: ד) על הפסוק (משלי ה, יט) "דדיה ירווך בכל עת", מה דד זה כל זמן שהתינוק ממשמש בו מוצא בו חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם חדש (ובזמנים ומועדים שבועות, ובלב טהור הרחבנו עוד).

ואף אם בתחילה יקשה עליו מעט, אבל אחר שיכנס לזה ירגיש כזה תענוג שלא ירצה לעזובו, וכלשון החזון איש (קובץ אגרות א, ח) "ואמנם לא קל הוא לקבוע לימוד שקידתי, אבל הכבד (הקושי) הוא רק כרגע, והקובע בהסכמה גמורה ללימודו, חיש

מהר יסורו ממנו כל הכובדים (והקשיים), ואין עונג בעולם כשקידת התורה". **וזהו שכתב האור החיים' הנזכר "שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות וערבות טוב התורה, היו משתגעים ומתלהטים אחריה", אך למה באמת לא כולם משתגעים אחריה? כי לא רוצים לטועמה! אבל אם רק יטעמו כראוי, ירגישו מתיקותה, כמאמר דוד (תהלים לד, ט) "טעמו וראו כי טוב ה'".**

מטעם זה גם אמרו חז"ל שדברי תורה יהיו חביבין עליך בכל יום, כאילו "היום" ניתנו מסיני. כלשון החסיד יעבץ (אבות א, ד) "כי בטבע האדם לקוץ בדברים בהתמדתם, ויבואו לבוז המלמד והתורה עצמה, ולכן אמר התנא שאל יאמר אדם כבר שמעתי דבר זה פעמים רבות, אלא 'הוי שותה בצמא את דבריהם', כאילו לא שמעתם מעולם".

רק מדברים גשמיים אפשר לקוץ, ואפילו מכסף וזהב כמדובר, וכאומרם (קה"ר ג, יג ומדרש קהלת א, לד) "יש לו מנה רוצה מאתיים' לפי שכבר לא מתפעל מהמנה הראשון וקץ בו (ויש לעיין בזה), אבל התורה היא למעלה מכל, "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" (תהלים קיט, עב). וכמאמר רז"ל (ספרי ואתחנן ו, ו) שיהיו דברי תורה חדשים עליך ולא כדבר הישן שלבו של אדם קץ בו, שהרי באמת אתה מוצא בה דבר חידוש בכל יום ויום. ולכן אין יום נתינתה מפורש בתורה רק נרמז בהבאת מנחה חדשה, להורות שהתורה היא מנחה חדשה בכל יום ויום (וכמו שהרחיב הכלי יקר ויקרא כג, טז). **וכן שנינו (אבות א, ד) "והוי שותה בצמא את דבריהם", ופירש הרע"ב "כאדם צמא ששותה לתיאבון, ולא כאדם שבע שקץ במזונו, שמואס אפילו בדברים הערבים וטובים"⁶. וכן כתוב (להלן כט, יז) "למען ספות הרוה את הצמאה", ופירש רש"י (סנהדרין עז: עז) "רוה – נכרים (גויים) ששבעים ואינן צמאין ליצרם, צמאה – זו כנסת ישראל שצמאה ותאיבה ליראת יוצרה ולקיים מצוותיו", הרי שזה מהות ישראל שצמאים לעשות רצון קונם. **ולא זו בלבד, שלעולם רואה את הדברים כחדשים ואינו קץ בהם, אלא אדרבה, כפי שמוסיף ללמוד תורה, מתרבה אצלו התאבון יותר ויותר, וכפירוש הגר"ח מוולאז'ין (אבות שם) "והוי שותה בצמא את דבריהם, לא אמר 'כצמא', אלא 'בצמא', שיהיה שותה מים מלוחים, כי כל אשר ישתה יותר יוסיף צמא ביותר. וכן התורה, ככתוב (משלי ב, י) 'כי תבוא חכמה בלבך ודעת לנפשך ינעם', כי כל מה שילמד יותר, יתאוה וינעם לו עוד לדעת תורת אלקינו. וזהו אמרו 'בצמא', רצה לומר שותה ועדיין צמא".****

וכן מציינו במעלת התורה, כי אף שבשאר דברים ריבוי הדבר מתיש את האדם, אמנם בתורה אם יגע בה מוסיפה לו כח, ככתוב (ישעיה מ, לא) "וקווי ה' יחליפו כח". ושנינו (אבות ב, ז) "מרבה תורה מרבה חיים", ופירש רבינו יונה (שם) שבא לומר שאף שבדרך כלל הדאגה מקצרת ימי האדם, אולם הדאגה להבין את התורה ולעמול בה – מאריכה ימיו. וכן כתב הגר"א

(מתחזקים ממנו), ואמרו (עירובין שם) 'החש בראשו... החש בכל גופו – יעסוק בתורה' (וכמו שהרחבנו בשנות טו, כי 'פואת התורה' שהעסק בתורה משכח מעצמו את כל צרותיו, עוד נבטח התורה הקדושה לרפאת את כל מחלות הגוף הנפש, מחמת קדושתה ומציאותה). ועל ידי לימודה בעולם, יוצא כל טוב שבעולם, הצלחות וישועות ברוחניות ובגשמיות, פרנסה, זיווגים ובריאות. (נחמנות התלמידים (פרק יב) כתב 'בתורה ישנן כל תקות הטובות אף הגופניות, אבל לא בשבילן אתה הוגה... הן אמת שצדיקים הגדולים אשר גם את נפשם וגופם קידשו, ולתורה ועבודת ה' מסורים הם בנפשם ובעצמם, רק בשביל אהבתם לתורה ועבודה ילמודו ויעבדו'). **והתורה גם נותנת 'מנחת הנפש', ככתוב (תהלים יט, ח) "תורת ה' תמימה משיבת נפש", ופירשו המאירי והמצודות שהוא מלשון מנחה והשקט, ככתוב (דוד ה, טו) "למשיב נפש", ומלבד מה שהיא מצילתו מן המות (עיין בסוטה כא. א) תורה מגנא ומצלא), עוד היא מרגיעה את העמל בה מן המבוכות והספיקות (וכפיין זה הביא האבן עזרא).**

ובמקום אחר כתב האור החיים' על הפסוק (לעיל יא, כז) "ראה אנכי נתן לפניכם היום... את הברכה" – "כי השמיעה בתורה הוא תענוג מופלא ומתיה (את) הנפש, כאומר (ישעיה נה, א) "שמעו ותחי נפשכם", והמרגיש בטעם התורה, תשיחנו נפשו כי עליו לשלם גמול טוב לנותן מנתה טובה מופלאה, ואין צריך לומר שאין לתבוע שכר עליה". כלומר המרגיש בתענוג צוף התורה, מרגיש כיצד הוא חייב גמול על כך לנותנה, ופשוט שלא יתבע עליה שכר, כי ירגיש שעצם מה שלומד תורה ומתענג עליה, הוא קבלת השכר הגדול ביותר שיכול להיות, ואדרבה הוא צריך לשלם על כך.

⁵ גם אם לפעמים מרגיש האדם אי חשק בלימוד התורה, ודוקא במילי דעלמא יכול לשחק ולהעביר זמנו שעות רבות מבלי להתעייף (כדברי חז"ל וכדלהלן לב, ב בהערה), ידע שזהו מכה היצר הרע ועליו להתגבר כנגדו, וכלשון ה'פלא יעץ' (סוף דביקות) "האיש אשר הוא טהור והסיר מסוה העורון מעל עיניו, ידוע ידע שכדי להיות יהודי כשר עובד אלקים צריך לכופ את יצרו... להיות לומד או שומע בלמודים תמיד אפילו על כרחו שלא בטובתו, וסוף שיערב ויבוסם לו וילך הלוך וגדל הלוך ונסוע בדרכי היהדות והפרישות והחסידות". **וכתב עוד (ריש ערך 'דיבור') "מי שהוא בר דעת בלבבו, יבין שהקדוש ברוך הוא ברא את היצר הרע לטובת האדם, כדי שיכופ את יצרו ויקבל שכר, כי במה שהוא כופה את יצרו עושה נחת רוח ליצרו, ולכן צריך לכופ את יצרו להיות שוקד על הלימוד בכל עת שהוא פנוי אפילו על כרחו שלא בטובתו עד שירגיל, וסוף שנעשה היצר הרע רע ולבו חלל בקרבו וערב לו ויבוסם לו".**

⁶ **וכן נענשו ישראל (במדרש יא, כ) שיאכלו את השלו במדבר "עד אשר יצא מאפכם", ופירש רש"י "יהא דומה לכם כאילו אכלתם ממנו יותר מדאי, עד שיוצא ונגעל לחוץ דרך האף", כי כך דרך הטבע, שדבר שאוכל ממנו הרבה, כבר קץ ממנו.**

על הפסוק (משלי י, כז) "יראת ה' תוסיף ימים, כאשר האדם תמיד ביראה ופחד, חיו אינם חיים ויכול למות מן הדאגה בימים מועטים, אבל 'יראת ה' תוסיף ימים' ואינו כשאר היראות ופחדים". **כעין** המבואר במהרש"א (בבא בתרא י. בחידושי אגרות) שאף שמיעוט שינה מחליש את האדם, אבל תלמידי חכמים המנדדין שינה בעולם הזה בלימוד תורתם, הקדוש ברוך הוא נותן להם כח ללמוד תורה ומשביען בעולם הזה שכינתו של העולם הבא שאין שם שינה וחולשה, ככתוב "וקווי ה' יחליפו כח" שהתורה נותנת כח ללומדיה.

ובזה פירשו את הכתוב הנאמר על דברי תורה (תהלים יט, יא) "ומתוקים מדבש ונופת צופים", שכונתו שהרי על הדבש אמר שלמה בחכמתו (משלי כה, טז) "דבש מצאת אכול דרך, פן תשבוענו והקיאנו", ופירשו המפרשים (עיין ברש"י, מצודות ומלבי"ם) כי כאשר ירבה מאכילת הדבר המתוק הזה, יוכל לשבוע ולהקיא מרוב אכילה עד שיפסיד גם את מה שהיה אצלו. ואילו בתורה אמר אביו דוד (תהלים סט) "מתוקים מדבש", להראות שזה יותר מתוק מדבש שאין לאוכלו יותר מדאי מחשש הקאה, אבל בתורה, כמה שתרבה בו, אדרבה תגדל אהבתך אותו כמו שנתבאר. **וכן** כתב החזון איש (קובץ אגרות ח"א מד) "אחרי שהאדם מתעמל זמן מועט בתורה, קונה אהבת תורה, והוא מתאוה ללימוד יותר מכל תענוגי העולם". וכן מבואר במשנת רבי אהרן קוטלר (עמ' לה) שכתב, אין לחשוב אם המעט שלומד קשה, כמה יכבד קבלת עול התורה כולה ובתוקף יותר ובמדרגה גבוהה, אין הדבר כן. אך להיפך כי כל מה שרחוקים מעול תורה ומהנהגה של קדושה יכבד המעט יותר. אך כל מה שיקבל יותר, יערב יותר, כי מתוקה היא מדבש ונופש צופים, וכל מה שיתחזק בתורה ובעיונה תגדל המשכתו והרגשת בעמל התורה.

כיוצא בזה פירש הגר"א במאמרם (ברכות לה. מח:): שאחד המקורות שצריך לברך קודם האכילה, שאם מפורש בתורה לברך לאחריה כשהוא שבע, כל שכן שצריך לברך לפנייה כשהוא רעב, ואילו לגבי ברכת התורה אמרו (שם כא.) להיפך, שיותר מסתבר לברך ברכות התורה לאחריה מאשר לפנייה, ואם מברך לפנייה כל שכן שמברך לאחריה. ופירש הגר"א (פנינים משולחן הגר"א עמ' רח משו"ת שערי צדק או"ח טו) משום שדוקא בדבר גשמי של הנאות העולם הזה, עיקר התאוה וההנאה היא קודם האכילה במה שבא למלאות הנאות ויתקיים רצונו (וכן משמע בלשון רש"י ברכות מח: 'כשהוא רעב והוא בא להפיק את רעבו... לא כל שכן, שזה צריך לברך להקדוש ברוך הוא יותר'), אבל לאחר האכילה שכבר שבע שוב אינו נהנה כל כך, ולכן עשו קל וחומר שאם מברך כשהוא שבע כל שכן כשהוא רעב. מה שאין כן בדבר רוחני כלימוד התורה שהוא הפוך, לפני הלימוד אין לו כל כך הנאה כמו לאחר הלימוד שאז מתענג על מה שלמד ויגע בתורה (ולכן ירצה ללמוד עוד עוד כמש"נ).

החזון איש (קובץ אגרות, ט) כתב "כמובן אין טוב אלא תורה. יש בחינות הרבה בחשקי האדם ותאוותיו, כי דברים ערבים מרגישים את גוף האדם וצבא איבריו להנאה מדומה ומשמחים במידה מסויימת את נפשו. אבל הנאה זו אין בכוחה להתחרות

עם העונג האציל של עמל החכמה, אשר נשמת האדם מתרוממת מעל המיית העולם עד שמי השמים ונהנים מזיו החכמה העליונה. וזו הטובה הגדולה והיתרה שניתנה להאדם תחת השמש. ועל זה אני שואל עד כמה עלה בידך לחוש במיחושי בני אדם – כי הכל הבל, אחרי שיש כח באדם ליאור באור החיים ולהשתעשע בבינה עילאה משמחת לב ונפש". **וכן** מסופר על גדולי ישראל, ואף על אנשים פשוטים מתוכינו, שכאשר למדו שכחו מכל העולם ומכל צרותיהם, כאילו נמצאים הם בגן עדן עלי אדמות. ובאמת שהרבה מאתנו גם כן הרגישו זאת לפעמים, ואם כן עבודתנו היא רק 'להרחיב' את אותם רגעי התענוג, וללמוד בשקיעות כמו שצריך.

מסופר בגמרא (מנחות יח.) שאמר רבי: כשהלכתי למצות מדותי (ללמוד ולברר את מיצוי תלמודי ולפשוט ספקותי) אצל רבי אלעזר בן שמוע... מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו והיה חביב לו ביותר עד לאחת, אמר לו: רבי, השוחט את הזבח להניח מדמו למחר כו' מנחה, אמר לו: כשר אלא שרבי אליעזר פוסל, צהבו פניו של יוסף הבבלי כו' עכשו ששנית לי פסול החזרת לי אבדתי, זלגו עיניו של ראב"ש דמעו, אמר: **אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר**, קרא עליו המקרא הזה 'מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי'. **וכתב** על כך החזון איש (אמונה ובטחון ג, כ) "דברי חז"ל כשמנן הטוב יורד לעצמות להלחיב הלבבות לאהבת התורה ולשעשע על זיו חמדתה, עד שכלתה נפשו של יוסף הבבלי באבידת הלכה אחת ואשר צהבו פניו לחדות עונו בהחזרת אבדתו, ואשר התפעלות נפשו של רבי אלעזר (בן שמוע) על אהבת תלמידו הזליגו את עיניו דמעו של גיל והנאת זיו מיצוי המידות. והחושך נפשו מעיון ההלכה, ואשר חשך בזה את נפשו מלטעום טעם חכמה, הלא לא אבדה אחת אבד, רק איבד את כל ישותו וישם את כל היותו לאפס, ומה יתרון לאויל תחת השמש, הולך חשכים ואין נוגה לו, וכילד משתובב כל צבא ימיו, לא ידע את חליו ולא ירגיש מכאוביו, פיו ידבר גבוה ולבו רהב כאיסתרא בלגינא, יגדל בעיניו קטנטנותיו ושבע צחצחות, ילין ברב גאוה, את עניו לא ידע ואל החכמה לא ירעב, כאמרם אין שוטה מרגיש".

כך צריך האדם להרגיש, כי אם חסר לו איזה ידיעה בתורה, הרי הוא 'מסכן' ותיכף צריך לחזור אחר אבדתו, וכשמצא אבדתו עליו לשמוח כמאמר דוד (תהלים קיט, סב) "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב". וידוע על גדולי ישראל שלא נכנס כמה ימים מאכל לתוך פיהם, משום שהיו 'טרודים לדעת סודה' (רש"י שבת פח: ד"ה למיימינים), להבין איזה סוגיה סבוכה, כי הם חיינו... אדם יכול להלך שמח ומאושר בדברי הבל וריק, ולא יודע עד כמה חסר הוא בעצמותם של החיים. ופעם היו מרבים להתמיד בלימוד, לא רק משום הדאגה והשאיפה להיות 'תלמיד-חכם', אלא משום הפחד הגדול שהיה להם שלא יצא ממנו חלילה 'עם-הארץ'...

תשובה: התורה הקדושה מתוקה היא יותר מדבש, שגם כאשר לומד ממצה חרבה, אינו קץ בה אלא אדרבה נהנה ומתחבר אליה יותר ויותר.

טמונה בפרשה

כי תגא

פנינים

"ארמי אבד אבי וירד מצרימה"

מדוע קושרים את לבן הארמי לעניין ירידת בני ישראל למצרים, והרי לכאורה אין שום קשר ביניהם? ויש לתרץ: א. לולא רמאותו של לבן, יעקב היה מתחתן עם רחל ראשונה, ויוסף היה הבכור ליעקב, ואז לא היו האחים מקנאים בו, וכל עניין מכירתו של יוסף לא היתה מתקיימת. (בשם רבים) ב. מעשי אבות סימן הם לבנים, וכמו שלבן התעמר ביעקב ולבסוף יצא הוא ברכוש רב, כך ישראל השתעבדו במצרים ויצאו ברכוש גדול. ג. מובא בספרים שלבן הוא בלעם וידוע שהוא היה זה שיעץ לפרעה לשעבד את היהודים. ד. מובא בספר הישר, שבשעה ששלח לבן את יעקב לדרכו מגלעד, שלח שליחים להודיע לעשו שאחי בדרכו חזרה ושהנה חוזרת ההודמנות להורגו. ובמדרש הגדול כתוב, שאמנם עשו לא רצה להורגו, כי לא רצה שהגזירה של 'גר יהיה זרעך' שנאמרה לאברהם תתקיים בו ובזרעו, לכן צויה לעמלק נכדו להמתין להם עד שיצאו ממצרים. (טעמא דקרא) ה. אם לבן לא היה מתכנן לעקור את הכל, אז יעקב וילדיו היו נשארים שם והיתה מתקיימת הגזירה כבר שם בחרץ. (אזנים לתורה) ו. כמו שלבן היה כפוי טובה כלפי יעקב שלמרות שכל ביתו התברך בזכותו, רדף אחריו וטען: "מה עשית ותגנב את לבבי וכו'", כך היו המצרים כפויי טובה כלפי עמו של יוסף שהצילם מן הרעב. (המאיר לארץ) ז. לבן וגם המצרים בקיאים היו בכשפים, ואפילו מהכוחות הללו הצילנו השי"ת.

"לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי"

פעם נפגשו הרה"ק האהבת ישראל מויזניץ ורה"ק רבי יואליש מסאטמר זצ"ל. האדמו"ר מויזניץ הזכיר בשיחה את ביאורו של הרה"ק מבארדיטשוב בעל הקדושת לוי, על מה שאנו אומרים בתפילות ראש השנה 'כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם'. כלומר, אדם שעושה מצוה ומתגאה בה, הקב"ה כביכול 'שוכח' אותה. ואילו אם האדם אינו שוכח את חטאו, אלא מציבה בזיכרונו תמיד ויודע שצריך לתקן את אשר פגם, הרי הקב"ה כביכול 'שוכח' עבירה זו. וכן אדם המקיים מצוה ומיד שוכח אותה ואינו מתגאה בה, כביכול הקב"ה זוכר אותה לנצח וזהו זוכר כל הנשכחות. נענה האדמו"ר מסאטמר ואמר, שלפי זה נבין מדוע נקרא וידוי מעשרות בשם וידוי, אף שלכאורה אין בו וידוי על חטא אלא רק מכריז שקיים את כל המצוות כהלכתן. שכן בידוי מעשרות הוא אומר, 'לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי'. וכוונת הדברים כך היא, אמנם לא עברתי ממצותיך אלא קיימתי אותן כראוי, אבל מאידך גם לא שכחתי ועל כך הוידוי. כי כאשר האדם עושה דברים טובים, מן הראוי שישכח אותם ולא יתפאר ולא יתגאה בהם. (אוצרות גאוני וצדיקי הדורות)

"ובאו עליך כל הקללות האלה"

בקללות שבפרשתנו, ישנן 676 מילים כמנין המילה 'רעות'. וכנגד המילים של הקללות הרעות הללו הזכיר משה רבינו 26 פעמים את שמו של הקב"ה שעולה בגימטריא 26 ובסה"כ (26 כפול 26) יצא לנו 676 בדיוק כדי לבטל את כח הקללות. ודבר זה נרמז בפסוק: "רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ד'". שמשוה הצדיק אמר רעות רבות אבל מכולן יצילנו בכך שהזכיר אף את שם השם כדי לבטל כח הקללות בכך. (לב אריה)

"זהלכת בדרכיו"

כתב הרמב"ם (פ"א מהל' דעות ה"ה-ו) 'ומצוין אנו ללכת בדרכים אלו הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו כך למדו בפירוש מצוה מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש'. ויש לבאר מדוע לא למדנו שיש בלימוד התורה ובלימודה לאחרים אף מצוה של 'זהלכת בדרכיו' שהרי כתוב (תנא דבי אליהו) שהקב"ה אומר לאדם הראשון מדוע לא למד ממנו ללמוד תורה, וכן כתוב שהקב"ה 'מלמד תורה לעמו ישראל?' ויש לומר: א. אכן הדבר נכלל במצות 'זהלכת בדרכיו'. ב. כיון שהמצוה בעצמה של 'זהלכת בדרכיו' היא חלק מהתורה, לכן אי אפשר לומר שלימוד התורה שמלמדת על חיוב זה נכלל במצוה זו. (ע"פ תשובות הקוראים לשאלה לשלחן השבת ע"ח)

לסדר את הפרשה

- א. סדר וידוי ביעור המעשרות
- ב. סדר הבאת ביכורים במדבר
- ב. משה מזכיר את חסדי השי"ת
- ג. עמידת בני"ע על ההרים וסדר הברכות והקללות
- ד. הקללות למי שלא ישמע לדברי השי"ת
- ה. הברכות שיבואו עלינו אם נשמע בקול השי"ת
- ו. ציווי להציב אבנים ומזבח לזיכרון

שאלה לשולחו השבת

"ולקחות מראשית כל פרי האדמה"

דרשו חז"ל: 'מראשית' - ולא כל ראשית, ולמדו מזה שמביאים ביכורים רק מפירות שבעת המינים.

ובספר החינוך, ביאר טעם בדבר שהוא משום שלא הזכירו בתורה פירות אחרים מלבד שבעת המינים.

ויש לבאר את דבריו והרי מופיעים מינים נוספים בתורה: "ויגמול שקדים", "פרי עץ הדר", "בטנים" וכן הזכירו אבטיחים קישואים עדשים בצלים ושומים, ומדוע לא התייחס לכך ספר החינוך בדבריו?

מכתב השאלה הינה לעזור ביון זיו 2021
יהודה זעב (נין אלול אר
לשאלותיכם אמרתם (ב'2) מקורות
אם יש (א), (ב) אכגו מ
הגשותי 2021 אר.

העלון מוקדש לע"נ
מיכאל בן יהודה לייב
ת.נ.צ.ב.ה.

ישנו ביקוש רב בבתי כנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.
זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה! ניתן לתרום:
1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביון'. 2. לשלוח שיק למערכת.

טמונה בפרשה

כי תגזא

חידון א' ת'

- הגשמה לכל אלה הגליה באור המוסיפה זרא השורה.
- א. כך ענו העם למשמע הברכות והקללות
 - ב. אסור להניפו על המזבח, כי חיים הוא לוקח
 - ג. הר הברכה
 - ד. הלוקח שוחד נקרא: "מכה נפש ___ נקי"
 - ה. "___ ממעון קדשך מן השמים"
 - ו. "___ אותנו המצרים ___ עלינו עבודה קשה"
 - ז. ציוו ביחד עם משה את בני"
 - ח. על א"י נאמר פעמים רבות שהיא זבת ___
 - ט. אסור לבער תרומה ב-
 - י. 3 מהשבטים שעמדו על הר גריזים
 - כ. לא תשתה יין למרות שתטע אותם, ח"ו
 - ל. הם הקריאו לבני" את שבועת הארורים
 - מ. 2 מילים נרדפות לניסים
 - נ. היא לא בלתה במדבר
 - ס. הקב"ה האמיר את בני" להיות לו לעם
 - ע. השי"ת ראה את ___ ואת ___ ואת לחצנו
 - פ. ארור מי שעושה אותו
 - צ. מין של ארבה
 - ק. יבואו על בני" אם לא ישמעו לקול השי"ת, ח"ו
 - ר. מיורשי ארץ סיחון ועוג
 - ש. ולדות הבהמות, שאלפים נקראות
 - ת. היא תאכל את הענבים שתטע, ח"ו

חידון א' ת' - הפוך

- הגשמה לכל אלה אסגיינת באור המוסיפה זרא השורה.
- א. בו מביאים את הביכורים, וכך לירושלים מביאים
 - ב. אם נשמע לקול ד' הוא לא יתנו ל-
 - ג. אחד מן הארורים (___ גבול רעהו)
 - ד. יש לצפות את אבני מזבח הזיכרון ב- ___
 - ה. בכזו זרוע הוציאנו השי"ת מארץ מצרים
 - ו. "ארור מקלה ___ ___ ואמר כל העם אמן"
 - ז. רש"י מסביר, שלב כזה הוא לב חרד
 - ח. 'שחוט'
 - ט. "ארור מטה ___ גר יתום ואלמנה"
 - י. המילה הראשונה בקריאת הביכורים
 - כ. "שגר אלפיך ועשתרות ___"
 - ל. בהר הזה שמו את אבני הזיכרון
 - מ. בני" לא אכלו ממנו במדבר
 - נ. מלך חשבון
 - ס. מחלה המוזכרת בקללות, ל"ע
 - ע. "הסכת ___ ישראל"
 - פ. השי"ת אמר על ארץ מצרים ש- "לא ___ לראותה"
 - צ. "והיה כי תבוא אלה ___"
 - ק. "והיית אך ___ וגזול כל הימים" ח"ו
 - ר. בני" לא שתו במדבר
 - ש. כך מכונים מע"ש ונטע רבעי בביעור המעשרות
 - ת. 3 מחלות המוזכרות בקללות, ל"ע

טלה שלמות:

"המסות הגדלת אשר ראו עיניך האתת והמפתים" מה ההבדל בין אות, מופת ולנס? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

"פתח ד' לך את אוצרו הטוב". מהו יפתח? אמר ר' יונתן: ג' מפתחות בידו של הקב"ה ואין בריה שולטת עליהן לא מלאך ולא שרף. ואלו הן: מפתח של תחיית המתים ומפתח של עקריות ומפתח של גשמים, מפתח של תחיית המתים מנין? שנאמר: "וידעתם כי אני ד' בפתחי את קברותיכם". מפתח של עקריות, שנאמר: "ויפתח את רחמה". מפתח של גשמים, שנאמר: "פתח ד' לך את אוצרו הטוב". דבר אחר, רבנן אמרו: גדולה ירידת גשמים שהיא שקולה כתחיית המתים. מנין? שנאמר: "ויבא כגשם לנו כמלקוש יורה ארץ", ואחריו כתוב: "יחינו מיומים". לפיכך קבעוה בתחיית המתים (בתפילה) מפני שהיא שקולה כנגדה... אמר רבי יודן: כל מי שעונה אמן בעוה"ז - זוכה לענות אמן לעתיד לבא. דבר אחר, אמר ריב"ל: כל מי שנכנס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות בעוה"ז - זוכה ליכנס לבתי כנסיות ולבתי מדרשות לעתיד לבא. מנין? שנאמר: "אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה". דבר אחר, אמר רבי יודן: כל מי ששומע בקול של תורה בעוה"ז - זוכה לשמוע באותו קול שכתוב בו: "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה". אמר משה לישראל: הואיל וכל מי ששומע לדברי תורה כך הוא מתרומם בב' עולמות, הווי זהירים לשמוע דברי תורה, מנין? ממה שכתוב בענין: "והיה אם שמוע תשמע בקול ד' אלקיך". (ע"פ מדרש רבה)

מילה בפרשה

היוצר הביע את אישורו, שמוחה יזמור את יערו, שורות עצים בטיפולו, והכשירם כילדיו שלו.

המונח המוזק הינו מילה בג' אותיות המופיעה בפרשה, אשר לא שורה בגידיה רומזת להקשר שונה שלה. (יגכן כגיז מסר ומילופי אותיות בג'י הגיה דומה)

הגשמה אסגיינת אי"ה זרא הבא

טמונה בפרשה כי תגאל

ושפני טמוני חול

"והיו חיך תלאים לך מנגד"

איזו מצות עשה חייבים לעשותה למרות שמסכן בכך את חייו?

"וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך" בנמרא דורשים את פסוק זה כנגד התפילין שבראש. ויש להוסיף, שראשי התיבות של המילים "שם ד' נקרא" הן 'שין' שהיא האות המופיעה על התפילין של ראש מבחוץ. עוד רומזת השין לכל הימים בשנה שבהם מניחים תפילין: שהרי ישנם 365 ימים בשנה. נחסר מהם 52 שבתות, 10 ימים טובים של פסח שבועות וסוכות (בחול"ל וכן למנהגם להניח בחוה"מ), יומיים של ר"ה ויום אחד של יום הכיפורים, ונקבל בדיוק 300 ימים כמנין האות ש' (אגרת הטיוול)

שעשועי דאורייתא

"ימשש העור באפלה"

באיזה מקום נוסף בתורה כתוב 'אפלה'? ובאלו מקומות בנ"ך?

מצאו נא בפרשה:

1. שני פסוקים בני שלוש מילים.
2. שניים משבעת המינים.
3. פסוק שבו שתי מילים שונות מופיעות פעמיים ברציפות (בנפרד).
4. שלושה מספרי התנ"ך.
5. שניים מספרי הי"ד החזקה להרמב"ם.

"זיכרון" סימן

זיכרון אורחיים ורמזים לצניח מספר פסוקי הפרשה

בפרשת כי תבוא ישנן ברכות המבטיחות טוב ושפע ליהודים שישמרו את מצוות התורה. בפרשת כי תבוא ישנם 122 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים: "טוב ליהודים" = בגימטריא = 122

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: הקשר בשו"ע בין דיני ציצית לדיני בשר - עניין האריזה בשני חותמות כשנשלח ע"י נכרי. **לסדר את הפרשה** - "באר היטב". **חידון א' ת'** - אמון, ברזל, גרזים, דם, השקיפה, וירעו ויענונו ויתנו, זקני ישראל, חלב, טומאה, יוסף יהודה יששכר, כרמים, לווים, מסות מופתים, נעלך, סגולה, עמלנו ענינו, פסל, צלצל, קללות, ראובני, שגר אלפיק, תולעת.

חידון א' ת' הפוך - טנא, זנב, מסיג, שיד, נטויה, אביו ואמו, רגז, טבוח, משפט, הגדתי, צאנך, עיבל, לחם, סיחון, חרס, ושמע, תוסיף, ארץ, עשוק, שיכר, קודש, שחפת דלקת קדחת. **שעשועי דאורייתא** - בפרשת בא: "ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים". בנ"ך: בישיעה: "מעוץ צוקה ואפלה מזדח", בירמיה: "באפלה ידחו ונפלו בה", ביחזקאל: "ואפלה על פני", ביואל: "יום חשך ואפלה", בצפניה: "יום חשך ואפלה", ובמשלי: "דרך רשעים כאפלה"... "באישון לילה ואפלה". 1. "ברוך טנאך ומשארתיך", "ארור טנאך ומשארתיך". 2. זיתך, ודבש, שמן. 3. מטה מטה, מעלה מעלה. 4. ויקרא, במדבר, דברים. 5. עבודה, המשפטים. **ואלה שמות** - אות - הוא סימן על פי דרך הטבע. מופת - עניין של הוכחה לאחרים על מה שיהיה. נס - מלשון ניסיון ובחינה וכן מלשון ראייה. פלא - דבר שנסתר וכן דבר שבני אדם יפלאו ממנו. (ע"פ פירוש האברבנאל) **מילה בפרשה כי תצא** - כפה. "את החיה הכריח" - הכריח=כפה, "כיסוי ראש להניח" - כיפה, "וכן להשתמש ביד" - יד של בע"ח קרוי כפה, "כדי להפוך את הכד" - הפך כלי=כפה. **טמונות בפרשה** - 1. "והיית רק למעלה" (כח,יג). 2. "ובשבעה דרכים" (כח,ז). 3. "ושדת אותם בשיד" (כז,ב). 4. "יפתח ד' לך את אוצרו הטוב" (כח,יב). 5. "לראש ולא לזנב" (כח,יג). 6. "הצלצל" (כח,מב). 7. "השקיפה... מן השמים" (כו,טו). 8. "באניות" (כח,סח). 9. "ותיקון סופרים" (רש"י כח,ל). 10. 'וצמא תמיד למים' (רש"י כח,כב). 11. ביכורים - "ושמת בטנא" (כז,ב). 12. "ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך" (כח,ו). 13. "הארבה" (כח,לח). "הצלצל" (כח,מב). 14. צילצול - "הצלצל" (כח,מב). 15. סקט+אוזן = "הסקת ושמע ישראל" (כז,ט). 16. ? -תמונה ללא פתרון, תחשבו!

טמונות בהפטרה - 1. "לא יהיה לך עוד השמש..הירח" (ס,יט), "לא יבוא עוד שמשך וירחך" (ס,כ). 2. "שפעת גמלים" (ס,ו). 3. "ואניות תרשיש" (ס,ט). 4. "וכיונים אל ארבתיהם" (ח) **שאלה לשלחן השבת עקב** - שאלנו: מדוע ראה רש"י לפרש כאן מהו עקר, הרי זה נראה דבר די פשוט בפשט ש'עקר' הוא מי שאינו יכול להוליד, ומה החידוש? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. פעם ראשונה שכתוב עקר בלשון זכר. 2. עד כה היו עקרות רק כי הקב"ה התאוה לתפילתן ולבסוף כולן ילדו, אך כאן הברכה היא שלא יהיה בך עקר כזה שאינו מוליד כלל. (אבני שהם). 3. רש"י מדגיש שהכוונה למי שאינו מוליד כלל ולא כמו הדרשה על הפסוק "רני עקרה לא ילדה" שלא ילדה ילדים לגיהנום.

ביתן להשיג את העלון

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. באתר: 'לדעת', בכתובת: <http://ladaat.info/gilyonot.aspx> או באתר: 'אידישער ווינקל' (באידיש); <https://yiddishevinkel.com/gilyones> או באתרים: 'דרשו', 'תורת יוסף'. בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רחוב בית ישראל 1, ובמערכת.

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת. מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

© כל הזכויות שמורות לאהרן ביין. ביתן לשלוח תגובות רעיונות והערות למערכת: קויפמן 17 ירושלים - temunabaparashah@gmail.com

אחד היה אברהם

פרקי הוד ממסכת חיי הנאדרים בקודש של
הגאון הגדול רבי אברהם אביגדור נחום לנדא זצוק"ל

האדמו"ר מסטריקוב

לרגל יומא דהילולא – שב"ק פרשת כי תבוא ט"ז אלול

במעללי יתנכר נער

נפלאות.
והיה רגיל לומר כי הביטוי "אמונת חכמים" בלשון רבים מוכיח, כי יש לראות בכל צדיק וצדיק את המיוחד שבו, ולקלוט הימנו כדי ללמוד ולעשות. רבנו היה אכן נאה מקיים כאשר גם בימים בהם כבר הנהיג עדה בעצמו הרבה לדבר מארחות חייהם של רבותיו, חותם האמת שהיתה בנפשו היה ניכר בכל מעשה, כאשר היה אף מטיב לתאר בחיות מיוחדת כל פרט בדקדוק רב, עד שהיו השומעים מרגישים בנפשם כאילו בעל השמועה עומד לפניהם.

בשבת קודש י"א בשבט תרע"ז, זרח אורו הגדול של רבי אברהם אביגדור נחום לנדא בעיירה "קינוב" שבפלך אוסטרובצה בפולין, בבית אביו האדמו"ר האמצעי לבית סטריקוב רבי יעקב יצחק דן זצ"ל, שכיהן באותה העת פאר כרבה של העיירה.

בוצין בוצין מקטיפיה ידע. כבר משחר ימי נעוריו נודע וגדול שמו בפי כל מכיריו כבעל מוח חריף אשר כבש את לבם של אדירי התורה שלא הסתירו את התפעלותם מעומק חכמתו. ועובדא הוי בעת שהסתופף

רבנו בצל זקנו רבו ואלופו איש האמת האדמו"ר הזקן מסטריקוב רבי אלימלך מנחם מנדל מסטריקוב זצ"ל שרחש לו חיבה יתירה לעיני כל העדה בהיותו ילד קט, היה זה בעת שעמד זקנו הגדול לקדש על היין והבחין שנכדו הקטן עדיין לא הגיע, אז הניח את הכוס ואמר בלשון חיבה "היכן הוא ה'פרומער' שלי", בדקו ומצאו שהוא עדיין עומד בתפילה, המתין הסבא הגדול עד שהגיע הנכד ורק אז קידש על הכוס. ואכן כל ימיו ראה עצמו כתלמיד מובהק של זקינו והיה מדבר מהנהגותיו בחדרת קודש. גם במסעותיו של זקינו לעיר המרפא "קרעניץ" היה רבנו בין הנלווים אליו, וככה פגש שם ברבו לעתיד מרן הגרי"ז מבריסק זצ"ל שהתפעל ממנו מאד וכשחזר לביתו סח לבניו "מצאתי 'חידוש' בקרעניץ".

בילדותו למד רבנו אצל הגאון רבי מענדל וקסלר הי"ד מגדולי תלמידי ה"אבני נזר". משנקרא אותו גאון לכהן בראשות ישיבת 'כתר תורה' בקראקא והוצרך לעקור ממקום מגוריו ב"אגירש", גלה אף תלמידו רבנו זצ"ל עמו לקראקא בעודו ילד בן י"א שנים, כשהוא לומד עם בחורים מבוגרים ממנו בכמה שנים.

ירחים אחדים לאחר הבר מצוה בחדשי הקיץ תר"צ נכנס רבנו ללמוד ב"ישיבת חכמי לובלין" המעטירה שנפתחה זה עתה, גם שם ניכר ביותר בחריפותו ובמידותיו הנאצלות, כפי שהעיד אחד מתלמידי הישיבה כי עם היותו הארי שבחבורה התנהג תמיד באותה מדה של ענוה ופשטות שהיתה טבועה בו כל ימיו, מעולם לא החשיב עצמו כלפי אחרים והצטנע במקומו. לימים סיפר רבנו כי ב"זמן" הראשון למדו בישיבה מסכת יומא אולם הוא קבע לעצמו בנוסף גם את סדר קדשים בעיון. רבנו היה חביב ונערץ אצל רבותיו שהרבו להשתעשע עמו כדרכה של תורה. רבו מרן הגר"מ שפירא מלובלין זצ"ל התבטא פעם שיש לו הרבה תלמידים מיוחדים אולם הוא "עולה על כולם". עם הגה"ק מקוויגלוב זצ"ל היה לו קביעות מיוחדת בכל יום שיש ללימוד סדר טהרות. רבנו היה מזכיר בהערצה מיוחדת את רבו הרב מלובלין זצ"ל ואת המשגיח הנודע הגה"ק רבי שמעול"י מזליחוב זצ"ל ממנו היה מספר עובדות

הולך בתומו צדיק

בפרוץ המלחמה העולמית בשנת ת"ש נמלט בפקודת אביו לברנוביץ שבליטא אל בית אחיו הגדול הגה"ח רבי טוביה לנדא הי"ד, ומשם לזילנא שם התוודע לגאון ישראל הגר"ע גרודינסקי זצ"ל, והיה מפליא את כוחו של הגר"ע בפעולות ההצלה למען הפליטים שנמלטו לשם כשבתוך כך עוד עמד להשיב לשואליו בדבר הלכה. כן הכיר שם את האדמו"ר רש"ש מאמשינוב זצ"ל והאדמו"ר רשי"א ממוודיץ זצ"ל.

הגרי"ז מבריסק שהיה בין הגולים, שמר לו אמונים מהיכרותו הראשונה ומיד קיבלו בביתו, כשהוא נמנה על הקבוצה המצומצמת של האריות שבחבורה שנבחרו על ידי הרב מבריסק להשתתף בשיעורים העמוקים שהגיד שם ומני אז דבק בו רבנו כתלמיד מובהק. הרב מבריסק שהצליח לעלות לארה"ק בראשית תש"א, פעל כל העת למען הצלתו של תלמידו החביב ומיד בהגיעו לירושלים קרא לכמה מחסידיו סטריקוב שדרו בירושלים ופקד עליהם וזירזם להשתדל עבור "סרטיפקט" לרבנו זצ"ל כשהוא מתבטא "איני יושן בלילות מדאגה לרבי אברהם".

באותם ימים טרופים בעת התגעש עולם "צדיק באמונתו יחיה" - רבנו דבק באמונה תמימה. יום אחד פגש רבנו ברחוב בוילנא אדם שהיה נכד לגאוני ארץ שטר מן הדרך הישר רח"ל, והיה כותב מאמרי שטנה על היהדות. הלה שהכיר את רבנו קרא לעברו בהתרסה "הן כעת גם אתה תודה שעם ישראל נפל בלא שום תקוה". רבנו שראה בזאת סימן מן השמים להתחזק אף בימים קשים כאלו קרא לעברו: "נצח ישראל לא ישקר - עם ישראל קום יקום יעלה ויפרח, ועולם התורה והחסידות עוד יכפיל את עצמו, ואתה בעיניך תראה כל זאת". הלה נסתלק מיד כשרוחו שפופה בראותו כי לא יוכל לו.

באותה העת היה בוילנא אדם שכונה "מגיד עתידות", הפליטים הרבים שהגיעו לזילנא מחוסרי כל, רחוקים מבני משפחותיהם כשאינם יודעים

מה ילד יום מיהרו לביתו לשמוע מה עובר על משפחתם ומה יהיה בעתידם. באחד הימים ראה רבנו את אחד מידידיו עומד בתור המשתרך בפתח ביתו, הלה בראותו את רבנו ניסה לשכנעו להצטרף אליו ולשמוע מפי ה"מגיד עתידות" את שלומם של בני משפחתו ואת העתיד לעבור עליהם, לאחר שכנועים רבים פנה אליו רבנו ואמר: "ראה נא ידידי, הכל אני מבין, אך איך זה מסתדר עם דברי רש"י בפרשת שופטים עה"פ תמים תהיה עם ה' אלוקיך: **"התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו"** וסירב לפנות אל אותו "מגלה עתידות".

כי רצו עבדיך את אבני

דרך רצופה ניסים רבים עבר רבנו זצ"ל במהלך בריחתו מליטא למוסקבה, ומשם דרך לבנון וטורקיה עד הגיעו לחוף מבטחים בארה"ק ימים ספורים קודם חג הפסח תש"א. מעשה פלא אותו סיפר רבנו זצ"ל בערוב ימיו על השגחה פרטית שאירע לו, במהלך מנוסתו מליטא לרוסיה ברכבת. בשעה שעמד לעבור את הרציף לכיוון הרכבת, חמד חייל נאצי את מעילו ותפסו בידו כשהוא מצווה עליו שיעמוד בצד ולא יעלה לרכבת, רבנו נתן לו דחיפה הגונה כשהחייל נופל על פניו ארצה, ועד שהתאושש הספיק רבנו לרוץ לכיוון הרכבת, יושב במרומים שמר על רבנו שהחייל לא ירה לעברו.

במנוסתו ביערות ליטא פגש בחבורת בחורים מתלמידי הגר"ש שקופ זצ"ל, הם ביקשו מעסקן שיעזרם להבריח את הגבול, הלה סיכם עם מבריה גבולות שלאחר מכן יחתמו כולם שאכן הצליחו לעבור את הגבול ואז יקבל את שכרו. בעברם את הגבול היה כבר ליל שבת, ומפני חשש פיקוח נפש שהגוי לא יסגירם לשלטונות החליטו לחתום לו כל אחד רק אות אחת, משהגיע תורו של רבנו לחתום הוא התחמק, לבסוף הסתפקו בלא חתימתו כי ראו שהדבר קשה עליו מאד, וכך ניצל רבנו מחילול שבת.

בהגיעו לארה"ק מיד הצטרף לבחירי התלמידים שהורשו ליכנס לשיעוריו של הרב מבריסק זצ"ל שהתחדשו באותה שנה, בשנים אלו אף למד בחברותא עם ידיד נפשו הגרי"ד סולוביציק זצ"ל בנו הגדול של הגרי"ז בהתמדה נפלאה בביהכ"ס "בבא תמא" שבשכונת הבוכרים, את כל סדר 'זרעים' בעיון, משך כשש שנים עד לנשואיו בשנת תש"ו.

על אהבתו והערצתו העצומה של רבנו אל רבו הגרי"ז נצרכת יריעה מיוחדת, וכמים הפנים לפנים כך היתה הערצתו של רבו אליו. פעם התבטא הגרי"ז **"אם ישנה נקודת אמת, הרי שהיא נמצאת אצל רבי אברהם"**. והוא עובדא במשלחת רבנים שהגיעה אל הגרי"ז בשאלה בנושא מסויים, הרב מבריסק פנה אל רבנו שנכח שם 'ר' אברהם מה דעתכם בזה", רבנו השיב מה שהיה נראה לו. לאחר מכן המשיכו הרבנים לדון לפניו, והרב מבריסק ישב כל העת ושתק, עד שנענה אחד מהם ומה מכריע הרב בענין, מיד נענה הרב מבריסק "הלא כבר שמעתם את התשובה..."

באותם שנים היתה לרבנו קירבה עצומה עם מרן הרב מטשעבין זצ"ל, בהיותו גר בירושלים בשכונתו בשכונת "שערי חסד". מדי יום ביומו היו רגילים לראותו ממתיק סוד עם הגאון מטשעבין בחצר ביהמ"ד "קהל חסידים" שבשכונה, היו אלו שיחות בלימוד כדרכה של תורה כשהם מתפלפלים מגמ' לגמ' ומתוס' לתוס', והרבה פעמים בענייני הכלל ובעניינים פרטיים שלא שוחח עם שום אדם. בכל פעם שהיה נכנס

לביתו, היה הגאון מטשעבין קם לפניו מלא קומתו. גם בשנתו האחרונה שהיה הדבר קשה עליו, רבנו שלא רצה להטריחו נכנס דרך המרפסת, אך מיד בראות הרב מטשעבין את פניו קם לעומתו. פעם פגש הרב מטשעבין בבחור מחסידי סטריקוב, ואמר לו **"הפצרתו ברבך הרבה שיפתח ישיבה לבחורים ויגיד בה שיעורים כי אז יאיר את העולם בתורתו"**.

במשא העדה

כאשר נודע בבירור אחר המלחמה הנוראה שאביו האדמו"ר האמצעי מסטריקוב הי"ד עלה על המוקד עק"ה, הכתירוהו זקני החסידים לרבם ומאורם כשהם מתבטלים אליו בביטול גמור. היו אלו חסידים ישישים ונשואי פנים, מהם נכדי זקנו הגה"ק מטשכנוב זצ"ל אבי השושלת, אשר כבר ראו ארבעה דורות של מנהיגי עדה מזקניו ומרבותיהם של רבנו זצ"ל, שהתקשרו אליו בקשר הדוק ולא זזו ימין ושמאל בלא לשמוע בעצתו.

הוא הגבר ראה בעני עמו, בחרון אף ה' לפני שבעים שנה בעת החורבן הנורא שעבר על כלל ישראל, ואז כגבור חלציו להחיות העצמות היבשות אודים מוצלים מאש, כרועה עדרו קיבץ אחד מעיר שניים ממשפחה וחזק את לבם בדברי נחמה, ובמתיקות שבחריפות שיקם ההריסות והקים מעפרות דל, עדי נבנו מוסדות תבל וקמה וגם ניצבה לה עדת עם קודש בדרכו המופלאה דרך הענוה והפשטות.

וממוצא הדברים שאמר רבנו בשם זקנו האדמו"ר מסטריקוב זצ"ל נמצינו למדים על אופן הנהגתו המופלאה שלו. בדברי המדרש בפרשת שמות (פ"ב ב') עה"פ ומשה היה רועה, אמרו רבותינו כשהיה משה רבנו ע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא עיף אתה הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך חיך אתה תרעה צאני ישראל הוי ומשה היה רועה. ולכאורה תמוה הרי זה היפך האחריות לעוזב עדר שלם של גדיים בשביל גדי בודד? אלא מזה נראה, דאדרבה בכך נבחן מנהיג ישראל האם יודע הוא שהעדר כולו מורכב מהרבה גדיים וכל אחד הוא יחיד בפני עצמו...

מעל יובל שנים נשא רבנו במסירות וחמלה אין קץ במשא העדה, כאב רחום היה כואב את כאבם ומיצר בצערם, מרעיף מאהבתו לכל יציר נוצר בפשטות מופלאה, כפי שהיטב להגידו ידיד נעוריו רבי דוד הלחמי זצ"ל תלמיד מהר"ם שפירא מלובלין: **"היה לו את האהבת ישראל הוורקאית האמיתית"**.

רבנו זצ"ל היה אוהב ישראל מיוחד במינו כפי שנחרט על גבי ציונו "אוהב ישראל ומעיתר בעדם", ושמעתי מפי גאב"ד נאראל זצ"ל שהיטב לבטא זאת **"דער סטריקובער רבי האט ליב יעדער יוד, און יעדער יוד האט אים ליב"** (-הרבי מסטריקוב אהב כל יהודי, וכל יהודי אהב אותו).

כשחזר באחת השנים משוויץ שאלו אחד מזקני החסידים האם נפש הרבי קימעה, נענה רבנו **"לנוח... אפשר גם פה בא"י, גם בצפת יש הרים ואויר צח. הדבר היחיד שהוקל מעלי כשהייתי שם, שלא שמעתי כ"כ הרבה צרות של יהודים, שכל 'פעקל' מונח לי כאבן על הראש"**. הרבה פעמים הרגישו בחוש איך רבנו נושא על כתיפו בצרת הזולת, כשהוא מבטיח באחריות גמורה "יהיה טוב", או שאמר בפסקנות "זה כלום"

עם מרן הגרא"מ שך זצוק"ל

נגד דברי הרופאים, ממש כמאמרם ז"ל (מו"ק טז): "מי מושל בי? צדיק, שאני גוזר גזירה והוא מבטלה".

במחיצתו אפשר היה להבין במוחש את מאמר הגמ' (הוריות י.) "כמדומין אתם ששררה אני נתון לכם עבדות אני נתון לכם". אם היה מישהו זקוק לאיזה המלצה מיד היה פונה בעצמו אל הכתובת ההיא בצורה טבעית כאילו והיא לפי כבודו.

רבנו גמל חסדים בגופו ובמומו, משפחות רבות שלא ידעו בכלל שהסכומים שהגיעו אליהם בכל חודש דרך קבע, היו דרך שליח נסתר של רבנו שהקפיד שהשליח ידע בבירור שהכסף הגיע ליעדו תוך זהירות שלא ידעו כלל דרך מי הגיע אליהם כדי שלא יבושו. עודד אלמנות ויתומים שגדלו בביתו ולא אחת עמד כשושבין לצידם.

"הכנסת אורחים" אצל רבנו עבודה בפני עצמה היתה, שראוי להתבונן וללמוד הימנה, כל מי שבא בצל קורתו היה מכבדו בעצמו בכוס תה, במנוחה, ואף בסעודה שלמה, כשהוא טורח בעצמו להכין הכל, כמדת החסד שנאמר אצל אברהם אבינו ע"ה "והוא עומד עליהם..." וסיפר יהודי שהתגורר בקרית גת, ומדי פעם היה עולה לתל אביב, להתחזק ולהתחמם לאורו. בימים ההם היתה התחבורה הציבורית דלילה מאד, רק פעם ביום יצא האוטובוס מת"א לקרית גת, ולכן נשאר החסיד ללון בבית רבנו אשר לא חסך כל מאמץ להיטיב עם האורח, הוא בכבודו ובעצמו הציע את

המיטות, ועמד עליו לשרתו בכל המצטרך, כי אצל רבנו לא היתה ההנהגה שררה אלא עבדות.

ביתו של רבנו זצ"ל היווה 'תל תלפיות' - שהכל פונים אליו. בהיותו רב תושיה וחכימא דיהודאי היו אף רבים מעדות וחוגים אחרים באים אליו להיוועץ בנושאים שונים, ברפואה, בעסקים, ובענייני הכלל, והוא ברוחב דעתו השיב לכולם איש איש לפי צרכו. דרכו בקודש היה שאם בא הלה לשאול דבר מה לא מיהר להשיב דעתו בענין אלא שהה זמן מה או אפילו כמה ימים בירר כל פרטי הענין לשרשם, ולבסוף הכריע כשלפעמים טורח בעצמו להודיע את תשובתו. ומעשה היה בקבלן גדול שהוצרך להיוועץ בעסק חשוב, הודיע לרבנו על בואו וחשב שיצטרך זמן רב, אך רבנו השיבו שמספיק לו חצי שעה לפני מנחה, הלה הגיע לבית רבנו בשעה המדוברת והוא מתחיל להציע את כל צדדי הענין, רבנו בחריפותו מיד מחשב שאם יעשה כך וכך ירויח ואם יעשה אחרת עלול להפסיד, והלה מתפלא איך הצליח רבנו לפתור חשבון כזה מסובך ברבע שעה כשבזמן הנותר הספיק להתעניין בשלומו ושלו משפחתו.

שר התורה

רבנו זצ"ל נודע בפי כל עולם התורה כשר התורה, לבד מבקיאיותו העצומה בכל חדרי תורה נתייחד בעמקות נפלאה כשהוא חותר בכל ענין לשרשיו ולפרטי פרטיו לאמיתה של תורה. הוא לא סבל את הזיופים או דברים שאינם מדוייקים היטב וחייב מאד בעלי סברא ישרה. וככה התבטא פעם לחתן שהשמיע בסעודת ה"שבע ברכות" לפול בדברי הרמב"ם, אחר שסיים החתן להרצות את דבריו פנה אליו בברכת י"שר כח כשהוא מוסיף "אמרת פשט נאה ברמב"ם אך אין זה האמת".

זכרוננו הנדיר הפליא את כל רואיו, והיה מזכיר דברים ששמע מרבתיז מלפני שבעים שנה בדיוק רב.

הרבה פעמים כשהחל לומר דברי תורה בשולחנו הטהור היה פותח דבריו ואומר: "איני אומר כלום", או "מסתמא הכל כתוב כבר", כאילו אינו אומר שום דבר חידוש, בה בשעה שכל השומעים התפלאו מעומקם וחריפותם של הדברים שהיו שמחים ומאירים כנתינתם מסיני.

חידושי התאפיינו בפשטות ובאמת שהיה מאיר את העיניים בדברים הנראים לכאורה כפשוטים, עד שהיו השומעים משתאים איך לא הרגישו בעצמם בהבחנה אמיתית זו במהלך לימוד הסוגיא.

בחור כי יבא לפניו ויבקש להשמיע איזה שהוא ד"ת, כדרכם של בני הישיבות מתחיל הוא במה שכתוב ברמב"ם, אומר לו רבנו זצ"ל קודם נראה מה כתוב בגמ', ומה מבאר רש"י, ומה חידש תוס'. כשבעצם מהלך לימודו כבר קולע לכל הצדדים והחקירות שיש לחדש באותה סוגיא.

בעת ששקע ראשו בסוגיא היה כל כולו נתון בריכוז עצום עד שלא הבחין כלל בנעשה סביבו, והרבה פעמים בעת שישב ודיבר בלימוד אף שעבר זמן רב היה נראה בעיניו כאילו חלפו רק מספר רגעים. וסיפר אחד החסידים שנכנס פעם לקודש פנימה לשאול עצה, ורבנו אחז באמצע הלימוד בחברותא [כי דרכו בקודש היתה שלא להגביל את מי שבא בשעריו בשעות מסוימות, אלא בכל עת היתה דלתו פתוחה בחמלה]. והמחזה היה נורא הוד: החסיד עומד מולו, ורבנו ממשיך לדבר בסוגיא שעסק בה בלא שהבחין כלל שהלה עומד מולו, עד

בשיחה עם מרן הגר"ז הלוי מבריסק וצוק"ל

שהעירו החברותא, או אז מיד פנה אליו והצטדק שלא ראהו עד כה... כשנפתח הכולל בהיכל בית מדרשו היה נוהג רבנו לרדת מביתו ולדבר בסוגיא שעסקו בה, במיוחד בעת שלמדו מסכתות "זבחים" ו"מנחות" שבסדר "קדשים", אז היה זה תענוג אמיתי לכל אותם הלומדים המופלגים שהרי רבנו היה תלמיד מובהק להגר"ז מבריסק מרא דסדר קדשים שקיבץ וריבץ תלמידים לעסוק בסדר זה שלא למדוהו בישיבות, האברכים היו קשובים לכל קושיה או תירוץ שיצא מפ"ק, והריתחא דאורייתא הדהדה היטב בהיכל ביהמ"ד.

בימי חוה"מ היה ביתו של רבנו הומה מבקרים, גדולי תורה וחסידות לצד חסידים ישישים, זקנים עם נערים, כולם נקבצו באו להקביל פניו ברגל. אחד מחשובי הת"ח היטב לבטא את מה שהיה שם "איך אפשר לשכוח את ימי חוה"מ במחיצתו, גדולי הת"ח היו באים, יושבים סביב לשולחנו ומשוחחים בדברי תורה בכל המקצועות, במעמד זה נפלו כל המחיצות, והיתה שם ריתחא דאורייתא בלתי רגילה. בלבנו הפתוח כאולם לכל אחד, היה רבנו משוחח עם כל אחד כרום ערכו וכל אחד הרגיש בנפשו שרבנו העניק לו מה שהיה צריך".

גאון הענווה והפשטות

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו - ככל שגבה שיעור קומתו וגאונותו הרקיעה, כך השים רבנו עצמו כשיריים. בעצם הוא לא היה צריך להתאמץ כדי להיות עניו, כי היה שפל ברך מטבעו. אי אפשר לצייר התנהגותו הטבעית ופשטותו בלכתו בין הבריות, איך שהרגיש עצמו כשווה בין שווים, בלכתו ברחוב השפיל מבטו ארצה וכל הופעתו אמרה ענוות חן כמ"ש "לענוים יתן חן". גם בקשתו הצנועה אודות מקום ציונו הק' בהר המנוחות: "אין זה חייב להיות במקום חשוב, אלא אפי' ליד אדם פשוט, כמו כולם"...

הוא לא יכל לסבול את ה'כבוד' כפשוטו, והרבה עובדות ידועים בפי הבריות מהנהגותיו המופלאות בענין זה. פעם יצא מאולם שמחות, בעל השמחה יוצא אחריו ללוותו כברת דרך, אך רבנו מפציר בו לחזור באמרו: אין זה נאה לעזוב באמצע השמחה. הלה מפטיר: הלא אי' בגמ' שת"ח צריך ב' מלווים, אך רבנו השיבו על אתר: ואני איני צריך אפי' אחד...

רבנו היה מטריח עצמו לכל שמחה שהזמינוהו, ופעם שאלוהו הלא לפעמים מגיע לשמחה שממש אינה לפי כבודו, אך רבנו משיב בפשטות איך אוכל שלא להשתתף בשמחה שיהודי זה טרח בעצמו לבא אלי להזמין אותי. ופעם נכנסו לקודש פנימה משלחת של אברכים להזמין לשמחת נשואין בבית רבם, רבנו מגיב "למה לו הטיחה הזו לשלוח אתכם הלא היה יכול לשלוח דרך הדואר זה היה מספיק לי..."

אהב את השלום והאמת, כדרך אבותיו הגדולים זי"ע היה אוהב שלום ורודף שלום, בורח מן המחלוקת כמפני האש, ואינו מביט און ביעקב. והיה אומר בשם זקנו כ"ק מרן האדמו"ר הזקן זי"ע עה"פ (אסתר ט,

"דברי שלום ואמת" למה לא נאמר דברי שלום ודברי אמת? כי על השלום צריך להרבות בדברים לפייס ולרצות עד שישורר השלום אבל על האמת א"צ לדבר כי האמת מדברת בעד עצמה.

"עמוד הענווה והאמת" נחרט על צינון הק' כפי שקבע ש"ב הגאון רבי דב לנדא שליט"א, שכן זאת היתה יסוד עמלו כל ימיו. כל הבאים במחיצתו ראו תמיד פניו מאירים בנהירו דאנפין אך אם אמרו לפניו דבר שלא היה כולו אמת אזי היה משתנה צורתו עד שהלה הרגיש כמה פגע הדבר בנפשו של רבנו.

ועובדא מופלאה על נקודת האמת של רבנו סיפר תלמידו המובהק הגאון רבי ישעיה רפפורט זצ"ל: שנה אחת כשקרבו ימי החנוכה, בקשו הנערים הצעירים שלמדו בישיבת המתמידים "אור מנחם" דחסידי סטריקוב בבני ברק לבא ולהסתופף בצל רבנו זצ"ל בתל אביב באחד מימי החנוכה, שאלתי את רבנו אם מסכים לבואם, רבנו הרהר מעט בדבר והסכים. לשנה הבאה בהתקרב ימי החנוכה נתבקשתי שוב לשאול את פי רבנו אם הוא מסכים לבואם של הנערים, הפעם אמר לי שאינו מסכים. הפצרתי שיגלה לי טעמו. "חוששני", אמר לי רבנו, "כי בשנה שעברה ס'איז גיווען צו שיין", עד שהיה לי איזה רגע קטן - רגע כמימרא, של הנאה..."

עמוד צלותהון דישראל

מי יוכל לתאר בעט סופרים את השתפכות נפשו של רבנו בעידן צלותא, איך שהיה כל הקהל מתעלה אחר תפילתו לאווירה מיוחדת במינה, ועם היותו בעל מוח חריף ואיש המחשבה העמוק, היה בעל רגש נפלא בחמימות הלב בלתי מצויה. מסופר על הגאון רבי לייבוש חריף זצ"ל שנכנס פעם לביהמ"ד בטשכנוב, וראה את עבודת התפילה של רבי אברהם מטשכנוב זצ"ל, נתפעם הגאון והתרגש, ואף קרא לנוכחים באמרו: "בואו, וראו, איך שהניח ר' אברהם מלי' כל העילו' שקייט שלו בתפילה", ובדורנו העידו גדולי הדור, שגם נכדו רבנו הניח גאונותו הגדולה בתפילה.

כמה שהצליח להסתיר מעשיו בהסתר אחר הסתר, הרי שבעבודת הלב כמו נפרצו גיצים מאשו הגדולה, וקולו נשמע בבואו אל הקודש כולו אחוז דביקות עילאית ברשפי אש שלהבת י-ה, כמונה מעות הכניס חיות בכל תיבה ותיבה בנעימות מיוחדת, כל מי שנקלע אי פעם אל היכלו בשעת התפילה עמד נפעם נוכח חזיון מופלא זה. ולא אחת שמעוהו

נאנח קשות בברכת רפאנו או בבנין ירושלים, כי היה תמיד מיצר על גלות השכינה וצרות ישראל, בפרט בהגיעו לפיסקא "ועונה לעמו ישראל בעת שוועם אליו" שהיה מתרפק בתחנונים ובדמעות לישועתן של ישראל.

הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שהתגורר בסמיכות לרבנו בצעירותו בשכונת "שערי חסד", היה מתפעל למראה תפילתו הנלהבת כשהוא מתבטא "אצל הרבי מסטריקוב כל תפילה וכל ברכה נאמרת בסערת נפש כזאת כאילו היתה זאת הפעם הראשונה בחייו". וכן שמעתי מפי האדמו"ר רבי צבי הירש מקרעטשניף זצ"ל שראה פעם את רבנו בימי בחרותו בירושלים בתפילתו על יד שריד בית מקדשנו, והתלהב מאד מסדר תפילתו בלבת אש קודש ובקול גדול שעשה רושם עצום על כל הסובבים, באמרו "ראו עליו מהו 'כח התפילה'".

בימיו האחרונים סח רבנו זצ"ל לנכדו "איני מבין כיצד אין לאנשים פחד להאריך בתפילה הרי מחשבה זרה אחת באמצע התפילה יותר גרועה ממות", ומזה משמע שכל זמן שהתפלל לא ידע חלילה מחשבה זרה...

ונר אלוקים טרם יכבה

בתקופה האחרונה חלה ונחלש מאד אך התחזק בדברי תורה והתגבר כארי לעמוד בתפילה בכל כוחו, ואף השיב לשואלו מתוך יסורים גדולים בכמה הכרעות קשות. בחודש האחרון הרבה לדבר על ענייני החורבן וסוף הגלות כשמכל שיחותיו ניכר צער כלל ישראל שבער בקרבו כל ימי חייו. וכך הגיד חתנו האדמו"ר שליט"א (ביומא

עם מרנן ורבנן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל ויברלחט"א הגרמ"ד סאלאוויצ'יק שליט"א

דהילולא קמא - שב"ק פ' כי תבא תשס"ב)... הנה אצל משה רבנו ע"ה כתוב שלפני פטירתו התפלל להקב"ה (במדבר כז, טז) יפקוד ה' אלוקי הרוחות, וביארו בספה"ק שבזה מצינו לגדולתו של משה רבנו ע"ה שלפני שעמד להסתלק מן העולם כל מחשבותיו היו על כלל ישראל ולא חשב על עצמו כלל, וזהו כוחו של מנהיג שגם בזמנים אלו אינו חושב על עצמו רק על עם ישראל. ובחינה זו ראינו גם אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר זי"ע שבכל התקופה האחרונה בחייו הן בחדשים האחרונים ובפרט בשבועות האחרונים כל דיבוריו ושיחותיו עם הסובבים איתו היו על המצב של כלל ישראל, וכל דאגותיו היו על צער בני ישראל, וכמעט שלא דיבר על עצמו, כי זה כוחו של מנהיג שדואג אך ורק עבור הכלל...

בר"ח אלול אחר התפילה בביתו, ביקש באופן נדיר לשנות "לחיים" עם קהל אנ"ש, שהתברר לאחר מכן כ"שעת פרידה", כשהוא מושיט ידו לכל אחד מהנוכחים ומברכו באופן אישי. לאחד הבחורים שהיה מאד מקושר אליו, פנה רבנו זצ"ל באותו מעמד בתביעה מאהבה "האם אתה לומד בשמחה"? כשהוא מוסיף בנשימה אחת "הרי כתוב 'וחי בהם' - צריך שהלימוד יהיה בחיות ובשמחה - 'לעבעדיג'", ובברכה לבבית סיים "שתזכה לחדש בשמחה".

בליל שבת האחרון עוד לפלל עם נכדו שעה ארוכה בדברי זקנו הגאון מטשכנוב זי"ע כשהוא מוסיף לבאר בדבריו חידושים נפלאים, כאילו לא חלי ולא מרגיש כלום ביסורים שאפפו אותו.

בתקופה האחרונה הרבו להעטיר בעדו בכל בתי הכנסיות והיכלי הישיבות, אך למגינת לב כל ישראל גברו אראלים על המצוקים בליל ט"ז אלול תשס"א.

זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל.

נכתב ע"י הרה"ג רבי חיים צבי שיינבך שליט"א

מכון 'אוצר החיים' בני - ברק

עוד תוצר מבית צוף הוצאה לאור

יומא טבא לרבנן

משכנותיך ישראל

ספר חדש ומפואר שעוסק בכל הלכות בית הכנסת

הספר עוסק בכל הלכות בית הכנסת וכולל 'הוספות וצינונים' בהם מובא מקור לכל הלכה יחד עם הוספות חשובות הספר נכתב ע"י הרה"ג רבי ישראל זלוטניק שליט"א ויו"ל במהדורה מפוארת ע"י 'צוף' הו"ל בראשות הר"ר נתן פלדמן שליט"א

בית כנסיות ובתי מדרשות אשר נותרו לנו בגלות המר הזה הרי הם לנו כבית ה', ובכל עת שהבית הגדול והקדוש טרם עומד על מכונו, ואיננו זוכים לראות ולהיראות בהר הקודש בירושלים, מסתופפים אנו בין כותליהם ושם מקור החיים הרוחניים של כל אחד ואחד אשר בשם ישראל יכונה.

וכבר הפליגו חז"ל בקדושת בית הכנסת עד אשר דרשו עליו את הפסוק "וְאֵהִי לָהֶם לְמִקְדָּשׁ מְעֻט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ שָׁמָּה" (יחזקאל י, טז) והחמירו בהלכותיו מאוד, כראוי וכיאות לבית האדון ה' צבאו, אשר בו מתפללים אליו ערב בוקר וצהריים, ולומדים תורתו הק' - במקום רינה שם תהא התפילה, וטובים השניים.

"מְאוֹר עֵינַיִם יִשְׁמַח לֵב שְׂמוּעָה טוֹבָה תִּדְּשֶׁן עֵצִים" על הוצאה לאור עולם של הספר החשוב והנכבד משכנותיך ישראל ע"י 'צוף' - הו"ל בראשות הר"ר נתן פלדמן שליט"א, המקיף בתוכו את כל הלכות בית הכנסת מהחל ועד כלה, בלשון צח וברור, דבר דבור על אופניו, מכל הזוויות האפשריות, מסודר לפי פרקים-שבע מספרם: הנהגות בכניסה וביציאה מביהכ"ס. הנהגות בביהכ"ס. אכילה ושתייה. דבורי חול. מלאכה ושאר תשמישים. כניסה לצורך אחר. מקומות שנוהגים בהם קדושה. וכדי שתהא התמונה שלימה הביא המחבר שליט"א תחת ההלכות המובאות, הערות והארות בשם 'הוספות וצינונים' בהם מובא מקור לכל הלכה יחד עם הוספות חשובות.

בשער הספר ישנו פרק נוסף במקום הקדמה, על מעלות בית הכנסת, ובו מלוקט מדברי חז"ל לשונות אש על קדושת ביה"כ, מורא מקדש וכו' ועל הזכות העצומה לשכון במקום הק' בעת לימוד התורה והתפילה: "איתא בגמ' מגילה (דף כ"ט ע"א) 'ואהי להם למקדש מעט' (יחזקאל יא, טז), אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל. דרש רבא, מאי דכתיב 'ה' מעון אתה היית לנו בדור ודור' (תהלים צ, א), אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות. ובמדרש רבה (פרשת כי תבא אות ב') 'כי מוצאי מצא חיים' (משלי ח'), אמר הקב"ה מי הוא זה שבא לבית הכנסת ולא מצא את כבודי שם. אמר רבי אייבו, ולא עוד אלא שאתה עומד בבית הכנסת והקב"ה עומד עליך, מניין שנאמר (תהלים פב) 'אלהים נצב בעדת אל'. אמר הקב"ה, ולא דיך שאתה מקבל פני

השכינה בבית הכנסת, אלא שאתה יצא משם טעון ברכות, מנין שנאמר, (משלי ח) 'כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה'. ועוד איתא במדרש (שיר השירים רבה פרשה ב' אות ט') 'דומה דודי לצבי' מה צבי זה מדלג מהר להר, מבקעה לבקעה, מאילן לאילן, ומסוכה לסוכה, מגדר לגדר. כך הקב"ה מקפץ מבית הכנסת זה לבית הכנסת זה, מבית מדרש זה לבית מדרש זה, כל כך למה כדי לברך ישראל. ועוד נדרש שם על המשך הפסוק הנ"ל, 'הנה זה עומד אחר כתלנו' - אחר כתלי בתי כנסיות ובתי מדרשות.

בסוף הספר ישנו פרק נוסף אשר בו קיבץ המחבר כעמיר גרנה, לשונות זהב מרבותינו ראשונים ואחרונים על קדושת ביה"כ.

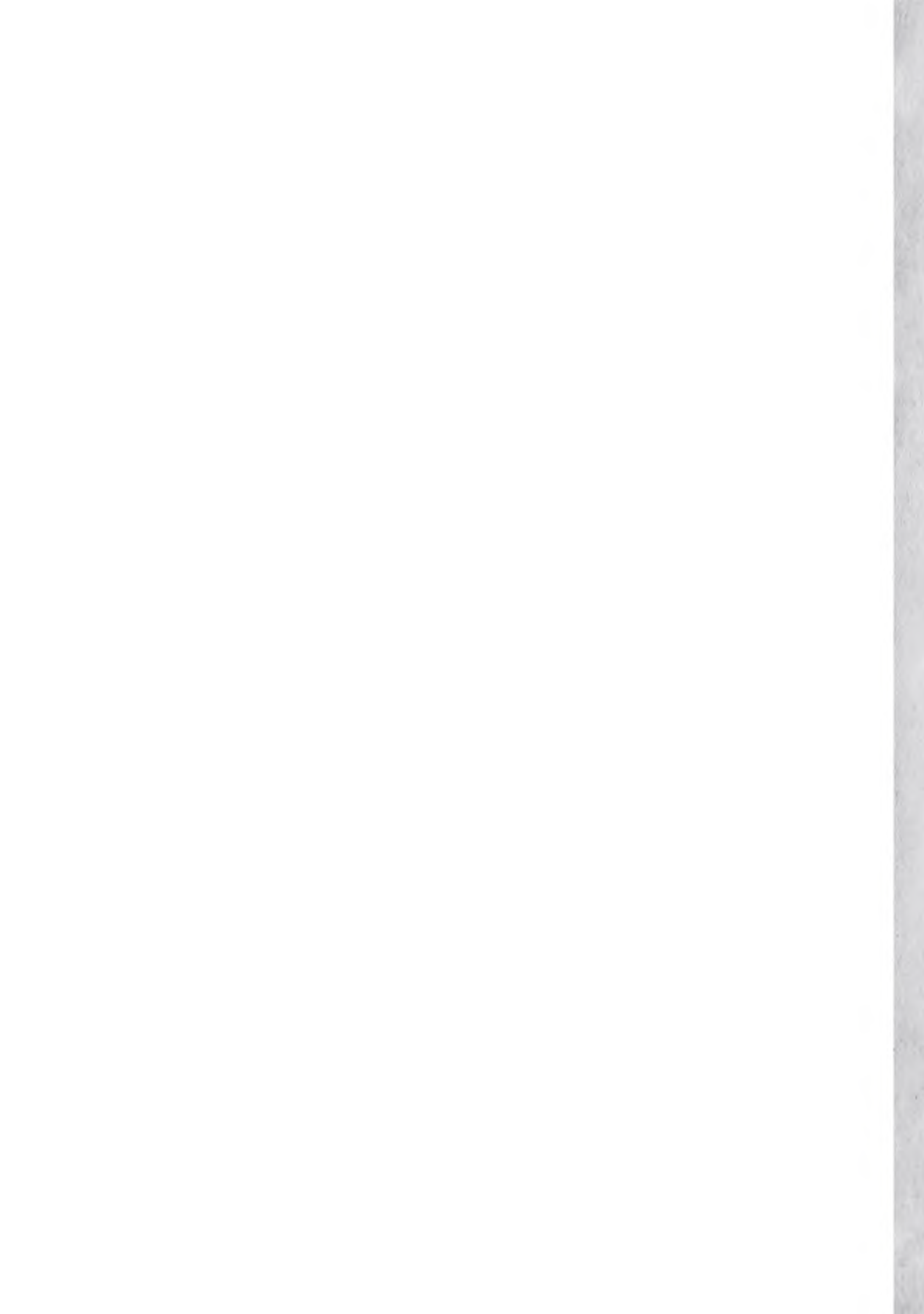
הספר מעוטר בהסכמות נלהבות מגדולי דורנו שליט"א ומרעיפים ברכות על ראשו של המחבר אשר ספרו מעורר על עניין חשוב זה של שמירה על קדושת ביהכנ"ס, ובפרט בתקופה האחרונה לאחר שגורשנו מהיכל ה', כאשר ישנה התעוררות והציבור בכללותו חש שלא לחינם נגרם לנו מן השמיים כדבר הזה, ועתה העת להתחזק במאוד בשמירה על קדושתם. וכבר עוררו גדולי ישראל שליט"א על חובה זו לאחר שנפתחו בתי הכנסיות.

רה"י הגר"ג אדלשטיין שליט"א כותב בהסכמתו: "ובודאי כל אלו שיזהרו בזה, וכן המשפיעים על אחרים להתחזק בקיום הלכות כבוד בית המדרש כהלכתו, זכותם גדולה מאד להתברך ממקור הברכות בכל הברכות הכתובות בתורה ובדברי הנביאים, כפי שהוזכר באריכות בנוסח ה'מי שברך' לבעל התוספות יו"ט".

מתוך הסכמת הגר"א גרבוז שליט"א: "שמחתי לראות את הקונטרס הנכבד משכנותיך ישראל בדיני קדושת ביהכנ"ס, שנכתב ע"י האברך המופלג בתורה ויר"ש ה"ה רבי ישראל זלוטניק שליט"א, ונתבארו בו דיני קדושת ביהכנ"ס מדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים באר היטב".

אפריון נמטייה למחבר הספר להרה"ג רבי ישראל זלוטניק שליט"א מעיה"ת ביתר עילית, אשר לקח על עצמו עול כבד זה, והצליח בס"ד להגיש הלכות אלו קדם בני התורה באופן הברור ביותר.

שיעורי רבנו יהושע העשיל
שיעורים על מסכתות בגא קמא, מסכת
מסאנא הגדול ר' **יהושע אייכנשטיין** שליט"א
ראש ישיבת יד אהרן

תשובה
מאמרים בדושיא תשובה
מהאנן השמיית רבי **ראובן לייכטר** שליט"א
ירושלים

דברי חנינא
על המועדים
האנן רבי **חנינא דטבריה** שליט"א
בית גן - ירושלים

אוצר התרומה
על מסכת מעשרות
וייל ע"י **ישיבת אורחות תורה**

יומא טבא לרבנן

בסייעתא דשמיאא הופיע ויצא
לאור עולם הספר

משכנותיך ישראל

ליקוט סיכום ובירור הלכות
בית הכנסת הנוהגות הלכה
למעשה לבאים בשערי
בית ה' מתוך סוגיות הש"ס
והפוסקים, ראשונים
ואחרונים ע"פ המשג"ב

יצא לאור

בעזרת החונן לאדם דעת ע"י
הרב **ישראל זלוטניק** שליט"א

המלצות
ממרנן ורבנן
גדולי הדור
שליט"א

נספח מאמרי חיזוק מגדולי הדורות
על קדושת בית הכנסת